

משפט המלך

JUS REGIUM HEBRÆORUM

E TENEBRIS RABBINICIS
erutum & luci donatum

A

VVILHELMO SCHICKARDO
Sacr. Lit. Hebr. Professore in Acad. Tubing.

הלא טוב עוללות הראשונים מבציר האחרונים
Nunquid racematio veterum præstat vindemia novitiorum?

ARGENTINAE,
Impensis Hæredum LAZARI ZETZNERI,
Anno M. DC. XXV.

Cl. & Excell. V.

DN. MATTHIÆ BERNEGGERO

Professori Argentinensium celeberrimo,

HISTORICO eminentiss.

POLITICO singulari

MATHEMATICO eximio

PHILOLOGO incomparabili

Et quod mihi palmarium est,

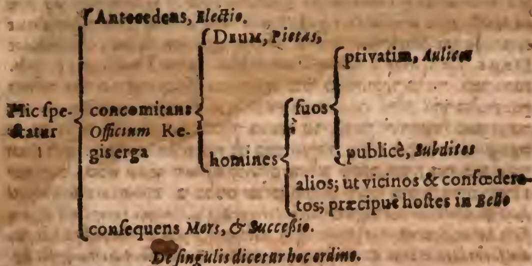
FAUTORI certissimo

S. P. Dico

Wilhelmus Schickart.

SI in privatis epistolis aliquando, cum me speculationes aliæ detinent, sum negligentior, AMICE benevolentissime, alloquar te nunc in vestibulo hujus dissertationis publicè; simul ut instituti rationem breviter reddam, nè me functionis oblitum in alienis castris oberrare putes. Non ultroneo ausu temere suscepi, sed excitavit me ad hanc scriptionem Nob. & Amplis. ICtus, Dn. D. BESOLDUS Patronus & Compater meus, quid meum dico? imò communis noster ille Fautor honorandus, vir nunquam sine laudis præfatione nominandus. Cum enim in nuperâ quadam deambulatione mentionem fecisset suorum de Jure Majestatis *librorum, qui nunc vobiscum excuduntur, & ego aliquid meæ Lectionis de prisco Hebræorum Regum jure subjecissem, suasit ut illud in litteras relatum pluribus communicarem, quod multorum cognitione dignum arbitraretur; & non difficulter mihi persuasit, quia jam pridē aliquo specimine comprobatum reddere gestii. quātum hac lingua Politicis quoq; hominibus servire valeat, postquam Theologiæ studio initiatis, ut plurimum fastidiri sentio. Excussi ergò memoriam meam, & revolvi authores, apud quos talia observasse recordabar, Maymonidem, Kimchium, Ab. Ezram, Iarchaum, Gersonidem, Nachmanum, Bar-Nachmoni, Bechajum, Sebam, ipsum deniq; opus Talmudicum; qui quamvis pleriq; vulgò nè nominetenus quidem noti sint, ut impostor aliquis facilè testimoniis illorum apud imperitos abuti posset, credas tamen eâ fide & sollicitudine à me tùm exscripta tùm versa esse, ut neminis nec Christianorum nec Iudæorum censuram extimescam. eapropter paginarum quoq; partes allegaverim, & formalia inseruerim verba. Sed & Alkuranum alicubi adduco, quia è nugarum sterquilinio subinde aliquod utile granum emicat, quod de uberiori priscorum messe testetur. Vbi tuam in me benignitatem reticere non sinit pietas, quæ post magnum Gruterum, tui quoq; Exemplaris, mundissimè sanè exarati copiam mihi fecisti; ut cum meo conferrem, & in attritis locis aut intricatâ manu, veram lectionem venarer: quo vel solo nomine præsens tibi studiorum meorum fructus debetur. Vale V. Cl. & Diatribas in Suetonium obsecro continua: video enim afferre te multa quæ vel oculatissimos anteà fugerunt. Tùm verò per occasionem Revvv. & Præclariss. VVV. Dnnn. Fröreisenio, Schmidio, Blanckenburgio, illis in hoc studio quondam sociis, huic etiam Professionis participi, omnibus verò Amicis honoratissimis, meo nomine plurimam Salutem. è Tubingâ 16. Ian. ineuntis Anni 1625. quem omnibus faustissimum esse jubeo.*

משפט המלך
JUS REGIUM
Hebræorum.

De singulis dicetur hoc ordine.

CAPUT I.
DE ELECTIONE.
Theor. I.
Dei mandatum erat eligere Regem.

Oc nempè unum est ex illis, quæ maturè quidem in deserto præcepta erant, sed serò demùm post multos annos exequenda. De quibus Bar-Nachmoni in Desar. Rabbi, parsch. Schophet. col. illius 4. אמר ר׳ יהודה בר אלעאי על שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ואלו הן למחות זכרו של עמלק ולמנות להם מלך ולבנות להם בית המקדש׃ *Dixit Rabi Iehuda Fil. R. Elai, tres res injunctæ sunt Israëlitis ad ingressum eorum in terram (Canaan) scilicet ut extirparent memoriam Amaleck, & constituerent sibi Regem, atq; domum sanctuarii ædificarent.* Quæ ipsa meliori ordine recenset diligentissimus Rabinorum Mosche ben Maymon, Tom. 2. Halachâ Melachim, cap. 1. mihi 759. b. מנוי מלך קודם למלחמת עמלק שנ׳ אותי שלח ה׳ למשחך למלך עתה לך והכית את עמלק . והכרת זרע עמלק קודמת לבנין הבית שנ׳ ויהי כי ישב המלך בביתו וה׳ הניח לו מסבי׳ מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי

יושב בבית ארזים וגו׳ *Electio Regis antecedit bellum Amalek, sicut dicitur (1 Sam. 15 v. 1. & 3.) me misit Dominus ut ungerem te in Regem. nunc igitur vade & percute Amalek. Excisio seminis Amalek præcedit ædificium Templi; sicut dicitur (2. Sam. 7. v. 1.) factum est cum sedisset Rex in domo suâ, & dominus requiem fecisset ipsi circum circa ab hostibus suis, ait Rex ad Nathanum prophetam: ego habito in domo cedrinâ. &c.* Gloriantur etiam Judæi de triplici coronâ, quibus gentem suam cohonestârit DEUS. Idem Maymonides Tom. 1 Hal. Talm Thor. cap. 3 p. 20. b. בשלשה כתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהנה זכה בה אהרון שנ׳ והיתה לו וזרעו אחריו ברית כהנת עולם. כתר מלכות זכה בו דוד שנ׳ זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי. כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל שנ׳ תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבא ויטול; שמא תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחקקו צדק בי שרים ישורו: *Tribus coronis coronati sunt Israëlitæ, coronâ Legis & Sacerdotii & Regni. Coronâ Sacerdocii dignus fuit Aaron, sicut dicitur (Num. 25 13.) erit ipsi & semini ejus post ipsum, fœdus sacerdotii æterni. Coronâ Regni dignus fuit David, sicut dicitur (Psal 89. v. 36. semel juravi per sanctitatē meā, si Davidi mentiar) semē ejus in seculū erit, & thronus ejus instar Solis coram me. Corona legis ecce relicta & parata est omnibus Israëlitis, sicut dicitur (Deut. 33. 4.) legem præcepit nobis Moses hæreditatem congregationi Iacob. quicunq; vult, veniat & tollat. Ne autem forte dicas, quòd priores coronæ majores sint hâc coronâ legis, ecce dicit ipsa (Prov. 8. 15.) per me Reges regnabunt, & dynastæ decernent justitiam, per me Principes dominabuntur.*

Hæc quamvis ita se habeant, tamen non desunt inter Judæos qui contradicunt & putant, Regibus majores suos minimè indiguisse. Rationes illorum diversæ sunt, quas distinctè videbimus. R. Bechai existimat, DEUM Opt. Max. sufficere ipsis: nec nisi ad pœnam Reges indulsisse forte ut ranis Jupiter Ciconiam apud Æsopum sic autem ille ad Parsch. Schoph col. 6. אין רצונו של הקבה שיהיה מלך בישראל אלא הוא כי הוא יתעלה המלך ההולך בתוך מחניים משגיח על פרטיהם אין להם צורך במלך אחר כי העם הנבחר אשר אדון הכל מלכו מה יעשה במלך בשר ודם. ואח״כ וכתיב אתן לך מלך באפי זה שאול המלך הראשון. ואקח בעברתי צדקיהו המלך האחרון שלוקח ביד נבוכד נצר ואירע בו מה שאירע: *Non erat voluntas DEI O. M ut esset Rex in Israël alius quàm ipsemet. Ipse enim Altissimus est Rex ille, qui ambulat in medio castrorum & providè attendit ad particularissima quæq;. Nec opus erat illis Rege alio. Nam populus electus, cujus Rex est Dominus universi, quid faceret cùm Rege qui caro tantùm est & sanguis?* Et post pauca *Scriptum est* (*Hos.* 13. 11.) *do tibi Regem in irâ meâ; is est Saul Rex primus: & aufero in furore meo; is*

Zidkias Rex ultimus, qui ablatus fuit per manum Nebucad-Nezaris & contigit ipsi malum quod contigit. Rabbâ B Nachmoni arbitratur hoc pugnare cum libertate populi Judaici, quorum conditio non sit regi ab alio ut à pastore pecora, sed instar ferarum libertimè circumvagari. paulò ante loc. suprà citat. אמ׳ הקב״ה לישראל בני כך חשבתי שתהיו חורין מן המלכיות מנין שנ׳ פרא למוד מדבר כשם שהפרוד גדל במדבר ואין אימת אדם עליו כך חשבתי שלא תהא אימת מלכות עליכם אבל אתם לא בקשתם כן אלא באות נפשה שאפה רוח ואין רוח אלא מלכיות מנין שנ׳ וארו ארבע רוחי שמיא מגיחן לימא רבא׃ *ait DEVS O. M. Israëli, mi fili! sic cogitavi, ut essetis liberi ab imperiis. unde hoc? quia dicitur (Ierem. 2. v. 14.) Onager assuetus deserto. sicut ergò asinus sylvestris adolescit in deserto, nec timet ullum hominem super se, sic reputavi, nè esset metus regni super vos. At vos non hoc quæsivistis. sed (ut in textu sequitur) in desiderio animæ suæ sorbuit ventum. non est hic ventus aliud quàm Regnum. unde hoc? quia dicitur (Dan. 7. 2) ecce quatuor venti cœli pugnabant ad mare magnum!* R. Levi Ben Gerschom arguit ab eventu, parùm boni, mali verò plurimum ob reges huic populo contigisse: in Com. ad 1 Sam. 8... בסוף הענין היו מלכיהם סבה להתעות ישראל ולהסירם מעל ה׳ עד שהביאו לגלות מעל אדמתם *tandem fuerant Reges illi causa deceptionis Israëli, ut alienarentur à Domino DEO, usq; dum abducerentur in exilium à terra suâ.* quod idem Argumentum prædictus R. Bechai eod. l. prolixius inculcat צא ולמד מה הגיע אלינו מתחת יד המלכים שכן דרשו רז״ל שאול נפל בהר הגלבוע. דוד נתן מגפה שנ׳ ויתן ה׳ דבר בישראל. אחאב העציר את הגשמים עליהם דכתיב אם יהיה השנים האלה וגו׳ צדקיהו החריב המקדש *abi & disce quid contigerit nobis sub manu regum. sic enim concionantur Doctores nostri p. m. Saul cecidit in monte Gilboah. David causatus est plagam, sicut dicitur (2 Sam 24 15.) deditq; Dominus pestem in Israel. Achab cohibuit pluvias ab eis, ut scribitur (1. Reg. 17. 1. vivit Dominus) si erit hisce annis ros aut pluvia &c. Zidkiah desolari fecit sanctuarium.* Præcipuè verò urgent authoritatem propheticam Samuelis, qui l. 1. c. 8. v. 6. populi regem petentis factum detestatur: Si divinæ voluntati placuisset ajunt, utique non improbasset, nec tantoperè totque persuasionibus eos dehortatus fuisset. Iterùm Gerschomides d. l. רצה הש״י להרחיקם מזה מפני התכלית הרע שהיה עתיד להמשך מזה וצוה את שמואל להגיד לישראל את משפט המלך כדי שיסורו מזה בסבת הקושי אשר יהיה לעם לסבול כל אלו הדברים שזכר שיהיה מושל המלך עליהם עד שיהיו לו לעבדים׃ *voluit DEVS benedictus illos elongare inde propter clausulam malam, quam futurum erat ut traheret secum. Ideò mandavit Samueli, annunciaret Israelitis Ius Regis, ut recederent ab occasione difficultatum, quas oporteret populum ferre, in omnibus*

bus quorum mentionem fecit: quodre dominaturus esset eis Rex, usq; dum evaserint ipsi in servos.

Sed omnes has exceptiones validè prosternit solum DEI mandatum Deut. 17.15. quod utique non arbitrarium est, sed maximè serium, ideóque verbi reduplicatione inculcatum שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ *ponendo pones super te Regem.* Nec id derogat libertati gentis; quia non pro lubidine suâ, sed ad normam Mosaicæ legis eos gubernare debuit. Si quando autem exorbitarunt, ea non officii sed personæ culpa erat: ob quem dominationis abusum, usus ejusdem legitimus minimè tollendus. Mala quædam, fateor, causati sunt per Accidens; per Se verò etiam plurima bona. David vir juxta cor Domini hostes devicit, cultum Dei ordinavit, Sacerdotes, Levitas, Cantores instruit, psalmos composuit. Successor Salomo templum ædificavit, parabolas edidit, pacem in toto regno conservavit, ut quilibet sub vite & ficu securus dormire potuerit. Majus est hoc regni beneficium, quàm quod satis prædicari queat, nec priùs intelligitur quàm amittatur. Zeror hammor pars. Schoph. col 3. אלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו *nisi authoritas (publica) esset, vir proximum suum vivum deglutiret:* quod verissimum apophtegma cap. 3. Pirk. Afot CHananiæ Pontifici tribuitur, unà cū hâc admonitione præfixâ הוי מתפלל בשלומה של מלכות *orans esto pro salute regni.* Quod verò Samuelem attinet, non is populum increpabat, quia Regem peterent, sed quia non legitimè peterent. ut cordatus noster Maymonides prudenter explicat, Hal. Melach c. 1. v. 3. מאחר שהקמת מלך מצוה למה לא רצה הקבה כששאלו מלך משמואל לפי ששאלו בתרעומת ולא שאלו לקיים המצוה אלא מפני שקצו בשמואל הנביא שנ׳ כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו: *Postquam constitutio Regis præcepta: cur noluit DEUS O. M. cum rogarent regem à Samuele: quia rogarunt ex indignâ murmuratione, neque ut satis facerent mandato, sed quoniam fastidiebant Samuelem prophetam, sicut dicitur (1 Sam. 8. v. 7.) non te sed me reprobarunt.* Discrepant quidem in eo Rabini, quænā fuerit præcipua culpa populi: núm quòd DEO diffisi? an Judicum pertæsi Samuelem spreverint? vel quòd desiderarint talem rationem status, qualis inter gentes? aut quòd ad religionis mutationem petierint? sed in eo satis consentiunt, aberrasse tantùm in formâ, non jure petendi. R. Dav. Kimchi f. h. l. בדברי רבותינו זל מחלוקת מהם אמרו למה נענשו על שהקדימו ככל הגוים. ומהם אמרו לא בקשו להם מלך אלא להעבידם עז. ומהם אמרו זקנים שבהם כהגן שאלו שנ׳ שימה עלינו מלך לשפטנו ועמי הארץ שבהם קלקלו שנ׳ והיינו גם אנחנו ככל הגוים: *est in verbis Magistrorum nostrorum p. m. dissensio: sunt qui dicunt ideo mulctatos esse, quod præfici volue-*

rint sicut omnes gentiles: alii, quòd postulaverint regem ad colendam idola: nonnulli, quòd seniores quidem rogarint ut decuerit, sicut dicitur (vers. 5.) impone nobis Regem, qui judicet nos; at vulgus è fece plebis spreverint (scil. consuetum modum gubernandi) ut dicitur (vers. 20.) simus etiam nos ut cetera gentes. Et paulò anterius: כי אילו אמרו תנה לנו מלך
שישפטנו ביושר ובאמונה לא היה הדבר רע בעיני שמואל שהרי הכתוב
מעיד כי בניו לא היו שופטים ישרים. או אילו אמרו נבא לפניך ותשפטנו
אתה כל ימי חייך אחר שאין אתה יכול לחזור על המקומות היו אומרים
טוב. או אם אמרו נמנה בעצתך מלך עלינו אחר שאתה זקנת והמלך ישפטנו
ויוכיחנו ויהיה מוראו עלינו לשמור דרך ה׳ זו השאלה היתה טובה. אבל
כשאמרו שימה לנו מלך זה היה רע ומיעוט בטחות בה׳ ועוד שאמרו ככל
הגוים והם לא היו צריכים ככל הגוים אם היו שומרים דרך ה׳ כי הוא לוחם
את מלחמותם : וכו׳ *si dixissent, da nobis regem qui judicet nos rectè & fideliter, non displicuisset Samueli. ecce enim scriptura testatur, filios ejus fuisse judices malos (1. Sam. 8. v. 3.) aut si dixissent, propheta re tu, & judica nos tu cunctis diebus vitæ tuæ, quamdiu vales circuire ad loca, bonum fuisset. Aut si rogassent, constituatur tuo consilio Rex super nos, posteaquam tu consenuisti, & is judicet atq; arguat nos, coherceat nos timor ejus, ut servemus viam Domini: etiam talis petitio fuisset justa. Sed quia postulant, impone nobis Regem!, malum fuit parvæq; fiduciæ in DEUM: præsertim quoniam addiderunt; sicut omnes gentiles.. non enim indiguissent ut aliæ gentes, si custodiissent vias DEI, qui pro ipsis gerit bella sua.. &c.* Ralbag. ibid. הנה טעו בזה כי ישראל אינם באופן שישפטם להם המלך לפי
מה שירצה כמו הענין במלכי הגוים שמיסדים לעמים נימוסים כאשר יעלה
על רוחם : *ecce in hoc errarunt, quod Israelitarum conditio non est, ut judicet eos Rex aliquis pro suâ voluntate, ut imperatores gentilium, qui sanciunt populis suis leges, quascunq; animus concipiunt..*

Theor: II.

Jus elegendi competebat Prophetis & Synedrio magno: qui & oraculum consulebant.

STatus regni Judaici non absolutè Monarchicus erat, sed cum Aristocratico mixtus. Habebant enim Jerosolymis præter Regem Senatum quoque magnum, unius & septuaginta virorum, sine cujus assensu Rex in gravioribus causis nihil poterat decernere. Hujus Synedrii rationem aliàs, Deo volente, peculiari libro plenius describam, quia scitu dignissima est: nunc verò, quantum ad præsens

 institu-

inſtitutum ſufficit, pauca inde delibabo. Inſtitutum erat ab ipſo Moſe juſſu Dei; & habebat duos præſides, quorum unus ratione poteſtatis, dignitatis & ſapientiæ, alter ætatis merito collegis præfuerat. de quibus Moſes noſter Ægyptius Hal Sanhedr. cap. 1. v 3 & ſeqq. mihi Tom. 2 pag. 733. b. בית דין הגדול במקדש והוא הנקרא סנהדרין
גדולה ומניינן אחד ושבעים שנ׳ אספה לי ע׳ איש מזקני ישראל ומשה על
גביהן שנ׳ והתיצבו שם עמך הרי ע״א הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו
ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום
והוא העומד תחת משה רבינו ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש ויושב
בימינו והוא הנקרא אב ב״ד ושאר השבעים יושבין לפני שניהם כפי מעלתם
כל הגדול מחברו בחכמה יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו והם יושבין
בכמו חצי גורן בעיגול כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואים כולם :
Senatus major in Sanctuario erat (in LISKAT HAGGAZIT ſeu conclavi lapideo, quod in AZARA ſeu Atrio profano populi; ut infra cap 14. explicat) *& vocabatur Sanhedrin magnum* (voce à Græco συνεδρίῳ deflexâ, cujus etiam mentionem facit Chriſtus Matth. 5. v. 22.) *Numerus illorum erat LXXI. ſicut dicitur* (*Num.* 11. *v.* 16.) *congrega mihi 70 viros de ſenibus Iſraël* (*verſ. ſeq. ſeparabo de ſpiritu tuo, & communicabo ipſis*) *His Moſe præfuerat, ſicut dicitur:* (*eod. textu*) *& ſtabunt ibi tecum. Ecce in ſumma 71! Qui grandior ſapientiâ, cæteros omnes antecellebat, eum faciebant Præſidem ſeu caput conſeſſus. Is ipſus eſt, quem eruditi ubiq; terrarum appellant NASI h e. Principem, ùq; præeſt loco Moſis Magiſtri noſtri. At qui inter ſeptuaginta Senatores, annorum ratione natu maximus erat, eum collocabant à dextris illius, vocabantq; ABH BETH-DIN h. e Patrem conſiſtorii. Cæteri 69. ſedebant ordine promotionis & dignitatis ſuæ; quo quisq; major in ſapientiâ quàm collega ſuus, eò locabatur propius ad ſiniſtram Principis. Circumſidebant autem dimidiam quaſi aream ſemicirculariter, ut eos ambo Præſides Princeps & pater, omnes ſimul in conſpectu haberent.* Conveniebant ibi quotidie, ſed diebus Sabbathinis in Synagogâ montis, & conſidebant à mane ad veſperam continuè. ſi quis autem neceſſario impedimento emanebat vel avocaretur, licebat abeſſe vel abire, ſic tamen nè collegarum numerus plus juſto minueretur, hoc eſt, minus tertiâ parte totâ ſupereſſet. Init. cap. 3. עד אימתי יושבין הדיינים בדין סנהדרין קטנה ובית דין של שלשה
יושבין מאחר תפלת השחר עד סוף שש שעות ביום. אבל בית דין הגדול
היו יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים. ובשבתות וימים טובים
היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית : אין בית דין של ע״א צריכין שהיו יושבין
כולן כאחד במקומן שבמקדש אלא בעת שיהו צריכין להתקבץ מתקבצין כולן
ובשאר העתות כל מי שהיה לו עסק יצא לעשות חפצו וחוזר והוא שלא
יחסרו משלשה ועשרים יושבים תמיד כל זמן ישיבתן הוצרך אחד מהן לצאת
ברי

הרי זה מסתכל בחביריו הנשארים אם ישארו שם כ״ג יצא ואם לאו לא יצא עד
שיבא אחר *quamdiu sedent Iudices in Synedrio parvo? (qualia insuper Ierosolymis bina erant, unum in portâ Esdræ, alterum in Montis portâ) & in collegio triumvirorum? (qualia paßim in minoribus civitatibus) à precibus matutinis ad finem horæ sextæ (quæ nostro meridiei respondet) At senatus magnus considebat à sacrificio jugi matutino, ad juge vespertinum, (quibus heris quotidie duo agni mactabantur, Exod. 29 v. 39. scilicet prior ante Solis ortum, posterior circa horam nonam, nostram verò tertiam pomeridianam, quando jam umbræ prolongari occipiunt. Hal. Temidin. cap. 1. p. 467. b.) Diebus Sabbathinis item festivis conveniebant in auditorio quod erat in monte templi (ubi tunc lex Mosaica prælegebatur. Act. 15. 21.) non necesse est ut LXXI. senatores in sanctuario semper omnes ad unum præstò sint, nisi quando rei gravitas omnium præsentiam requirit: aliàs cuicunq; negotium est, exit & vacat suis rebus atq; revertitur; sic tamen nè pauciores viginti tribus continuè aßideant. Itaq; si cui exire opus est, dinumerat ante suos collegas, si XXIII. supersunt egreditur, sin minus, expectat dum redeat alter.* Senatus ille magnus cognoscebat præcipuè tantùm de rebus magnis, religionem & rempubl. attinentibus, v. g. de controversiis legalibus, anno intercalari, Pseudoprophetis, Apostatis, excommunicandis; de rege, bello, fœderibus, legatis, vectigalibus, publicis ædificiis, magistratibus inferioribus &c. quas è cap 1. Massicht Sanh. cap. 1. Mass. Schesuos capp. 8. & 9. M. Sotah & plurib. locis Talmud. collegit Maymonid init. c. 5. p. 725. a. אין מעמידין מלך
אלא על פי בית דין של ע״א ואין עושין סנהדרי קטנה לכל שבט ושבט ולכל
עיר ועיר אלא על פי בית דין של ע״א ואין דנין לא את השבט שהודח כולו
ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול בדיני נפשות אלא בבית דין הגדול.
אבל דיני ממונות בשלשה: וכן אין עושין זקן ממרה ולא עושין עיר הנדחת
ולא משקין את הסוטה אלא בבית דין הגדול. ואין מוסיפין על העיר ועל
העזרות ולא מוציאין למלחמת הרשות ולמדידת החלל אלא על פי בית דין
הגדול שנ׳ כל הדבר הגדול יביאו אליך: אין דנין דיני נפשות בפחות מכ״ג
שהן סנהדרי קטנה בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה כגון שור הנסקל
או בהמה נרבעת: וכו׳ *non constituunt regem, nisi de sententiâ Synedrii M. 71. votorum; non ordinant judicia minora singularum tribuum vel urbium, nisi ex eorundem 71. ore: non damnant totam tribum expellendam, nec prophetam mendacem, nec pontificem capitali supplicio, nisi in eodem senatu magno. At pecuniariæ res à tribus judicantur. non verò declarant senem rebellem, nec evertunt civitatem apostaticam, (Deut. 13. v. 13.) nec potant adulterii suspectam (aquis amaris Num. 5. v. 19.) nec ampliant urbem aut atria, nec egrediuntur in bellum potestatis (de quo infr. Theor. XXVIII.) aut ut metiantur situm occisi, (in confinibus reperti, Deut. 21. 2.) nisi de*

voluntate Consistorii sæpè memorati, sicut dicitur (Exod 18.22) quicquid magnum est adducant ad te. Capitalia non judicant inter pauciores quàm viginti tres, quot nempe sunt in Synedriis parvis, sive animam hominis seu bestiæ tantùm attineat, v. g. si bos lapidandus (Exod. 21. v. 28.) aut jumentum subactum (Lev. 20.16.) &c. Propter votorum libertatem non admittebatur Rex in collegium senatus. (excepto Davide) at Pontifices & Prophetæ, cæteris paribus, recipiebantur Idem c. 2. v. 4. אין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור להלוק עליו ולמרות את דברו, אבל מושיבין כהן גדול אם היה ראוי בחכמה: *non cooptant regem Israël in Synedrium, (secus quàm existimat Zepperus in LL. Mosaic.) quia nefas est ab ipso dissentire & contradicere verbis illius. at suscipiunt Sacerdotem maximum, si modo dignus vel idoneus est quà sapientiam.* Et in præfat. totius operis statim pag: 2. nominatim recensentur plurimi Prophetæ, qui Synedrio aut assederint aut præsederint, ut Moses, Josua, Samuel, Achias Silonites; (longævus ille, qui aliquot secula vixit, scil. ab Amram ad Eliam usque. *Seder olam fin. cap. 1.*) ipse Elias, cum discipulo Elisa, Amos, Hoseas, Esaias, Micha, Joël Nahum, Habakuk Zephanias Jeremias, Baruch, omnes hoc ipso successionis ordine Item quinam Esdræ sacerdotis collegæ fuerint in illa celeberrima כנסת הגדולה *Synagogâ magnâ*, nempe Haggæus, Zacharias; Malachias, Daniel, Chanania, Misaël Azaria, Nehemia, Mardochai, Zerubabel, pluresque alii succenturiati ad CXX usque; quorum postremus Simeon ille justus, fatente Luthero in Chron. collector Talmudi, quem Syracid. laudat cap. 50 postea Antigonus Sochæus, Jose ben Joæzer, Josua f Perachiæ, Abtalion prosolytus, Hillel vivax, cum æmulo Schammai, eruditus R. Jochanan f. Zachæi, & alii plures; quorum Apophtegmata & nomina passim in *Pirk. Afot.* è quibus etiam æquus ille Gamaliel, Act. 5. v. 34. Penes hos igitur facultas erat eligendi Reges, ut Maym. testatur Hal. Mel. c. 1. v. 4. אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי ב״ד של ע׳ זקנים ועל פי נביא. כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו וכשאול ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו *non constituebant Regem initio (antequam res ad successionem deveniret) nisi de sententiâ judicii majoris 70. senum, & ex ore Prophetæ. sicut Iosua, quem præfecit Doctor noster Moses unâ cum collegis suis: & Saul atq; David, quos ordinarunt Samuel & socii senatores.*

Non hîc tacitè prætereundus est admirabilis modus, quem adhibuerunt olim. Neque enim simpliciter in talibus per usitatam votorum collectionem procedebant; multò minùs incertæ sorti vel auspiciis res tantas committebant, quomodò conjurati quondam Persæ Regem eligebant, per hinnitum equi, quem Darius de consilio callidii

llidi cujusdam servi facilè & memorabili strategemate procuravit, *ref. Iustino circ. fin. l. 1.* Ac in parilitate competitorum electiones etjamnum sortitione decernendas censet *Schönbornius lib. 2. Polit. c. 2.* Sed habebant Hebræi multò tutiorem modum, quo res dubias gravesque deciderent; nempe oraculum illud sacrum in pectorali Pontificis de quo Aben-Ezra præceptum electionis Regiæ Deut. 17. 15. interpretatur, in gloss. marg. sic notans: אשר יבחר על פי נביא או משפט האורים והטעם לא אשר תבחר אתה *Quem elegerit DOMINUS] scilicet per os Prophetæ, vel indicio VRIM; adeóq; sensus est, non quem tute met elegeris ipse.* Quale autem hoc oraculum fuerit olim, non quidem prorsus constat hodie, quia dudum, & cum captivitate Babylonicâ expiravit: referam tamen quid de eo prisci tradiderint, quia Latinis ignotiora esse video. URIM & THYMMIM utiq; non erant aliquod opus humanæ industriæ, sed artificii divini, quod è textu Exod. 28. 30. non malè probat Rab. Bechai in suo Biur-al-hatthora. הזכירן בהא הידיעה ולא זכרן בשום מקום עד עתה כי לא מנאם עם יתר הכלים במלאכת האומנים שיאמר בהם ועשית את האורים וכו׳ והנה זה עדות שלא היו מעשה חרש כי אם מעשה שמים. ונזכרו כלשון וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים: *nominat ea cum He demonstrativo, nec meminerat in ullo loco hactenus. non enim enumeravit cum reliquis vasibus in operibus artificum, ut dixerit de illis, facias Vrim &c. en hoc est testimonium, non fuisse opus fabrile sed cœleste. est locutio qualis in illo (Gen. 3. 24.) collocavit ad orientem paradisi Cherubim (quorum creationis antea non recordatur)* plerique opinantur fuisse characteres sacros, & mirificum DEI nomen quod *Schem Hamphorasch* appellant divino digito insculptum. R. Salomo ad h. loc. הוא כתב שם המפורש שהיה נותן בתוך כפלי החשן *scriptum erat arcanum DEI nomen (quod 72. literis constasse creditur, prout versus 19. 20. 21 cap 14. Exod.) & insertum medietati duplicis pectoralis.* Huc quoque facit antiquissimum Targum Jonathæ, Judæis magni habitum & Paulo etiam nostro lectum, quod suprà dictum versum ita chaldaicè interpretatur: ותתן בחושן דינא ית אוריא

דמנהרין מלי הון ומפרסמין טמירן דבית ישראל וית
תומיא דמשלימין בעובדי הון לכהנא רבא דתבע אולפן מן
קדם יי בהון דבהון חקיק ומפרש שמא רבא וקדישא דביה
אתברין תלת מאה ועשרתי עלמיא וחקיק ומפרש באבן
שתיה דבה חתם מארי עלמא פום תהומא רבא מן שירויא
וכל מאן דמדכר ההוא שמא קדישא בשעת אניקי משתזיב
וטמירן

דסמיית מגלין ויהון על לבא דאהרון בזמן מיעליה קדם יי
ponas in pectorale judicii LUCES quibus illuminentur verba illorum, & revelentur arcana domui Israël, atq; PERFECTIONES quæ perficiant opera Sacerdotis magni, quando rogat doctrinam à conspectu Domini per ea. Nam in eis sculptum & explicatum erat nomen illud magnum & sanctum, quo creati sunt trecenti & decem mundi (vel secula) sculptum inquam & expressum in lapide fundamentali, quo Dominus mundi obsignavit (vel obturavit) os abyssi magnæ (Gen. 1. 2. h. e mundum sine fulcro in magno inani firmavit) ab initio. Quicunq; pronunciat illud nomen sacrum in horâ gemitus, liberatur; & abscondita patefiunt. Hæc sunto super cor Aaronis, tempore quando comparet coram Domino. Absurda fortassis expositio nonnemini; sed quam ego, si cum grano salis, nec Judaicè accipiatur, minimè contemnerem: ob reverentiam vetustatis. Videamus verò Usum, & quâ ratione responsa dederit interrogantibus. Modus ille describitur in Massicht. Sota: sed dilucidius eum recensuit Rambamus Hal. Kele-hammikdasch, circ. fin. cap. ult. כיצד
שואלין עומד הכוהן ופניו לפני הארון והשואל מאחריו פניו לאחורי הכהן
ואומר השואל אעלה או לא אעלה ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו
אלא בקול נמוך כמי שמתפלל בינו לבין עצמו . ומיד רוח הקדש לובש את
הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה עלה או לא תעלה באותיות
שבולטות מן החושן כנגד פניו והכהן משיבו ואומר לו עלה או לא תעלה . אין
שואלין על שני דברים כאחד ואם שואל משיבין על הראשון בלבד ואין נשאלין
בהן להדיוט אלא או למלך או לבית דין או למי שצורך הציבור בו שנ' ולפני
אלעזר הכהן יעמיד : וגו' *Quomodo consulunt? stat Pontifex facie suâ versus arcam, & consulens retro illum, vultu ad tergum sacerdotis directo, rogatq; Ascendam né aut non ascendam? (exemplo tribus Iudæ, Iudic. 1. v. 1.) Non quærit voce clarâ, nec fluctuat cogitationibus in mente suâ, sed utitur voce submissâ, ac si quis oraret secum ipse solus. Confestim Spiritus sacer induit Pontificem, (ex 2. Paralip 24. 20.) respicientem ad pectorale, in quo cernit per visionem propheticam; Ascende, aut non ascende: dum literæ promicant è pectorali adversus faciem suam. tunc respondet Sacerdos, Abi vel non abi. Nunquam sciscitantur de duabus rebus simul, aut si quis sciscitaretur, acciperet responsionem ad primam tantùm. (neq; enim ambiguum est hoc oraculum, ut tripus Apollinis Delphici.) Non consulunt hic Idiotæ, sed aut Rex, aut senatus, aut is quo Respub. indiget. sicut dicitur (Num. 27. 21.) coram Eleazaro sacerdote stabit (Iosua, & interrogabit per judicium Urim. &c.)* Nondum tamen hinc satis constat, quomodo responsa vel affirmativa vel negativa reddiderit hoc oraculum. Certum est non auditam esse vocem: nam is modus בת קול peculiaris fuit. nec per aures futura cognovit Pontifex, auscultando; sed cernendo, per

oculo-

tum ſenſus, Dei mentem accepit. & in hoc benè conveniunt antiqui, viſas ei fuiſſe litteras, quas in vocem ſignificativam colligere debuerit. ubi vero Alphabethum? in hoc variant. plerique id quærunt in gemmis pectoralis. quoniam ei nomina duodecim tribuum, arte ſculptoriâ inciſa fuiſſe memorantur, Exod. 28. v. 21. ad quem textum R. Bechai ſic: היו שמות קדושים מכחם ידע הכהן העתיד וישמיע לכל שואל הבאות. והשמות האלא שני חלקים האחד מכחם יאירו אותיות השבטים הקבועים באבני החשן והם הנקראים אורים בהיותם מאירים לעיני הכהן והשני מכחם יבא בלב הכהן שידע להצמיד ולחבר האותיות ולהוציא התיבה מהם כדי שיהא מכוין בתשובת השאלה *erant nomina ſancta, de quorum virtute novit Sacerdos futura, & patefecit ventura roganti. Nomina illa fuerunt in duplici diſcrimine: uno, quod facultate ſuâ illuminabant literas tribuum infixas lapidibus pectoralis, unde dicebantur VRIM, h. e. luces, quod allucerent oculos Pontificis: altero, quòd illorum arcanâ qualitate veniret in cor Sacerdotis, ut noſſet combinare, & aſſociare literas, dum conficeret dictionem ex illis, quæ apta eſſet pro reſponſione ad interrogata.* Mihi verò id non eſt veriſimile, quia duodecim Patriarcharum nomina ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון נפתלי דן גד אשר יהוסף בנימין non totum Alphabethum exhauriunt; ſed deficiunt literæ חטצק item tres finales ךםץ quarum tamen jactura tolerabilior (viciſſim nomini Joſeph HE ex nomine divino inſertum, ut in univerſum ſint quinquaginta literæ. Maym. cap. præc. 9. hal. ſ. citat) Itaque non omnia ſignificari, v g. nomen יצחק *Iſaac* oſtendi non potuiſſet. Proinde maio cum R. Abrah. Seba in ſuo Zer. ham. ſ. h. l. credere כי שאלת הכהן היתה נודעת באותיות שבולטות באבנים שהיו מאירות או היו חשוכות ועל זה נקראו אורים שמאירים ותומים שמשלימים האותיות : *quod petitio Sacerdotis fuerit ſignificata per literas promicantes è lapidibus, qui aut illuminabantur, aut obſcurabantur; unde dictæ ſint luces quæ luxerint, & perfectiones quæ perfecerint literas.* hoc eſt, ipſa configuratio gemmarum illuminatarum inter opacas, ſpeciem literarum exhibuerit. quomodo ſcilicet obſeſſi ſolent aliquando ſtatum urbis, artificii conſcio & eminus ſpectanti ſocio, per candelas variè ſublatas noctu ſignificare. de quo auguſtiſſimus *Guſtavus Selenus in Steganographiâ.* Hanc conjecturam confirmat etiam arcana quædam ſcriptura Cabaliſtarum, quam כתיבת השמים *cæleſtem* vocant, & proximè ad iſtam accedit. nec temerè juſſus eſt Moſes, Exod. 28. 17. illas duodecim gemmas in quatuor ternarios diſponere, ut nempe vario lucidorum punctorum ſitu, literas omnes etiam finales repræſentare poſſint, in hunc vel ſimilem modum:

ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
o.o	ooo	.oo	.oo	ooo	ooo	.oo	oo.	o.o
o.o	o.o	.o.	..o	..o	..o	..o	..o	.o.
.o.	o.o	.o.	..o	o.o	..o	ooo	ooo	o.o
...	...	...	...	...	...	...	...	...
צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י
o.o	ooo	o.o	oo.	.oo	ooo	o..	oo.	.oo
.o.	ooo	.o.	o.o	..o	o.o	ooo	..o	..o
ooo	ooo	o..	.o.	.oo	.oo	..o	.oo	...
...	...	...	...	...	...	.o.	...	...
ץ	ף	ן	ם	ך	ת	ש	ר	ק
o.o	ooo	.oo	ooo	ooo	ooo	ooo	oo.	ooo
.o.	ooo	..o	o.o	..o	.oo	ooo	..o	.oo
.o.	..o	..o	ooo	..o	o.o	.o.	..o	.o.
.o.	..o	..o	...	..o	...	...	...	...

unde natas esse puto Geomanticas figuras, ex situ projectiliũ, nescio majori impietate dicam an vanitate, à curiosis hominibus elicitas.

Lucrum	*Damnum*	*Lætitia*	*Tristia*	*Fortuna major*	*Fortuna minor*	*Albus*	*Rubeus*	
. .	.	.	. .	. .	.	. .	. .	&c.
.	. .	. .	. .	. .	.	. .	.	
. .	.	. .	. .	.	. .	.	. .	
.	. .	. .	.	.	. .	. .	. .	

Solet enim infernalis ille Simius, ut superstitionibus irretiat incautos, magnalia Dei æmulari, & quod proverbialiter dicunt, juxta templum Domini fana sua passim extruere. Hoc oraculum diu quidem in Dei populo duravit, non tamen semper & omnibus pro lubitu suo respondit: unde Saul repulsam passus, tandem è Sagā sciscitatus legitur. 1. Sam. 28.v. 6. *Consulit Saul Dominum, sed non respondit ei nec per somnia, neq; per VRIM, neq; per Prophetas. tunc dixit, quærite mihi mulierem peritam Pythoniæ artis. &c. quæ à Rabinis uxor cujusdam Zephaniæ, & Abneris capitanei mater fuisse traditur; atq; præter verum Samuelem Mosen quoq; excitasse, Magistratuum habitu, quo sepulti fuerint, comparentes. ac præter morem ejusmodi spectrorum, non capitibus sed pedibus insistentes, verùm trepidos quod se jam ad judicium evocari metuerent; quos ipsa Pythonissa tantùm viderit, Saul tantùm audiverit, comites verò Abner & Amasa prorsus non senserint: quæ prolixius nunc afferre, alienum esset.* In secundo templo defecit hoc oraculum, & quamvi Pontifex

tifex etiam tunc splendidissimè vestiebatur, (quod ex Josephi libb: antiqq. præsertim Alexandri historiâ constat) tamen usum pectoralis hujus minimè habebat, quod veteres unanimiter fatentur. Raschi ad Esdr c. 2. v. 63. מצינו בפרק ראשון של יומא שהיה בית שני חסר מאורים ותומים *invenimus in capite primo libri Ioma, quòd domus secunda destituta fuerit oraculo Vrim & Tymmim.* Ab. Ezra ibid. האורים שעשה משה נגנזו ולא נעשו עוד אחרים תחתם *Vrim quæ instituerat Moses recondita sunt, neq; substituta hactenus alia pro illis.* erat hæc jactura communis cum aliis quatuor rebus pretiosissimis, R. D. Kimch. ad Hagg. 1. v. 8. חמשה דברים חסרו מבית שני ארון ואורים ותומים ואש העליונה ושכינה ורוח הקדש: *quinq; res desiderabantur in domo posteriori, Arca, (fœderis, cum inclusis tabulis Decalogi, urnâ manna & baculo Aaronis reflorescente. Hebr. 9. v. 4.) Vrim Tymmimq;, Ignis superior (vel sacer, ad differentiam alieni seu profani, Lev. 10. v. 1. qui primùm cœlo delapsus, fovebatur continuè; usq; ad captiv. Babylonicam, sub dio nullis unquam imbribus extinctus, Pirk. Af. c. 5.) habitatio divina (præsentiam suam sensibiliter demonstrans, ut olim nube vel ignis columnâ) Spiritus sacer (qui Prophetas integris sensibus afflabat, non per obscuras visiones.* Quod interpretes Hebræi ad vocem illius textus אִכָּבְדָה *honorabor* notant, non ut inde probent, (quod pius quidam vir imperitè suspicatur & inde Rabinos præter meritum exagitat) sed ut rei notissimæ & alibi probatæ, suo more סימן *symbolum* memoriale, in recordationis faciliorìs subsidium pararent. Restitutionem hujus Urim, Judæi adhuc dum expectant, è d. l. Esdræ & repetito Nehem. 7. v. 65. *ubi promittitur Sacerdos cum Vrim & Tymmim, qui familiarum discrimina sit indicaturus, & omninò nondum surrexerit.* R. Sal. de ימות המשיח *diebus Messiæ* accipit: nobis fortè non ineptum est diu speratæ conversionis ipsorum argumentum. Ignoscat benevolus lector, quod electionis occasione longius huc digressus sum: nunc in regiam viam redibo.

Theor. III.

Prohibebantur eligere Fœminam, Extraneum, Cerdonem.

AD tria potissimum in electione Regis respicere debuerunt, Sexum, Patriam seu Natales & genus vitæ. de quibus nunc distinctè. Sexus privilegio tantùm admittebantur mares ad imperium,

non verò fœminæ Maym.hal.Melach c.1.v.6. אין מעמידין אשה במלכות שנ׳ עליך מלך ולא מלכה וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש *non collocant Mulierem in regno, quia dicitur (Deut. 17.15.) super te Regem, neq; (scriptum est) Reginam. sic & in omnibus præfecturis Israëliticis, non constituunt nisi viros.* Talis etiam, referente Cl. Dn. Berneggero in notis ad cap 22 Suet. lex est Gallorum Salica, *vetans regnum à lanceâ transire ad colum.* Ubi quoque repetit è Tacito, de Sitonibus gente quondam Suevicâ, qui fœmineo imperio colla submiserint, *degenerasse illos non modò à libertate, sed & ab ipsâ servitute:* nam qui Regibus serviunt, serviunt viris; at qui fœminis, parent iis quibus natura virtutes imperatorias negavit. paucæ enim sunt, quæ virilibus curis vitia fœminarum exuant. & Amazonum res fortiter gestas non credit Strabo. ablegat verò Salomon Prov 31. *mulieres ad telam non telum,* ut idem in Coroll. ejusd. c. 22. scitè notavit. Quod ipsum Nob. & Amplis. Dn. D. *Lansius* fautor meus magnus, cum mihi hæc scribendi ex insperatò superveniret, & occupatiunculas meas amicè lustraret, tali epigrammate αὐτοσχεδίως expressit, arguto sanè, & quod authorem ultrò prodat, proinde inseri utique dignissimum censeo.

Apta quidem telæ, sed inepta est fœmina telo:
Indignumq; viris, subdere colla colo.

Audiatur itaque illud Aristotelis, Ἰδτε ἄῤῥεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον, *Masculum naturâ præ Fœmineo esse Imperatorium.* Quod verò 2. Reg 11. v. 1. Atthalia mater Achaziæ, filio successisse legitur, & regno Judæ septem annis præfuisse, recordandum est fecisse hoc non de jure sed facto, & invasisse imperium tyrannicâ vi, semine regio usque ad unum Joasum crudeliter interempto; qui minorennis adhuc in templo intereà delituit.

Alterum erat de patriâ, nè alienigenam eligerent, sed domi natum adeoque fratrem. Maym. v. præc. 5. אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל שנ׳ לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא . ולא למלכות כלבד אלא לכל שררות שבישראל לא שר צבא לא שר חמשים או שר עשרה אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות ואין צריך לומר דיין או נשיא שלא יהא אלא מישראל שנ׳ מקרב אחיך תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך : *non constituunt Regem è cœtu proselytorum, etiam post plurimas generationes, usq; dum mater sit ex Israële. sicut dicitur (Deut. 17. 15) non poteris dare super te virum alienigenam. qui non sit frater tuus. Neq; in regno tantùm, sed & in omni potestate Israëliticâ; non Principem exercitus, non Capitaneum supra quingentos, nec Decurionem. imò nè* Præfe-

Præfectum quidem aquarum fideliter distribuendarum. Dicere nil attinet Iudicem aut Præsidem; quoniam non nisi ex Israële sunto. (*eod. vers.*) *è medio fratrum tuorum pones super te Regem. sic etiam omnes præfecturæ, quas tu ordinas, non sunto nisi è meditullio fratrum.* De Edomitis posset hoc loco dubitari, an ex illis regem eligere liceat, quia in scripturâ Fratres Israëlitarum nominantur, Deut. 2. v. 4. *transitis per terminum fratrum vestrorum filiorum Esau habitantium in Seir, ipsi timebunt à vobis, ideò cavete valdè, nè provocetis eos, quia vobis nihil quicquam dabo de terra illorum, nè quidem quantum vola pedis tegit: Esavo enim in hæreditatem dedi montem illum. &c.* ac certè originis ratione fratres sunt, nam descendunt ab Esau, uterino & congemello Jacobi, qui propter coctas lentes, quibus primò genituram suam vendidit, appellatus fuit אֱדֹם *Edom h. e. rufus* Gen. 25. 30. Sed fuerunt infidi fratres, & negarunt Israëlitis commeatum. Num. 20. 18. *dicentes, noli per meas regiones transire, nè fortè cum gladio tibi occurram.* unde Judæi Christianos hodie, inter quos difficulter habitant, Edomæos, ingratè tamen vocant. Ideò negat R. Abrah. Aben-Ezra ex illis Regem eligi potuisse, Comm. ad Deut. 17. מדרך האמת לא אחיך שאיננו ממשפחת ישראל ולא אדמי אף על פי שכתוב בו אחיך *secundum veritatem non est frater tuus, qui non sit de familiis Israël. Nè quidem Edomita, quamvis scriptura eos vocet fratres tuos.* De Herode utrum Judæus fuerit an Proselytus Ascalonita, vide disputantem Casaub. Exerc. ad Bar. 1. circ. fin. n. 2. Existimant quidem Politicorum aliqui, prodesse interdum Reipubl. si extraneus Rex suarum virium conjunctione illam augeat, quin afferunt exempla, ubi res à peregrinis non malè administrata fuerit; sed populo DEI exoticum imperium fuit omninò fatale, atque πανολεθρίας extremæ occasio. præterea dudum promiserat oraculum, Genes 49. 10. *non recessurum sceptrum à Iudâ. &c.*

Ultimum quod in regibus suis spectabant Israëlitæ, vitæ genus erat: nè quis è sutrina vel obscuro loco alio, ascenderet ad regalis throni fastigium. Quod observasse dupliciter intererat; ratione sui, nè in vili artificio ingenium servile contraxerit: & ratione aliorum, ut à populari contemptu vindicaretur. Moses noster Ægypt. ibid. v. 7. ואין מעמידין מלך ולא כהן גדול לא קצב ולא ספר ולא בלן ולא נרדי ולא בורסי לא מפני שהן פסלין אלא הואיל ואומנותן נקלה העם מזלזלים בהן לעולם ומשיעשה כמלאכה מאלו יום אחד נפסל *non eligunt Regem vel Pontificem qui fuerit lanius, aut tonsor, aut balneator, aut textor, aut coriarius: non quod tales profani sint,* ohnredlich/ *sed quia eorum artificia vilia, populus contemnit semper. Si vel unicâ die laboraverit in ejusmodi opificio, inidoneus est.* Sentiunt & aliâ Judæi parùm honorificè de cerdoni-

donibus; credo quia per diuturna exilia ocio jam assueverunt, & pigris usuris saginantur. Talmud. circ fin. lib. Kiddușchi n, pag 82.a.

ר׳ מאיר או׳ לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה ויתפלל למי שהעושר הנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות הכל לפי זכותו (פי׳ לפי מזלו דבני וחיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מילתא) ר׳ שמעון בן אלעזר או׳ ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני . אבא גוריין איש צדיין או׳ משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן (פי׳ כל אילו אומנות ליסטיות כשלנין בדרכים הם נכנסים ולוקטים עצים מן הכרמים גפרות ועוד שנשכרים לאדם ומעבירין על תנאם) רועה (בהמות שלו שמעבירין לרעות בשדה אחרים) וחנוני (מלומד בהונאה להטיל מים ביין וצרורות בחטין) ר׳ יהודה או׳ משמו החמרין רובן רשעים (מפני ליסטיות) והגמלים רובן כשרים (שפרדשין למדברות למקום גידודי חיות ויראים לנפשם) הספנים רובן חסידים (שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה) טוב שברופאים לגיהנם (אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא) והכשר שבטבחים שותפו של עמלק (ספיקי טריפות באות לידי וחס על ממונו ומאכילן) ר׳ נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה וקרן קיימת לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה נותנת לו אחרית תקוה בנערותו ובזקנותו. וכו׳.

תנו רבנן כל שעסקו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים (עושין לנשים נזמים וטבעות) והסריקים (סורקי בגדים לנשים) והנקודות (כנקרי ריחים של יד שנשים טוחנות בהם) והרוכלין (מוכרין קשוטי בשמים) והגרדיים והספרין והכובסים והגרע (אומן המקיז דם) והבלן (מחמם מרחצאות) והבורסקי (מעבד להם עורות ללבוש ולנעול) אין מעמידין מהם לא מלך ולא כהן גדול מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותיהון . תנו רבנן עשרה דברים נאמרו בגרע מהלך על צידו ורוחו גסה ונתלה יושב ואינו יושב (שלשתן סימני גאוה) ועינו צרה ועינו רעה (בממונו להוציא כלום) אוכל הרבה (אצל המקיזין) ומוציא קימעה (מתוך שמאכלו יפה בלחם נקי ובשר שמן שממעטין את הזבל שכל אדם מכין לסעודת הקזה מאכל בריאה) והשוד על העריות (מתוך שהנשים צריכות לו ועסקו עמהן) ועל הגזל ועל שפיכות דמים . תניא אשרי מי שרואה הוריו באומנות מעולה אוי לו למי שרואה בפגומה אשרי מי שאומנותו בסם ואוי לו שבורסקי אשרי שבניו זכרים . אוי למי נקבות . ר׳ שמעון בן אלעזר . או׳ מימי לא ראיתי צבי קייץ (מייבש קציעות בשדה) וארי סבל ושועל חנוני . כל אומנות אין עומדות אלא בימי ילדות :

Rabi Meir ait, semper homo doceat filios suos opificium. mundum & facile, atq; exoret tales (Magistros) quibus opes & facultates sunt. nullum enim reperitur artificium, ubi non etiam pauperes sint; cuncta pro cujusvis merito (R.

Sal. Iarchi in Gloss. marginali corrigit: pro fortunâ. nam filios, longævitatem, & cibaria non à dignitate vel meritis dependere, sed à felici sidere) R. Simeon filius Eleazar inquit, vidisti ne ullis diebus tuis bestiam vel avem, quæ tenuerit artificium aliquod, & tamen aluntur, neq; difficulter, cum labore, quamvis creata sint ut serviant nobis. Abba Gorin vir Zidonius ait, nomine patris Goria: non doceat homo filium suum ut sit Agaso, Camelarius, Carbonarius, Nauta (Gloss. omnes enim illi sunt latrones, quamvis pernoctent in viis, tamen ditescunt, colligunt ligna sua è vineis atque fructiferis arboribus, etiam quando mercede serviunt cuipiam, transeunt per ejus ficus) Pastor (pecudum; quæ abigit in campos alienos) Caupo (deditus lucro, miscens aquâ vinum, & concisis stramentis triticum) R. Iehuda inquit, ejusdem nomine: Agasones pleriq; sunt maligni (propter latrocinia) Camelarii ut plurimùm probi (quia diffunduntur ferè in desertis locis, ubi sunt agmina bestiarum, & timent sibi) Nautæ sunt plerunq; pii (quia versantur in perpetuo periculo tremulæ concussionis) Optimus inter Medicastros ad Gehennam.. (Gloss. non enim metuit à morbis, vescitur lautè, nec confringit cor suum DEO, aliquando etiam interficit homines, quando pauperes, quod posset, non sanat) Præstantissimus inter Lanios socius est Amalek) quos odisse & ad internecionem usque persequi jubentur. Num. 25. ult. his assimilantur lanii, quia morticinia de quibus dubitatur, an à feris discerpta sint, si nanciscantur vendunt, ut pecuniam lucrifiant) Rabi Neborai dicit; ego intermitto cuncta opificia mundi, & doceo filios meos solam legem, de cujus mercede homo edit in hoc seculo, & cornu ejus crescit in futurum. Non sic ulla opificia cætera. quando quis ægrotat, vel consenescit, vel captivus detinetur, nequit labori suo vacare, sicq; contabescit fame: at legis studium etiam in extremo benè sperare jubet, solatur in juventute & senectâ. Docent Rabini nostri, quicunq; opifices commercium habent cum mulieribus, recedunt à bono ad malum. verbi gratia Aurifices (qui conflãt ipsis inaures & annulos) pectinatores (qui plicãt vestes fœmineas) Rosores (qui effodiunt lapides trusatiles, quibus mulieres molunt) Mercatores (qui vendunt fucum & aromata preciosa.) Textores, Scarificatores, Tonsores, Lavatores, & Chirurgus (qui venas secat sanguinem emittens) Balneator (calefaciens lavacra) Coriarius (parans ipsis pelles ad vestiendum & calceandum) non eligunt ex illis REGEM nec Sacerdotem magnum. Qua de causâ: non quòd reprobati sint ipsi; sed quia vile est opificium eorum. Tradunt nostri Doctores decem dicteria de Chirurgo: incedit lateraliter (corpore non prono, sed ad coxas detorto, ut equi generosiores) spiritus alit sublimes, suspensus assidet (non plenâ mole dorsi; quæ tria sunt superbiæ signa) oculos coarctat, h. e. torvum tuetur, invidus est (si quicquam nummorum erogare debet) vorat multùm (apud

phlebotomiâ usos (egerit parùm) quia vescitur cibis bonæ nutritionis, pane similagineo & carne pinguiori, quæ minuunt fimum. [cum veniâ Lectoris verto quidquid est in Hebræo] solent enim convivia post venæ sectionē esse opipara) suspectus est obscœnitatis (dum mulieres curat, quæ ipso indigent) & furacitatis, & homicidii. Traditio. Beatus qui cernit liberos suos in opificio surgente; væ autem illi, qui videt in obsolescente. Felix cujus artificium suaveolens; miser cujus fœtet ut pellionum. Benè illi cujus filii masculi; væ autem cui fœmellæ! R. Simeon f. Eleazar ait: à diebus meis nunquam vidi Capream apricantem (torrentem ficus in campo) aut Leonem bajulantem, aut vulpem cauponantem. hæc talia tantùm in juventute decent. Non igitur his sordibus contaminari Rex debet, quas etiam liberæ animantes, naturâ duce dedignantur. Arcent nostra jura cerdones à dignitatibus. *nè quis è negociatoribus, vel monetariis, abjectisq; officiis, vel deformibus ministeriis, aliquâ frui dignitate pertentet; imò si quis meruerit, repellatur.* l. 6. Cod. de Dignit. *Negociatores ne militent*, peculiari Titulo Codicis. *Trapezitas, gemmarum argentiq; vestiúmve venditores, apothecarios etiam, cæterosq; institores aliarum mercium, quibuscunque ergasteriis adhærentes, jubemus à provincialibus officiis removeri; ut omnis honor à contagione hujusmodi segregetur.* l. 12. Cod. de Cohortalib. Quamvis non desint exempla eorum quos ex obscuris locis fatum ad res maximas evocavit. Dàvidem è caula, 1. Sam. 16. 11. Agathoclem Siciliæ tyrannum è figlinâ, Justin. init. lib. 22. Primislaum ab aratro ad Libussæ thalamum. Æn. Sylv. H. Bohem. c. 6. Tarquinium Priscum regem Romanorum è tabernâ mercatoriâ. Valer Max. lib. 3. cap. 4. ubi hujus fortunæ plures recensentur, & seq cap. 5. alii contrà, qui à claris parentibus turpiter degenerarunt; quæ nobilia vocat, portenta.

Posset hîc fortean aliquis exemplùm Saulis objicere, qui cum adhuc privatam vitam ageret, Agaso fuerit 1. Sam. 9. 3. tàm vilis ut amissam asinam per totum triduum cum vitæ periculó quæsiverit v. 20. Opilionem, qualis Dàvid, videri tolerabiliorem Asinario, minusq; sordidum. adde quod natalium suorum obscuritatem ipse fateatur v. 21. Resp. ante Salomonis tempora, priùs quàm equi multiplicarentur in Israël, etiam ditiores asinis vectos fuisse, ut fratres Josephi. Gen. 43. 18. Magnatum filios, Judic. 10. 4. & 12. 14. Abigail 1. Sam. 25. 20. nec agasones pro infamibus habitos, sed nostris Equisonibus comparandos. præthereà nobilitaverat Deus Saulem singulari privilegio corporis pulchri & heroicæ staturæ, ut ad humeros usque supra totum populum emineret, 1. Sam 9. 2. adeoque hâc rarâ proceritate regium aliquid præ se ferret, & angustam rem

domi

domi lacertorum amplitudine pensaret. Quæ corporis majestas adeò spectabilis erat, ut ejus fama in Alkuranum usque penetraverit, fabulis tamen à Muhammede conspurcata. Sic enim ille Suretâ Bakara v. 244. & seq. ad verbum:

ألم تر إلى الملإ من بني إسرائيل من بعد موسى إذ قالوا
لنبي لهم ابعث لنا ملكا نقاتل في سبيل الله قال هل عسيتم
إن كتب عليكم القتال ألا تقاتلوا قالوا وما لنا ألا نقاتل في
سبيل الله وقد أخرجنا من ديارنا وأبنائنا فلما كتب عليهم
القتال تولوا إلا قليلا منهم والله عليم بالظالمين • وقال لهم
نبيهم إن الله قد بعث لكم طالوت ملكا قالوا أنى يكون
له الملك علينا ونحن أحق بالملك منه ولم يؤت سعة
من المال قال إن الله اصطفاه عليكم وزاده بسطة في
العلم والجسم والله يؤتي ملكه من يشاء والله واسع عليم •

Annon respicitis ad multitudinem ex filiis Israël post Mosen? quando dixerunt Prophetæ suo, excita nobis Regem, pugnabimus in semitâ DEI. Respondit, forsitan facietis contingere, si decretum fuerit super vos prælium, ut non pugnetis! dixerunt: nequaquam nobis; sed pugnabimus in semitâ DEI, quandocunq; nos exire jussi à nostris habitationibus & filiis nostris. At postquam scriptum erat super eos bellum, recusarunt, præter paucos ex illis. Sed DEUS novit Malignos. v: 245. Dixit eis Propheta eorum, utique DEUS jam excitavit vobis TALUTH (quòd Saulem nec aliũ per hoc corruptum nomen indigitet, è toto contextu & circumstantiis apparet; præsertim è seq. v: 247. ubi hostis Goliathi disertè meminit) *regem: responderunt, quare sit ei regnum super nos? & nos digniores regno præ illo! neque accepit copiam de opibus. Respondit, utiq; DEUS segregavit eum super vos, & auxit illum amplitudine in scientiâ & corpore. DEUS dat Imperium cui vult; estq; DEUS amplissimus scientissimus.* hæc ille. Omitto quæ deinceps nugatur de Angelis, arcam fœderis è cœlo, in electionis confirmationem afferentibus; unà cum sacris in eâ reliquiis. item

quomodo novus Rex Saulus exercitum lustraverit, & quantum cava manu tenere possint, milites de rivo bibere jusserit, quæ cum historiâ Gedeonis, Jud. 7. v. 5. suo more confudit. Subit autem animo, quod Plutarchus *Instit. puer. mox post init.* de rege Archidamo refert, fuisse à subditis Laconibus suis, pecuniâ mulctatum, quia pusillam uxorem duxerit und *οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλίσκους non Reges sed Regunculos* generatum iri timerent. nam omninò Gratior est pulchro veniens à corpore virtus: quamvis etiam illustres animas in distortis artubus hospitari aliquando sciamus; & contrà in aureo corpore pectus sæpè plumbeum.

Theor. IV.

Electum ungebant circa caput.

VArii sunt apud alios populos inaugurationis ritus. in hoc autem ferè conveniunt, quod novus Rex purpureâ veste vel paludamento, ubi aurum intertextum est, ornatur, populo sistitur & publicè proclamatur: tum insignia regni, ut corona, sceptrum, gladius ei porriguntur; aut Diadema, h. e. fascia candida capiti ejus circumligatur, plebi denique applaudenti & congratulanti publicum epulum exhibetur. Quiritum Rex primus Romulus, authoritatis causa duodecim lictores sibi ascivit, qui virgarum fasces cum securi præferrent, potestatis in vitam symbola: quod etiam exactis regibus Consules imitati sunt. Apud Christianos solenne est, ut novi Principes in templa deducantur, Deus pro salute publicâ invocetur. Cum primis verò memorabile, quomodo Gallorum Reges inaugurentur; quod prolixius descripsit Sleidanus *circa med. l. 19. mihi pag. 543.* cujus hæc summa est: à tribus Cardinalibus in templum deduci, ibi divorum reliquias auro inclusas osculari, sacerdoti peccata confiteri, in lecto recumbentem sublevari, à Connestablio strictum ensem præferri, ab Archiepiscopo aquâ lustrali Regem aspergi, oleo peculiari circa caput, pectus, humeros & brachia ungi, Caroli M. coronam imponi, aurea & argentea numismata in plebem spargi, acclamationibus votivis & tubarum clangore omnia personare. &c. Inter omnes has cæremonias unctio est antiquissima, & ab Hebræis deducta: illi enim Reges suos ungebant. Hal. Melach. c. 1. v. 8. כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה שנ' ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו: *cum Reges inaugurant, ungunt eos oleo unguenti, sicut dicitur,*

citur, (1. Sam. 10 v. 1.) accepit Samuel vasculum olei, effuditq; super caput ejus, & osculatus est illum. Quem ritum ut rectius intelligamus, considerabimus distinctè tùm olei confectionem, tùm illius illinendi modum vel actum.

Oleum illud describitur Exod. 30. v. 23. quòd conficiendùm fuerit arte pigmentariâ, ex his quatuor speciebus aromatum מָר־דְּרוֹר קִנְּמָן־בֶּשֶׂם קְנֵה בֹשֶׂם וְקִדָּה sed quid propriè sint, nondum satis inter interpres convenit Rambam hal. Kele-hammickdasch cap. 1. v. 5. opinatur, מר esse Muscum, הַמּוֹר הוא הדם הצרור בחיה שבהודו הידוע לכל שמתבשמין בה בני אדם בכל מקום *Mor, est sanguis ille concretus in bestiâ quadam Indiæ, notus omnibus; quia eo condiunt se homines ubiq; locorum.* sed rectè corrigitur à Baal-Magg. in gloss. margin. אֹא אין דעתי שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם כל שכן דם חיה טמאה. אבל המור הוא אמור בשיר השירי באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי והוא ממין עשב או ממין אילן וריחו נודף *ajo ego: mihi non videri quod compositionem sacram ingrediatur sangis ullius feræ in mundo, nedum immundæ. Sed hujus vocis recordatur etiam Cant: Canticor. (cap. 5. v. 1.) veni in hortum meum, soror mea sponsa, decerpsi MOR meum, cum aromate meo. itaq; erit de specie fruticis alicujus vel arboris, cujus odor fragrans.* at de Myrrhâ refert Plinius lib. 12. c. 15. quòd sic fluat & colligatur ex arbore quadam Arabicâ. Impugnat eandem sententiam quoque Aben-Ezra. Com. ad Exod. מלת מר קשה הגאון תרגמה מושק והנה איננו מעצים. והפרידו הכתוב מבשמים / אריתי מורי עם בשמי הנה הוא מלוקט. ואומרים המביאים אותו כי הוא נעשה בגרון הצבי *vox MOR est difficilis. Gaon (intelligit Raf Saadiam) interpretatur Muscum: at is non est de arboribus. Separat eam scriptura ab aromatibus. d. l. decerpsi Mor meum cum aromate meo. ecce Mor colligitur (de plantis! at de musco) dicunt qui eum afferunt; quod gignatur in gutture ejusdem capreæ.* commendat verò R. D. Kimchi in Radd. expositionem eorum qui Thuris speciem existimant רבינו היי זל פירש שהוא שרף עץ שיש לו ריח טוב הנקרא בערבי לובני ולזה יתכן לומר אריתי. במדרש. כהמור ראש לכל הבשמים כן אברהם אבינו ראש לכל צדיקים. מה המור מי שלוקט אותו ידיו מתמרמרות ואינו מפיח ריחו. אלא באור כך אברהם ממרר עצמו והודיע מעשיו הטובים בכבשן האש *Magister noster Hay p. m. explicavit esse gummi arboris odoratissimæ, quod appelletur Arabice LOBNI, h. e. Styrax: & sic quadiat dicere (Cant. 5. 1.) decerpsi. In Medrasch taliter: ut Myrrha præcipuum est aroma; sic Abrahamus pater noster præcipuus inter justos. quid ulterius commune habent? qui colligit myrrham, ejus manus amarescunt; nec exhalat odorem suum nisi in igni: sic Abraham amarè faciebat sibi, sed demonstravit pietatem in furno ignis (credunt enim à Chaldæis odio* religio-

religionis in fornacem fuisse missum, &c.) Lutherus vertit Myrrhen/ quod alliteratio ipsa comprobare videtur: cætera verò Cynnamet/ Calmes/ vnd Casien; quæ singula curiosius investigare jam non fert institutum. Illud potius nunc attendamus quomodo è quatuor speciebus illis paratum fuerit. Textus v. 25. conficere jubet רֹקַח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ *unguentum arte pigmentariâ,* nach der Apotecker kunst. Modum hunc nimis generaliter indicatum, prisci commentatores specialiùs exposuerunt. Idem Ramb. ibid v. 2. 3. 4. לקח משלשתן חמש מאות שקל ומקנה חמשים ומאתים ושוחק כל אחד ואחד לבדו וערב הכל ושרה אותן במים זכין ומתיקין עד שיצא כל כחם במים ונתן על המים שמן זית הין והוא שנים עשר לוג ובשל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן והניחו בכלי לדורות. *accipit de tribus (verius de duabus tantùm speciebus) quingentos siclos, & de calamo 250. atq; contundit singula seorsim, deinde miscet omnia & macerat in aquis puris dulcibusq;, donec extrahatur universa virtus illarum. pòst affundit Hin olei olivarum sive duodecim Logos (hoc est quantum capiunt 72. ova) & coquit simul ad ignem, usq; dum exhalent aqua, & remaneat unguentum. id in vase asservat ad posteritatem.* Et in eundem sensum Talmud Mass Cerith cap. 1. pag. 5. à fine. אמר ליה (לר׳ יהודה) ר׳ יוסי כיצד עושה: הביאו העיקרין ושלקום במים והציף עליהן שמן וקלט את הריח וקיפחו *Rabi Iose quæsivit è R. Iehudâ, quomodo confecerit illud? respondit assumpsisse radicalia (seu ingredientia) & elixasse in aquis, posteà super instillasse oleum quod receperit odorem, atq; sustulisse.* Semel tantùm à Mose confectum fuit hoc unguentum, & ad seræ posteritatis usum, apud reliquam supellectilem sacram, in vasculo puro asservatum: quòd à materia קֶרֶן *cornu* dicitur, 1. Reg. 1. 39. à Formâ verò פַּךְ *lenticula* 1. Sam. 10. 1. Mirantur hîc Talmudici, quomodo potuerit tàm diu novem ferè seculis, scilicèt à Mose ad Josiam usque incorruptum durare? & paucum existens tot unctionibus sufficere? non enim homines tantùm sed & vasa sanctuarii eo illiniebantur plurima, Exod. 30. 27. arca testimonii, mensa, candelabrum, utrumque altare, labrum amplissimum, ipsum denique Tabernaculum. Aromatum quidem satis multùm erat, nempe 1500. sicli sive totidem semunciæ, quæ ad 47. libras nostrates, adeoque ferè semissem centenarii excrescunt: at olei parùm, scilicèt sesquimensura Wurtembergica; unguenti ergo tantundem, quia fecibus relictis, odores tantùm extrahebantur. præterea exhalare solent odorata, quantumvis probissimè obturentur, & senescunt tandem, cùm mors etiam saxis marmoribusque veniat. Mass. & pag. ead. fac. seq. b. init. הלא ניסים הרבה נעשו בשמן המשחה מתחילתו ועד סופו.

סופו . תחילתו לא היה אלא שנים עשר לוג ובו נמשח המשכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המילואים ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים ומלך קיים לעתיד לבא שנ׳ שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותכם . זה בגמטריא הוי עשר לגין חוון . ר׳ יהודה אומר כמה יורה בולעת כמה עיקרין בולעין כמה האור שורף ; *annon miracula plurima contigerunt oleo unctionis? à principio ad finem ejus? initiò non plus erat quam duodecim Logi (vel Sextarii. est liquidorum mensura, continens sex ova,* ſo groß als ein octal Weins) *eo tamen unctum fuit Tabernaculum atq; vasa ejus, (Levit. 8, v. 10.) Aharon cum filiis, totis septem diebus impletionis suæ, (ibid. vers. 33) item Pontifices successores & Reges. nimirùm durabile fuit in futurum, sicut dicitur (Exod. 30. v. 31.) oleum unctionis sacra hoc mihi erit ad Posteritatem vestram. vocula* HOC *per Gematriam valet* XII. *quot erant Logi. (hoc ut intelligas, confer si places, meum Bechin. Happer. p. 63.) R. Iehuda dicit, quantum defluens absumptum est? quantum radices (aromataria) absorpserunt? quantum calor dissipavit? (per evaporationes)* Ajunt ſuperfuiſſe adhuc tempore regis Joſiæ; ſed poſt reditum è Babel, in templo ſecundo deſideratum. Talm. ibid. circ. med. תניא משנגנז ארון נגנז צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדים ופרחים וארגז ששגרו פלישתיים דורון לאלהי ישראל שנ׳ ואת כלי הזהב אשר השיבו לו אשם תשימו בארגז מצדו ומי גנזו יאשיהו מלך יהודה גנזו שנ׳ תנו את ארון . וגו׳ *Traditio. cum recondita est Arca, recondita quoq; Vrna manna (Exod. 16. 33.) & Lecythus olei unctionis, & Baculus Aaronis cum amygdalis & floribus suis (Num. 17. 8.) item capsula, quâ miserunt Philistæi (quinq; anos aureos & totidem mures) donum* DEO *Iſraël, sicut dicitur (1. Sam. 6. 8.) vasa aurea quæ redditis ei pro expiatione, ponatis in capsâ, è latere illius. Quis verò recondidit? Iosias Rex Iudæ. s. d. (2. Par. 35. 3.) Ponite Arcam &c.* Maym. Kel. Mikd. 1. 11. בבית שני שלא היה שם שמן המשחה היה כהן גדול מתרבה בלבישת בגדים בלבד שהיה לובש בגדי כהונה גדולה *in domo secundâ non fuit oleum unctionis, ideo Pontifex inaugurabatur vestibus tantùm pontificalibus.* Nec licebat oleum aliud loco deficientis cōficere aut ejus compoſitionē quoquo modo imitari. hoc enim expreſsè ſub excidii pœnâ prohibitum eſt, Exodi 30 v. 32. quod tamen Rabini variè limitant. Maym. ibid. v. 7. העושה שמן כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע במזיד חייב כרת בשוגג מביא חטאת קבועה שנ׳ אשר ירקח כמוהו והוא שיעשה אותו להמשח בו אבל אם עשהו להתלמד או לתנו לאחרים פטור *conficiens oleum juxta compositionem hanc, & secundum hoc ipsum pondus, (Exod. 30. 32.) non addens nec minuens, per temeritatem, is reus est excisionis: at per errorem, is adducit peccatum grande; quia dicitur (vers. 33.) quisquis pigmentaverit consimile. Ita tamen, si conficiat hoc fine ut ungatur eo. verùm si paret illud ut di-*

 ſcat

ſcat inde vel doceat alios, immunis eſt. Gemara d. l. fac. præced. תנו רבנן המפטם את השמן ללמד בו למוסרו לציבור. פטור. אין חייבין אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה בלבד *tradunt doctores noſtri, qui miſcet oleum ut diſcat eo, ac monſtret Eccleſiæ, abſolvitur. non enim damnantur niſi propter effuſionem ejus tantùm unguenti, quod confecit Moſes ipſe.* Iterumque Maym. verſib. 10. & 15. הסך כלים ובהמה וגוים שהם כבהמה או שסך מתים בו. פטור שנ׳ על בשר. אדם לא יסך: הנותן על גבי מלך או כהן גדול שכבר נמשחו פטור שנ׳ אשר יתן ממנו על זר ואין אלו זרים אצלו אבל הסך ממנו אפילו למלך וכהן. גדול חייב שנ׳ על בשר אדם לא יסך *ungens vaſa, vel jumenta, vel gentiles qui jumentis æquiparantur, vel mortuos, abſolvitur. quia dictum eſt: (verſ. 32.) carni humanæ nè inungitor. etiam dans ſuper Regem vel Pontificem, qui pridem uncti ſunt, indemnis eſt; quia (verſ. 33.) prohibetur tantùm inde dari ſuper Extraneum, tales autem minimè pro extraneis habendi. At ungens eo vel Regem, reus eſt, quoniam nefas illinere carni.* videntur hoc ſubtiles Domini, ſuo more, nimis magiſtraliter diſputaſſe. Sed conſideremus nunc ipſum Regiæ unctionis Actum ſolennem.

Ducebatur electus Rex boni ominis ergò, ad ſcaturiginem alicujus fontis, & ibi coram omni populo ungebatur. Maym. Hal. Kel. & Melach. utrobique v. 16. capp. 1. iiſdem penè verbis אין מושחין את המלך אלא גבי המעיין. וכו׳ *non ungunt Regem niſi juxta fontem.* Quemadmodum & alias res minoris momenti ſolent in loco celebri peragere, v. g. libellum repudii non niſi ad confluentem rivorum dare; quod talis locus à natura ſit ſignatus, adeóque poſt multa ſecula, quando ampliſſimarum quoque urbium vix rudera apparent, adhuc monſtrari poſſit. Subeſt inſuper hîc peculiare omen. ut enim fonticulus aliquis jugiter ebullit aquas ſuas, & longiſſimè profluendo prata quævis obvia irrigat atque fœcundat: ita hoc regni perennis auſpicium eſſe volunt, & ſignificationem bonæ adminiſtrationis. Talm. Pirk. Kam. Cerituth. 5. b. ult. תנו רבנן אין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתימשך מלכותן. שנ׳ והורדתם אותה גיחון. תנ׳ *Tradunt noſtri Doctores, non ungi Reges niſi apud fontem; ut prorogetur regnum illorum: ſicut dicitur (1. Reg. 1. 33.) deducatis eum ad Gihon. &c.* itaque hoc habent ex hiſtoriâ Salomonis, qui non intra urbem Ieroſolymam, ſed foris ad caput vicini fluminis Gichon unctus eſt; illuc deduci juſſus à grandævo patre, & regiâ mulâ vehi, comitantibus præcipuis proceribus. Erat autem Gichon, monente R. Salomone ad marg. d. l.: מעין קטון סמוך לירושלם ולא זהו גיחון הגדול היוצא מעדן *non illud grande flumen, quod (Gen. 2. 13.) è paradiſo egreſſum,* univerſam Æthiopiam perfluere legitur; aliàs Nilus appellatur, & è mon-

tibus

tibus lunæ ortus, exundatione suâ quotannis Ægyptum rigat, inque mediterraneum mare septem ostiis effunditur: sed rivus quidam Palæstinæ, *propè Ierosolymas scaturiens*, qui in torrentem Kidron exonerabatur; in Targum verò recentiori nomine שילוחא *Siloah* dicitur, & ab Ezechiâ Rege memorabili opere obturatus esse legitur 2. Paral. 32. v. 30. non ex toto (quod fortassis impossibile) sed parte scaturiginis superiori, quam infra terram ad occidentale latus urbis derivabat. Ibi ungebant eum bini simul, Zadok pontifex, & Propheta Nathan (vers. 34.) quorum alterum affudisse oleum, alterum inunxisse verisimile est. Quamvis verò Maym. Kel. 1. 14. dicat לא ירבה בשמן *non multiplicasse* (*h. e. prodigè vel affatim adhibuisse*) *oleum*, existimo tamen nec etiam parciùs affudisse; quia Psal. 133. 2. à capite Aaronis in ejus barbam usque, imò ad oram vestimenti defluxisse legitur: quod Talmudici d. l. כמין שתי טיפין מרגליות תלויות בזקנו *de duabus tantùm guttis, speciem margaritarum de barbâ suspensarum referentibus* explicant. ubi etiam commentum de fratribus annectitur, referri non dignum. Porrò notabilis est character unctionis; ajunt enim unguentum in formam O coronæ, circa caput fuisse illitum. est hoc Regium emblema, & circulus etiam apud Mathematicos perfectissima figura. Maym. ibid. מלכי בית דוד מושחין אותם כמין נור על ראשו *Reges familiæ David ungebant formâ coronæ super caput.* & R. Sal. Jarch. in gloss. d. l. Talm. dilucidius כמו נור סביב על ראשו *instar corollæ circa caput suum.* Ad differentiam Pontificum, quorum frontibus X cruciculam inter supercilia inungebant. rursf. Maym. כיצד מושחין את הכהן צק את השמן על ראשו וסך ממנו על גבי עיניו כמין כי יוונית כזה: *quomodo ungebant Sacerdotem? affundebat oleum capiti ejus, & illinebat indesuper oculos, ad speciem Chi Græci, taliter* (*spacium erat relictum in Hebræo, & forma X omissa; quod me, fateor, ob ambiguitatem vocis* כי *diu frustra obtinuit*) sic iterum in Talm. d. l. plenius: אמ׳ ר׳ מנשיא כמין כי יוני תני חדא בתחילה מציק שמן על ראשו ואחר כך נותן לו שמן בין ריסי עיניו ותני אחריתי בתחילה נותן לו שמן ואח״כ מציק: *dicit Raf Menasse; instar X Græci. Tradit unus, anteà fudisse oleum super caput, posteà modo effigiasse id inter palpebras oculorum: Tradit alter, hoc prius & illud posterius contigisse.* Est igitur mendum in Comm. R. Davidis Kim. ad Psal. 133. ubi edit. Isnensis Paul. Fag. ita legit כמין כף יונית *instar CAPH græci*, quamvis neutrum Caph, minusculum κ, nec majusculum K ab hac figurâ multùm abludant. Eruditioribus hîc considerandum relinquo, nùm fortè signum Tav, quo pii super iniquitatem mundi gementes notati sunt, Ezech. 9. 4. aut character in frontibus electorum Apoc. 7. 3. tale quid fuerint? vel annon Pon-

tifex, qui in cæteris Christi typum gessit, hoc etiam signo crucem ejus præfigurârit? quoniam constat totam hanc unctionem externam, alterius divinioris fuisse umbram, qualem præ consortibus habuit, Psal. 45. 8. Suspicor tamen ex Levit. 21. 12. etiam Pontificibus Coronæ formam fuisse inunctam, priùs quàm Reges haberent. De osculandi ritu, quo Samuel Saulem inauguravit, nil prætereà reperio posthàc adhibitum fuisse. Cæterùm existimant Rabini unicam unctionem toti prosapiæ suffecisse, nec opus fuisse ut repeteretur, nisi quando legitimus successor, ob machinationes æmulorum periclitaretur. Rambam Hal. Mel. c. 1. v. 9. מאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה שנ׳ למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל *postquam unctus est Rex, dignus fit ipse & filii ejus in perpetuum. Regnum enim hæreditarium, sicut dicitur (Deut. 17. 20.) ut prolonget dies suos super regnum suum, ipse & filii ejus in medio Israël.* Idem Hal. Kel. ham. 1. 16. אין מושחין מלך בן מלך שהמלכות ירושה. וכו׳. אלא אם היתה שם מחלוקת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדוניהו ויואש מפני עתליה ויהואחז מפני יהויקים אחיו *non ungunt Regem qui est filius Regis (natus Rex) in regno hæreditario. At si oriatur dissensio, ungunt etiam, ut removeant æmulationes, & notificent universis, quisnam sit verus Rex solus. Sic unxerunt Salomonem propter factionem Adoniæ (1. Reg. 1. 5.) Ioasum propter Attaliam (2. Par. 23. 11.) Ioachasum propter fratrem Iehojakim (2. Reg. 23. 30. & 2. Par. 36. 4.)* Bechai Parsch. Schoph. mihi fol. D. 3. בזמן שהשלום על ישראל אינו צריך משיחה *tempore quo pax est in Israël, non eget unctione.* In hoc iterum differunt à Pontificibus, quos etiam in naturali successione, (stante adhuc priori templo) semper ungebant. Maym. Kel. 1. 11. è Mass. Cerit. ead. אפילו כהן בן כהן מושחין אותו *etiam sacerdotem (intellige maximum, non cæteros vulgares) filium sacerdotis ungebant.* Et quoniam huic oleo virtutem sanctificandi (Leviticè scilicet, suoque modo) tribuit scriptura, v. 32. ideò etiam extraordinariè illos ungebant, quos Respubl. in subitaneo periculo Duces belli requirebat, ut hoc signaculo ad fortitudinem animaretur; unde Maymonidi Kel. 1. 11. משוחי מלחמה *uncti castrenses* appellantur. Imò arma quoque bellica unxisse leguntur, ut fiduciam augerent. ideò de clypeo Saulis canit David 2. Sam. 1. 21 in Epicedio, *projectum esse ac si non unctus fuisset.* quamvis mihi verisimilior sit ratio R. Davidis Kimchi in Com. l. c. מושחין המגן כדי להחליקו שלא יעברוהו כלי זיין לדעת קצת המפרשים *unxisse scuta ut lævigarent, neq; penetrarent spicula: secundum quosdam interpretes* hoc præstitisset etiam quodvis vulgare oleum. De Samaritanis Regibus narrant, fuisse:

fuisse illos Balsamo tantùm inunctos: quòd regnum illorum non sit
proprium, nec perpetuum. Hal Mel. c. 1. v. penult. מלכי בית דוד
הם העומדים לעולם שנ׳ כסאך יהיה נכון עד עולם אבל אם יעמוד מלך מזאר
ישראל תפסק המלכות מביתו שהרי נאמר לירבעם אך לא כל הימים : לכן
אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון *Reges familiæ*
David permanebunt semper, sicut dicitur (2. Sam 7.16.) thronus tuus erit
firmus &c. *in seculū. at si cōsurrexerit aliquis Rex de reliquo Israël, deficiet*
regnum à familiâ ejus. ecce enim scriptum est de Ieroboamo (1. Reg. 11.39.)
verùm tamen non omnibus diebus, proptereà non ungunt Reges Israël oleo sa-
cro, sed unguento Balsami. Habent id è Talmud. d. l. אמ׳ ר׳ פפא
באפרסמא דכיא. *ubi Raf Pafa dicit, balsamo purissimo unctos.* Et Ramb.
affert exemplum è Kabalâ Kel. 1. 16. וזה שמשח אלישע ליהוא לא
בשמן המשחה משחו אלא בשמן אפרסמון ודבר זה מסורת ביד החכמים *iste*
discipulus Elisæ (2. Reg. 9. 1. quem Rabbini Ionam fuisse putant) qui un-
xit Iehu (vers. 6.) non adhibuit oleum sacrum, sed unguentum Balsami:
quod accepimus per manuum traditionem à sapientibus. Huic verò vide-
tur alia scriptura contravenire, 1. Reg. 19.15. quæ Magistro ejus E-
liæ hanc expeditionem mandat, & simul ipsum Elisam ungere ju-
bet, quod unguento sacro faciendum fuisse præsumitur. *Dixit Do-*
minus ad Eliam, vade revertere ad viam tuam in desertum Damasci: cum
illuc veneris, unge Hasaëlem in regem Syriæ, & Iehu filium Nimschi unge in
regem super Israël, & Elisam filiū Schaphat de Abel-Mechola unge in Pro-
phetam post te. Sed respondet Ralbag in comm. s. h. l. ידמה שהודיע
אליהו לאלישע ואת הנבואה וצוהו שימשח יהוא למלך ולזה היה כאילו ימשחם
אליהו *apparet quod Elias notam fecerit Elisæ hanc Prophetiam, & man-*
daverit ei ut ungeret Iehu in regem: ita perinde fuit ac si eos unxisset Elias
ipse. (secundum illud: Quod quis per alium facit, ipse fecisse videtur)
Schindlerus in Rad. פכך existimat etiam Saulem Balsamo tantùm
fuisse unctum, unde regnum ejus non fuerit diuturnum: sacrum ve-
rò unguentū solis Davidicis competiisse. Arbitror id hausisse à Kim-
chio, qui ad marg. 2 Reg. 9. sic notat שאול ויהוא נמשחו בפך לא
נמשכה מלכותן דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן : *Saul & Iehu fue-*
rūt uncti è lenticulâ, ideò non protraxerunt imperiū suū: David & Salomon
uncti sunt è cornu, itaq; perpetuarunt regnum. at ego è variâ vasculi ap-
pellatione parū probari posse censeo. Unctioné secuta est congra-
tulatio & plebis applausus. 1. Reg. 1. 39. *acclamavit omnis populus*
(solennem hanc formulam) יְחִי הַמֶּלֶךְ *VIVAT REX Salomo.* buccinis
quoque concentum & fistulis, (vers. 40.) *ut tota terra latè re-*
sonuerit.

Placet hîc, antequam ex isto capite discedam, coronidis loco

annectere, quod Cl. Buxtorfius circ. fin. sui Thesauri Gram. pro exercitio lectionis Hebræo-Germanicæ affert è libro שבט יהודה *tribus Iuda* (quem ipse nondum vidi) de inauguratione Vice-regis in exilio Babylonico. nam quæ hactenus disserui, verum Regem attinent, quando res Iudæorum adhuc florebant. Sic autem habet summa, si latinè vertatur. Electuri נשיא או ראש הגולה *Ducem vel caput exulum*, conveniebant Babylonem, & congregabātur omnes Rectores synagogarū, seniores, judicesque, qui per universam provinciā passim dispersi erant, in amplas ædes, aulæorum apparatu splendidè ornatas, ubi plurimæ sellæ pro sapientum adventu dispositæ, in digniori autem loco thronus regalis, ad cujus dextrum latus sedebat Rector Academiæ Surensis, ad sinistrum Rector Pombeditanus. Postquam igitur per votorum pluralitatem, è sui medio elegerant Regulum, assurrexit R. Surensis, & electum ad humilitatem graviter hortatus est, nè se propterea insolentiùs supra cæteros efferret; admonēs, Officium adire, non Potestatem; & hodie omnibus servire incipere. posteà itum fuit in Synagogam, ibi oratum pro salute novi Regis, eique manus impositæ, antiquo benedicendi ritu, & solenniter acclamatum יחי הנשיא לעולם *vivat Princeps semper.* Deinceps domum deduxerunt, præeuntibus tubicinibus, & plateas omnes læto taratantararum strepitu replentibus. tandem discesserunt Scholarchæ, valedictionis loco præcipua quædam bonæ gubernationis præcepta inculcantes, ut justè, prudenter, moderatè & æquabiliter administrare omnia velit. Eadem vesperâ miserunt ipsi varia dona, quilibet pro facultate, unde auri argentique vim magnam collegit, ut ad magnificentiam ipsi ne quicquam defuerit. Proximo Sabbatho vicissim ipse lautissimum epulum exhibuit, non suis tantùm electoribus, sed & magistratibus ethnicis illius loci officiosè convocatis. Pridie parabatur ipsi cathedra in Synagogâ, & sabbatho manè comitabantur eum illùc, præcedentem atque facie totâ velatum. appropinquans excipiebatur hymno, alternis à Præcentore & comitibus decantato. ingressus statuebatur in turriculâ, velatus adhuc, & porrecto volumine Pentateuchi legebat aliqua, post ipsum similiter ambo Rectores. deindè concionabatur ad populum breviter, ut obedientes & probi essent: quod ipsum postea R. Surensis faciebat ampliùs. tandem post preces utrinque pro salute mutuâ fusas, domum quisque suam redibant. Hæc de regiâ electione hactenùs: pergo ad officium.

CAPUT

CAPUT II.

DE PIETATE.

Theor. V.

Rex bina legis exemplaria describere tenebatur.

Disertè hoc præceptum est, Deut: 17. v. 18. *& fiat, cum sederit super thronum regni sui, ut scribat sibi* מִשְׁנֵה *duplum legis hujus, è libro qui coram sacerdotibus Levitis: eum habeat secum, legatq; cunctis diebus vitæ suæ, ut timere discat DEUM; custodire legem & exequi statuta. &c.* Undè ultrò intelligitur, ad regiam dignitatem ascendere non potuisse, legendi scribendique rudem; qualis erat Licinius Cæsar, quem referunt ob stupiditatem & literarum imperitiam, vix nomen decretis subsignare valuisse. Hanc legem Rabinorum coryphæus Maymonides, Hal. Mel. init cap. 3. hisce verbis explicat: בעת שישב המלך על כסא מלכותו כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו ומגיהו מספר העזרה על פי בית דין של ע״א אם לא הניחו לו אבותיו או שנאבד כותב שני ספרי תורה אחד מניחו בבית גנזיו שהוא מצוה בו ככל אחד מישראל והשני לא יזוז מלפניו אלא בעת שיכנס לבית הכסא או לבית המרחץ או למקום שאין ראוי לקריאה יוצא למלחמה והוא עמו נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מסיב והוא כנגדו וכו׳: *tempore cum occupaverit Rex solium regni sui; describat sibi librum legis ipsemet; ultra codices quos reliquerunt sibi antecessores patres: & corrigat è libro authentico, qui est in atrio sanctuarii, ex ore (recognoscentis) senatus magni LXXI virorum. Quod si parentes ipsi nullum reliquerunt, aut (casu quodam vel vetustate) periit illud, describat duo exemplaria: unum quod asservet in thesauris suis, nempe illud ipsum, quod præceptum est singulis Israelitis: alterum nunquam removeatur ab ipso: nisi cum vadit ad latrinam aut balneum vel loca impura quibus legere nefas est. Quando exit in prelium, habeat secum, quando revertitur; aut assidet judicio (regio scilicet; non synedriali; à quo exclusus) imò cum convivatur, habeat in conspectu suo.* Quâ in re leges ipsum arctiùs ad pietatem astringebant, quàm ullum subditorum, nam vulgaris Israelita, si literarum rudis erat, poterat ab alio descriptum, suo ære redimere: at Rex, ut eam menti altiùs imprimeret, propria manu exarare utrumque debebat. Quod idem Maym. Hal. Tphil. init. cap. 7. tradit מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנ׳ ועתה כתבו לכם את השירה כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה

זו לפי שאין כותבין את התורה פרש׳ת ואע״פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו ואם כתבו בידו הרי הוא כאילו קיבלה מהר סיני ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו וכל המגיה ס״ת ואפילו אות אחת הרי הוא כאלו כתבו כולו והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך יתר על ספר שהיה לו כשהוא הדיוט : לא היה לו ס״ת קודם שימלוך צריך לכתוב לו שני ס״ת אחד מניחו בבית גנזיו והשני יהיה עמו תמיד לא יסור ממנו אלא בלילה כשיכנס לישן על מטתו *preceptum affirmativum obligat universos Israelitas, ut describat quilibet librum legis sibi ipse; sicut dicitur:* (*Deut.* 31. 19.) *& nunc scribite vobis hoc canticum, quasi diceret, scribite vobis legem in quâ est hoc canticum. neq; enim scribunt legũ parschas sive sectiones frustillatim. Quamvis verò reliquerint ipsi parentes exemplar, tenetur tamen aliud exarare per se, & si propriâ manu confecit, perinde est ac si de ipso monte Sinai accepisset. Sin autem literas nescit, ab aliis pro se scribi curet. Quicunq; verò correxerit talem codicem, imò vel unicam ejus literulam, ecce reputatur ac si totum descripsisset! Regi tamen injunctum est scribere per se ipsum, & nomine regio, ultra quod habuit, cum adhuc privatus esset. Si antequam regnaret nondum fecit, cogitur duo exempla describere, unum quod recondat in Gazophylacio suo, alterum quod jugiter secum retineat, nec amoveat, nisi fortè noctu quando dormitum pergit ad lectum suum.* Placet hoc loco fusius explicare quâ ratione ac diligentiâ totum hoc præstandum fuerit, quia ipse superioribus annis, ejusmodi authentici voluminis magnum quoddam fragmentum nactus sum, quod milites in dispoliatione Judaicorum scriniorum alicunde abstulerant, & gladio inter se modis indignis diviserant: undè sufficienter de hâc diligentiâ testari possum. simul ut è totâ isthâc narratione, contra credulos quosdã & suspicaces alteros appareat, an verisimile sit vel vocales olim adfuisse, vel Judæos quicquã depravasse. Tractarunt autem hanc materiam, quos ego noverim, præcipuè tres, primò Anonymus author Massichtæ *Sopherim*, quæ extat in opere Talmudico, mihi Tom. 3. deinde Raf *Alphes*, Hal. Seph. Thor. sub fin. sectionis primæ operum suorum, quibus me Cl. & Excl. V. Dn. *Buxtorfius*, Hebræorum hujus seculi primicerius donavit. denique R. Moses F. *Majm.* Hal. Tphillin, quæ est Tom. 1. p. 50. præsertim à cap. 7. & deinceps, ut solet, cæteris multò accuratius. Quorum prolixas descriptiones ego brevitatis & methodi gratiâ reducam ad seqq. decem capita, partim libri materiã, partim ejus formam attinentia; ut sic quoque appareat, quænam olim literaria Regum Studia fuerint.

I. Materia voluminis esse debuit MEMBRANA, minimè verò papyrus, novitium illud inventum. M. Soph. c. 1. §. 5. אין

כותבין

כותבין לא על דפתרא ולא על גבי ניר *non ſcribunt ſuper crudam pellem, nec ſuper chartam.* & pergamenum illud debuit è pelle animalis mundi paratum fuiſſe. Maym. H. Tphill. c. 1. §. 10. אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות על גבי עור חיה טמאה אבל על גבי עור בהמה ועוף טהורים ואפילו נבילות וטריפות שלהן *non ſcribunt libros, nec corrigias precatorias, nec ſchèdas ſacras poſtium, ſuper cutem beſtiæ impuræ, ſed ſuper pelles jumentorum & avium mundarum; quamvis ſint morticinia vel à feris diſcerpta.* id Alpheſius magiſtraliter probat è textũ, ſub fin. Halach. p. 350 a. אין כותבין אלא על עור של בהמה טהורה שנ׳ למען תהיה תורת ה׳ בפיך: מן המותר בפיך *quòd non exarant niſi ſuper munda, eſt inde quia dicitur (Exod. 13. 9.) ut ſit lex Domini in ore tuo: h. e. ſuper licita oris.* exiſtimant tamen diſcerptũ præferendum eſſe ſpontè mortuo. Soph. 1. 2. שאל אחד את רבי יהושע הגרסי מפני מה כותבין על עורות נבלות וטרפות אמר לו אמשל לך משל למה הדבר דומה לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות אחד הרגו מלך ואחד הרגו אספקלטור איזה מהן חשוב זה שהרגו מלך אכ׳ אין חוששין על עורות: *Rogavit aliquis Rabi Ioſuam Garſæum, cur etiã ſcribant ſuper pelles morticiniorũ & diſcerptorum? reſpondit, aſſimilabo tibi parabolam, cui res cõparanda ſit, nempe duobus facinoroſis, ad mortem damnatis, quorũ alterum interficit Rex, alterum carnifex, utrum putas digniorẽ eũ quem Rex occidit. itaque non ſuſpecta debent eſſe pelles.* Quod aves attinet, oportet illas eſſe maximas, ut huic negocio ſufficiant. ſed habent id incommodi, quòd propter poroſitatem literulas exiles reſpuunt. Tphill. 1. 20. עור שהיה נקוב לא יכתוב על גבי הנקב וכל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב ומותר לכתוב עליו לפיכך מותר לכתוב ע׳ג׳ עור העוף *ſi pellis perforata eſt, non ſcribatur ſuper foramina. verum ſi atramentum tranſit & opplet illa (ut in craſſiori ſcripturâ.) non habentur pro foraminibus: ideoq; licet tunc ſcribere, ut in membranis avium.* Piſcium exuviæ prorſus hîc ineptæ ſunt. verſ præc. 10. אין כותבין על גבי עור הדג הטהור מפני הזוהמא שאין הזוהמא פוסקת בעבודה *non ſcribunt ſuper ſquameam cutem piſcis mundi, propter pingues ſordes, quæ vix ullo artificio penitus abſcedunt.* Requirebant verò ſuperſtitioſi homines etiam devotionẽ ſingularem in parandis membranis. itaque à Chriſtianis, aliâ ſcilicet intentione paratas non uſurpant. verſ. ſeq. 11. גויל וקלף של תפילין או של סת׳ צריך לעבד אותן לשמן ואם עבדן שלא לשמן פסולין לפיכך אם עבדן הגוי פסולין אעפ׳ שאמר לו לעבוד לשם הספר שהגוי על דעת עצמו הוא עושה לא על דעת השוכר: *pergamenum & membranas tàm corrigiarum quàm libri legis oportet præparare hoc ipſo nomine. ſi enim alio fine parantur, profana ſunt. Itaque ſi paravit ea gentilis, inidonea ſunt, quamvis juſſerit in hunc uſum parare, ut fiat liber. nam Ethnici parant intentione ſuâ propriâ, non ad devotionem mer-*

cantis. tantum abest, ut à nobis descriptum emant vel usurpent. vers. seq. 11. ספר תורה שכתב מין ישרפו כתבן גוי או ישראל משומד או מסור או עבד או אשה או קטן הרי אלו פסולין ויגנזו *librum legis quem scripsit hæreticus (Samaritanus) comburunt, at quos scripsit gentilis, aut Israëliticus Apostata, vel proditor, aut servus, aut mulier, aut minorennis, omnes profani sunt, & absconduntur (per sepulturam)* Porrò tres recensent membranarū species, quos internosse oporteat, cum non omnes pariter sint ad scripturā sacrā idoneæ c. eod. v. 6. שלש עורות הן. לוקחין עור בהמה ומעבירין השיער ממנו ואחר מולחין ומעבדין בקמח ואחר בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזקים אותו וזה הוא הנקרא גויל: ואם לקחו העור אחר שהעבירו שערו וחלקו אותו בעבין לשנים כמו שהעבדנים עושין עד שיהיה שני עורות אחד דק הוא שממול השיער ואחד עבה והוא שממול הבשר. ועבדו אותן במלח וקמח ועפצא זה החלק נקרא קלף וזה שממול הבשר נקרא דוכסוסטוס: *Triplex est differētia. 1. sumunt pelle jumenti & removent pilos inde, postea saliunt & præparant farinâ, deniq; etiā gallâ vel consimilibus rebus astringentibus & corroborantibus eā. hac appellatur* גויל *(nos in defectu vocabulorū, discriminis causâ nominenius Pergamenum) 2. at si pellem, abrasis pilis diffindant per densitatem bifariam, ut artifices solent, & duas inde faciant, unam tenuiorem ex parte pilorum, crassiorem alteram ex parte carnis, & parent sale, farinâ gallaq; ut decet, tunc illa portio vocatur* קלף *(Membrana propriè) 3. hac verò, quæ carni contigua erat* דוכסוסטוס *(nobis Corium) Ista postrema species ad legis descriptionem inutilis est: vers. 9. ejusd. c.* אם כתב הספר על דוכסוסטוס פסול *si quis scripserit librum super corium, profanus erit.* cæteræ priores ex æquo concessæ, sic tamen ut altrinsecus tantùm, & convenienti quidem latere perscribantur; quod non perinde habent Soph. 1. §. 4. כותבין על הקלף במקום בשר ועל הגויל במקום שער ואינו רשאי לשנות הלכה למשה מסיני שאם שינה בזה ובזה אין קורין בו: *scribunt super Membranā loco carnis, & super Pergamenum loco pilorum, nec fas est mutare, quia consuetudo Mosis de Sinai; & si quis pervertit in uno vel altero, non legunt è tali.* item ut totus liber sit homogeneus, ex uniusmod' cortinis cōsutus. Tphill. 7. v. 4. ס״ת שכתבו מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול אלא או כולו על הגויל או כולו על הקלף: *qui partim in pergameno, partim in membranâ scriptus est profanus habetur. quin potius uniformis sit, aut totus ex hoc aut totus ex illo.* Exceptionem admittit Talmud. M. Soph. 2. §. 10. אבל עושה חציו גויל וחציו צבאים קלפים מפני שאינו מן המובחר *at facere potest semissem unam è pergameno, alteram è membranis caprearum. si illud (pergamenum) non est de selectissimo (sic enim parum diversitatis)* Cōplicari tandem prohibentur, inter scribendum quantumvis amplissimæ sint, nè rugas indecoras contrahant. Alphes. p. 349. b לא התירו:

התירו להן להפוך יריעה על פניה אלא פורס עליה סדין או את הבגד *non permiserunt eis reflectere cortinam versus extremitatem suam, sed jusserunt expandere super eas sindonem vel vestem (ne maculentur.)*

II. Sequitur DIMENSIO & distributio cortinarum. ubi admonere nil opus est, scribere Judæos non in complicatis libris nostro more, sed antiquissimo instituto in uno continuo & grandi volumine totum Pentateuchum. Itaque scripturam sic attemperare decet, ut universæ membranæ simul convolutæ, justam crassitiei suæ proportionem habeant, adeóque extrema cæteras ambiens, præcisè quadrata sit. R. Alph. p. 347. b. תנו רבנן אין עושין ס״ת לא ארכו יתר על היקפו ולא היקפו יתר על ארכו *tradunt nostri Doctores, non faciendam esse libri legis altitudinem longiorem ambitu, nec ambitum ampliorem altitudine.* in quâ proportione Geometricum aliquid latet, quòd nempè, si totus cylinder 22. pollices altus est, idem Archimedeo ratiocinio 7 poll. crassus evadit. Si membranæ omnium animalium ejusdem essent densitatis, tunc posset una certa mensura præscribi, sed quia plurimùm variant, volunt hanc saltem ubique proportionem servari. H. Tphill. init. cap. 9. ארכו בגויל ששה טפחים ובקלף או פחות או יתר והוא שיהא ארכו כהיקיפו אם מיעט או הרחיב בכתב *altitudo pergameni plerumque sex palmorum, sed membranæ plus vel minus, prout scripturam quis contrahit vel dilatat, modò ut statura circumferentiæ semper respondeat.* quantas intelligat mensuras, mox eod. c. 9. v. 9. declarat רוחב הגודל הוא אצבע הבינוני וכבר דקדקנו בשעורו ומצאנוהו רחב שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדוחק וכל טפח האמור בכל מקום הוא ארבע אצבעות מזו וכל אמה ששה טפחים *latitudo pollicis æquat digitum mediocrem, & pridem subtiliter inquisivimus has mensuras, atque deprehendimus correspondere septem granis hordeaceis mediocribus, contiguè & arctè juxta se positis.* (paulò major unciâ pedis Wurtembergici, quod ex hâc lineolâ in totidem partes divisâ |—+—+—+—+—+—+—| liquet.) (Palmus verò cujus uspiam in sacris fit mentio, constat quatuor ejusmodi pollicibus & Vlna sex palmis. (h. e. 24. pollicibus) Eoque capite toto docet operosè, quomodo id assequendum sit. primò nudas aliquot & scripturâ vacuas membranas, experimenti causâ convolvendas, donec justam crassitiem nanciscantur; deinde iterum revolutas, baculo in 50. pollices diviso metiendas, & proportionem ad prototypum exemplar æstimandam, quantum textus uni cortinæ competat; postea periculum scriptionis in rejectitiâ quadã membranâ prius faciendum, unde computet quantum literas augere vel minuere debeat. &c. quæ ob prolixitatis tædium allegare hîc intermitto. Informat quoque lectorem vers. 10. suo exemplo,

quantus fuerit ille codex, quem ipse Maymonides propriâ manu
exaraverit. *omnes columnas 4. digitos latas fuisse (præter ambo carmi-
na, quæ 6. pollices requisiverint) singulas constitisse 51. lineis, & fuisse
numero 226. paginas. (itaq; 11526. lineas) longitudinem verò totius vo-
luminis 1366. pollicum. (h. e. 57. ferè Vinar. Iud.) cortinas autem arie-
tinas. si cui hanc mensurā imitari placeat, non à proportione aberraturum
(quod tamen sibi experiunti, ob membranæ densitatem, non præcisè con-
tigisse notat Commentator marginalis.)* Audiamus & cæteras dimen-
sionum leges. quælibet membrana in aliquot columnares paginas
distribuitur, has oportet justo nec pauciores nec plures esse. Alphes.
p. 348. init. תר׳ עושה אדם יריעה מבת שלש דפין ועד בת שמנה פחות או
יותר לא יעשה ולא ירבה בדפין מפני שנראין כאגרת ואל ימעט בדפין מפני
שעיניו משוטטות *jubet ut homo cortinas dividat à tribus ad octo paginas, plu-
res vel pauciores haud faciat. non illud, nè videatur epistola vulgaris (de-
bent enim literæ sacræ â profanis primo statim intuitu differre) non hoc
nè oculi (ob latitudinē pauciorum columnarum in legendo) exorbitent.*
Mei exemplaris cortinæ ut plurimum in quinq; paginas distributæ
sunt. quid verò si cutis magni animalis fuerit amplior? Tphill. 9. v. 12.
נזדמנה לו יריעה בת תשע דפין חולק אותה חמשה לכאן וארבעה לכאן
*si cui parata est cortina novem paginarum capax, dividat eam, huc refe-
rendo quinque & illuc quatuor. (non verò tres huc & sex illuc, ut Alphesi-
us addit.)* בד״א בתחלת הספר או באמצע אבל בסוף אפילו פסוק אחד בדף
אחד עושים אותו דף לבדו ותופרין עם שאר יריעות *& totum hoc intelligē-
dum est de principio libri vel medio: at in fine versiculus etiam unicus
peculiarem paginam meretur, quæ cæteris assuitur.* Columnarum quo-
que latitudines mediocres esse decet. Soph. 2 §. 8. שיעור הדף כדי
שיהא רואהו ובקטן לא יפחות מטפח רבי יוסי בר׳ יהודה אומר לא יפחות
משלש אצבעות ולא יעשה רחבו יותר על חצי ארכו *quantitas paginæ, quæ
lectoris visui congruat, in parvo exemplari non angustior sit palmo. R. Iose
nomine R. Iehudæ ait, non minor tribus digitis. contra tamen nemo faci-
at latitudinem eius ampliorem semisse altitudinis.* Maymonides opti-
mam mensuram, tribus longissimis vocibus terminat. 7. v. 4. אורך
כל שיטה ושיטה שלשים אותיות כדי לכתוב למשפחותיכם תלתא זימני וזה
הוא רוחב כל דף ודף *longitudo singularum linearum æquet triginta lite-
ras, ut vox polysyllabica* למשפחותיכם *(quæ familias vestras significat) tri-
bus vicib⁹ scribi possit. hæc ipsa est latitudo paginarū.* Glossator tamē addit
in margine הכל לפי הנוי שהרי ג׳ למשפחותיכם מכתיבה גסההיה יותר מטפח
מטפח *decorum ubique spectandum esse; quoniam hæc vox ter repetita in
crassiori scripturâ, facile palmum excedat.* In meo sanè fragmento
columnæ sunt inæquales, pro capacitate membranarum, nè quid
inutili-

inutiliter periret. Habent & margines ſuam æſtimationem. R Alph.
שעור גליון מלמטה טפח ומלמעלה שלש אצבעות ובין דף לדף כמלא
348.a.
רוחב שתי אצבעות *menſura oræ inferioris eſt palmus, ſuperioris verò tres*
pollices. ſed inter paginas ſpacium plenè duorum digitorum. Tphill. 9.2.
צריך שיניח בתחלת כל יריעה ובסופה רוחב אצבע אחד כדי תפירה *neceſ-*
ſe inſuper ut relinquatur ad extremitates cortinæ, aliud ſpacium unius
digiti profuturâ. En quàm curioſè lineas quoq; dinumerẽt! Ead. Hal.
יש דברים אחרים שלא נאמרו בתלמוד ונהגו בהם הסופרים
c.7. v.10.
וקבלה היא בידם איש מפי איש והן שיהיו מנין השיטין בכל דף לא פחות
משמונה וארבעים ולא יתר על ששים *ſunt aliæ res non quidem præceptæ*
in Talmud. ſed longâ conſuetudine ſcribarum introductæ, qui jactant tra-
ditionem diuturnam ex ore unius ad alterum. Inter quas & illud, quòd
lineas paginarum numerant, non pauciores XLVIII. nec plures LX. fa-
ciunt. Et nè res omni ratione carere videatur, afferunt in Maſs.
Soph. pulchras aliquot, ſuâ opinione cauſas, ubi & alios plures nu-
meros reperio. cap. 2. paragr. 6. בותני טעם במסעות ארבעים ושנים
שנ׳ ויכתוב משה את מוצאיהם . וברבבות של ישראל ששים שנ׳ כתב לך
ובזקנים של ישר׳ שבעים ושנים . וכו׳ *dant rationem è profectionibus*
quadraginta duabus, quia dicitur (Num. 33. 2.) deſcripſit Moſes juxta
exitus eorum. item à myriadibus Iſraëlitarum ſexaginta, quia dicitur
(Exod. 34. 27.) ſcribe fœdus quod cum illis pepigi. nec non pro numero
LXXII. ſenum (in memoriam illorum.) Meæ omnes ſemper 48. tan-
tùm conſtat. Similem ſuperſtitionem in Arabicis quoque libris ob-
ſervo, ubi perpetuò impares lineas notavi, quo numero DEUS
gaudere creditur Poëtis. Vnum hîc ſupereſt notabile, quòd nil ſa-
crum exſcribunt, regulâ non priùs lineatum; ut ſcilicet elegantius
appareat & differat à ſchedis profanis. Tphill c.1. v.12. הלכה למשה
מסיני שאין כותבין ספר תורה אלא בשירטוט *habemus id à Moſe de Sinai,*
nè quis liber legis deſcribatur absque amuſſi. c.7. v.4 שכתבו בלא שרטוט
פסול *absque lineato ſcriptus, eſt profanus* v.16. מותר לכתוב שלש תיבות
בלא שרטוט יותר על זה אסור *licet tres tantùm voculas ſine lineato ex-*
arare: plures eſt omninò nefas. hinc diſputant de allegatis: an &
phraſes biblicas obiter uſurpatas lineare oporteat? Comm. eius
ibid. in marg. כתב רבינו ברוך דדווקא כשמביא פסוק לראיה אבל אדם
כותב לחבירו ופסוק בלשונו אין צריך לשרטוט: *tradit magiſter noſter Ba-*
ruch, id obſervandum eſſe maximè, quando quis verſum citat ad proba-
tionem. verùm cùm ſocio ſuo familiariter ſcribit, & immiſcet locutio-
nes textuales, non opus eſt lineatione. Meorum lineamentorum ſul-
ci omnes ducti ſunt in tergo, & eminentiæ vergunt antrorſum,
quâ parte ſcripturam minùs impediunt.

III. Transeamus ad ATRAMENTUM, quod similiter multâ cautione indiguit: nefas erat ullo, nè pulcherrimo quidem colore, vel unam lituram ducere: secus quàm factitabant veteres Monachi, qui omnium paragraphorum initia cinnabari & æris flore quondã pingebant. Hal. Tphil. c. 1. §. 5. נאמר למשה מסיני שיהיו כתובים בדיו למעט שאר מיני צבעונין כגון האדום והירוק וכיוצא בהן שאם כתב אפילו אות אחת בהן פסול *injunctum est Mosi de Sinai, ut perscribantur Atramẽto, id excludit cæteras species colorũ omnes, velut rubrũ, viridẽ & consimiles. quod si vel unica literula iis scriberetur, totũ profanaret.* Ne nobilissimã quidẽ auri tincturã, quâ tamen Salomo templũ decoravit, huc admittunt. Soph. 1. §. 9. אין כותבין בזהב. מעשה בתורתו של אלכסנדרוס שהיו כל אזכרותיה כתובות בזהב ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תגנוז: *neutiquam scribunt auro (comminuto.) Accidit pentateucho Alexandri M. in quo omnis mentio DEI aureis literis perscripta erat, ut factum hoc deveniret ad sapientes, ij responderunt, è medio tollendum esse.* Sunt & alia communiter nobis usurpata, quæ atramenti sacri confectionem ingredi prohibentur. Ibid. §. 5. אין כותבין בשחור ולא בשיחור ולא בקומוס ולא בקנקנתום ולא במי טריא: *non adhibent carbonem, nec nigredinem (pictoriam vel sutoriam) nec gummi, nec vitriolum, nec aquas putres.* sed parant illud suâ quadam singulari ratione, quam descripsit Maym. H. Tph. 1. 4. כיצד מעשה הדיו מקבצים העשן של שמנים או של זפת ושל שעוה וכיוצא בהן וגובלין אותן בשרף האילן ובמעט דבש ולותתין אותו הרבה ודכין אותו עד שיעשה רקיקין ומיבשין אותו ומצניעים אותו ובשעה כתיבה שורהו במי עפצא וכיוצא בו וכותב בו שאם תמחקנו יהיה נמחק וזהו הדיו שמצוה מן המובחר: *quomodo conficiunt hoc Atramentum? colligunt fumum olei vel picis vel sevi, vel talium, & pinsunt in exusto ligno cum exiguo mellis, atque depsunt valdè donec attenuetur: postea exsiccant & reponunt. Tempore scriptionis autem macerant vel dissolvunt in aquis gallarum aut similium, & scribunt eo. Quod si hoc deleveris, erit plenè abstersum. Et illud ipsum est præstantissimum, quod præceptum.* Glossa tamen marginalis nonnullas addit animadversiones, quas lubens prætereo.

IV. Authenticum aliquod EXEMPLAR assumebant, unde sua particularia describerent. Asservabatur autem sacratissimum & originale volumen à Levitis in sanctuario, è quo Rex suum transsumere atque corrigere debuit: atque ut emendatius id faceret, conscio & auscultante Synedrio revidere. Tph. 7. 2. מגיהין אותו מספר העזרה על פי בית דין הגדול *corrigendum est è libro Atrii, juxta os senatus magni.* Et si quis adeò felicis memoriæ, ut totam legem teneret (quales sanè reperiuntur inter Judæos, qui diuturnâ lectione integras paraschas addidicerunt & expeditè recitant,) non tamen liceret ipsi

ret ipsi, vel unicum jota sine prototypo exarare: in quo agnoscimus miram DEI providentiam, qui etiam sic integritati textus consultum voluit Alphesius pag. 349 a & b. גרסינן בפרק הקורא אמר רבה בר הנה אמר רבי יוחנן אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב. רב חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה כותב ספרים שלא מן הכתב א״ל ראויה כל התורה כולה שתכתב מפיך אלא הרי אמרו אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב *legimus in capite Haquore (quod est 2. Masc. Megilla in Talm.) retulisse Rabbam filium Channe, quod dixerit R. Iochannan: nefas esse vel unicam literulam scribere sine præscripto. Accidit ut Raf Chasda inveniret Raf Chananaëlem, scribentem sine prototypo: dixit ei, dignus quidem esses, è cujus ore tota lex rescriberetur: sed ecce prohibitum vel unam literam ducere absque exemplo.* Nihil ergò fidit memoriæ suæ Maymonides, quantumvis divinam haberet, sed optimum Exemplar secutus est religiosissime H. Tph. fin. c. 8. ספר שסמכנו עליו הוא הספר הידוע במצרים שהוא כולל כ״ד והיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממט הספרים ועליו היו הכל סומכין לפי שהגיהו בן אשר ודקדק בו שנים הרבה והגיהו פעמים רבות ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתו: *liber cui innixi sumus, est notissimus ille codex in AEgypto, qui complectitur omnes XXIIII. libros biblicos, & fuit Ierosolymis olim per plurimos annos, ad corrigendum inde cæteros. Huic omnes securè fidunt, quia sciant recognitum à Ben-Aser (celebri quodam Masorita Tyberiense,) qui accuratissimè pervestigavit cum multis annis, & emendavit multoties; eum secutus sum, quando legem, ut moris est, describebam.* Hoc ipso etiam R. Jona hammedakdek quondam usus est, referente Eli. Lev. in Schisre luchos mihi p. 244. b. ubi & alios quosdam magnæ celebritatis libros recenset, unum qui à Iericho venerit, alterum quem Hillel, è captivitate Babylonicâ redux, suâ manu descripserit; omnes autem cùm hodiernâ lectione in minutissimis consentiant: unde colligo hiatus qui hodie visuntur in textu: verb. gr. defectum vers. 36 & 37. in 21. cap. Josuæ, minimè novitium esse, sed omninò ante posterioris templi fabricam desideratos. adeóque varias Lectiones è captivitate prima natas ut R. D. Kim. ad 1. Reg. 17. 14. notat בגלות בשתבשו הנסחאות *in exilio priori corrupta fuisse exemplaria.* Similem harmoniam editionum sæpè miror in Alkurano, qui per universam ferè Asiam & Africam, quà latissimè patent, magnam quoque partem ipsius Europæ, in tot millena exemplaria conformiter, absque typis, solâ manu multiplicatur.

V. Venio ad LITERAS. hic mihi non convenit cum quibusdam sciolis inter Iudæos, qui hodiernos characteres primævos esse negant; videorque in *Dissert. d. Numm. Hebr.* è figura literæ Vav &

pluribus documentis probatum dedisse, quòd vetustissimi adeóq; legislatori Mosi sint coœtanei: nisi fortè ante ipsum alios in usu fuisse velint, quod non disputo. Soph. 1.6. אין כותבין לא עברית ולא ארמית ולא כדית ולא יוונית כתב בכל לשון בכל כתבים לא יקרא בו עד שתהא כותב אשורית *non scribant nec Hebraicè (forçaßis per Metathesin unius literæ legendum est* ערבית *Arabicè) nec Syrè, nec Medè, nec Græcè. quacunque linguâ quibuscunque literis scriptum fuerit, nefas est legere, nisi tantum Aßiriacè. (quo cognomento quadratas sive textuales literas appellant.)* Etiam paucula illa quæ peregrini sunt Idiomatis in lege, characteribus usitatis scribere oportet. Ib. v. 10. כל התורה כולה עברית היא אלא שיש דברים תרגום כגון יגר שהדותא. אל יכתוב תרגמית *tota quidem lex est Ebræa, præter pauca quædam Chaldaica, velut (gen. 31.47.) Iegar Sahaduta. h. e. cumulus testimonii. nemo tamen scribat ea Chaldaicè.* Itaque non probantur Iudæis heterogeneæ transcriptiones textus; qualis olim una erat in Hexaplis Origenis, ubi verba Hebræa literis Græcis expressa: item nostrâ ætate in discentium gratiam, à Cl. V. Eliâ Huttero p. m. in specimine quodam, latinis literis, non inutili consilio tentatum. H Tphill. 1. § 19. התירו בספרים לכותבן אף ביוני בלבד וכבר נשתקע יוני מעולם ונשתבש ואבד לפיכך אין כותבין היום אלא אשורית *permiserunt in libris (privatis scilicet) describere etiam literis Græcis seorsim. sed pridem submersa est hæc Græcanica ratio, de mundo sublata & depravata. proinde nemo scribat hodie aliter quàm Aßyriacè.* Ideò R. Ioël Levita libros nostros ibid. in marg. cōtemptim vocat. חומש פסול של גלחים *pentateuchum profanum rasorum Monachorum.* Et indignè tulerunt olim tale quid in Philadelpho Ægyptio. Soph 1.7. מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יונית והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה *Quinque senes descripserunt regi Ptolemeo legem literis Græcis, ea dies æquè gravis habita fuit Israelitis, ac illa quâ vitulum conflarunt. neque enim poßibile est, ut omnia plenè sic exprimantur (fortè quia Græci aspirationibus in mediâ voce carent.)* Porrò literarum decus & necessaria proprietas est, ut sint benè legibiles, invicem discriminatæ & undique à vicinis liberæ; quo postremò requisito à cæteris orientalibus scripturis, Hebræa sola differt. Tphill. 1.19. צריך להזהר בכתיבתן כדי שלא תדבק אות באות שכל אות שאין העור מקיף לה מד׳ רוחותיה פסולה וכל אות שאין התינוק שאינו לא חכם ולא סכל יכול לקרותה פסול *cautione opus est in scribendo, nè literæ cohæreant. etenim quamcunque literam membrana non ambit ex omnibus quatuor lateribus circumquaque, ea profana est. nec idonea, quam discernere & legere nequit puerulus aliquis, modò non sit omninò stupidus*

præsertim

præſertim inter ſimiles accuratè diſtinguendum, quales monente Alpheſio p. 348. b. ſunt עא . כב . צנ . דר . חה . ח׳ . כו . טפ . סם . è quarum confuſione magni quidam errores, ab oſcitantibus tùm librariis tùm interpretibus, in Bibliorum verſiones aliquas ſunt introducti. quorum catalogum habes in *præf. lex. Schind!.* Quod ſi foramen occurrat in membranâ, jubet Maym. v. ſeq. 20. attendere, nè literam vitiet vel reddat ambiguam: velut ſi particulam ח abſumeret, ut pro hiante ה haberetur. in gremio autem cavarum, v. g. ם ס miræs habere periculi. Vetat etiam Commentator ejus, ad c. 7. v. 6. ullas ornatus gratiâ, vel pro explendo ſpacio diducere: ut noſtrates factitant, & ipſi aliquando Judæi negligunt. למשוך האותיות ולעשותן גדולות עד סוף השיטה אסור שאין לשנות אות אחת מחברו ולא לגדלו ולא להקטינו זולתי המקובלים לבעלי מסורת: *protrahere literas & prolongare uſq; ad finem lineæ, nefas eſt. (ſecus quàm exiſtimant vulgò Grammatici.) nec decet literam aliquam ſolam differre à ſociis ſuis quantitate vel majori vel minori; præter paucas myſticas, quas obſervarunt Authores criticæ Maſoreth.* Reperiuntur enim aliquæ paſſim, quæ ſemper & ab antiquo cæteris vel grandiores vel minutiores pictæ fuerunt, quadam religione. de quibus Maſs. Sopher. cap. 9. & noviſſimè Buxtorfius in ſuâ *Tyberiade.* Item aliquæ ſupra reliquas ſuſpenſæ, vel ſitu inverſæ: præſertim verò פ in Manuſcriptis ſæpiſſimè reduplicatum & quaſi prægnans. quorum veram rationem quamvis ignoremus hodiè, nec Judæorum ſuperſtitioſas explicationes ita ſimpliciter admittamus, cenſeo tamen cum Maymonide. omninò religioſè ſic retinendas, & ut accepimus, ſic ad poſteritatem fideliter tranſmittendas. Tph. 7 8. הזהר באותיות גדולות וקטנות ובנקודות והמשונות כגון הפאין הנכפפות והאותיות עקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש *attende literas Majaſculas & minuſculas, punctatas, variatas, multa Pe ingeminata, & literas obliquatas: ſicuti propagarunt Scribæ, unus ex ore alterius.* Puncta quorum hîc meminit, non ſunt Vocales nec Accentus; nam nihil tale uſpiam apparet in authenticis libris Judæorum, (ut valdè mirer ſupereſſe qui vocaliū antiquitatem ſeriò credant) ſed extraordinaria quædam puncta intelligit. de quibus iterum M. Soph. c. 6. & diligentiſs. *Buxt. in Theſ. Gram. l. 1. cap. 5.* Cæterum ut vocalibus carent, ita viciſſim quid aliud habent, quod noſtri Codices ignorant, nempe creberrimos apices, non arbitrariè ſed certo numero debitiſq; locis impoſitos; quos TAGIN ſive coronulas nominant, quia ut hæ in capitibus regum, ſic illi ſupra voces eminent. R. Alph. 349. a א׳ רבה שבעה אותיות צריכות ג׳ זינין ואלו הן שעטנז גץ *ait Rabba, ſeptem literæ indigent ter-*

nis apicibus, quæ (memoriæ causa) comprehenduntur symbolicâ voce Schaetnez, heterogeneam vestem significante. Tphill. 7. 8. תוהר בתנין דבמנין יש אות שיש עליה תג אחד ויש אות שיש עליה שבעה וכל התגין כצורת זיינין הן דקין כחוט השערה *observa coronulas & numerum earum. est literaque unam tantùm, est alia quæ usq; ad septem poscit. omnium verò figura sunto instar telorum, graciles quasi filum aut pilus.* plura de illis habet R. Urian in notis ad c. 1. v. 19. copiosissimis. In his omnibus adeò meticulosi sunt, ut si vel unicum jota ne dum tota vox desit, reliqua universa contaminari & labefactari unà putent, non audent מלא cum חסר *seu plenum defectivo* permutare h. e. quiescentem literam, quæ salvo sensu adesse vel abesse posset, pervertere: quanto minus textum spontè adulterare? ut quidam imperitè suspicantur. Denique quia voces in fine linearum derimere non solent, nec portionem ejus ad initium sequentis rejicere, disputant anxiè quæ huc locanda vel servanda sit illuc: Aleph. 348. a. נזדמנה לו תיבה בת ב׳ אותיות לא יזרקנה בין הדפין אלא יחזור לתחלת השיטה: *vocem duarum literarum non dispergat inter paginas, sed integram transferat ad frontispicium alterius lineæ.* Tph. 7. 1. נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שנים בתוך הדף ושלש חוץ לדף אלא כותב ג׳ בתוך וב׳ חוץ לא נשאר מן השיטה כדי לכתוב ג׳ מניח המקום פנוי ומתחיל מתחילה *si præstò est vox quinq; literarum, non scribat duas intra columnam, tres extra: sed 3. intus 2. foris. si non tantum restat de lineâ quod tres capiat; relinquat locum vacuum, & incboet novam.* In Marg. אבל בשם רבינו תם שאין לכתוב אפילו אות אחת ממנו חוץ לשיטה *at juxta Doctorem Tom (qui plus de ornatu quàm integritate scriptionis sollicitus erat) non licebat ullam literam forinsecus, ad margines reponere (fortè quid ibi non lineatum esset, quod suprà ut necessarium requirebant)* Soph. 5. 10. אלו שמות הנחלקין בית אל בית און באר שבע ידיד יה הללו יה ר׳ יוסי א׳ אין חולקין עמינדב צוריאל ישראל בבוכדנצאר . וכל *hæc sunt nomina (propria, composita) quæ (in extremitatibus linearum) dividere licet, Beth-el, Beth-aven, Beer-seba, Iedid-ia, Hallelu-ia. R. Iose ait non dividi Aminadab, Zuriel, Israël, Nebucadnezar. &c.* sed mitto has subtilitates, & suis admiratoribus relinquo.

VI. Nomina Dei reverentiæ causâ, multam circumspectionem requirunt, ut ritè scribantur. Alph. loc. cit. הטובל את הקולמוס לכתוב את השם לא יתחיל מאותו השם אבל מאות שלפניו: *intingens calamum ut scribat nomen DEI, non ordiatur ab ipso nomine, sed ab antecedente literâ,* Jubent tunc attentissimos esse, & omni mentis devo-

devotione majestatem tanti numinis considerare, nisi totius libri sanctitatem vagis cogitationibus conspurcare velint. Tphill. 1. 15. אם בשעת כתיבה לא היתה לו כוונה וכתב אזכרות שלא לשמן פסולין *si quis horâ scriptionis non devotissimus est, sed mentiones DEI absq; illâ intentione scribit, omnia profana sunt.* Et ut exorcistas nullius spectri larva turbare debet in incantationis tenore, sic religiosum Judæum non ullius personæ respectus tunc commovere. Soph. 5. 6. הכותב את השם אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו היה כותב שנים ושלשה שמות כאחת מפסיק ביניהם ומשיב *si DEI nomina scribentem vel Rex aliquis salutet, non respondeat prius, quàm duo vel tria verba continuè subjecerit; tunc demum interspirare licet atque gratias agere.*

VII. Carmina in lege bina tantùm sunt: unum in Exodo post transitum maris, alterum sub finem Deuteronomii. hæc ambo non ut reliquam prosam, sed suâ quâdam peculiari ratione describere oportet, ut primo statim intuitu appareat, esse cantica, quemadmodum versus in omni lingua differunt ab oratione liberâ. totum verò artificium consistit in principiis linearum rectè locandis. Tphil. 7. 10. יהיה בראש חמשה השיטין למעלה משירת הים הבאים ביבשה המת במצרים. ולמטה מן השירה חמש שיטין תחלת כל שיטה מהן כך ותקח אחריה סוס ויצאו ויבאו: *In cantico Maris, initia quinq; linearum superiorum hac sunto: (Exod. 14. 28.) Venientes. (v. 29.) per siccum. (30.) Dominus, (Ibid.) Mortuum. (31.) In Aegypto. sed quinque inferiorum hac: (Exod. 15. 20.) Et accepit. (ibid.) Post eam (v. 21.) Equum (22.) Et egressi sunt (23.) Et venerunt.* ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האזינו ואעידה אחרי חרדך באחרית להכעיסו קהל שש שטין. ולמטה ממנה חמש שיטין ויבא לדבר אשר הזאת אשר *verùm in cantico Auscultate, sex priores lineas occupent hæc initia. (Deut. 31. 28.) Contestabor (v. 29.) Post, (ibid.) Via. (ib.) In novissimo. (ib.) Vt irritetis eum. (30.) Congregationis. Quinq; postremas hac: (Deut. 34. 44.) Et venit. (45.) Loqui (46.) Qua, (ibid.) Istius. (47.) Quam.* Si quis hoc negligit, textus corruptor audit. §. seq. 11. שכתב שירה כשאר הכתב הרי זה פסול *quicunq; carmen instar prosæ scribit, ecce is profanator est!* Improbatur itaque illorum Periergia & inanis diligentia, qui ut omnes lineas à vav inchoent, textum modo lacerant, modo in contrarium nimis arctè condensant. quos R. Urian ib. in marg. reprehendit נהגו סופרים בורים להתחיל כל עמ״ד בו״ו נראה איסור גמור כי ביש מקומות קצרים ופעמים אותיות ארוכות הרבה כדי שיגיע ו״ו לראש כל עמוד כאשר סדרו לו ובם׳ הקומץ גרסינן לא ימעט הכתב מפני הריוח

והנה כתבתי למורי ז״ל והסכים על ידי והשיבני כי לא נכון בעיניו אך סופר אחד היה ר׳ ליאונטין ממול הוזן שהראה אמונתו. עכ״ל. *fatui quidam scribæ solent omnem columnam à vav incipere: id videtur mihi grande nefas, quia interdum decurtant scripturam, aliquando literas nimis prolongant, ut attingat vav caput columnæ, quod sibi præsumpserunt. In capite Haqquomez (quod est 1. Maß. Menachos in Talm.) legimus: nemo minuat scripturam propter spacia. Ecce tamen consului meum præceptorem p. m. qui prorsus mecum consensit, & rescribens id minimè sibi placere: authorē verò esse quendam R. Leontin Mülhusanum, qui sic artem suam ineptè ostentarit. hac ille.* Taxat deinde alios, qui ut nomini suo memoriam quærãt, illud columnarũ frontibus intexunt; scriptioni similiter vi factâ. דחקו עצמם לעשות ראשי עמודים אלו וראשי שיטות אלו ולעשות שמן בראשי הדפין וסת העשוי כן פסול שהרי פרשה דיהודה אתה יודוך פתוחה. אם כן אי אפשר להיות בראש הדף *urgent seipsos facere principia columnarum aut linearum talia vel talia, & locare nomen suum in paginarum capitibus. Eiusmodi libros habeo profanos. nam ecce parscha, v. g.* IEHUDA *te laudabunt (gen. 49. 8.) aperta esse debet, (hoc est, spacium ante se habere, ut mox dicetur), itaq; non poßibile, ut occupet initium paginæ.*

VIII. SPACIA non pro arbitrio relinquebãt; ut Poligrammateorum pulli nobiscum, qui rusticis folia nec paragraphos, pro ære suo adnumerant: sed omnia traditione majorum metiebantur, à quorum formulis, religionis metu nè hilum quidem hodie discedunt. Tph: 7. 4. יניח בין כל תיבה ותיבה כמלא אות קטנה: ובין אות לאות כמלא חוט השערה: ובין כל שיטה ושיטה כמלא שיטה: *relinquat inter literas spacium fili vel pili; inter dictiones, quantùm occuparet litera quædam parvula: inter lineas autem pro mensurâ lineæ.* v. 10. יהיה ריוח שבין פרשה לפרשה כמו תשע אותיות אשר אשר אשר *spacium inter Parschas (h. e. 54. sectiones legis.) esto magnitudine novem literarum, ut vox* אשר *ter scribi posset.* vers. 7. מניח בין כל חומש וחומש ארבעה שיטין פנויות בלא כתיבה לא פחות ולא יותר ויתחיל החומש מתחלת שיטה חמישית *inter quinarios (h. e: quinque libros Mosaicos nostræ divisionis.) relinquat quatuor lineas vacuas absq; scripturâ; non plures nec pauciores: & ordiatur sequentem librum ab initio quintæ.* vers. 14. מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפני עצמן ואין בהן קדושת ספר תורה: *licet quidem etiam singulos quinarios (nostro more) seorsim scribere: sed tunc nulla in ijs est sanctitas honorabilis (de qua infra.)* Alph. 349. a: תניא הכותב ס״ת לא יגמור באמצע הדף כמו שגומר בחומשין אלא מקצר ועולה עד סוף הדף א״ר הושע כל ישראל באמצע הדף איתמר אף באמצע השיטה רב אשי שמה דוקא: *vetus traditio extabat; legem descripturus non finiat in medio paginæ,*

quo ta-

quo loco desinere solent Quinarii, sed contrahat (columellas) ut cum fine terminet. Sed R. Iosua dicit, clausulam: omnis Israël, (Deut. ult.) pertinere ad medium paginæ: Ithamar addit, etiam ad medium lineæ: Raf Ase conciliat; illuc maximè (si nimirum citra coactionem deformem possibile sit.) Porrò præter ista, sunt & alia passim in lege spacia, quæ inde à Mose hucusque observata sunt religiosè, & à nostris quoque Typographis notata literis פ & ס; quarum illa פתוחה sive *apertam*, hæc verò סתומה *clausam* significat. De his Maym. toto cap. 8. agit, singulas prolixo catalogo recensens; anteà tamen utriusque mensuram proponens: quam pridem inde transtulit Cl. Buxtorfius *in Abbrev. Hebr. p.* 141. *& seq.* ego proinde hîc repetere nolo; cui nunc ea tantùm afferre mens est, quæ meo scitu latinis prodita non sunt hactenùs. verùm paulò aliter, nè dissimulem, tradit ea Baal-Mass. sub fin. cap. 1. איזהו פתוחה כל שלא התחיל בראש השיטה ואיזהו סתומה כל שהניח באמצע השיטה וכמה יניח כדי לכתוב שם של שלש אותיות *quænam est* Aperta? *omnis quæ non à principio lineæ inchoatur. quæ verò* Clausa? *omnis quæ in medio relinquitur. quantum hoc spacium? ut vox trium literarum scribi possit.* intellige de minimo: nam meum exemplar & omnia quæ vidi, hiant amplius.

IX. Hæc ritè sic confecta sequebatur CORRECTIO, ut Exemplaria essent quàm emendatissima. Non autem licebat eam in ociosum aliquod tempus differre; sed ut apud ICtos, Appellationes suos habent fatales terminos, intra quos prosequendæ sunt aut postea deserendæ: ita hæc correctio intra mensem unum, sive XXX. proximos dies à fine scriptionis necessariò erat suscipienda, nisi quis insumptam omnem operam voluerit inanem. Alph. 347. b. סת׳ שאינ׳ מוגה א׳ ר׳ אמי עד שלשים יום מותר לשהותו מכאן ואילך אסור לשהותו משום שנ׳ אל תשכן באהליך עולה: *De libro legis nondum correcto ait R. Ammi, ad trigesimum diem licet eum retinere, sed ulterius & deinceps procrastinare nefas est, secundum illud (Iob.* 11. 14. *ne habitare sinas in tabernaculis tuis pravitatem.* Maym. addit. 7. 12. אלא יתקן או יגנז *sed corrigatur aut removeatur.* Potuit tamen aliquid tàm negligenter exaratum fuisse, ut plus operæ correctio requisiverit, quàm iterata scriptio. in tali consultiùs erat totum abjicere, quàm tot lituris fœdare: ut Chirurgi solent immedicabile vulnus ense nonnunquam recidere. Inde mendis certus numerus est constitutus; ut quondam in Lege Fusiâ Caniniâ servorum testamento manumittendorum. R. Alph. 349. a. med. תניא ספר שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף יתקן ארבע יגנז: *Traditio si quis liber tria tantùm errata continet singulis paginis, corrigibilis est: sin 4. vel plura, rejiciatur.* Id verò limitat Maymonides, & de

erroribus omiſſionis non commiſſionis vult intellectum. Tphil. 7.
§. 13. ברא שכתב המלא חסר שנמצא, תולה האותיות ששכח ביני השיטות
אבל אם כתב החסר מלא אפילו יש בכל דף ודף כמה טעיות הרי זה מתקן
מפני שהוא נדר ואינו תולה: *dictum puta de eo, qui ſcripſit pro pleno defe-
ctivum, & ſuſpendere cogitur literas, quarum oblitus eſt, inter lineas: at ſi
contra, redundans aliquid poſuerit, quamvis in ſingulis paginis plura com-
miſerit errata, tamen ea corrigere licet; ratio quia tantùm eradit ſuperflu-
um, nihil inſerit.* Pro inſanabilibus autem habentur Sphalmata ſpa-
ciorum & carminum. c. 8. §. 3. אבל אם טעה בריות הפרשיות וכתב
פתוחה סתומה או ששינה צורת השירות הרי אין לו תקנה אלא לסלק את
כל הדף שטעה בו *verùm ſi aberravit in ſpaciis Parſcharum, aut ſcripſit A-
pertam pro Clauſâ vel contra, item ſi canticorum formas pervertit, ecce
non habet aliam correctionem, niſi ut prorſus tollatur univerſa columna
talis.* Hinc jam gravis oritur Diſputatio inter Apellas, de nominibus
& cognomentis Dei; an, quæ, vel quatenus ea corrigere fas ſit? nè
quid horum in contumeliam Divinæ majeſtatis vergat. miſereſci-
mus equidem ſuperſtitionis hujuſmodi; ſed noſtrorum multis indi-
gnari debedamus, qui eò ſecurius illud aſſumût in vanum, quò Judæi
abſtinent delicatius! ſcribunt reverentius! corrigunt timidius! non
delent prorſus! Alpheſ. 348. b. המוחק אות אחת מן השם עובר בלא
תעשה א׳ ר׳ ישמעאל לכך נאמר ואבדתם את שמם מן המקום ההוא ונאמר לא
תעשון כן לה׳ אלהיכם: *delens unicam literulam de nomine divino, peccat
graviter contra prohibitionem. Id probat R. Iſmaël (in Maſs. Soph. 5. 6.
tribuitur hoc R. Simeoni) ex illo dicto (Deut. 12. 3.) perdatis nomina Ido-
lorum: ubi diſertè additur: non ſic faciatis Domino DEO veſtro.* Soph. 5.
12. הכתב את השם על בשרו לא ירחץ ולא יסוך ר׳ יוסי מתיר ובלבד שלא
ישפשף: *qui ſcripſit DEI nomen ſuper carnem ſuam, non lavet nec ungatur.
R. Ioſe permittit, modò id non ſpontè abſtergat.* Quid ergò ſi perperam
ſcriptum, annè ſic relinquendum nec emendandum! hîc primò di-
ſtinxerunt inter ipſum nomen & literas ſerviles ipſi adhærentes.
Soph. 4. 3. כל האותיות המשמשות לשם בין מלפניו בין מלאחריו הרי אלו
נמחקין כגון ביהוה אלהינו ויש אומרים כם מאלהיכם לא נמחק: *omnes literæ
ſerviles tàm anteriores quàm poſteriores deleri poſſunt, velut præfixa &
ſuffixa. &c. ſunt tamen qui dubitant de* כֶם *veſter.* deinde diſcrimen
commenti ſunt inter cognomina Dei; non omnia ejuſdem eſſe au-
thoritatis, quædam certâ conſtructione fieri profana. Ib. v. 5. אדני
הארנים הראשון קודש והשני חול אלהי אברהם קדש ואלהי נחור חול: *Do-
minus dominorum, prius ſanctum eſt, poſterius profanum. DEVS Abraham
ſanctus, ad DEVS Nahor profanus eſt.* Tum varios caſus confinxerunt,
qui (neſcio an præ devotione) poſſint contingere. Tphil. 1. 16. שכח

לכתוב

לכתיב את השם כולו תולה אותו בין השיטות אבל מקצת השם בשטה ומקצתו תלוי פסול: *si quis oblitus est nominis totius, suspendat illud integrum inter lineas. at partem in lineâ locare, reliquâ parte suspendere impium est. (sed non æquè ac essentiæ unitatem dividere velle)* Ibid. in marg א׳ ר׳ שמחא הכותב יהודה ולא נתן בו ד׳ יתלנו למעלה. היה לו לכתוב את השם וכתב יהודה עושה מד׳ הא׳ ומוחק ה׳ אחרון *docet R. Simcha: si scripturus nomen Iehuda omisit Daleth (quo casu cum Tetragrammato confunditur) inserat illud supernè. Contra, si DEI nomen scripturus impudenter scripsit Iehuda, faciat He ex Daleth, posteriori He deleto.* De hisce nunc satis.

X. Superest LIGATURA, quæ non minus ad Regias curas pertinebit ac præcedentia, hodie nostris Bibliopegis relinquitur. Hîc verò filo nihil opus est, non serico, ne dum cannabino; fides quadrant membranis. Tphill. 9. 13. אין תופרין היריעות אלא בגידין של בהמה טהורה וזה הלכה למשה מסיני: *cortinas aliter non consuunt quàm nervis animalium mundorum. Estq; hoc ab authore Mose de Sinai.* Sed nè scripturam deforment nodi, nectuntur extrinsecus. Ibid. Marg בספר פסק׳ רבינו תם היה כתוב שהתפירה תהיה מבחוץ ולא מבפנים: *In libro Piske doctoris nostri Tom, monemur, ut sutura fiat foris, non verò intus.* prudentiæ verò est, non totum consuere, nè circumvolvendo rumpatur. Soph. 2. §. 11. א׳ ר׳ שמעון בן אלעזר צריך שיהא משייר מלמעלן ומלמטן שלא יקרע *monet R. Simeon f. Eleazari, necessariò aliquid relinquendum esse supernè & infernè, nè dirumpatur.* Quid verò si casu quodam rumpatur in suturis, vel vetustate laceretur alibi? Ibid. 5. 14. ספר שהותך התפר שלו אחת חוזר ויתפור גם שנית חוזר ויתפור שלישית לא יתפור *libri suturam quæ dissoluta est, primâ vice resarciunt & secundâ, sed tertiâ non amplius. (nè margines toties accisi penitus amittantur)* Tphil 9. 15. סת׳ שנקרעה בו יריעה בתוך שתי שיטות יפתור בתוך של״ש לא יתפור בד״א בישן שאין עפצו ניכר אבל אם ניכר עפוץ בין תיבה לתיבה יתפור ויזהר שלא תחסר אות אחת או תשתנה צורתה: *si cortina quædam lacerata est intra lineas duas, resarcitur: intra tres, non sarcitur. dictum puta de veteribus, quorum galla (seu nigredo) evanuit. at si adhuc agnoscitur scriptum, licet inter dictiones consuere; sic tamen nè qua litera pereat, vel figura ejus pervertatur.* Tandem binos cylindros tornare oportet, cum manubriis congruentibus & decoris, ad quos totum volumen extremitatibus suis affigatur, ut aptè convolvi & revolvi possit. vers. præc 14. עושה לו שני עמודים של עץ אחד בתחילתו ואחד בסופו ותופר העור ששייר על העמודים בגידים כדי שיהא נגלל עליהן וירחיק *paret sibi duas columellas ligneas, unam pro initio alteram pro fine, & assuat illis redundantem utrinque membranam, per nervos, sic, ut convenienter circumvolvi possint; relicto quodam spacio.* Cætera quæ ad ornatum exteriorem pertinent, libera

sunt.

ſunt, & relinquuntur cujusvis arbitrio atque liberalitati. Requirit enim quoque המטפחת *linteamina* quibus obvolvatur, תיק *thecam* quâ muniatur, הארון *arcam* quâ recondatur, המגדל *turriculam* ut ſuper aſtantes emineat, & כסא *pulpitum* quo recumbat vidi etiam argenteos clypeolos, gemmis diſtinctos, cum inſculptis feſtorum titulis, ad quorum ſolennitates diverſi præfigebantur. Item involucra holoſerica, quibus circumciſorum nomina erant acu intexta. nec non ſtylum vel indicem grandi adamante conſpicuum; & alios apparatus.

Cæterùm quæ hactenus recenſui, non omnia ſunt de ſubſtantiâ libri ſacri, quorum omiſſio eum vitiaret; ſed aliqua partim ornatus partim diligentiæ causâ fieri ſolita, ut ſcribas acuant & lectores juvent. Tph. 7.9. כל הדברים האלו לא נאמרו אלא למצוה מן המובחר ואם שינה שלא דקדק או שקרב את השיטין או הרחיקן או האריכן או קצרן הואיל ולא הדביק אות באות ולא חיסר ולא הותיר ולא הפסיד צורתן הרי זה כשר: *hæ res dictæ ſunt tantùm de ſelectiſsimis: at ſi quis paulùm variet, nec uſq; adeò ſubtilis ſit, v. g. ſi lineas ducat anguſtiores vel ampliores, longiores aut breviores. modò literæ non cohærcant. deficiant, redundent vel pervertantur, ſcriptio tolerabilis erit.* Ut ergò ſciatur, quænam ſint neceſſaria libri requiſita colligit ea Maym. ab init. cap. ult. Tphillin & per Anacephalæoſin recenſet viginti vitia, quorũ ſingula totũ volumẽ profanẽt atq; inutile reddant. 1. *pellis immunda beſtiæ.* 2. *mundi quidẽ animalis, ſed non ritè parata.* 3 *non hâc intẽtione parata.* 4. *incompetente loco perſcripta, v. g. pergamenũ carnis, mẽbrana pilorum ſitu.* 5. *exaratũ in heterogeneis.* 6. *in corio.* 7. *abſq; lineato.* 8. *atramẽto evanido.* 9. *alienâ linguâ.* 10. *ab hæretico vel inepto.* 11. *ſine devotione numinis.* 12. *ubi literula deficit.* 13. *vel redundat.* 14 *aut vicinam tangit.* 15. *character eſt ambiguus, perverſus, perforatus, obliteratus.* 16. *nimis anguſtè vel latè diſtãt voces.* 17. *ſpacia parſcharum erronea.* 18. *carmẽ ut proſa* 19. *vel hæc inſtar illius.* 20. *debitis nervis non ligatum.* Audi verò quid fiat de reprobatis exemplaribus. aut docent inde pueros: Tphil. 7. 11. אם כתב פתוחה סתומה או שירה כשאר הכתב אין בו קדושת סת׳ כלל אלא כחומש שמלמדין בה התינוקות *ſi paragraphum apertum pro clauſo ſcripſit, vel carmen inſtar proſæ, nulla prorſus in eo ſanctitas eſt, ſed habetur ut pentateuchus, è quo parvulos inſtituũt.* aut ſepeliunt cum hominibus probis. c. 10. v. 3 סת׳ שבלה או שנפסל נותנין אותו בכלי חרש וקוברין אצל תלמידי חכמים וזו היא גניזתו· מטפחות שבלו עושין תכריכין למת: *libros inveteratos vel profanatos includunt vaſi teſtacco & ſepeliũt juxta ſtudioſum ſapientiæ. Et hæc ipſa eſt illorũ remotio vel occultatio (de qua paſsim ſupra) E linteaminibus autẽ ſenio attritis faciunt involucra mortuo.* aut deniq; comburunt, ſi ab

ſi ab Hæretico ſcript um ſciant. Alpheſi 349.b. גרסי׳ בפ׳ השולח א״ר נחמן נקיטינן ספר תורה שכתבו מין ישרף נמצא ביד מין או כתבו גוי יגנז *legimus in cap. Haſſcholeach (4. lib. Talm. Gittin) dixiſſe R. Nachman: nactus librum quem ſcripſit hæreticus, comburat: ſed repertum in ejus manu, vel ab Ethnico ſcriptum, abſcondat tantùm (ut prius)* Coronidis loco quæſtionem ipſis moveo, an ſi hodie poſt repertam Typographiam, in priſtinum locum & dignitatem reſtituerentur, non hoc labore ſcribendi ſuperſedere poſſint, præſertim Rex illorum ad operas generoſiores natus? non opinor: quia DEUS mandatâ duplici ſcriptione hoc maximum egiſſe videtur, ut ſic omnia menti altius imprimeret: quod ſanè unicum erat & præcipuum Regis Studium, ſua Grammatica, ſua Philoſophia, ſuum Corpus Juris, ſuæ omnis ſapientiæ Pandectæ. nè quis in hoc Theoremate prolixiorem fuiſſe miretur, aut quicquam à Regis officio alienum attuliſſe.

Theor. VI.

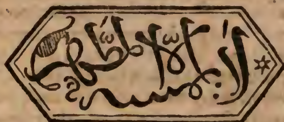
Et alterum ſemper ſecum ferre, ut indeſinenter legeret.

SUnt qui ſtudia Principes dedecere putant, fortè quòd Græculus aliquis literio iis ad impietatem abuſus eſt, aut quidam homo de ſcholâ in publico ſe ridiculum præbuit. verùm quia imperandi ars multò maxima eſt, quæ meris experimẽtis aut miſerè aut nimis tardè diſcitur, ſapere meritò creduntur Hebræi, qui eruditionem tum in Rege, tum in Magiſtratibus cæteris inferioribus requirunt. quomodo enim religiones diſcernere, ac ſuum cuique tribuere poſſit is, qui ſcripturarum & juris imperitus eſt? Maym. Hal Sanhedr. init. c. 2. אין מעמידין בסנהדרין אלא אנשים חכמים ונבונים מופלגים בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה יודעים קצת משאר חכמות. כגון רפואות וחשבון ותקופות ומזלות ואיצטגנניות ודרכי המעוננים והקוסמין והמכשפים והבלי עבודה זרה וכיוצא באלו כדי שיהיו יודעים לדון אותם: *non conſtituunt magiſtratus niſi viros ſapientes, prudentes, exercitatos in lege, doctos valdè; ſcientes quoq; aliquid de cæteris artibus, velut Medicinâ, Arithmeticâ, Calendario, Planetis, Aſtrologiâ, & modis divinationum, præſtigiarum, veneficiorumq;: item ipſam Idololatriam & talia. ut illa dijudicare valeant.* Ibid. v. 7. וצריך להשתדל ולדבוק שיהיו כולן בעלי מראה נבוני לחש ושידעו ברוב לשונות כדי שלא תשמעון מפי התורגמן *attendere oportet & diligenter ex-*

 plorare,

plorare, ut omnes sint aspectabiles taciturni dissimulandiq; periti, gnari plurium linguarum exoticarum, nè per interpretem audire cogantur. Et cum Rex sit caput illorum omnium, utique membris suis non debet rudior esse sed præcipuè in pietatis studio, quæ summa rei est, omnes antecellere nam cæteræ minùs placent literæ, quæ ad virtutem doctoribus suis nihil prosunt: *ait Marius apud Salust.* & sufficit hanc nosse si non alia datur assequi plura. *ὁ χρήσιμ' εἰδὼς, οὐχ ὁ πολλ' εἰδὼς, σοφός.* (ut est in veteri dicterio) *non qui multa, sed utilia scit, sapit.* Ideoque unum legis librum, & solum, & semper, Judaicos principes legere jussit Deus, Jos. ·. v. 8. *non recedat liber legis hujus ab ore tuo, sed mediteris in eo die ac nocte. ut observes facere omnia quæ in eo scripta sunt. sic enim prosperabis vias tuas & sic sapies.* Iste nihil adulatur, nihil celat; rectè consulit, melius dirigit optimè deducit: non ex amore, non odio, non partium studio quicquam suadet, semper idem & sibi similis, h. e sanctus; tristem exhilarat, consternatum erigit, ferocientem compescit, exorbitantem ad viam reducit: informat doctrinis, allicit exemplis, cogit legibus. Itaque meritò tantoperè commendatur Regi, ut inde discat Deo fidere, subditos regere, hostes vincere, seipsum humiliare. quod latè persequitur R. Abrah. Seba in Zer. ham. P. Schoph. אחר שאין לו להרבית סוסים ונשים וכסף איך ילחם עם אויביו נתן לו תיקון לכל זה בתורה אם באים הם בנצחונו של בו׳ אתה בא בנצחונו של מקום כשיהיה ה׳ בראשך לא יחסר כל בך בתורה נאמר נחמדים מזהב ומפז רב שקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט מן ס״ת ילמד ליראה את ה׳ ולא את המלכים לבלתי יחטא להתנאות על עם שהם אחיו ובני מלכים : וכו׳ *postquam ipsi prohibitum est multiplicare equos, mulieres, argentum, quomodo pugnabit ergò cum hostibus suis: dedit ei remedium adversus hæc omnia in lege. si veniunt illi fiducia carnis & sanguinis, tu contra audentior ito fretus auxilio DEI, quando hunc in acie præsentem habes, nemo deficiet è tuis. De lege dictum est, desiderabiliorem esse auro & obrizo; de cæteris verò, vana salus equi, nec quendam abundantia facultatum eripit. E libro legis discet timere DEUM solum, non ullos reges; nè peccet vel efferatur supra populum, qui appellantur fratres ejus & quoq; filii regum. &c.* Quod autem legis librum continuè secum habere jussus est, H. Mel. 3. 2. : אם יוצא למלחמה אם יושב בדין אם מסיב הוא תמיד כנגדו *sive in castra exeat, seu domi rem administret, vel etiam discumbat,* limitant Rabini, & de puris tantùm locis accipiunt, nefasque putant in balneum, latrinam vel thalamum ferre, imò nè in propinquo quidem legere, sed jubent inde passus aliquot elongari. Tphil. 10. 6. לא יאחז אדם ס״ת בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ או לבית הכסא או לבית הקברות אע״פ שהוא כרוך במטפחות ונתון בתוך התיק שלו ולא יקרא בו עד שירחיק

שירחיק ארבע אמות *nemo qui legis librum in brachiis tenet, cum eo vadat in lavacrum, cloacam, vel cœmiterium sepultorum, quamvis involutus sit linteaminibus suis & thecæ inclusus: nec legat illum, prius quàm inde (quin etiam à mortuo) minimum quatuor ulnas absit.* Recordor hîc quòd sanctulus quidam Judæus, de talibus libris à me rogatus, cum ante quadriennium in pago Hæmedorf unâ iremus, juxta fimetum de illis nè respondere quidem noluerit, veniam & dilationis licentiam hypocriticè precatus. credi vix potest quantum huic libro legitimè scripto tribuant, quàm superstitiosè honorent. juvat afferre paucula. Soph. c. 2 § 11. 12. 13. לא ישמש אדם סת׳ מתיקו שנהג בו דרך בזיון ולא יתננו על גבי ארכובותיו ויתן אצילו עליו ויהא קורא כדברי ר׳ נחמיה : לא יתננו על גבי הכסא ויהא תלוי אלא אוחז בידו באימה וקורא בו . אין זורקין ספרים ממקום למקום : לא יתננו על גבי מטה לא במרגלות המטה ולא תחת המטה ולא ישב אדם על גבי המיטה והספרים עליו : *nemo projiciat librum è sinu suo, quod vergeret ad contumeliam ejus. non ponat super genua, & innitatur cubitis ut sic legat, secundum R. Nehemiam, non sit in pulpito suspensus, sed teneatur manu cum timore, atque sic legatur. nemo dispergat de loco in locum, non reponat in lecto, nec ad pedes, nec infra lectum. nemo insideat lecto, super quo jacent libri.* §. præc. 10. לא יהדיקנו מתוכו אבל מהדקו מבחוץ הנותן סת׳ לחברו לא יתננו אלא בימין והמקבלו לא יקבלנו אלא בימין *non apprehendat eum in medio vel intrinsecus, sed circa oras exteriores. porrigens proximo, exhibeat dextrâ, & ille accipiat eâdem manu.* Tphil. 10. 8. ירחצו ידיהם ואחר כך יגעו בו *laveant manus, postea demum attingant* quod & Turcæ, ante contactum Alkurani requirunt. observavi enim in exemplari, quod mihi videndum præbuit Nobiliss. & Stren. V. Dn. Wolfg. ab Vhrmül, Consil. Würtemb. & Super. Præf. Urbb. Cantst. ac Waibling. &c. corio id extrinsecus à bibliopegâ impressum fuisse arte sculptoriâ, & prohibitum nè quis impurus attrectaret; tali formulâ literarum *Schulfchi* deauratâ, qualem appinxi, quæ ad verbum sonat: NON ATTINGAT NISI MUNDUS. nam gloriantur hunc librum esse DEO proximum,

præstare creaturis omnibus ipsis quoque angelis: vitâ igitur indignum, qui eum quacunque ratione dehonestet. proinde osculantur crebrò, non passi ut eum Christianus attingat. quo in Zelo ipsis etiam Judæis fervidiores sunt qui haud gravatim indulgent ut suum nos attrectemus, modò non manibus illotis Maym. H. Tphill.

 c. 10.

c.10 § 8. כל הטמאין אפילו נדות אפילו גוים מותר לאחוז סת׳ ולקרות בו שאין דברי תורה מקבלין טומאה והוא שלא יהו ידיו מטונפות או מלוכלכות בטיט *pollutis omnibus, etiam menstruatis, etiam Gentilibus concessum est apprehendere volumen legis, & in eo legere: quoniam divina lex non recipit ullas sordes, tantùm caveant, nè manus sint uspiam conspurcatæ vel luto commaculatæ.* totum hoc æstimant ex intentione, nempè si quis cognoscendi animo faciat non irridendi: aliàs reverenter eum habent, assurgunt ipsi, supra cæteros collocant, nunquam aliis supponunt, Ibid. § 5. אין מניחין נביאים וכתובים על גבי חומשים ולא חומשים ע״ג סת׳ *non relinquunt prophetas & hagiographa super pentateuchum, neq; hunc supra volumen legis.* § 9. כל הרואה סת׳ כשהוא מהלך חייב לעמוד מפניו עד שיתכסה מעיניו ואח״כ מותר לישב *quicunq; videt librum legis quando circumambulat, tenetur ipsi assurgere, & in illius conspectu stare, donec eripiatur oculis; tunc demum assidere licet* §. 10. ולא ירוק אדם כנגד סת׳ ולא יגלה ערותו ולא יפשוט רגליו כנגדו ולא יניחהו על ראשו כמשאוי ולא יחזיר אחריו *nemo expuat coram libro, nec revelet turpitudinem suam, nec expandat pedes adversus illum, nec gestet supra caput instar oneris, nec obvertat ipsi dorsum.* §. 11. היה מהלך ממקום למקום לא יניח סת׳ בתוך השק ע״ג החמור וירכב עליו ואם מתפחד מן הגנבים מותר ואם אין שם פחד מניחו בחיקו כנגד לבו והוא רוכב *si quis peregrè proficiscitur, non relinquat librum in sacco super asinum cui inequitat, nisi fortè sit metus à furibus; sed gerat in sinu è regione cordis sui, & sic equitet.* Ibid. כל מי שישב לפני סת׳ ישב בכובד ראש באימה ופחד שהוא העד הנאמן לכל באי עולם שנ׳ והיה שם בך לעד ויכבדו כפי כחו *qui coram ipso sedet, assideat inclinato capite cum reverentiâ & timore: quia testis est fidelis contra omnes venientes in hunc mundum, sicut dicitur (Deut. 31.26.) esto ibi contra te in testem. honora igitur pro posse tuo.* Ibid. אמרו חכמים הראשונים כל המחלל את התורה גופו מחולל והמכבד גופו מכובד *dicere solebant prisci sapientes: qui librum legis dehonestat, ejus quoq; corpus dehonestabitur: & qui honorat, vicissim honorabitur.* Honoris hujus particeps est etiam omnis ornatus. §. 4. התיק והמטפחות והארון והמגדל והכסא שהוכן להניח עליו סת׳ וכן דמוני כסף וזהב שעושין לנוי הכל תשמישי קדושה הן ואסור לזרקן אלא כשיבלו או ישברו גנזין: *Theca, involucra, capsula, suggestus, pulpitum in quo recumbit; item apparatus argenti & auri, quem addunt pulchritudinis causâ: cuncta sunt supellex sacrosancta, quam abjicere nefas est, sed decenter abscondere oportet, cum senescunt aut franguntur.* Ad honorem quoque pertinet, cavere, nè quis vendat, nè fame quidem urgente: ubi tamen bini casus excipiuntur. §. 2. אסור למכור סת׳ אפילו אין לו מה יאכל ואפילו היו לו ספרים רבים ואפי׳ ישן ליקח בו חדש לעולם אין מוכרים אלא לשני דברים שילמוד תורה או שישא אשה בדמיו *probibitum est vendere librum.*

Librum legis, etiamsi quis non habeat quod edat, vel poßideat plures libros tales, vel iste sit inveteratus, ut pro eo novum emat; in perpetuum nunquam vendat: nisi duobus hisce casibus, ut ejus pretio aut discat legem, aut uxorem ducat. In marg. או ביתו אינו רואה סימן ברכה לעולם *secus nullum domi suæ benedictionis signum unquam visurum.* addit tamen commentator, si esurientis vita periclitetur forsitan conniveri posse. At emere licet, ab iis qui pro mercede scribunt, modò jurent debitam se devotionem adhibuisse. Sed à Christianis non facilè nec carè redimunt, ob causam quam fures illi in ignominiam nostram confinxerunt: Tph. 1. §. 13. אין לוקחין ספרים מן הגוים ביותר על דמיהן שלא להרגיל אותן לגנבן ולגזלן : *non recipiunt libros à Gentilibus magno pretio, nè assuescant eos nobis furari & per vim eripere.* quo strategemate olim Judæus Apostata Pfefferkornius, magnam vim auri popularibus suis sub specie religionis extorqueri posse speravit, etiam Divo Imp. Maximiliano id persuadere ausus; quæ Capnioni prima contentionis occasio fuit cum Coloniensibus. *Sleid. l. 2.*

Revertor ad Regem. Is ut studio legis cum fructu vacare posset, jussus est cæteras curas minuere, ac sobriam temperantemque vitam traducere: nemo enim simul cauponariam, & literas exercere potest. Bechai Pars. Schoph: שאר מלכי האומות משתדלים ברבוי סוסים ועושין מאלו עקר ומלך ישראל יחסרבהן ויעשה מן התורה עקר ויקרא בה כל ימי חייו למען ילמד יראה *cæteri reges populorum occupantur multitudine Equorum, & illam habent principalem curam: at Rex Israël minuat ista, habeatq; præcipuam curam suam in lege; quam legere oportet cunctis diebus vitæ suæ, ut inde timorem DEI discat.* Maym. Hal. Melachim cap. 3. v. 7. המלך אסור לשתות דרך שכרות שנ׳ אל למלכים שתו יין אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה שנ׳ וקרא בו כל ימי חייו *Regi prohibitum est bibere tantum ut inebrietur inde, sicut dicitur (Prov. 31. 4.) noli reges potare vino: quin potius occupetur in lege & neceßitatibus Reip. Israëliticæ interdiu noctuq;, secundum illud (Deut. 17. 19.) meditetur in eo per omnem vitam suam.* Agnovit hoc ipse Muhammedes, voluptatibus alioquin deditissimus, vix posse strenuum Imperatorem esse, qui simul sit strenuus potator: ideò suis militibus vinum dissuasit. *Suretâ Baccara* h. e. carmine Vaccæ v. 220

يسئلونك عن الخمر والميسر قل فيهما إثم كبير
ومنافع للناس وإثمهما أكبر من نفعهما

rogabunt te (prophetam, cæteri homines) de Vino & Lusu (alea vel latrunculorum) responde (ipsis meo, id est. DEI nomine) in ambobus esse peccatum grande: recreatio (quidem sunt) hominibus, sed reatus illorum major quàm utilitas. Apud Indos ebrietas etiam in rege punitur, & si qua fœmina turpitudinem hanc vindicet, cooptatur à successore in thalamum. vigilet ergò cum Epaminondâ, dum ebrii cives crapulam edormiant, & animam sibi servet siccam, quam Socrates sapientiorem arbitratus est.

Theor. VII.

Neque enim legibus omninò solutus erat.

PLerique qui de potestate Principum aliquid commentantur, solent præter alias rationes etiam ad Jus Hebræum provocare, & illorum Regum exemplar, velut ab ipso DEO comprobatum, proponere: rectè quidem. nonnulli tamen Aulæ propiores, ut pro suis offis blandiantur vicissim, ea sic allegare, ut magnatum conscientiæ laxentur, & asperiora quædam quasi divinâ lege concessa, securè usurpent. scilicet ut peritus coquus, qui ad cujusvis Apitii palatum edulia parare novit, sic illi scripturis ad quidvis excusandum vel stabilendum abuti. Ego qui has artes (scholasticis alioquin utiliores) non didici, nec in eo cuiquam obnoxius sum, referam simpliciter & bonâ fide, quid de hoc in Hebræorum libris invenero, & Placentiam prætervectus, iter Veronam rectâ dirigam; in neminis præjudicium: capiat inde quilibet quod volet. Præmonere autem vix opus est, non hîc agi de Statutis humanis, qualia omninò quilibet legislator pro circumstantiis emendare, mutare vel prorsus abrogare potest, si Reip. usus ita postulet: modò ad supremam legem, quæ POPULI SALUS est, cuncta referantur. Ubi utique locum habet illud Ulpiani: *quodcunq; Imperator per epistolam & subscriptionem statuit, vel cognoscens decrevit, vel de plano interlocutus est, vel edicto præcepit; legem esse.* l. 1. ff. de Const. Princip. quis enim legibus subiiceret, qui eas condendi potestatem habent? si olim Dictatores in bellum ituri à Romano Senatu ad tempus legum vinculis solvebantur, ut omnia pro re natâ commodius administrarent, eccur eum ligaremus ad temporaria & minutula, penes quem Summa rei erat in populo

pulo sacro? potuit igitur de plano procedere, pœnas civiles mitigare vel exasperare, ut infra Theor. XIV. plenius dicetur: nisi seipsum ultrò & boni exempli causâ lubens submittere voluerit; quod sanè in probâ gubernatione plurimùm momenti habet, quoniam *componitur orbis Regis ad exemplum; nec sic inflectere sensus humanos edicta valent, quàm vita regentum.* Quemadmodum Plutarchus *in Apopht.* Antiochum commendat, ad Asiæ præfectos scripsisse: *si quid contrarium legibus per epistolam jussero, nolite parere; sed me ignoratione lapsum putetis!* & Saulus ipse, quando adhuc novus atque probus erat, spontè se filiumque sorti submisit, 1. Sam. 14. 40. in re leviusculâ, ob pusillum mellis, non dignum quod Principi juventutis Jonathæ, periculum vitæ crearet. Quemadmodum frugi paterfamiliâs, licet ministris œconomiæ rationem reddere non teneatur, studet tamen illis parsimoniâ præire: sic bonus Rex ipsemet honestatis non necessitatis ductu observare leges quas sanxit in alios.

Sed quæritur hîc de Divinis sine Mosaicis legibus, an illis exemtus fuerit, quem Deus supra populi sortem evexit? Respondeo, æquè ipsum obligasse ac quemvis vilissimum de promiscuâ plebè. imò arctiùs, quia non tantùm per seipsum obedire jussus est, sed & alios ad obedientiam cogere, contumaces verò dignis modis punire. Hæc adeò causa est, cur non modo geminum exemplar suâ manu describere, sed & continuè illud legere debuerit; domi forisque. Aut putabimus né, cum Rubenus incestum committit, Gen. 35. 22. Cainus fratricidium, Gen. 4. 8. Achan furatur, Jos. 7. 21. Laban idola colit, Gen. 31. 30. hæc sola esse peccata? quando autem David adulteratur & homicidium procurat, 2. Sam. 11. v. 4. & 15. Salomo alienos Deos amplectitur, 1. Reg. 11. 4. Achabus vineam eripit Nabotho per vim & dolos occiso, 1. Reg. 21. 10. heroicas esse virtutes? Inter Ethnicos quidem erant, quibus acclamabatur illa Tyrannis amica vox: *si libet licet: an nescis te Imperatorem esse; leges dare solitum non accipere* unde non mirum est, unum incendisse Romam suavis spectaculi gratiâ, alteri cives occisos oluisse optimè, tertium universo populo cervicem unam optasse ut eodem ictu amputari posset: verùm in populo Dei, ubi omnes à minimo ad maximum censebantur fratres, Rex idem jugum legis subibat, quod cæteri ejusdem ortus, cum quibus omnia humana dicitur habere communia. Sap. 7. v. 5. proinde cum Usias leprâ percuteretur, non toleratus est in regiâ, sed habitavit seorsim, 2. Reg. 26. 21. ore recto, capite autem nudo, vestibusque laceris, sicut Moses præceperat lev. 12. 46. Præsertim verò tria Regi specialiter injuncta, nè scilicet Uxores, Equos vel Opes

multiplicaret, Deut. 17. 16. de quibus infr. Th. IX. X. & XI. dicetur amplius. Hæc tamen & talia Majestatem ejus nihilo minuebant. quid enim gloriosius quàm inculpatum esse ac Deo conformem? quæ major laus quàm ultrò nolle quod propitio Deo non possis? Ut tamen ejus honori lex quoque parceret, immunis erat à ritu fratriandi. numerant Judæi sexcentas & tredecim leges, inter quas ista, Deut. 25. 5. *ut quis defuncti fratris superstitem viduam aut ducat: aut si nolit, in publico consessu calceum sibi extrahi, & cum infami exprobatione in os exspui patiatur*: à quo solo Rex honoris ergò liber erat. Hal. Melach. c. 2. v. 2. המלך אינו חולץ שנ׳ וירקה בפניו וזה בזיון ואפילו רצא אין שומעין לו שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול והואיל ואינו חולץ אינו מיבם *Rex non discalceatur, quia dicitur (Deut. 25. 9.) spuat in faciem ejus, quod esset contemptus. Ac quamvis vellet, tamen non obedirent ipsi. licet enim Rex honori suo renunciaret, honor tamen ejus non renunciaretur. Sicut autem non discalceatur, ita consequenter nec fratriat.*

Jam in eo sumus, ut inquiratur porrò, an verò in jus vocari potuerit Rex à quoquam, aut affici pœnâ, si legem fortè transgressus fuerit? Rabini affirmativè respondent; nec intelligunt extraordinariam reprehensionem, quam jussu Dei à singularibus viris spiritu cœlesti repletis experti sunt. constat enim multoties à sanctis Dei Prophetis increpitos, ut Achabum ab Elia 1. Reg 21. 19. Asam ab Hanani, 2. Par. 16. 7. Amaziam ab alio. 2 Par. 25. 15. Herodem à Johanne baptista Marc. 6. 18 sed ajunt ordinario judicio Reges ob transgressionem legis potuisse conveniri, & ad verbera damnari: quod mihi primùm legenti valdè paradoxum videbatur, quia ex nostratium libellis præjudicio longè alio fascinatus eram; sed ulterius inquirenti, consensu totius antiquitatis Ebrææ confirmatum fuit. Vt verò benevole Lector! probè rem intelligas, observa id accipiendum 1. non de quovis Delicto, sed tribus tantùm illis specialiter prohibitis. 2. nec de quovis Actore, ne promiscuæ multitudini ad res novas & seditiones jam ante satis pronæ, fenestra rebellionis aperiretur, vel iniqui adversus magistratum odii sui virulenter evomendi occasio præberetur: sed à Synedrio magno regiæ potestatis compari. 3. neque quavis pœnâ, nedum capitali supplicio, sed Vapulatione; Deut. 25. 2 turpi quidem nobis creditâ, sed Judæis ob frequentem & universalem usum minimè infami: quam Divus quoque Paulus quinquies sustinuit. 2. Cor. 11. 24. Non exauctorarunt eos (ut barbari quidam suos) multò minus ad furcas damnarunt, ut Senatus Romanus Neronem. *Sueton. l. 6. c. 49.* minimè per insidias necarunt, quia Diabolus tunc Clementinas, Castellanas, Ravaillacinas artes simpli-

ſimpliciori ſeculo nondum calluerat, quando etiā ſimulatus tantùm Regicida, vanam gloriationem capite luebat 2 Sam. 1. 16. Cæterum vapulatio legalis taliter comparata erat. Si quis deliquerat mediocriter, quod nec mortem mereretur, nec etiam prorſus impune ferendum, adjudicabant ipſum Synedriales verberibus, & decernebant quot ictus ferre vel deberet vel poſſet. Ob ſimplex delictum nemo plures quàm Quadraginta plagas accipiebat: corpore debilis etiam pauciores. Nam hoc totum juxta vires æſtimabatur, quoniam infirmiori ſola ſemiſſis ad mortem ſufficere potuiſſet. Oportet ergo Paulum corpore robuſtum fuiſſe; qui toties tot ſuſtinuerit: quamvis vocem haberet gracilem. 2. Cor. 10. 10. vires autem conſiderabantur in præſenti, non futuro. At ſi quis dupliciter peccaſſet, accumulabantur ipſi plagæ, ut etiam quadragenas excederent. In quo ſane errant, qui Judæos ex miſericordia ictus XXXIX. ordinaſſe credunt, ne ſcilicet ipſa lege crudeliores haberentur, & tamen non multùm ab eâ recederent; ſed factum eſt hoc ob triplicitatem numeri, ut in tergo binos acciperet dum in pectore ſingulos. video ſententiam hanc mihi contra diffidentes, authoritate veterum eſſe muniendam. Sic igitur Maymonides Hal. Sanhedr. cap. 17. initio. כמה
מלקין את המחייב מלקות כפי כחו שנ׳ כדי רשעתו אין מוסיפין על׳ הארבעים
אפילו היה חוק ובריא כשמשון אבל פותחין לחלש שאם יכה לחלש מכה רבה
בודאי הוא מת : *quoties feriunt reum? tot plagis quot ferre poteſt. ſicut dicitur (Deut. 25. 2.) juxta impietatem ſuam &c. non addunt (in ſimplici delicto) ſupra quadragenas, quamvis robuſtus ſit ut Samſon: minuunt verò debili, quia ſi eum crebrius ferirent, manifeſtè moreretur.* Et mox:
כשאומדין את החוטא כמה הוא יכול לקבל אין אומדין אלא במכות הראויות
להשתלש אמדוהו שיכול לקבל עשרים אין אומדין ילקה אחד ועשרים כדי
שיהיו יכולין להשתלש אלא ילקה יח׳ *quando peccatorem æſtimant, quot ferre poſſit, attendunt ſimul ad numerum tripartitum, (& ſumunt meritis proximè minorem) v. g. qui vicenos ictus ſuſtinere valet, ei non decernuntur XXI. quamvis trifariam diviſibiles, ſed XVIII. tantùm.* אמדוהו
לקבל ארבעים ומשהתחיל ללקות ראוהו חלש ואמרו אינו יכול לקבל יתר על
אלו התשעה או השנים עשר שלקה הרי זה פטור : אמדוהו לקבל יב ואחר
שלקה ראוהו חוק ויכול לקבל יותר הרי זה פטור ואינו לוקה יותר על האומד *ſi æſtimarunt ipſi XXXX. ictus, at inter vapulandu animadvertūt eſſe debilē, nec poſſe ultra 9. vel 12. acceptos ſuſtinere, dimittunt. contra cui XII. tantùm ictus adjudicati, quamvis in executione deprehendatur eſſe fortior & plures valere, abſolvitur: tamen nec ipſi multiplicantur.* circ. med. capitis.
מי שנתחייב מלקות הרבה אם לא אמדוהו אומד אחד לוקה ומתרפא
וחוזר ולוקה : כיצד נתחייב שתי מלקות אמדו יכול הוא לקבל מה׳ הכותנ

שלשים ומתרפא וחוזרין למלקות שניה עד שילקה לכל qui verberationes *multas promeritus est (sive uno grandi peccato, seu pluribus coacervatis) si non ad unam continuam executionem damnarunt, vapulat aliquantum, deinde sanatur & postea vapulat reliquum. verb. gr. si XLV. plagarum reus est. accipit nunc XXX. & postquam curatus fuerit à vulneribus, cateras XV.* Reus alligabatur columnæ sic ut nec staret prorsus nec sederet sed incurvus penderet quasi tum lictor à tergo positus ipsum umbilicotenus nudatum percutiebat alternis antè & retrò, proportione sesquialtera (ut vietores vel fabri nobiscum dolia & incudem) scuticâ singulariter ad id paratâ. Judicum verò unus ferire jubebat, alter ictus numerabat tertius pœnæ justitiam accinebat. Juvat hoc iterum ex Hebræis comprobare. Maym. cap. præced 16. §. 8. כיצד מלקין אותו כופת שתי ידיו על העמוד אילך ואילך וחזן הכנסת אוחז בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבו שאינו מכהו על כסותו והאבן נתונה מאחוריו שהחזן עומד עליה *quomodo verberant ipsum? vinciuntur ambæ manus rei ad columnam hinc & illinc, mox Inspector (seu apparitor) Synagogæ arripit eum vestimentis, sive rumpantur sive dissuantur parùm refert, modò pectus ipsi aperiat; quia non feriunt super tegmentum. lapis autem jacet retrò columnam, cui apparitor insistit.* sequitur: ורצועה של עגל בידו כפולה לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בו ורוחב הרצועות טפח וארכה כדי שתהא מגעת עד פי כריסו והיד של רצועות שאוחז בה ארכה טפח *lorum vitulinum in manu suâ bis duplicatum erat, hoc est in quatuor fissum, in quo bini nodi trusatiles sursum & deorsum agitabantur, ex asinino corio (scilicet ut eum timere disceret, quem bos & asinus cognoscunt, Esai. 1. 3.) lori latitudo palmaris, longitudo autem quæ ad Rei ventrem pertingeret. Manubrium quo tenebatur, etiam palmi quantitate.* האיש המכה צריך להיות יתר בדיעה וחסר בכח ומגביה את הרצועות בשתי ידיו ומכה בידו אחד בכל כחו ומלקהו שליש מלפניו על חזיהו בין דדיו ושני שלישית מאחריו שליש על כתף זה ושליש על כתף זה *Percussorem oportet plus valere scientiâ quàm viribus. nam attollit quidem flagrum utraque manu sed ferit tantùm alterâ, pro posse. infligit tres ictus ab anteriori parte, super pectus, inter mammas; & bis ternos à tergo, tres scilicet in una scapula, totidem in alterâ.* המוכה אינו עומד ולא יושב אלא מוטה שנ׳ והפילו השופט *percussus interim nec stat neque sedet, sed inclinatus propendet; sicut dicitur (Deut. 25. 2.) prosternat eum Iudex.* שופט לא יהיה מביט בדבר אחר לפיכך אין מכים שנים כאחד. הגדול שבדיינים קורא כל זמן שזה לוקה אם לא תשמור לעשות והפלה ה׳ מכותיך וגו׳ ומתכוין שיגמור הפסוקים עם המלקיות ואם לא גמר חוזר לתחלת המקרא והשני שבדיינים מונה והשלישי אומר לחזן הכה כל זמן שמכה על פיו הוא מכה *Iudex non respiciat ad ullam rem alienam; ideò nunquam simul duos verberant. Prima-*

rius inter judices legit toto tempore, quo ille vapulat, hæc verba (ex Deut. 28. v. 58.) si non obediveris omnibus &c. mirificabit Dominus percussiones tuas. &c. studiosè attendens, ut hunc textum unà cum plagis finiat; sin minus, repetat: Alter judicum dinumerat ictus; Tertius semper percutere jubet. Observemus etiam casus aliquot qui contingere solebant: quid factum si quis reus vel effugerit, vel in eodem delicto pluries recurrerit. item si sub pœnâ corpore debilitatus, aut omninò mortuus fuerit. cap. 17. § 10. נפסקה הרצועה פוטרין אותו : כפתוהו על העמוד ללקות
וכרת את המיתרים וברח פטור ואין מחזירין איתו *si defecit lorum, dimittunt eum. (perinde ut ICti statuunt furem rupto laqueo decidentem, sustinuisse pœnam suam. per rationes quas affert D. Mart. Schickhardus Prof. Herborn. agnatus meus, disp. XVII. ad Ius Iustin. Thes. IV. num. 6.) Si ad columnam ligatus ut vapularet, dirupit nervos & fugit, etiam absolutus habetur, nec reducunt eum.* cap. seq. 18. §. 9. מי שלקה בבית דין על אסור
כרת ולקה פעם שנייה על אותו כרת עצמו כגון שאכל חלב אם אכל שלישית
אין מלקין אותו אלא מכניסין לכיפה והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכל
לשכוב בו ונותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיו ויחלה ואח״כ מאכילין
אותו שעורים עד שכריסו נבקעת : *qui vapulavit in Synedrio propter peccatum sub Excisione vetitum, & vapulavit alterâ vice ob idem, v. g. quòd ederit adipem (prohibitum Levit. 3. 17. & 7. 23.) si comederit tertiâ vice, non amplius verberatur, sed includitur caveæ ad id factæ (quales etiam apud Monachos quondam in usu fuisse, ostendit locus quidam vicini cœnobii Bebenhusani) quæ humilior est humanâ staturâ, nec tamen sedendi facultatem præbet ibi sustentatur pane afflictionis & aquâ pressuræ (quod præter meritum expertus est verax propheta Micheas 1. Reg. 22. 27.) usq; dum affligantur intestina ejus & ægrescat. deinceps cibant illum hordei, donec venter ejus dirumpatur.* iterum cap. 17 §. 9. מי שנתקלקל מכח ההכאה
בין בריעי בין במימי רגלים אין מכים אותו יותר שנ׳ ונקלה אחיך לעיניך אבל
אם נתקלקל מן הפחד מקודם ההכאה הרי זה לוקה *qui turpis fit ob vim percussionis, sive in fimo seu aquis pedum (h. e. urinâ; alterutro indecorè & præ debilitate reddito) is non amplius caditur, quia scriptum est (Deut. 25 3.) ne vilescat frater tuus in oculis tuis. At si tale quid committat præ timore ante percussionem, nihilominus vapulat.* cap. 16. §. 13. מת תחת ידו פטור
ואם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת הרי החזן גולה *si reus moritur sub manu lictoru, est is excusatus. at si addidisset unicum lorum ultra decretum, cogeretur exulare (ad urbem refugii: quas ut involuntarii Homicidæ, improviso casu consternati facilius reperirent, in omni bivio statuas Mercuriales erexerant prisci, cum exertâ manu & inscriptione* מקלט *Talm. Makkos. cap. 2. p. 10. b. Item Medrash Tillim super vers. 8. Psal. 25.*) Ista prolixius recensui, non quòd omnia directè huc pertinerent, sed quia

ritus illi Christianis ignotiores sunt, scitu tamen dignissimi; imò ad explicationem Veteris T. omninò necessarii. Attigit ea quæque pridem diligentissimus *P. Fagius in notis ad Deut. 25* & copiosius postea tractavit *Cl. Buxtorfius in præf. Abbrev. Hebr. ad illustr. Mornaum*: quos etiam confer si plura cupis.

Jam verò videsis Mosaicæ legis rigorem! quæ nè regio quidem sceptro se submisit. Hal. Melach c. 3. §. 4. לא ירבה לו נשים מפי השמועה למדו שהוא לוקח עד יח׳ ואם הוסיף אחת ובעלה לוקה : ולא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שאר המלכים לוקה : ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגנזיו אלא כדי שיתן לשמשיו ואם הרבה לוקה : *non multiplicet sibi Mulieres: ex orali traditione hauserunt, licere usq; ad XVIII. ducere (de quo infra Th. IX.) at si superadderet vel unicam, vapula, et. Non multiplicet sibi Equos, nisi quantum ad currus sufficit: si verò duceret vel unicum ante se ad pompam, ut cæteri Reges solent, vapularet. Non multiplicet sibi Opes, argentum & aurum, ut relinquat in privatis thesauris, ultra id quod erogandum est ministris: si excedit, vapulat.* Halachâ Sanhedrin. cap. 19. in prolixo catalogo ducentarum atque septẽ culparum quæ flagra merentur, sub finẽ ultimæ classis, ter nomen Regis occurrit. קסו מלך שהרבה נשים : קסז מלך שהרבה סוסים : קסח מלך שהרבה כסף וזהב 166. *Rex qui multiplicat Mulieres. 167. Rex qui multiplicat Equos. 168. Rex qui multiplicat argentum & aurum. subaudi ex præcedentibus; ille vapulat.* Estq; ista constãs veterũ traditio, & posset etiã è Talm. cap. Kohen-gadol; item è Siphri pars. schoph. & aliunde stabiliri, si unã rẽ toties cum nauseâ repetere deceret. Nihilo fuit in hoc melior conditio Summi Sacerdotis, quãvis sanctissimi & ab ipso Rege reverenter habendi, quin potius aliquantum deterior in eo, quòd non tantùm ob varias pollutiones de facili cõtingẽtes dicto ritu cædi, sed & prorsus occidi potuit, si mortẽ ex lege mereretur. Hal. Kelehammikd. circ. med. c. 5. כהן גדול דן ודנין אותו ומעידין עליו ואין דנין אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד *Pontifex judicat & vicissim judicatur, atq; testantur contra eum (liberè, modò verè; h. e. officii reverentiâ non obstante) sed capitaliter eum nemo judicat, nisi Synedrium majus solum.* Quod multùm abest à noto Canone Pseudapostolico Distinct. 40. *Si Papa suæ & fraternæ salutis negligens, deprehenditur inutilis, & innumerabiles populos catervatim secum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus; hujus culpas istic redarguere præsumit mortaliũ nullus: quia cunctos ipse judicaturus, à nemine est judicãdus.* & ab hoc responso Pauli. II Pontificis: *Ita nos ad Iudices revocas, ac si nescires omnia jura in scrinio pectoris nostri reposita esse?* Postquam verò res Judæorum labascere cœperunt, & ipsi Romanos Dominos timere,

nondum

nondum se tamen prorsus cohibere poterant Synedriales, quin à suis Regulis insolentiorum factorum rationes deposcerêt Ideò Herodem Galilææ præsidem in jus vocabant, ob factum minimè violentum, scilicet ut causam diceret, cur Ezechiam latronem cum sociis, inconsulto Hyrcano ad supplicium rapuerit? quibus se stitit quidem Herodes, at cum damnatum iri præsentisceret, clam elapsus, postea totos evertit. de quo sic breviter Josippus. ויבקשו ממנו שיבא הורודוס מן גליל להשפט עם דורשי דם חזקיהו ויבא הנער הורודוס ירושלימה ויעמוד לפני השופטים והוא לובש לבוש מלכות ותגור חרב מזהב וינער בו שמאי הזקן על גבה לבו ולא האזין אליו ולא אל הסנהדרין וכאשר ראה המלך הורקנוס כי הסנהדרין כמעט היו גומרין את הדין להמית חמל עליו ואמר לא נגמור הדין היום, עד למחר למען הציל אותו מידם ויברח הורודוס לילה וילך אל מלך ארם ; *postularunt ab ipso, ut veniret Herodes de Galilea, quò judicaretur ob sanguinem latronis Ezechiæ. comparuit ergò juvenis Herodes, & Ierosolymis constitit ante judices, Indutus veste regiâ, & gladio deaurato cinctus. Ea propter exarsit in eum R. Schammai senior, commotus hoc fastu: sed non auscultavit eos nec curavit Synedrium. Cum verò R. Hyrcanus animadverteret, quod Synedriales ipsum damnaturi forent & parùm à sententiâ finali abesset, misertus illius suasit ut judicium differrent ad crastinum; quò sic eriperet eum. Itaq; clam elapsus est, & fugit noctu ad Regem Syriæ. &c.* Josephus l. 14. Antiq. c. 17. fusius ista describens, recitat orationem, quâ eum cordatus ille senior Schammai exceperit, quando reliqui collegæ qui absentem accusaverant, præsenti & tot militibus stipato non contrahiscere audebant. digna est quæ hîc repetatur. *Equidem Iudices tuq; Rex, nec ipse unquam vidi quenquam, qui ad causam apud nos dicendam vocatus, ad hunc modum comparuerit; nec vos puto posse proferre hujusmodi quempiam: sed quisquis hactenus apud hunc consessum judicandum se præbuit, humilis venit & habitu timentis periculum, ac captantis misericordiam, atratus & promisso capillitio. At bonus iste Herodes cædis reus & tàm gravi obnoxius crimini, adstat hîc purpuratus & crine bellè composito, cum armatis stipatoribus, ut si capitalem juxta leges sententiam in eum tulerimus, nobis mactatis ipse evadat illatâ vi legibus. Verùm isti non succenseo, quod majorem incolumitatis suæ quàm legum rationem habeat: sed vobis magis & regi, qui hanc ei concessistis licentiam. Scitote tamen potentem esse DEVM, quod iste quem nunc in Hyrcani gratiam legibus eripitis, & vos aliquando & regē ipsum puniet. &c.* nec fefellit augurium. Herodes enim regno potitus, totum Synedrium, unico Schammai excepto sustulit; quem solum ob parrhesiam hanc honoravit.

Objiciat aliquis: valdè infamem videri hanc pœnam, & Regiæ Majeſtati diametraliter oppoſitam, quâ illa ſi non pereat funditus, enervetur tamen notabiliter. Reſpondeo non habitam olim in hoc populo, ut hodie Fuſtigationem nobiſcum: ſed inſtar mulctarum, quæ à nobiliſſimis quoque citra infamiam exiguntur Aſſerunt enim Rabbini, omnes poſt exantlatam ejuſmodi caſtigationem, reſtitutos fuiſſe in integrum, præter ſolum Naſi h e. ipſius Synedrii præſidem, tanquam qui experimentis quotidianis cautior factus eſſe debuerit H. Sanhedr. ſub fin cap. 17. כל מי שחטא ולקה חוזר לכשרותו שנ׳ ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא אחיך : כהן גדול שחטא לוקה בשלשה כשאר כל העם וחוזר לגדולתו : אבל ראש הישיבה שחטא מלקין אותו ואינו חוזר לשררתו וגם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין שמעלין בקודש ולא מורידין : *quicunq; ob peccatum vapulat, revertitur ad rectitudinem ſuam, quia dicitur (Deut 25 3.) nè vileſcat frater tuus in oculis tuis: ſicq; poſt caſtigationem frater appellatur. Ipſe Pontifex vapulat coram tribus, ſicut reliqua plebs univerſa & redit ad dignitatem priſtinam. At ſolus Director conſeſſus, ſi ſemel caſus eſt, nunquam reſtituitur poteſtati ſuæ, imò nè cæteris quidem inferioribus collegis poſtea æquiparatur; quoniam promotiones ſanctæ aſcendunt, non deſcêdunt.* Præterea viros honoratiores non cum inſultatione ſarcaſticâ vel exprobratione cædebant, ſed vultu ſubmiſſo; ut appareret non explere ſuam libidinem, ſed legis juſſum invitos exequi quemadmodum ille qui Catonem, ni fallor. Uticenſem offendit ebrium, reverentiâ tàm gravis alioquin viri oculos avertit & vidiſſe prudenter diſſimulavit. H. Talm. Thor. init. cap. 7. חכם זקן · מופלג בחכמה וכן נשיא או אב בית דין שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם ו אבל כשחטא שאר חטאות מלקין אותו בצנעא שנ׳ וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה אע״פ שכשל כסהו כלילה ואומר לו הכבד ושב בביתך : *ſapientem, excellenter eruditum, vel ſeniorem, item Principem aut patrem ſenatus, qui ſe quodam exceſſu fœtidum fecit, non excommunicant palàm & publicè. At ſi quid aliud deliquerint, percutiunt eos quidem ſed cum modeſtiâ. quia dicitur (Hoſ. 4. 5.) tu corrues interdiu, & corruet etiam Propheta tecum noctu. Quamvis ergò talis corruit, tamen operiat eum nox, & dicatur illi: recipe honorem tuum atq; abi domum.* Jam prævideo alios, qui Exempla deſideraturi ſunt. Hiſce fateor me idonea nondum reperiſſe, & nolle illud Uſiæ nunc afferre, cui Sacerdotes in faciem exprobrârunt: *non competit tibi ut adoleas ſed nobis; diſcede ocyus ex hoc loco ſacro, contra quem prævaricatus es,* 2. Paral. 26. 18. ſed illud tantùm reſpondere, loqui me de JURE non de FACTO. perinde eſt ac ſi quis argueret ita: non audivi quenquam, qui Sacr. Cæſ. Majeſtatem coram Electore conveniſſet; ergò falſum eſt

quòd

quòd Imperator aliquis coram Palatino de Justitiâ respondere teneatur. at hoc docet Aurea Bulla, Carolum IV. se & successores spontaneâ libertate huic cognitioni subjecisse, *licet non facilè cõtingat ut quis Imperatorem vel publicè vel privatim in jus vocet*: ut Cl. V. D. Rummelinus Amicus & Collega meus, in suis ad A. B. dissertationibus scitè notavit, Part. 1. Diss. 5. Thes. 7 Etiam Atthalia fœmina regnum occupavit de facto, 2. Reg. 11. 3. & tamen verum manet, illud solis viris deberi de jure. Quid severius prohibitum est Idololatriâ, sub ipsâ internecionis pœna: & tamen aliqui vitulos impunè conflarunt! Molocho liberos immolarunt' nonne filii Sacerdotis Eli erant pessimi? 1. Sam. 2. 12. flagris multiplicibus digni? & tamen parens, qui sciebat atq; ex officio duplici cohercere debebat, connixit? 1. Sam. 3. 13 quis propterea sanus negabit heroũ filios punire fas fuisse? quid ergò mirum in corrupto populi statu Regibus indultum fuisse, quod etiam privati tulerunt impunè? & non convulsum, quod sine convellentium exitio vix potuit. Obstat denique Casauboni authoritas, qui *ad Annal. Eccles. Exerc. 13. num. 5.* contrarium magno molimine urget, & adversus Baronium ex ipso Talmud evicisse videtur! equidem invitus dico, & mollissimè dico, quod veritas celare vetat, Hallucinatur ille bonus vir, sive ad gratiã hoc scripserit, quod non credo; seu Adversarii odio studioq; contradicendi humanitus evenerit, ut accidit quibusdam magnis viris, cùm semel aliquẽ oppugnandũ sibi proposuerunt, quod probabilius; seu tandem ex superficiariâ lectione, id perperam arripuerit, quod verisimillimum. Nam ut est infinite lectionis homo, cujus judicium & dexteritatem in allegationibus Græcis atque Latinis veneror, ita deprehendo, hunc Homerum, quando ad Hebræa ventum est, sæpenumerò dormitare. quod ipsi reliquarum virtutum intuitu meritissimè condonandum. Quantum ad locum Talmudi quo solo nititur; sciendum ibi omninò contrarium tradi. nec tamen falsi crimen commisit; nam tale quid extat, ut solent problemata in utramq; partem disputari: sed non accuratè perlustravit locum, quem legisse profitetur, alias non mutilum arripuisset. mox enim paginâ sequente (quæ est 19. a. capitis 2. Sanh.) hoc in Gemarâ expressè declaratur. אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותן דכתיב בית דוד כה אמר יי׳ דינו לבקר משפט: *ait Raf Ioseph, non intellexerunt nisi de regibus Israël: at Reges familiæ David utiq; judicant & judicantur, sicut scriptum est (Ierem, 21. 12.) ô domus David, judicate manè judicium. (addit Resch-Lakisch juxta proverbium* קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים *ornandos seu judicandos fuisse prius ipsosmet Reges, antequam judicarint alios.)* Multò clarius autem hoc

ipsum explicatur in subjecto Perusch hammischnajoth pag. 115. b. זה במלכי ישראל בלבד לפי שהיו עברניין במלכותם לא היו משבחין השפלות ולא היו נכנעין לדברי תורה אבל מלכי בית דוד דנין ודנין אותם לפי שהם יודעים התורה ולא היה רע בעיניהם השפלות וההכנע לדברי תורה : וכל *hoc accipiendum de regibus Israël duntaxat, qui transgressores erant in regno suo, nec laudabant humilitatem aut se legi subjiciebant : at Reges domus David omnino judicant & judicantur, quia noverunt legem, nec turpis est in oculis ipsorum hac humiliatio atq; submißio legalis. &c.* Item Hal. Melach. c. 3. §. 10. כבר בארנו שמלכי בית דוד דנין ודנין אותן ומעידים עליהם אבל מלכי ישראל גזרו חכמים שלא ידון ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידין עליו מפני שלבן גס בהן ויבא מן הדבר תקלה והפסד על הדת : *pridem exposuimus, quod reges lineæ Davidicæ tàm judicent quàm judicentur, & testimonium liceat contra ipsos dicere. At de regibus Samaritanis decreverũt sapientes, nè quis eos judicare vel contra testari præsumat ; quoniam corda eorum superba sunt, unde proveniret (nulla emendatio salutaris, sed tantùm) contemptus & abolitio legis.* Necnon Hal. Edos cap. 11. § penult. מלכי ישראל אין מעידין עליהם מפני שהם אלמים בעלי זרוע ואינן נכנעין תחת עול הדיינים אבל כהן גדול מעידין עליו ומעיד הוא למלך בבית דין הגדול כמו שבארנו *contra reges Israël non testantur, quia contumaces sunt & magnâ potentiâ præditi, nec submittunt se jugo Synedrialium (quippe in totum separati à commercio religionis & politia Iudaica) At de Pontifice testantur, & ipse testatur de rege coram senatu magno; sicut explicavimus.* Possem hujus generis plura proferre, sed nil opus est. ex allatis patet, quid Causabonum deceperit; & quòd Baronium hîc præter meritum exagitarit: cui tamen in aliis patrocinari non cupio.

Superest ut paucis attingam loca, quæ Tyrannis favere putantur, & impunitatem delictorum stabilire. Palmarius extat 1. Sam. 8. & à politicis variè disputatur. Scinduntur etiam Judæi in sententias contrarias: sic tamen ut nemo talia Regi simpliciter concessa esse dicat. Quidam prorsus negant licita esse, sed omnia pro argumentis tantùm dissuasoriis adducta, ut exemplo talium regum populus deterreretur R. Dav. Kimch. s. h. l. נחלקו רבותינו ז"ל במשפט המלוכה. ר' יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא ליראם ולבהלם : *dissentiunt nostri doctores p. m. de jure regni. Rabi Iehuda inquit, non dictum esse hunc textum nisi ad terrendum eos.* cui sententiæ astipulatur R. Levi ben-Gersom ibid. אחשוב שאין המלך מותר באותם הענינים אבל רצה שמואל ליראם ולבהלם והודיעם מה שיעשה המלך כשיתחזק על ממלכתו כשיקשה להם *existimo quòd non concessa sint regi talia, sed voluerit Samuel ipsis terrorem incutere, monstrando quid ausurus sit Rex postquam corroboratus fuerit in regno suo, & illos coacturus,* qui sic sentiunt, voculam משפט

(vers.

(*verſ.* 11.) non judicium ſed *conſuetudinem* interpretantur, quo ſanè ſignificatu ſæpius etiam reperiri conſtat, ut 1. Sam. 2. 13. *pravus mos erat ſacerdotũ (filiorũ Eli) fuſcinis tridẽtibus ex aheno attrahere carnes ſacrificantium.* Item urgent, quòd Rex ab irato DEO datus, non propitio: ad quod tamen ſupr. Th. 1. reſponſum. Alii & numero plures & authoritate potiores fatentur quidem eſſe licita, ſed limitant: ſi moderatè exigant; quantum Reipubl. uſus poſtulet: nec ad faſtum aut tyrannidem abutantur: Kimchius ibid. ר׳ יוסי אומר כל האמור בפרשה המלך מלך מותר *R. Ioſe ait, quicquid in hoc textu dicitur, licet Regi.* Sic ipſe Kimchius pro ſe vocem משפט per חוק ſive *ſtatutum* exponit: & Jonathan ben-Uziel paraphraſtes Chaldæus in ſuo Targum per נימוסא *legem.* omnium verò diligentiſſimè Maymonides Hal. Melach. toto cap. quarto, unde pauca tantùm hic delibabo, reliqua in ſuum locum ſervaturus. כל האמור בפרשת מלך מלך זוכה בו ושולח בכל גבול ישראל ולוקח מן העם הגבורים אנשי חיל ועושה מהן חיל למרכבתו ובפרשיו ומעמיד מהם עומדין לפניו ואנשים לרוץ לפניו ונותן שכרן : ולוקח כל הבהמות ונותן דמיהן ולוקח השדות והזתים והכרמים לעבדיו כשילכו למלחמה ויפשטו על מקומות אלו אם אין להם מה שיאכלו: *quæcunq. hoc textu dicta ſunt, competunt regi. Is emittit in omnes terminos & aſſumit fortes viroſq. ſtrenuos pro comitatu ſuo & equitibus. conſtituit etiam qui ante ſe ſtent vel currant, numeratâ mercede. Tollit quoq. jumenta pro precio eorum; item agros, oliveta & vineas pro ſervis ſuis ut eas depaſcantur, quando in militiam profecti non aliud habent quod edant. &c.* Quam limitationem David exemplo ſuo comprobat, 2 Sam. ult. v. 21. quando Aravnæ aream non gratis petit, nedum invito extorquet, ut Achabus Nabotho vineam. 1. Reg 21. 16. ſed emere cupit. Alter textus extat Pſalmo 17. v. 2. *A facie tuâ judicium meum egrediatur:* inde vult Bar-Nachmoni probare, in Deſar. Rabb. Parſ. Schoph. אין בריאה דן את המלך אלא הב״ה: *quòd nulla creatura judicet Regem, niſi DEUS Opt. Max.* ſolus id verum eſt de interiori judicio DEI, quando corda probat, ut mox verſ. 3. ſequitur: vel etiam de externo capitali, quod non negamus. Is enim corporali quoque vitâ privavit Saulem Achabum & alios: quod nemini ſubditorum exequi licuiſſet. Tertius itidem è Pſalterio, notiſſimus ille *Tibi ſoli peccavi!* Pſal. 51. 6. Ergò nemini mortalium rationem reddere debeo, nec contra ſubditos peccare potero! non hoc ſequitur, ſed aliæ ſunt hujus excluſivæ voculæ rationes, quas Kimchi ſenior ediſſerit אדני אבי ז״ל פירש כי אילו היה אוריה חי היה חוטא לך ולו אבל עתה שהוא מת לך לבד לבדך חטאתי אני מודה לך כי כל חטאתי נשאר לך ואין לי לבקש מחילה אלא ממך לבדך: *Dominus parens meus p. m. (R. Ioſephus K.) explicat: ſi Urias ſuper-*

 vixiſſet

vixisset, utiq; peccassem tibi & illi. At nunc quando ille mortuus est, tibi soli ego confiteor, quod omne meum peccatum tibi soli relinquatur; nec quæro ab alio remissionem quàm à te solo. Ultimus textus est ex Eccl. 8. 4. depromptus: *Quis dicet Regi quid facis?* quis nempè Aulicorum, de quibus ibi loquitur, & privatorum, quos non decet majoribus obloqui, sed eorum legitima jussa reverenter capessere. Cætera minoris sunt momenti. Si Prophetæ Samuelis tractatus, quem 1. lib. c. 10. v. 25. de Jure Regio scripsit, adhucdum superesset, facilè omnis hæc liticula dirimeretur. At putant combustum esse; Sufficiant igitur quæ habemus ex residuis.

CAPUT III.

DE AULA.

Theor. VIII.

Ministros assumebat sibi quos volebat.

MUltis utique hominibus indiget Rex, qui alienis oculis videt, alienis manibus laborat, alienis pedibus currit: eorumque officia sunt varia, & describuntur 1. Sam. 8. possunt autem meâ opinione ad sex præcipuè classes referri. I. eget Satellitibus sive corporis sui custodibus, qui domi ad præsidium præstò sint, & foris in publico eum splendidè comitentur. qualis inter alios erat Davides in comitatu Saulis, נשא כלים *ferens ipsius arma* 1. Sam. 16. 21. Nec enim ubique gentium ita tutum est, ut cuncti magnates cum Heroë quondam Wurtembergico gloriari queant, *securos se in cujusvis subditorum sinu pernoctare posse.* Ideò Rex Hebræus etiam fortissimum quemque seligebat, ad tutelam corporis, à cujus incolumitate totius regni salus pendebat. Maym. Hal. Melach. 4. §. 2. שולח בכל גבול ישראל ולוקח מן העם הגבורים אנשי חיל ועושה מהן חיל למרכבתו ובפרשיו ומעמיד מהם עומדין לפניו ומעמיד מהן אנשים לרוץ לפניו שנ׳ ושם לו בפרשיו ורצו לפני מרכבתו *emittit in omnes provincias Israël, & conquirit è populo fortiores viros atq; militares, & adjungit curribus atq; equitatui suo, constituit aliquos qui coram se stent, alios ordinat qui ante se currant. sicut dicitur (1. Sam. 8. 11.) ponet sibi viros equestres & præcursores quadrigarum &c.* Quot talibus opus sit, scriptura numero non definivit. videtur tamen & hîc, ut in omnibus aliis, mediocritas optima; quæ nec paucitate regem nudet, nec pluralitate fastum indicet. neuter enim

horum

horum laudatur, qui vel deficit vel abundat: non Cæsar, qui sui fidentissimus omne præsidium neglexit: nec Darius Persa, quem semper hastata myrias insecuta II. Indiget Ministris aulicis, qui partim in cubiculo, partim ad mensam serviant: quos omninò probos esse multùm refert, quia Domino immediatè conversantur, & si maligni sint, contagione ipsum inficere possent, imò totum populum corrumpere, ad quem aulici mores emanant plerunque. unde aliqui non sine judicio Reipubl. periculosius fore metuunt, si ministri sint pravi quàm ipsemet Herus. nec desunt exempla, ubi bonus, cautus, optimus Rex à cubiculariis perfidè fuit venditus: Esth. 2. 21. aut tota gens ab inflato quodã Hamano in pernitiẽ & vitæ discrimẽ adducta. *Ibid. c.3. v.10.* Multâ igitur cautione in delectu opus est, qualẽ adhibuit prudentissimus David. Psal. 101. 4. *Obtrectatorẽ, qui socio suo clam detrahit, & elatũ vultu atq; corde turgidũ ferrẽ non possum: oculi mei fidelißimos in terrâ quærunt, ut sedeãt mecũ, & perspectæ probitatis, ut serviant mihi, non habitabit domi meæ, quicũq; fraudulẽtus est aut mẽdax. &c.* Itaq; non sola corporis pulchritudo spectanda est, de quâ Maym. Ibid. לוקח מן היפים שבהם להיות שמשים ועוכדים לפניו שנ׳ את בחורכם הטובים יקח ועשה למלאכתו *sumit formosiores illorum, ut sint ministri stantes coram se: sicut dicitur (1. Sam. 8. 16.) juvenes vestros optimos accipiet, ut faciat opus suum.* Sed mentis præcipuè decus attendendum. Quamvis rari sint Danieles, quorum animæ pulchræ hospitentur simul in corporibus decoris, Dan. 1. v. 15. tamen hæc formæ gratia minimè negligenda est, si haberi possit, quia vel maximè regios decet elegantia, non abnuente Christo, qui *molliter vestitos* esse ait Matth. 11. 8. Putantque Judæi, de honore Regum esse, ut tales ministri, qui Aulæ semel initiati sunt, aliis vilioribus officiis extraneis postea nunquam contaminentur. H. Melach. c. 2. mox ab init. לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו אלא מלך אחר לפיכך אבישג היתה מותרת לשלמה ואסורה לאדניה: *nemo utitur servis, ancillis aut ministris ejus nisi alius Rex (successor) proinde Abisag (1. Reg. 1. v. 3.) licita quidem erat Salomoni, sed non Adoniæ. (1. Reg. 2. v. 21.)* De Morionibus aulicis, qui regum graviores curas aut etiam convivia, salibus & facetiis temperare soliti fuerint, nihil apud antiquos reperio; & mera est fabula de Marcolpho Salomonis fatuo: videtur esse recentior mos, nec omni periculo carere, quoniam naturalibus stultis plerunq; malignitas quædam agnata, quam tunc edunt sæpè, cum minimè timetur: imò & aliquid impietatis habere. si quis ad severiora natus, ineptiis gaudeat & stultitiam provocando foveat multiplicetque, aut ex alienâ miseria voluptatem quærat, quam utique honestiorem habere posset. Qui sapit ille procul ab aulico splendore ma-

mavult facessere, quàm aureis hisce compedibus alligari, Prov. 23. 1. *quando comederis cum Dominatore, considera quid coram te sit: & pone cultum ad fauces tuas, si tui compos es, nè concupiscas pulmenta ejus cibosvé delicatos.* III. Eget Rex panificis & coquis; quæ officia olim erant curæ masculinæ, quando Pharaonis pistor suspensus esse legitur. Gen. 40. 22. postea cum viri virilius agere, h. e. studiis militaribus se dedere cœpissent, ad fœminas devoluta sunt: inter quas & in aulâ hæ operæ dividebantur. Ead. Hal. c. 4. §. 5. ויש לו רשות לעשות הפלגשים שלוקח לארמונו. טבחות ואופות ורקחות שנ' ואת בנותיכם יקח להקחות ולטבחות ולאופות: *potestatem habet constituere pellices suas, quas in palatium recepit, mactatrices, pistrices & aromatarias; sicut dicitur (1. Sam. 8. 13.) filias vestras accipiet in unguentarias & coquas & panificas.* de Gynæceo dicetur amplius Theor. IX. seq. IV. Indiget etiam Fabris & Artificibus, si quid ædificare cupit; quod non postremum est pacis opus. Ibid. §. 3. וכן לוקח מן בעלי האומניות כל מי שהוא צריך ועושין לו מלאכתו ולוקח כל הבהמות שנ' לחרוש חרישו ולעשות כלי מלחמתו: *sumit etiam de opificibus quibuscunq; indiget, ut efficiant operas suas; tollit quoq; jumenta (quæ onera portent) sicut dicitur (1. Sam. 8. 12.) ad fabricandū fabricas suas, & conficiendū arma bellica.* videntur autem Judæi pastoritiæ rei plus dediti, mechanicas artes parùm exercuisse: cujus negligentiæ damnum belli tempore senserunt. 1. Sam. 13. 19. *faber nullus reperiebatur in universo Israël; itaq; ad Philistæos ire cogebatur, si quis vomerem, securim vel ligonem acuere vellet. erant verò omnia hæc obtusa, nec ullus gladius vel hasta, nisi apud Regem inventa.* factum hoc putat R. Salom. Jarchi, in com. s. h. l. inopiâ fodinarum אחשוב כי למיעוט המצא הברזל *quòd ibi parùm ferri inveniretur:* Rectius verò Kimchi; procuratum id esse dolo Palæstinorum tunc illius terræ Dominorum, nè Judæi rebellarent. לפי שפלשתים משלו בישראל שנים רבות כי אף בימי שמשון מושיע ישראל אמרו הלא ידעת כי מושלים בנו פלשתים ואעפ שבימי שמואל נכנעו ושבו הערים מעת אשר זקן שמואל תחת ממשלתם היו ונציבים בארץ והיתה ידם תקיפה עליהם והורידו כל חרשי פרזל לארצם ולא השאירו אף לתקן כלי אומנות פן יעשו חרב וימרדו: *quia Philistæi dominabantur Israëlitis annos multos. nam diebus Simsonis Salvatoris Israël dixerunt (Iud. 15. 11.) an nescis quòd nobis dominentur? quamvis autem tempore Samuelis humiliati fuerint & reddiderint urbes quasdam (1. Sam. 7. 14.) tamen postquam ille senuit, habebant præfectos seu præsidiarios in terrâ (1. Sam. 10. 5. & 13. 3.) eratq; manus eorum valida; proinde abduxerunt omnes fabros in terram suam, nec reliquerunt qui vel instrumenta tantùm fabrilia reficeret: nè fortè fabricarentur sibi gladios & rebellarent (quod textui conforme*

est.

est, 1. *Sam*. 13. 19.) Simul verò ut providentia & auxilium DEI mirabile pateret evidentius. Ibid. להודיע כי לא · בחרב ובחנית יושיע יהוה כי היו מעטים והפלשתים כחול הים *ad indicandum, quod non gladio & hastâ salvet Dominus. ipsi enim pauci erant 1600. inermesq́; Palæstini verò instar arenæ maris; habentes 30000. currus & 6000 equites, & tamen fugati atq; cæsi.* (1. *Sam.* 14. 23.) Ita nec Architectonicæ artis studiosi fuerunt, 1. Reg. 5. 6. adeò ut Salomo templum extructurus, artifices ex alieno regno & ab ethnicis petere coactus fuerit. V. Requirit etiã Agricolas, Vinitores, Pastores: Homines *qui arent agros regios, & metant segetes ejus.* 1. *Sam.* 8. 12.) & consequẽter annonæ præfectos, qualis erat Josephus in Ægypto. VI. tandem Capitaneos & Centuriones qui exercitui præsint tempore belli, & pro patriâ vitam profundere parati sint. Maym. ibid. § 6. כופה את ראויין להיות שרים וממנה אותם שרי אלפים וחמשים שנ׳ ולשם ; וכו׳ *cogit idoneos ut sint Principes militiæ, & constituit quosdã super millenos, alios super quinquagenos. sicut legitur.* 1. *Sam.* 8. 12. quod Saul fecit studiosè. 1 Sam. 14. 52. His omnibus verò ut & præcedẽtibus Rex debebat salaria sua nec quoquã subditorũ abuti ad gratuita servitia decebat. ideò Maymonides in alleg. locis plerũq; addit ונותן שכרן או דמיהן *dat eis mercedem suam & precia debita.* Hoc autem è Fisco decimarum, quæ ipsi eapropter cedebant. Ibid. § 8. יש לו מעשר מן הזרעים ומן האילנות ומן הבהמות שנ׳ וכרמכם ואת צאנכם יעשר : *debetur ei decima de semente, arboribus & jumentis, sicut dicitur* (1. *Sam.* 8. 15. & 17.) *vineas & pecudes vestras addecimabit.* Si quid prædæ partum esset extra ordinem, ab hoste, dividebat id cum Ducibus suis, de quo infra Th. XVIII.

Theor. IX.

Sed non tot uxores quot placebant.

IN fundamentalibus regni legibus, quæ extant Deut 17. v. 17. expresse hoc prohibitum est, additâ ratione: *non multiplicet sibi uxores, nè declinet cor ejus.* quod R. Bechai Pars. Schoph. sic explicat: לפי שהאשה תפתה את האיש לסור מיראת הש״י כי כן עשתה אם כל חי אף כי אם היו הנשים רבות : *quia fœmina facilè seducit marem, ut recedat à timore DEI Opt. Max. sic enim fecit mater omnium viventium (Eva, Gen. 3. 12. quam Adamus unã habuit) quid non possent si plures essent?* & contigit hoc sapientissimo mortalium Salomoni, ut in gratiam exoticarum quas deperibat mulierum, 1. Reg. 11. 1. Idolis Astaroth, Camos & Milcom columnas & altaria ædificaret, quæ Josias destruxit. 2. Reg. 23. 13.

Qualis verò Rex, talis etiam Grex, ut est in veteri Rhythmo. H. Melach. 3. § 9. על הסרת לבו הקפידה תורה שלבו הוא לב כל קהל ישראל לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם *de abscessu cordis ejus valdè sollicita fuit lex, quia illud est cor totius populi. proinde arctius illud alligavit legi, quàm reliqua plebis.* Nè tamen vagas libidines sectaretur, aut subditorum filias pollueret, indulsit ipsi scriptura mediocre Gynæceum. Numerus quidem in libris canonicis nuspiam expressè determinatus est, sed tamen deducunt inde Rabini per consequentias sive ratiocinationes, licuisse Regi octodecim assumere conjuges, & astipulatur ipsis antiquissima trãslatio legis Chaldaica. R. Salom. Jarch. ad text. Deut. 17. לא ירבה לו נשים אלא שמנה עשרה שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים ונאמר לו ואם מעט ואוסיפה לך כהנה כהנה: *non multiplicet sibi uxores ultra Octodecim. invenimus enim quòd David habuerit sex (aut plures. 2. Sam. 5. 13.) & tamen illi dicitur (2. Sam. 12. 8.) si parùm est, addam tibi sicut illæ sicut illa (h. e. bis totidem alias)* R. Mosche Mikkozi, in libr. præceptorum magno, Part. 1. num. 222. רבותינו אמרו על פי הקבלה בפ׳ כהן גדול שמותר לישא עד שמנה עשר נשים בין נשים בין פלגשים *Magistri nostri habent id ex orali Cabalâ, in capite Pontifex (quod est secund. Mass. Sanh) licere regi usq; ad XVIII. ducere sive conjuges sive concubinas.* R. Bech. P. Schoph. יח״ כמספר הנשים שהיו לו לדוד יש מהן ששה מפורשות בכתוב וכתיב כהנה כהנה פי׳ גם ששה וששה הרי יח״ *Octodecim pro numero mulierum Davidis, quarum sex expressæ sunt, duodecim verò sub repetitâ voce: quot illa: quot illa: concessæ intelliguntur; ecce XVIII!* Maymonides H: Melach: c. 3. §. 4. מפי השמועה למדו שהוא לוקח יח״ נשים ואם הוסיף אחת ובעלה לוקה *ex orali auditione didicerunt, accipere XVIII uxores: at si vel unicam superadderet atq; maritaret, vapulare.* Targum Jonathan Ben Uziel לָא יַסְגֵּון לֵיהּ נְשִׁין עַל תַּמְנֵסְרֵי דְּלָא יִטְעֵין לִבֵּיהּ *non multiplicet sibi uxores ultra octodecim, nè depravent cor ejus.* quos testes lubens majori numero produxi, ut in re paradoxâ consensus antiquitatis appareret. Connumerantur autem hîc uxoribus concubinæ; inter quas hoc discrimen fuit, quod illæ superiori gradu habitæ sunt, hæ inferiori: illorum filii hæredes, & multis prærogativis aucti, harum legatarii tantùm, & aliquando à vivo parente muneribus, pro toto patrimonio donati. Genes. 25. 6. Statuuntque Theologi etiam cum pellicibus vera fuisse conjugia. Dicunt tamen Judæi solas uxores solenniter, concubinas autem absque ceremoniis fuisse ductas. R. Mos. Mikoz. loc. citat. אמר רבה שם נשים בכתובה וקידושין פלגשין בלא כתובה וקדושין: גרסינן בירוש׳ דפ׳ אעפ׳ ר׳ מאיר א׳ פלגש אין לה כתובה ר׳ יהודה א׳ יש לה כתובה אבל לא תנאי *ait Raba; duxisse conjuges per literas dotales & sponsalia,*

ſalia, pellices verò abſq; illis. (ſed eſt ipſis de hoc poſteriori controverſia! legimus in Talm. Ieroſolymitano capite Aph-al-pi: R. Meir dixiſſe, duc abſq; literis illa; R. Iehudam verò, literas ſcribi quidem ſed non tradi. (nec dotē numerari) Addit alter Moſes Ægyptius H. Mel. 4. §. 4. בייחוד בלבד
קונה אותה ומותרת לו אבל ההדיוט אסור בפילגש אלא באמה העבריה בלבד
אחר ייעוד *per ſolam adunationem illas acquiri, ſicq; ſibi permiſſas eſſe: at privato prohibitas pellices, præter unam ancillam Hebræam poſt deſponſationem.* Concubinas illas potuit Rex in aulâ, miniſteriis muliebribus adhibere, Apothecæ, Culinævè præficere. Ibid. §. 5. ויש לו רשות
לעשות הפילגשים שלוקח לארמונו טבחות ואופות ורקחות *poteſtatem habet ex pellicibus in palatium receptis facere coquas, piſtrices, aromatarias.* Et debuit utriuſque generis conjuges, è populo DEI non verò extraneis gentilibus eligere, Deut. 7. 3. *nolite affinitate illis jungere, nec filias eorum capere, nè ſeducant à me.* Exod. 34. 16. *nè fornicentur poſt Deos alienos,* quod utrumque à Salomone neglectum culpatur 1. Reg. 11. 2. & Nehem. ult. v. 26. Polygamiam primus introduxit Lamechus, è poſteris Caini, Gen. 4. 19. imitati ſunt deinde Patres, ut Abraham, conſenſu Saræ ſuæ, Geneſ. 16. 3. Jacobus juſſu Rahelis. Ibid 30. 3. & Reges, ut David, 1. Sam. 25. 43. Rechabeam 2. Par. 11. 18. Abia quatuordecim ſimul ducens, Ibid. 13. 21. Joas. Ib. 24. 3. Toleravit autem DEUS hunc exceſſum, in illis quidem ut prolem multiplicarent, in hiſce verò, nè ſcortationibus & adulteriis occaſionem quærerent. Cl Hafenrefferus p. m. in Comp. Theol. loc. de Conj. ait, *tales nævos in publicum morē abiiſſe, ſcādaloq; caruiſſe, crimine igitur vacaſſe, quod jā conſuetudine receptū fuerit.* Hodie durat etiamnū apud Oriētales populos, quotquot Evangelii loco Alkuranū receperūt, in quo id expreſsè conceſſum eſt. Suretâ Niſai, h. e. Carmine mulierum. verſ. 4.

فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ ٱلنِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ
فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

& ducatis quod lubet vobis de Mulieribus; binas vel ternas vel quaternas: niſi metuitis ut ſatisfaciatis ſingulis. aut quotcunq; dominatur dextera veſtra. Miror, ſi divinā prohibitionem ignorant, cur non lumine naturali abſurditatem rei agnoſcant, nec tot incommodis inde ſequentibus abſterreantur. Quàm enim difficile putabimus marito præſertim fortunæ tenuioris, tàm ſumptuoſum alere gregem mulierum, ancillarum, liberorum! quânam arte vel prudentiâ tot Imperatrices

Gubernabit, si non facilè vel callidissimus, regit unum tale animal, varium & mutabile semper: an litibus & querelis immunem fore credamus ipsum Socratem patientissimum? quid aliud hinc lucrentur nisi perpetuam inquietudinem & repudia quotidiana. pœnæ non beneficii loco haberem, si quem nostrum ulla lex ad Polygamiam cogeret. Et testantur, qui regiones illas peragrarunt, Postellus atque Clenardus, omne tribunal divortiis tantùm & restitutione dotis fatigari; proinde nil discere Jureconsultos ipsorum nisi matrimoniales causas. contingere autem non rarò ut orphani fame pereant miserabiliter, quorum patrimonium in tot frustilla dissectum fuit: aut fratrum fortior sepeliat minores, ut solus hæreditate saturetur. Gratias ergò Salvatori nostro, qui ad primævam institutionem revocavit, & uni viro uxorem unam agglutinari jussit, Matth. 19. 6. Vetant ipsi Rabini, nè Rex sit mulierosus aut cum Sardanapalo semper in Gynæceo tantùm delitescat, quamvis aliquo conjugii privilegio donatus sit. Hal. Melach. c. 3. §. 8. לא יהיה שטוף בנשים אפילו לא היתה לו אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים שנ' אל תתן לנשים חילך: *non sit immersus uxoriæ rei, aut quamvis habeat unicam tantùm, non tamen indesinenter cum eâ resp iatur, velut cæteri quidam stulti; sicut dicitur (Prov. 31. 3.) nè dederis mulieribus robur tuum (h. e. vires corporis & animi, laudabilius in Reipubl. usu consumendas)* Tum verò id caveat studiosissimè, nè regni consilia cum ipsis communicet, quibus natura & civilem prudentiam & taciturnitatem negavit: vehementius etiam, nè ipsarum imperiis obnoxius sit, quod de Themistocle referũt, voluisse quicquid uxor, & Athenas quicquid ille, consequẽter quicquid illa. Potuit verò Rex Hebræus, si qua minus placeret, eam repudiare, & ducere aliam; sic tamen nè numerum antè definitum excederet, Ibid. §. 4. יש לו לגרש ולישא אחרת תחת זו שגירש *licet ipsi repudiare & aliam ducere pro repudiatâ.* Ipsa verò potestatem non habebat, post regium maritum, alteri cuiquam nubere. c. 2. §. 1. אשתו של מלך אינה נבעלת לאחר לעולם אפילו המלך אינו נושא אלמנתו או גרושתו של מלך אחר *conjux regis alteri non nubit in æternum: etiam Rex non ducit viduam vel repudiatam alterius regis.* Formula literarum Repudii est antiquissima, & ante Christum (dubito tamen an etiam ante captivitatem Babel) iisdem verbis semichaldaicis quibus hodie concepta. eam habet Maymonides Hal. Geruschin. cap. 4. pag. mihi 273. b. & Alphesius l. Gittin. cap. 9. Hammegaresch. p. 190. b. punctatam verò & versione illustratam Dn. Buxtorfius Gram. Chald. p. 399. sed quia generales sunt & circumstantiarum mentione carent, placet etiam meum Exemplar plenius, quod à Judæis aliquando

nactus

nactus sum huc referre. Illud ita sonat. בשלישי בשבת בארבע ועשרים
יום לירח אלול שנת חמשת אלפים ושלש מאות ועשרים ושתים לבריאת
עולם למנין שאנו מנין כאן בעיר לייפציק מתא דיתבא על נהר עלסטר ועל נהר
פלייס ועל נהר ברדע ועל מי מעינות אנא אבינדר בן יהודה הכהן העומד היום
בעיר לייפציק מתא דיתבא על נהר עלסטר ועל נהר פלייס ועל נהר ברדע ועל
מי מעינות צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי
ליכי אנת אנתתי מערלן בת יוסף דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית
ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי די תיהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך
להתנסבא לכל גבר די תיצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעולם
והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין
וגט פטורין כדת משה וישראל: *tertio die hebdomadis (quem nos Martis vocamus) die vigesimo quarto mensis Elul (respondentis nostro ferè Augusto) Anno quinquies millesimo trecentesimo vicesimo secundo à creatione mundi, ut nos computare solemus (h. e, Anno Christiano 1562.) hîc in urbe Leipzik loco collocato juxta flumen Elster & flumen Pleis & flumen Barde, & apud aquas scaturientes (sive fontanas) ego Afigeder (quos vulgò Fridericos appellant. ut Mardochæos notiori nomine Marcos &c.) filius Iehudæ, Sacerdos. stans (seu degens) hodie in urbe Leipzik loco collocato juxta flumen Elster, & flumen Pleis, & flumen Barde, & apud aquas fontanas (quod sic repetunt ut essentiale requisitum: nefas enim est alibi quàm ad confluentem hosce libellos scribere) volui voluntate animi mei absq; coactione, & dimisi & dissolvi & repuli te tibi, ô tu mulier mea Marlan filia Iosephi! quæ fueras uxor mea pridem. Nunc autem & deinceps libero, repudio & expello te tibi, ut fias tuæ potestatis, facultatem habens ipsamet abeundi & nubendi cuicunq; viro libuerit. mortalium nemo prohibeat manus tuas, ab hoc die in æternum. Ecce tu concessa es omni homini! & hic ipse sit tibi à me libellus divortii, & epistola desertionis & scheda repudii: de Iure Mosis & Israël* Apud veteres Romanos formula brevior erat, referente Gaio l. 2. ff. d. divort. in hæc verba solenniter concepta: TUAS RES TIBI HABETO: aut TUAS RES TIBI AGITO. Quod à fratriandi lege ob sputi turpitudinem immunis fuerit, dictum est supra Th. VII. unum adhuc moneo, non exemptum fuisse sexto præcepto, *Non Mœchaberis*: nec potuisse Regũ adulteria corã DEO excusari tàm frivolè, ut quondàm Cæsaris Augusti apud Sueton. c. 69. *quasi ratione commissa nec libidine: quo facilius adversariorum consilia per cujusq; mulieres exquireret.* euge festivum sceleris patrocinium!

Theor. X.

Ita nec Equos superfluos ad pompam.

MAgnatum hæc cura est non postrema; ut equos alant plurimos, quibus arduæ cervices, capita minuscula & in sublimi gesta, cum patulis naribus, auribus verò curtis, ampla pectora, terga obesa, & si quæ alia sunt generosorum Caballorum indicia, Equisonibus meritò rectius quàm nobis nota: docentque illos magno sumptu gressus tolutim carpere ac superbè quadrupedantes passus agglomerare: ut non in hastiludiis tantùm aut publico ingressu sessores suos venustè gerant, sed quod palmarium est, cùm equestri pugnâ decernitur, in hostes intrepidi procurrant & inter medios bombardarum fragores alacritatem suam claro hinnitu testentur. De quo exercitio nuper audivimus *Illustrem Dn. Baronem ab Herberstein &c. in Ducali Collegio nostrati*, generosè simul & peritè disserentum: Qui inter plura memoratu dignissima, Romanorum quoque tyronum exercitia recensuit, quomodo in lignea equorum simulachra, hos in usus parata, æstate sub divo, hyeme sub tecto, insilire didicerint, primò inermes, mox cum assuetudine proficerent, etiam armati, strictoque tandem ense. Quis amplius mirabitur semper evasisse victores, denique mundi Dominos, qui hâc agilitate à teneris edoctâ, reliquos mortales exsuperarunt? Illud potius miror, induisse quosdam hujus artis insano amore tàm equinos animos, ut hæc animalia honore plus quàm humano prosequerentur: quod de podagrico quodam, sibi coætaneo notoque ingentis fortunæ viro refert *Fr. Petrarcha de remed. fort. l. 1. dial.* 31. ægrotanti equo aureum pulvinar ac sericum cubile substrasse, cumque per pedes æger ipse non posset, servorum humeris vectum quotidie sæpius hunc quadrupedem amicum in stabulo visitasse, de illius valetudine anxium suspirasse, poppysmo blandè consolatum esse, mortuum denique ut filium luxisse. Nescio an magnus Alexander multò plus sapuerit, quando in honorificam Bucephali sui memoriam, oppidum ejusdem nominis condidit? annotante *Gellio N. Att. l.* 5. *c.* 2. Procul ab ineptiis hisce Regem hebræum arcere voluit divinus legislator, quando ipsi severè prohibuit, *nè multiplicaret Equos: Deut.* 17. 16. Cujus inhibitionis sensum ajunt non esse, ut prorsus ab Equestri re abstineat, sed ut moderatè usurpet. Qualis enim foret Rex qui pedes incederet? annon pueri accurrerent velut ad dolium Diogenis? vehatur itaque generoso animali

subli-

sublimis, & corpore toto supra circumfusam plebem emineat, ut Majestatem ipsius decet. de sedendi peritiâ non dubitabimus; quoniam Carneadis effato hanc solam artem optimè discunt. nam aulici quidem adulantur eis; hæc verò bestia, Dominum ferat an servum ignara, imperitos sessores absque respectu excutit. Tantùm caveat, nè quid ad inanem pompam vel ostentationem: quia fastum nè in Regibus quidem fert supremus ille moderator rerum humanarum. R. Sal. Jarch. ad tex. Dev. 17. & Maym. H. Mel. 3. §. 5. לא ירבה סוסים אלא כדי מרכבתו *equos non plures alat quàm sufficiunt ad currus.* Bech. Pars. Schoph. addit כלומר מרכבת פרשיו וחייליו *scilicet ad currus equitum suorum & exercituum.* Quicquid hos usus excedit, peccat. Ibid. אבל לא שיהיו לו שנים או שלשה למרכבתו פעמים על זה ופעמים על זה: *At non habeat duplices vel triplices, ut aliquando ad hos, aliquando ad alios currus aptare per vices possit (quod esset inanis gloria.)* Præsertim qui tantùm ad voluptatem & spectacula ociosi juxta necessarium equitatum deducuntur. Mos. Mikozi l. 1. n. 223. שנינו במ׳ כהן גדול סוסים בטלין הוא דאינו מרבה לו אבל מרבה לו כדי רכבו ופרשיו ומניין שאפילו סוס אחד והוא בטל שעובר בלא ירבה: *discimus ex capite Kobengadol: equos vacuos esse quos multiplicare vetitum; at cæteros licere ut habeat pro numero equitatus sui. verùm si vel unicum adjungit ociosum, transgreditur hoc præceptum.* rursus H. Melach. d. l. אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושין שאר המלכים אסור ואם הוסיף לוקה: *etiam unicus equus phaleratus, qui ad pompam antegreditur ipsum, ut cæteri reges facere solēt, probibitus est: adeò ut si addat, vapulet.* Targum Uzielidis videtur ipsi binos tales concedere, non verò plures; fortè quod duo nondũ multi sint, sicut & in hâc linguâ dualis numerus à plurali distinguitur: additâ ratione parùm verisimili לחוד לא יסגון ליה על תרין סוסון דלמא ירכבון רברבנוי עליהון ויתגאון ויתבטלון מפתגמי אורייתא ויתחובון חובת גלותא למצרים: *tantùm non multiplicet sibi ultra duos equos, nè fortè magnates ejus equitent supra illos, & superbiant, & irritum reddant verbum legis, sicq; rei fiant reatu exilii Aegyptiaci.* veram rationem ipse textus expressit, Deut. 17, 16. *nè reducat populum in Aegyptum, ut multos inde comparet equos, DEUS enim vobis interdixit, nè post hâc unquam illuc redeatis eâdem viâ.* Nam Ægyptus abundabat equis, & inde adducebantur Regibus Hebræis magno sumptu; quod ex historiâ Salomonis apparet. 1. Reg. 10. 27. *egressus equorum Salomonis erat ex Aegypto. v. 28. adducebatur equus unus sesquicētenis argenteis (h. e. 75. Imperialibus) & tota quadriga (sive copula quatuor equorum: non verò currus ligneus quantumvis pretiosus, ut pleriq;*

interpretes putant) sexcentis (h. e, quadruplo prioris: unde monitu Rabinorum constat שהמרכבה ארבעה סוסים *quòd quadriga sint ipsi quatuor equi.)* Postquam verò Deus Opt. Max. populum suum stupendis miraculis inde liberavit, non ut unquam posthac in eam servitutem ultrò se dedant, aut illuc remigrent, imò ne quidem multùm commercii cum illis habeant ullâ ratione, quoadusque abstineri possit. Quoties prædicat hanc redemptionem scriptura, ut summum Dei beneficium, sempiternâ memoriâ recolendum! Exod. 20. 2. in frontispicio Decalogi. Levit. 22. 33. in institutione sacrificiorum. Ib. 26. 13. in promissione benedictionis. Deut. 4. 37. in enumeratione magnaliũ. Ibid. 7. 8. in commendatione amoris sui. 8. 14. in dehortatione ab ingratitudine. 16. 6. in institutione paschatis, Jud. 2. 1. in sermone angeli populum increpantis. Ibid. 6. 9. in spe factâ victoriæ contra Midianitas. 1 Reg. 10. 18 in importunâ petitione regis, & pluries passim. Tamen adeò immemores erant miseræ quondã conditionis suæ, ut subinde illuc relabi cuperent. Exod. 14. 11. *nunquid sepulchra erant ibi, cur hîc moriamur? sine ut redeamus, præstaret servire.* cap. 16. v. 3. *ibi assidebamus ollis & affatim vescebamur pane.* 17. 3. *hic siti enecamur!* Num. 11. 5. *quis nobis carnes suppeditabit? recordamur piscium Aegyptiacorum, porri,ceparum.* 14. 4. *eligamus ducem & revertamur!* 20. 3. *utinam ibi occubuissemus cum fratribus nostris! cui bono eduxistis nos?* Itaque tàm severè jubet Deus omnes reditus illecebras, & occasiones desiderii vitare. Aben-Ezra Deut. 17. בעבור כי הסוסים בימים ההם היו מוציאים ממצרים והעד דברי שלמה והנה יצטרך למען הרבות סוסיו שיחטיא העם לשוב אל מצרים וזה דבר ברוך כי השם גאלם משם ובשובם יחללו השם: *propterea quòd equi tunc ex Aegypto afferebantur, ut è Salomonis facto constat, præcipere opus erat, nè studio equorum peccandi occasionem præberet populo, & in Aegyptum redeundi. Notorium est quomodo eos inde DEVS redemerit; hunc omnino afficerent contumeliâ, si reverterentur illuc. Non quidem eos execrari jubet sicut Amalekitas. Deut. 23. 7. non abomineris Aegyptium, quia peregrinus fuisti in illius terrâ.* sed tamen eò redire vetat. Bechai. P. Sch. טעם הדבר נכתב בצדו כדי שלא ישיב את העם מצרימה שמשם היו מביאין הסוסים באותו זמן וכן מצינו בעניין שלמה ואמר לא תוספו לשוב בדרך הזה *ratio mandati ascripta est lateri ejus, scilicet ne populum reduceret in Aegyptum, unde tum temporis equos educebãt. quod è facto Salomonis agnoscimus. ideò addit: nunquam repetatis viam istam.* R. Mos. B. Nachman hoc latius extendit, nè aliunde quidem equos multiplicare licuisse; nè scilicet ipsorum robore confisus, Dei unde omnis est victoria oblivisceretur. in suo Perusch. s h. l. יתכן שדרך הכתוב כן הזכיר לא ירבה לו סוסים אפילו מארצנו ומארץ שנער אפילו בדרך הסחורה המותרת

המותרת שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאד אבל יהיה מובטח בשם אלהיו ואח״כ הזכיר על המלך שלא ישיב את העם מצרימה שיהיו לו שם מעבדיו ומעמו שרי מקנה יושבים בערי הרכב למען הרבות סוס כעניין שלמה שלא היה אדם רשאי להוציא ממצרים סוסים בלא רשות מלך מצרים והיו נותנים לו מכס מהם: *hæc est congrua textus expositio: vetat equos multiplicare sibi, etiam è terrâ nostrâ, etiam è terrâ Sinear (h. e. Babyloni-câ) etiam per modum mercaturæ alioquin licitæ: nè scilicet confidat in equitatu suo si multus est, aut in equitibus si fortes sunt, sed fiduciam suam habeat in solo DEO. Postea demum probibet, nè populum in Aegyptum reducat, ut sint ibi de servis aut subditis ejus præfecti emptionis, habitantes in urbibus equestribus, quorum operâ sibi equos multiplicet, ut Salomo fecit. Non enim permittunt Reges Aegypti cuiquam homini, ut equos è provinciâ suâ vendant nisi se conscio, cui de illis vectigal debetur.*

Enascitur hinc gravis quæstio Judæis, an igitur in Ægyptum migrare aut ibi habitare prorsus non liceat? amplissimâ regione & Nili exundatione fertilissimâ? quæ Maimonidis æstimatione quaquaversum ultra quadringenas leucas protenditur. H. Mel. 5.5. ארץ מצרים מן הים הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ד׳ מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר *terra Aegypti à mari magno (seu mediterraneo) versus occasum lata est* 400. *leucas: & supra* 400. *leucas longa est ab Aethiopiâ usq; ad desertum (Arabiæ, in quo Israëlitæ tàm diu vagati)* hâc tota videtur Judæis interdictum esse. ibid. mox. בג׳ מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים שנ׳ לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד: לא תוסיף עוד לראותה: לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם: ואלכסנדריא בכלל האיסור: *tribus locis vetavit lex in Agyptum redire (Deut. 17. 16.) nolite amplius illâ viâ reverti: (Deut. 28. 68.) non pergas iterum eam videre. (Exod. 14. 13.) nunquam cernatis illos in æternum. Et Alexandria comprehenditur sub hoc interdicto: Quæ tamen diutißimè à Iudæis hactenus inhabitata fuit.* Imò ipse Author hujus Halachæ R. Mosche Ben-Maymon, plures annos ibi contrivit, ut ad differentiam Nachmanidis, Ægyptius vulgò cognominetur. quod Commentatór ejus in margine innuit: יש תימה על קהילות השוכנים שם וגם רבינו המחבר עצמו הלך לגור שם *mirari subit de totis Ecclesiis ibi commorantibus: item ipso scriptore Rabino nostro, qui diu ibi peregrinatus.* Retulit mihi Arabicus quidam Mercator Alkariensis ante biennium inter alia, etiamnum hodie tot ferè Judæos Alexandriæ, Damiati & Rosettæ reperiri quot Turcas. Et quod majus est, etiam sancti prophetæ olim illuc migrârunt. Ab. Ezra. Deut. 17. ואוריה הנביא בסכנת הנפש ברח לשם גם ירמיהו בעל כרחו הלך שמה *Vrias Propheta (Ierem. 26. 21) in periculo vitæ illuc fugit. Ipse Ieremias (cap. 43. 8.) invitus illuc abiit.* Quomodo ista conciliabimus?

num perperam fieri dicemus? id nè fateantur Judæi, varias præcepti limitationes quæsiverunt. 1. Bechai distinguit secula, dicens fuisse temporariam prohibitionem, recenter post Exodum non licuisse olim, deinceps verò indultum. Parſ. Schop. זו מצות שעה כדי שלא ילמדו ישראל ממעשיהם ולפי שהיו המצריים נדעים ומפורסמים בכל תועבה ואינה מצות דורות שיאסור הכתוב הדירה במצרים לעולם והרי אנו רואין כמה קהלות דרות שם מאז ועד היום ואלו היתה אסור לא היו ישראל קדושים מקהילים שם והחכמים בכל דור מוחים בידם *hoc erat præceptum horarium, nè discerent opera eorum, erant enim tunc Aegyptiis notoria & publicata impietatis. Itaq; non prohibet habitationem ibi in æternum. Ecce quot Synagogæ ibi huc usq;! si nefas esset, sancti Israëlitæ neutiquam ibi congregarentur, nec Sapientes omnium ætatum id absq; ullâ reprehensione sic tolerassent. (quæ probatio nobis quidem est admodum infirma)* 2. Idem postea textum propius tangens, distinguit vias; è patriâ terrâ Israël non licere illuc descendere: at è cæteris exilii locis æquè concessum esse illuc migrare, ac in reliquum orbem universum, in quem vi singularis illius maledictionis, Psal. 59. 12. dispersi sunt. לא אסר הכתוב הדירה במצרים אלא לאותן שבאים שם מארץ ישראל וכן יורה לשון בדרך הזה שאתם הולכים שמגמת פניכם לארץ לא תשובון ממנו למצרים *non prohibuit scriptura nisi eos qui descendunt illuc è terra Israël. & hoc docent verba textus (Deut. 17. 16.) EADEM VIA scilicet quæ vobis exeuntibus ante faciem erat, non redeatis.* Cui astipulatur Com. May. R. Urian, ex mente R. Abr. Seb. in marg addens לא אסרה אלא בדרך הזה מא׳ אבל משאר ארצות מותר *non vetuisse nisi eam ipsam viam è Palæstina: è cæteris regionibus omninò licere.* 3. Maymonides distinguit etiam causas, negotiari fas esse ibi, non verò fixam sedem habere. H. Mel. 5. §. 7. מותר לחזור לאם לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש ואסור להשתקע שם : ויראה לי שאם כבש אם מלך ישראל על פי ב״ד שהיא מותרת ולא הזהירה אלא לשוב לה יחידים או לשכון בה והיא ביד גוים מפני שמעשיהם מקולקלין יותר מכל הארצות שנ׳ כמעשה אם . וגו׳ *licet in Aegyptum reverti propter mercimonia, vel ut subigatur (bello) at immersum ibi diutius hærere, id nefas est. videtur tamen mihi, si quis Rex Israël eam sub potestatem redigeret, de consensu Synedrii magni, fore tunc quoq; permissum. Ratio, non prohibentur illuc venire nisi singulares, aut qui cupiunt inhabitare, dum adhuc est sub manu Ethnicorum, quorum opera sunt pejus maledicta, quàm ullius provinciæ. sicut dicitur (Levit. 18. 3.) juxta opus Aegyptiorum vos non faciatis.* Habet etiam Talmud Ierosolymitanum sibi consentiens, Mass. Jad. לישיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרגמטיא ולכבוש הארץ *ad considendum nè redeas; redeas autem vel ad negotiandum, vel ad debellandum.* Sub finem hujus materiæ libet illud quoque breviter

viter attingere, quàm patriæ ſuæ amantes fuerint Judæi, ut peregri-
nationes (cum adhuc rerum potirentur) non facilè conceſſerint cui-
vis: quod & Politici quidam diſputant, non expedire, ut omnibus
promiſcuè indulgeatur; quia plerunq; parùm prudentiæ, faſtus verò
nimium reportant vagabundi; & ſi frequẽtes ſunt, Remp. exoticis
moribus paulatim replent, ut tandẽ unâ cum diſciplinâ collapsâ ſub-
vertatur. Maym. Ibid. §. 8. אסור לצאת מארץ ישראל להו״ל לעולם אלא
ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן הגוים ויחזור לארץ וכן יוצא הוא
לסחורה אבל לשכון בחוצה אסור: *probibitum erat exire terram Iſraël, aut*
foras egredi unquam, niſi ad diſcendum legem, aut ducendum uxorem, aut
ſecedendum ab ethnicis; ſed mox revertendum fuit: ſic etiam qui mercium
cauſa egreſſus eſſet. At extra eam habitare omninò nefas erat. Excipie-
batur etiam caſus neceſſitatis, in publica calamitate. §. ſeq: אלא אם
כן חזק שם הרעב עד שנעשה שוה דינר חיטין בשני דינרין: בד״א כשהיו
הסעות מצויות והפירות ביוקר אבל אם היו הפירות בזול ולא ימצא מעות
ולא במה ישתכר ואבדה פרוטה מן הכיס יצא לכל מקום שימצא בו ריוח
ואע״פ שמותר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון מפני צרה יצאו:
quandò fames ſic invaleſcit, ut quantum tritici uno denario venibat, vix
duobus ematur. Intellige, ſi pecuniæ quidèm præſentes ſunt, ſed fruges ca-
ræ: at quãdo hæ viles (& affatim ſuppetũt) nummi verò deficiũt, aut nõ præ-
ſtò eſt quo inebrietur is qui crumenam exhauſit, licet quidem abire ubi re-
creetur, ſed tamen non virtutis eſt. Ecce enim optimi duo Viri Mahlon &
Kilion (Ruth: 1. 2.) non prius emigrabant quàm anguſtiâ vehementer pre-
mente. Poſtquam verò patriâ ſuâ pulſi & extorres facti ſunt hodie,
amant tamen ejus cineres tàm impotenter, ut miræ felicitatis loco
habeant, ſi cui contigit vel mortuo ibidem ſepeliri, vel pugillo illius
pulveris poſt fata conſpergi. Paragraph. ſeq. גדולי החכמים היו מנשקין
על תחומי א״י ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה וכן הוא אומר כי רצו עבדיך
את אבניה ואת עפרה יחוננו: אמרו חכמים כל השוכן בא״י עונותיו מחולין שנ׳
ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון אפילו הלך בה ארבעה אמות
זוכה לחיי עולם הבא וכן הקבור בה נתכפר לו כאלו המקום שהוא בו מזבח
שנ׳ וכפר אדמתו עמו ובפורענות הוא אומר על אדמה טמאה תמות ואינו
דומה קולטתו מחיים לקולטתו אחר מותו ואע״פ כן גדולי חכמים היו מוליכין
מתיהם לשם צא ולמוד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק: לעולם ידור אדם בא״י
אפילו בעיר שרובה גוים ואל ידור בח״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל
היוצא לח״ל כאילו עובר ע״ז שנ׳ כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך
עבוד אלהים אחרים: *Magni ſapientes oſculari ſolent limites terræ ſan-*
ctæ, & baſiare rudera ejus, & in illius pulvere ſe volutare. ſic enim ille dicit
(Pſaltes pſ. 102. v. 15.) beneplacitum habuerunt ſervi tui in lapidibus
ejus, & pulveris illius miſerti ſunt. Ajunt ſapientes: peccata remitti omni-

bus qui in terra Israël habitent, secundum illud (Esa. 33. 24.) nè dicat inquilinus, ægrotavi; populus habitans in eâ sublevatus est ab iniquitate. Etiam qui quatuor saltem ulnas in eâ deambulat, dignus est æternâ vitâ. Qui sepelitur ibi placatur DEO, ac si sub ipso altari humatus esset, quia scribitur (Deut. 32. v. 43.) propitius erit terra sua populo suo. Ad de vindictâ scribitur (Amos. 7. 17.) super terram impuram morieris. Quamvis verò non parum intersit, utrum quis vivus an post mortem inibi recipiatur, tamen sapientissimi quiq; etiam mortuos suos illuc convexerunt. abi & disce hoc à Iacobo patre nostro (Gen. 47. 31.) & Iosepho justo (ibid. 50. 25.) Semper mavelit aliquis in Palæstinâ etiam inter medios gentiles habitare, quam extra eam in urbe ubi pleriq; sunt Israëlitæ. Quisquis enim terram sanctam egreditur, reputatur ut Idololatra; secundum illud (1. Sam. 26. 19.) expulerunt me hodie nè adjungar hæreditati Domini, dicentes; exi, servi Diis alienis. In Talmud. Ierosolymitano. *cap. Hannose.* quidã huic ineptiæ contradicens, mox à socio repressus est. ר׳ בר קריא ור׳ אלעזר הוו מטיילן באיסטרין ראו ארונות שהן באין מח״ל א׳ ר״ק לב״א מה הועילו אלו אף אני קורא עליהם ונחלתי שמתם לתועבה׃ בחייכון ותבאו ותטמאו את ארצי במיתתכם א״ל כיון שמגיעין לארץ היו נוטלין גו״ש עפר ומניחין על ארונו דכת׳ וכפר אדמתו *Rabi Bar-Kria cum R. Elazaro deambulabat in stratis, viderunt capulos è peregrinis locis advectos. dixit ille huic; quid prodest ipsis? quin ego contra eos usurpo (illud Ieremiæ 2. 7.) hæreditatem meam posuistis in abominationem, dum vivebatis: nunc venitis & contaminatis terram meam, postquam mortui estis. Respondit ei: quamprimum hæ terras attingunt, sumunt glebam friabilem & reponunt in feretro, quia scribitur (Deut. 32. 43.) propitius erit terra sua.* En quàm dulcis patria sit exulibus! quantò luculẽtior illius fumus igni alieno! Ite nũc Poëtæ & Ulyssis vestri desiderium narrate, quòd etiam in vili casulâ suavius sit habitare domi, quàm foris vel in splendidissimo palatio. ΟΔΥΣΣ. Ιῶτα.

Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος οὐδὲ τοκήων
Γίνεται, εἴπερ καί τις ἀπόπροθι πίονα οἶκον
Γαίῃ ἐν ἀλλοδαπῇ ναίει ἀπάνευθε τοκήων.

Theor. XI.

Imò nè opes quidem privatas augmentare licebat.

UT DEUS ubique mirabilis est, ita hìc quoque Regem suum voluit esse Paradoxum. Cæteri student opes accumulare maximas,

& eo veluti nervo potentiam ſuam corroborare: iſte verò jubetur auricupio abſtinere ac mediocribus fortunis contentus eſſe. Deut. 17. 17. *Argentum & aurum non multiplicet ſibi valdè!* Non probat Legiſlator ſordes in Rege, multò minùs vult ejus mendicitatem, ſed requirit Moderamen, vetatque VALDE ſollicitum eſſe de cotradendo. præterea non ſimpliciter damnat auri congregationem, ſed prohibet SIBI privatim id multiplicare, ad faſtum, cumque ſubditorum diſpendio. quod Talmudici benè attenderunt. R. M Mikoz pr. neg. 224. שנינו בפ׳ כ״ג לו הוא דאינו מרבה כלומר להניח בבית גנזיו אבל מרבה הוא כדי ליתן לאכסניו ופרשיו ועבדיו: *diſcimus è cap. Koh. gad. vox Sibi innuit, non colligendum ut relinquat in theſauris ſuis privatis: at colligendum ut expendat pro ſuis hoſpitibus, & equitibus & ſervis.* Quod ſi pecuniæ aucupia in plebejis hominibus inhoneſta cenſentur, minimè Reges avaritia decebit. Qui nuper in confuſione monetariâ technis ſuis aliquid lucrati ſunt, infames jam incipiunt haberi: & Judæos ideò averſamur, quia fœnorum artifices audiunt. parùm igitur honorificum eſſet, ſi auri ſacra fame laboraret is, quem Hebræi ab exercenda liberalitate, ſingulari cognomento נדיב *Beneficum* appellant. Neq; hic excuſat faceta magis quàm Imperatoria vox Veſpaſiani, qui cum ex urinæ vectigali collectam pecuniam, improbantis filii naribus admoviſſet, *ecquid illa puteret?* rogavit. ſic nempe ſordidis, exponente Juvenali - - *lucri bonus eſt odor ex re Qualibet.* Mirum verò hîc de ſolo auro & argento, nihil de Gemmis vetitum. fortè iſta inſania, lapillos tanti emendi tunc nondum invaluit, quando rerum pretia non opinione ſed uſu æſtimabantur. Aſtutè riſit hanc fatuitatem in conjuge ſua Galienus. quando eum qui vitreas ipſi pro veris carè vendiderat, quaſi leonibus objecturus in caveam deductum, Gallinaceo tantùm expoſuit, & de vitâ deſperatum non gravius ultus eſt, quàm ut interprete Precone *Impoſturam pateretur qui feceris.* Invenio autem duas præcipuè rationes, cur pecuniarum ſtudio interdixerit Regi; quarum prior nè inſoleſceret atque animus cum crumenâ turgeret. ſumus enim naturâ ſic ferè comparati, ut cum vacuo loculo ſpiritum unâ evacuemus. cum pleno iterum impleamus Bechai. P.Sch. הטעם כדי שלא ירום לבבו כי בעשותו אוצר לכסף ולזהב יבטח באוצרו ויסיר בטחונו מהשם ית׳ וראוי למלך שיהיה ה׳ מבטחו ואוצרו ומבצרו שנ׳ והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך: והעושר נמשל לאש כל מה שתרבה עצים תרבה השלהבת: *cauſa eſt nè exaltet cor ſuum. ſi enim colligeret theſaurum auri & argenti, confideret in illo & perderet fiduciam in DEVM O. M. congruit autem ut maximè Rex in DEO quærat fiduciam ſuam, & theſaurum ſuum & propugnaculum ſuum. ſicut dicitur (Iob. 22, 25.) erit Omnipotens mu-*

nitio tua, & argentum fortitudinis tibi. Opes verò rectè aſſimilantur igni. Si quis multiplicat ligna, multiplicat etiam flammas. (h. e. ubi reditus ampliores, ibi & grandiores expenſæ, tantum abſumitur, quantum ſubminiſtratur) creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Ideò privatos etiam homines monet ſapiens, nè hanc unam quærant ſemper ut plerique ſolent, ſed mediocri fortunâ ſaturi omnia naturalibus deſideriis metiantur, quibus juxta Senecam, aut gratis ſatisfit aut parvo. Hal. Deoth. c. 3. circ. med.. צריך האדם שיכוין לבו וכל מעשיו כולם כדי לידע את ה׳ ברוך הוא בלבד ויהיה שבתו וקומו ודבורו הכל לעומת זה כיצד כשישא ויתן או יעשה כלאכה ליטול שכר לא יהיה בלבו לקבוץ ממון בלבד אלא יעשה אלו שימצא: אשר הגוף צריך להם מאכילה ושתייה וישיבת בית ונשיאת אשה לא כדי ליהנות בלבד: *debet homo cor ſuum & cunctas actiones ſemper tantùm ad DEUM O. M. dirigere, ſive ſedeat, ſeu ſtet; ſeu loquatur. v. gr. in accipiendo & erogando; aut cum operam ſuam aliis locat pro mercede, non habeat diteſcendi tantummodò intentionem, ſed faciat iſta ut honeſtè acquirat quæ corpori ſunt neceſſaria, veluti cibus, potus, habitatio, uxor: non ut ſolùm inde voluptatem percipiat.* Nunquid hoc à Judæo ſatis Ethicè imò Chriſtianè ſcriptum? Altera cauſa quæ Regem ſpecialiùs attinet, eſt commodum & ſalus ſubditorum, nè ipſos exactionibus mulctet. Cui enim paſtori detonſa lana non ſufficit, is contra Tiberi monitum, pecudes deglubere quærit. Abrah. A. Ezr. D. 17. שלא יעניש את ישראל: והנה שלמה שנתן הכסף כאבנים בירושלם מרוב אהבתו לממון התרעמו עליו ישראל ואמרו אביך הכביד את עולינו ויש אומרים בעבור הבניינים התרעמו ואין זה אמת כי הגרים בנו הבית כי כן כתוב והנה אדונירם שהיה על המס רגמוהו במותו: *ne mulctet Iſraël; ſicut Salomo fecit, qui argentum collegit inſtar lapidum in Ieruſalem, (1. Reg. 10. 27.) ut populus præ inſatiabili ejus amore opum murmuraret, (tacitè dum viveret. ſed apertè poſt obitum) diceretq; (filio ſucceſſori. 1. Reg. 12. 4.) pater tuus aggravavit jugum noſtrum. Sunt quidem qui putant propter ædificia murmurâſſe at non eſt verum, quia proſelyti laborârunt in ſtructura domus. (& quod ob nimias exactiones rebellarint, conſtat etiam inde, quia 1. Reg. 12. 18.) Adoniram præfectum tributi lapidarunt, poſt mortem regis.* Tantâ fame convehendi auri laboravit Salomon, ut ipſi vicinus orbis non amplius ſufficeret, ſed hoc fine navigia in tranſmarinas regiones Ophir mitteret. 2 Par. 8. 18. adeò remotas ut nunquam ante triennium redirent c. 9 v. 21. unde etiam hebenum, ebur, ſimias & pavones afferebant, nè quid avaræ magnificentiæ deeſſet præcipuè autem obrizi totas moles; quod ideò pallere, Diogenes per jocum dixit, quoniam tot paſſim habet inſidiatores. Deliquit verò Rex Salomo, non in hoc ſolo, ſed in omnibus tribus quæ regibus ſpecialiter prohibita

erant. Bechai. l. d. בצינו שלמה שהיה גדול העולם: שנכשל בשלשה אלו
הרבה סוסים שנ׳ ויהי לו ארבעים אלף ארוות סוסים : הרבה נשים. שנ׳ ויהי לו
שבע מאות שרות ושלש מאות פלגשים : וכן הכסף שנ׳ אין כסף נחשב בימיו
וסמך על חכמתו לבו כנגד התורה ונכשל בהם : *invenimus de Salomone primate totius mundi, quod lapsus fuerit in cũctis tribus. multiplicavit enim Equos, (1. Reg. 4. 26.) habens quadraginta millia præsepiorum. multiplicavit etiam Mulieres (1. Reg. 11. 3.) habens septingentas uxores & trecentas pellices. sic quoq; argentum, quod ita multiplicavit (1. Reg. 10. 21.) ut in diebus suis pro nihilo reputaretur. Nempe fretus sapientiâ sua, cor obfirmavit contra legem, & impegit in hisce.* Non autem Exemplis sed Legibus judicandum est; ideò loquimur hî de jure Regum, non de Factis, quæ sæpenumero prorsus contraria erant. Videtur etiam ipse pius Davides in hoc aliquid humani passus fuisse, dum prætextu collectarũ pro futuro Templo, tantam vim opũ congessit, ut præter ea quæ palã ad hæredem trãsmisit, etiam ingentes Gazæ in privato ejus sepulchro repertæ fuerint; nisi fortè hoc ipsum quoque Salomoni tribuendum qui eum injussu morientis adeò magnificè sepeliverit. Fl. Josephus sub fin. l. 8. antiq. c. ult. *post annos MCCC. Hyrcanus pontifex oppugnatus ab Antiocho, apertâ cellâ monumenti Davidis, & prolatis inde tribus talentorum millibus, eorumq; parte Antiocho numeratâ, oppugnationis periculo se exemit. Ac rursum post multos annos elapsos, Herodes rex aliâ cellâ apertâ, magnam pecuniam sustulit: ad loculos tamen, qui regum cineres continent, neuter eorum pervenit. singulari enim arte ita erant sub terram conditi, ut ab ingredientibus monumentum, inveniri nequirent.*

Objiciat hîc aliquis; num igitur Regem Utopicum sibi finxit Moses? pecunia est nervus regni & omnium rerum gerendarum, eâ qui regem spoliant, animâ quasi spoliant. Unde salaria solvet aulicis, qui eget ipse? quomodo liberalis erit qui simul pauper? quadrabit in eum illud Arabum: *naturâ non tenax sum sed fortunâ prohibeor.* Unde monetam cudet? an ex ære cyprio, ut in nuperâ confusione nostri seculi. vel è corio, ut temporibus Frid. II. Imp. Si bello lacessitur, incisis nervis quomodo resistet? R. Abr. Seb. in fascic. myr. איך ילחם עם אויביו בלא סוסים וכסף וזהב *quibus adminiculis pugnabit cum hostibus suis absq; auro, argento, equitatu?* Respond. quicquid hactenus prohibitum, id privatas tantùm opes attinet: publicas verò non modò locupletare licet, sed imò Rex omni honestâ ratione debet; ut seu quid ædificandũ sit in pace, seu quid expugnandũ bello, Respubl. suis instrumentis nunquã destituatur. Maym. H. Mel. 3. 6. לא ירבה כסף וזהב להניח בגנזיו ולהתגאות בו או להתנאות בו אלא כדי שיתן לחילותיו ולעבדיו

לעבדיו ולשמשיו וכל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה׳ ולהיות שם מוכן לצרכ׳ הציבור ולמלחמותם הרי זה מצוה להרבותו ואין אסור אלא להרבות לעצמו בבית גנזיו שנ׳ לא ירבה לו ואם הרבה לוקה: *non coacervet aurum & argentum, ut aſſervet in theſauris ſuis, quibus ſuperbiat aut delectetur. Sed colligat quantum debet exercitui ſuo, ſervis & miniſtris. Totumq; illud reponat in Gazophylacio domus DEI, ut ibi praſtò ſit ad neceßitates Reipub. atq; bellorum. Ecce hoc omninò praceptum eſt! nec prohibitum niſi privatim ſibi ipſi congregare pro theſauro, quia dicitur* (*Deut.* 17) *non multiplicet Sibi: etenim ſi Sibi multiplicaret, vapularet* (*de Iure.*) Verum quidem eſt illud Politicorum: opes ſubditorum eſſe regis theſaurum; nec pauperem cenſeri magiſtratum, qui pecunioſos habeat ſub ſe cives: tutius etiam in illorum loculis quam fiſco aſſervari. Quia tamen experientia docet ſecurius paulatim colligi, invidiâque minori, quàm ſi extraordinariè ac ſimul exigatur: prudenter factum exiſtimamus, quòd pecunias annuatim contributas, in Templo ſub fideli manu cuſtodierunt, ad futuros uſus. Semag. pr. neg. 224. ויביא את הכסף לאוצר בית השם תחת ידי נאמני ישראל להיות מוכן לצרכי ישראל *inferat argentum ad theſauros domus Domini, & concredat manibus fidelium Iſraël, ut ſit in promptu pro neceſſariis ſumptibus regni.* Notum ·ſt è cap. 30. v. 13. Exodi, fuiſſe olim ad fabricam Tabernaculi, ab omnibus Ephebis ſemiſiclum ſive Didrachma exactum. Id poſtea in Jus verſum eſt, & quotannis menſe Februario repetitum, etiam in ipſo exilio Babel, uſque ad urbis & templi excidium. quod inſuper ex Evangelio conſtat, ſolviſſe Chriſtum pro ſe & Petro ſtaterem in ore piſcis repertum. Matth. 17. 27. Nemo enim exemptus erat, exigebatur viritim à ſacerdotibus, levitis peregrinis, etiam mercenariis atque pauperibus & qui de Eleemoſyna vivebant, tantundem emendicare cogebantur, aut veſtem ab humeris vendere ut ſolverent. Qui in Babylone poſt reditum lubentes habitabant, deponebant in urbe Nehardeâ, & inde cum armato comitatu Ieroſolymas deferebant. Tandem verò eversâ Republ. cenſus iſte à victore Tito in Capitolium Romanum translatus fuit. Quæ omnia Maymonides peculiari tractatu, שקלים exp·ſuit, & inde pridem Ego, *in Diſſert. d. Numm. Hebr. Theor.* 14. & 27. prolixius narravi. Quan'am ergò vim pecuniarum putas inde collectam tot ſeculis? è multis unde hoc æſtimari poſſit, afferam unicum & memorabile, quod recenſet Fl. Joſeph. 14. antiq. c. 12. Erat in templo trabs aurea, pendens minas trecentas, h. e. 750 libras auri puri puti; incluſa tamen alteri cavæ trabi ligneæ: quod myſterium omnibus etiam ſacerdotibus occultatum, ſolus ſcivit ſacri theſauri cuſtos Eleazarus. Cum autem M.

Craſſus

Crassus ille auri sitientissimus Dux Romanus, expeditione contra Parthos susceptâ, Ierosolymas venisset, abstulit è templo præsentis pecuniæ duo talentorum millia, quæ antea victor Pompejus religione loci attingere non ausus fuerat; item insuper alia octo talentorum millia, quæ passim in ornatu ædis sacræ visebantur. *Eleazarus igitur vir alioquin bonus & justus, cum concreditam haberet aulæorum templi custodiam, ex hâc trabe pendentium, quorum admiranda pulchritudo erat, & apparatus pretiosissimus; videretq; Crassum totum esse in colligendo auro, timens omnibus templi ornamentis, trabem hanc redemptionem pro omnibus ei dedit: cum prius eum jurejurando obstrinxisset, nihil aliud loco moturum, contentum eo quod ipse traderet, æstimatum pluribus aureorum millibus. Crassus quidem accepit, sed mox violato jurejurando, totum quantum intus erat egessit. Nec est mirandum (addit Iosephus) tantas divitias in nostro templo fuisse, cujus DEUM cum omnes ubique terrarum Iudei venerentur ac colant, tàm ex Europâ quàm ex Asiâ longo tempore huc eas contulerant. &c.* probat etiam Strabonis testimonio, hanc summam non ad vanam gloriationem esse confictam, nec testibus carere. Sed transeamus ad cætera.

CAPUT IV.

DE SUBDITIS.

Theor. XII.

Subditos humaniter ut Fratres regere jussus.

EST & hoc inter fundamentales regni leges Deut. 17. 20. comprehensum, *nè cor suum elevet supra FRATRES*, sed iis non tàm præesse quàm ipsummet accenseri se cogitet: illud simul considerans, multò sibi apud exteros fore honorificentius, si ut liberos homines liberaliter tractaverit, quàm serviliter ut servos: vix enim aliud est, quod totam aliquam gentem, apud alias viliorem reddat & ubique contemptam, quàm si Mancipia regum suorum audiant. Itaque vetat scriptura subditis ad Dominatum abuti. Maym. H. Mel c. 2. §. 8.
כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול וחייב הכל בכבודו כך צוהו להיות לבו
בקרבו שפל וחלל שנ' ולבי חלל בקרבי ולא ינהג נסות לב בישראל יתר מדי
שנ' לבלתי רום לבבו מאחו *quemadmodum scriptura ei gloriam ingentem*

 tribuit,

tribuit, dum universos obligat ut illum honorent; ita viciſsim ipſi præcipit, ut corde ſuo intra ſe humilis ſit atq; quaſi ſaucius. ſicut dicitur (à Davide, Pſal. 109 22.) cor meum intra me dolet. neq; inſolentius ſe efferat quàm par eſt, quia vetatur elevare cor ſupra fratres. Talis faſtus in Alexandro M. fuit, qui ſe Jovis filium appellare juſſit; & in Sapore Perſarum rege, qui titulos ſuos in literis ad Conſtantinum ſic exorſus eſſe fertur: *Rex regum SAPOR, princeps ſiderum, frater ſolis & lunæ, Conſtantino ſalutem.* Obliti ſunt iſti humanæ ſortis; & quàm facilè frangatur vitrea fortuna, etiam cum maximè ſplendet. Nonne altiſſimæ quercus poſtquam diu creverunt, interdum unâ horâ eradicantur, ſi ventus irruat? credo Bajazetem, ſi quis vates caveæ incluſum iri prædixiſſet, velut impoſſibili fidem non habiturum fuiſſe. fortè nec Joachin aut Sedekias unquam capi ſe poſſe metuerunt! & tamen ille in carcerem compactus, 2. Reg. 24. 15. & 25. 27. iſte verò etiam exoculatus fuit, atque catenis ligatus. Ibid. v. 7. Itaque Diadema ſitulis comparo, quibus ancillæ aquas in capite geſtant; ut enim ſub illis ſubſilire non licet, niſi ab aquarum mole opprimi velint & totæ conſpergi: ſic regis coronam cenſeo tale onus eſſe, quod niſi moderatè feratur, ipſum geſtantem & quotquot in propinquo ſunt, minâ ſuâ graviter ferire queat. Diſcamus verò ſimul nos humilioris fortunæ homunciones, ſi Deus faſtum in magnatibus oderit, quantò indignius ferat cæteris? R. M. B. Nachm. Parſ. Schoph. כי הכתוב ימנע המלך מן הגאות ורממות דלב וכל שכן האחרים שאין ראוין לכך כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירנו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו כי הגאות מדה מגנה ונמאסת אצל האלהים אפילו במלך כי לה׳ הגדולה לבדו וכתיב בזאת יתהלל וגו׳: *ſi ſcriptura Regem arcet a ſuperbiâ & elatione cordis, quantò longius cæteros, qui eo inferiores: Ille videbatur dignior (vel juſtiores cauſas habere) ut ſe efferat atq; magnificet, tamen monetur eſſe humili corde, inſtar fratrum minimorum. Faſtus enim vitium eſt exoſum & abominabile coram Domino, etiam in rege: quia ipſi DEO ſoli debetur magnificentia. Sic dicit ille (Ierem. 9. 23.) non glorietur potens in potentiâ ſua, ſed quòd ſapiat & me cognoſcat.* Veteres Hebræi tradiderunt, humilitatem eſſe ſignum genuini Judæi, faſtum verò nothi notam certiſſimam. Pirk. Afot. ſub fin. cap. 5. כל מי שיש בו שלשה דברים הללו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו: ושלשה דברים אחרים עין רעה ורוח גבהה ונפש קצרה מתלמידיו של בלעם הרשע: *In quocunq; tres hæ proprietates inveniuntur, oculus bonus (h. e. αὐτάρκεια quavis ſorte contenta) ſpiritus manſuetus (quidvis pati paratus) & anima humilis (cuivis cedere gnara) is eſt è Diſcipulis Abrahami patris noſtri: contrà, in quo tria oppoſita, malus oculus (h. e. invidia) ſpiritus ſublimis & anima*

curta (impatiensq;) ille est è discipulis Bileam maligni. Celebratur ibid. cap. 4. Chria Ribbi Meir prisci, monentis הוי שפל רוח בפני כל אדם *studendum humilitati spiritus erga quosvis homines.* & paulò anterius altera coævi Ben Azai, dicentis אל תהי בז לכל אדם שאין לך אדם שאין לו שעה *Noli quenquam contemnere: nemo enim est cui non sit sua quoq; hora.* præsertim quia ut mox R. levitas Jabnæus addit תקוה אנוש רמה *vermes nostra sunt expectatio.* Revertor ad Regem, cui hæc virtus præ cæteris necessaria; ut à subditis Ametur: quod ipsi propugnaculum est quavis arce fortius. *Non sic excubiæ, nec circumstantia tela, Quàm tutatur AMOR*: ut Poëta canit in hoc minimè poëtans. Benevolentia populi est illa Turris in qua securissimè residet; illa Mœnia quibus optimè munitur: illi Satellites qui fidelissimè custodiunt. Quid enim interest an quis non habeat præsidium, vel eo non indigeat? Maym. loc. cit. יהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים ויצא ויבא בחפציהם ובטובתם ויחוס על כבוד קטן שבקטניהם וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים ידבר רכות שנ׳ שמעוני אחי ועמי *sit gratiosus & clemens minimis ut maximis: sic exibit & redibit cum benevolentiâ ipsorum & desiderio. non negligat honorem parvorum, & quando alloquitur totam multitudinem, utatur verbis blandioribus, sicut legitur (à Davide factum, 1. Par. 28. 2.) audite me ô fratres mei & popule mi!* Præsertim verò mirè demulcet eos Audientiæ facilitas si miserorum querimonias patienti aure dignantur. Quod de Rudolfo Habspurgio refert Cl Berneg. *ad 43. cap. Cæs. Suet.* cum submoveri à satellitio suo tenuiores quosdam videret, ad se viam affectantes, non sine stomacho edixisse: *Per DEUM, sinite homines ad me venire. non enim ideo ad imperium vocatus sum, ut in arculâ includar.* sed fruendæ justitiæ causâ, ut olim Δικασπόλοι. Ob hanc clementiam & alias virtutes regias adeò amabatur David à populo, ut de officiositate certaret tribus Juda cum reliquis, & quælibet potiores apud ipsum partes obtinere vellet. 2. Sam. 19. 43. sic etiam favorabilis Romano populo fuit Germanicus, *ut quoties aliquò adveniret, vel sicunde discederet, præ turbâ occurrentium prosequentiumvè nonnunquam vitæ discrimen adierit.* Suet. in Calig. c. 4. Tantum potest humanitas & moderatio R. Lev. B Gers. ad. 20. cap. Misl. בחסד אשר יעשה המלך לעמו ימשך לבבם אליו והוא כמו כיסעד לכסאו כי בזה ירוממוהו עליהם וינשאוהו ויכנעו לעבודתו ובאמת יהיה נכלל תקון המלכות [illegible] למי שיבקש השלימות להשחית ניפו ולעכור שארו כמו שידו [illegible] אבל צריך שיעשה חסד להשנית בבריאות נופו ואיבריו ובזה [illegible] לו מהם העזר הראוי כי בהלותם יחלה הוא נכ׳ בזה דאבן ידי [illegible] ורוממותו עליהם כי יעבדוהו מאהבה ואם יעשים עליהם [illegible] [illegible] יהיה זה [illegible] *Gratiâ quam impertit Rex populo suo, trahit*

illorum animos ad se, quod est quasi fulcrum throno suo. propter illud exaltabunt eum, & submittent se ad servitia ejus. Fidelitas autem perficit stabilitatem regni. Qui sanitatem quærit, ei non convenit ut destruat ipse corpus suum & sæviat in propriam carnem, ut solent mente capti; sed opus est ut faciat sibi misericordiam & prospiciat valetudini membrorum, per hoc custoditur, & inde venit ipsi reciprocum auxilium; sicut è contrario illis ægrotantibus ægrotat ipse. Consimilibus mediis firmatur thronus & majestas regis, ut serviant ipsi ex amore: at qui eos onerat intolerabili jugo. quod ferre nequeunt, is causatur ut recalcitrent sibi. Amorem igitur apud subditos, Metum verò apud hostes quærat bonus Rex: & domi Pater, foris autem Dominus audiat. Nam qui Rex authoritatem suam sola severitate tueri studet, is facilè omnium animos à se alienat, ut levi occasione rebellent. Mitto exotica exempla plurima, sufficiat pro comprobatione dicti unum illud Rechabeami, qui jugum alleviare rogatus, de consilio juniorum duriter nimis respondit 1. Reg. 12. 14. *non tantùm nil se remissurum, sed etiam gravaturum amplius:* quò effecit ut unâ die decem tribus à se deficerent, solæ duæ fideles permanerent. Facessat igitur improba vox: *Oderint dum metuant,* quam Caligula toties jactabat. Suet. c. 30. audiantur verò salutaria illa, quæ ad Neronem Seneca præclarè scripsit, totis libris de Clementiâ, utinam hodiéque totis! unde pauca delibabimus. lib. 1 cap. 1. *Summa parsimonia sit etiam vilissimi sanguinis. Quilibet solo hominis nomine gratiosus sit. Alius dignitati donetur. alius humilitati: & quoties nulla invenitur misericordiæ causa, sibi ipsi parcatur.* cap. 2. *Adhibenda tamen est moderatio, quæ sanabilia ingenia distinguere à deploratis sciat: quia tàm omnibus ignoscere crudelitas est, quam nulli. Sed quia difficile temperamentum, quicquid æquo plus futurum est, in partem humaniorem præponderet.* cap. 3. *Pestifera vis est, valere ad nocendum. Illius demum magnitudo stabilis est, quem omnes non tàm supra se esse, quàm pro se sciunt: quo procedente, non tanquam noxium animal è cubiculo prosilieret, diffugiunt. sed quasi ad beneficum sidus certatim advolant; objicere se pro illo mucronibus insidiantium paratissimi, & substernere corpora sua si per stragem illi humanam, iter ad salutem struendum sit.* cap. 5. *Animus Reip. tu es: illa corpus tuum: tibi ergò parcis, cum videris alteri parcere. occidere contra legem quivis potest; servare nemo præter te. magnam igitur fortunam magnus quoq; animus decet, cujus proprium est offensiones despicere: muliebre verò in irâ furere. ac ferarum etiam mordere. non multum supra eum quis eminet, cui se irascendo exæquat. &c.* sequuntur ibi plura hujus argumenti prorsus aurea & memoriter edisci omninò digna, sed quæ huc referre prolixitas vetat, ipsusque lector si vult inveniet.

Redeo

Redeo ad Hebræos, qui etiam multa diſſimulari, nec omnia tàm minutim vindicari volunt. amittit enim ſeveritas aculeum & vim ſuam aſſiduitate. atque ut cibi ob uſum quotidianum medicamenta eſſe nequeunt, ita continuus rigor deſinit illos emendare, qui jam aſſueverunt. Tranſeat igitur interdum aliquod minutulum, ut majora deinde fructuoſius puniantur. Hal. Melach. 2 9. לעולם יתנהג בענוה יתירה אין לנו גדול ממשה רבינו והוא אומר ונחנו מה לא עלינו תלונתיכם ויסבול טרחם ומשאם ותלונתם וקצפם כאשר ישא האומן את היונק׃ *ſemper lenitas præponderet. Non habemus majorem Moſe noſtro ductore, is tamen ait: (Exod. 16. 8.) quantilli nos ſumus! non contra nos murmuraſtis. Et tulit onus, iram atq; ingratitudinem eorum, ſicut geſtat nutrix ſugentem, (Num. 11. 12.)* Ut multa funera medicum, ſic regem crebra ſupplicia non commendant. Illuſtre ſpecimen hujus clementiæ (poſt Moſen) edidit Rex David, ab impuriſſimo cane Simei contumelioſè laceſſitus. 2. Sam. 16. 7. cum enim Abiſæus quidam aulicus indignitatem rei vindicaturus, caput maledico jamjam avellere pararet, increpuit eum fortiter & ſic meritam ultionem inhibuit. Ipſe quoque Saulus noviter electus, cum à quibusdam è fece plebis, ut regno ineptus contemneretur, audiſſe contumeliam diſſimulavit, 1. Sam. 10. 27. & mox inſigni victoriâ virtutem populo ſufficienter comprobans, cavillantes tamen punire noluit, c. ſeq. 11. v. 13. ſcilicet fortior eſt qui ſeipſum quàm qui hoſtes vincit. juxta ſcitum illud R. Simeonis ben-Zomæ (qui coætaneus & collega fuit Akibæ) in Pirk. Afot. init c. 4. איזהו גבור הכובש את יצרו שנ׳ טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר *Quisnam eſt fortis? qui ſubigit affectus. ſicut dicitur (in fonte omnis ſapientiæ, Prov. Sal. c. 16. v. 32.) longanimis præſtat robuſto, & dominator ſpiritus victori urbium.* Ideò vocantur Clementes & ab ipſomet Chriſto Benefici εὐεργέται. Luc. 22. 25. (quo ſimul non obſcurè ad Ptolemæum hujus cognomenti alludere videtur) Eſtque ſemper apud poſteritatem major hujus virtutis quàm potentiæ fama. ut alter R. Simeon eod. c. ait שלשה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן׃ *tres quidem coronæ ſunt, legis ſcilicet, ſacerdotii & regni: ſed corona bonæ famæ tranſcendit omnes.* Summa, ut optimus paſtor cenſetur is, qui gregem abſque jactû pedi, ſolo fiſtulæ accentu aut oris blando murmure ducit quâ vult; ita gubernator optimus, qui uno clementi verbulo id efficit, quod eculeis vix aſſequeretur tyrannus. Maym. H. Mel. 2. ult. רועה קראו הכתוב שנ׳ לרעות ביעקב עבדו ודרכו של רועה מפורש בקבלה כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא וגו׳ *paſtorem vocat ſcriptura, ſicut dicitur (Pſal. 78. 71.) elegit ſervum David, ut paſcat populum*

 Iacob.

Iacob. officium verò pastoris expreßè traditum est (Esa. 40. 11.) pascere gregem, agnellos brachio collectos in sinu portare, fœtas deducere. &c. Conferamus jam cũ dictis & scripturæ sacræ conformibus regnandi regulis, aliquot Emblemata Politica, & si Dîs placet, egregia tuendæ potestatis arcana, quæ bipedum vaferrimus ille Machiavellus, capp. 17. & 18. d. p inc. docet. *Parvi ducat Princeps sævitiæ nomen, quo concordes suos in fide retineat; paucißimis enim exemplis clementior erit. Tutius est si alterutro cavendum, metui quàm diligi. Homines minori respectu offendunt, qui student ut diligantur, quàm qui metuantur. Pulchrè satis cohærere possunt timeri & in odio non esse. citius parentum cædem oblivioni dant homines, quàm fortunarum suarum direptionem. eripiendi tamen aliena nunquam non aderunt causæ. perpetuò causas exquiret, quibus alienas opes occupet. contra sanguinis effundendi rariores sunt causæ, citiusq; prætereunt atq; deficiunt. At Principi jam in exercitu versanti atq; multitudinis procurationem habenti, statuendum omninò est, ut inhumanitatis nomen pro nihilo ducat. Cum homines ad arbitrium suum ament, metuant autem ad Principis voluntatem, Princeps qui sapientiâ valet, eo quod sua est non alienæ facultatis niti studeat. Duo sunt genera decertandi, unum jure legum, alterum per vim; cumq; illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum ad posterius, si non satis est uti superiore. Ideo Achilles Chironi centauro educandus & in disciplinam fuit concreditus. Cum itaq; Principem magni referat belluinum ingenium scire inducere, ei tum vulpis, tum leonis mores assumendi erunt. Nunquam defuturæ sunt causæ, quibus inviolatam fidem colorem inducat. plurimum refert ut quis rectè nôrit colore vestire, cùm simulando tùm dißimulando: homines enim adeò simplices sunt, ut qui fallax & simulationis artificio eruditus est, statim sit habiturus qui se illi decipiendum tradat. Nolim Alexandri VI. Pontif. Max. recens exemplum silentio præteritum. Is nihil quàm mortalium impostorem egit. qui speciosius juraverit jusjurandum, vicißimq; qui minus præstiterit, nemo unquam fuit. Quocirca ad omnem ventorum & fortunæ conversionem versatile ingenium Princeps habeat necesse est. Curam adhibeat nèquid ex ejus ore excidat, quod quinq; illis jam enumeratis partibus non sit refertum, ut pietatem, fidem, integritatem, humanitatem, religionem sanctè colere videatur. Nemo non videt quid præ te feras, at pauci sunt qui quod sis sensu percipiant; qui pauci non audent multorum opinioni adversari. Quibus aliquid fiat rationibus nil interest, modò honesti speciem præ se ferat. &c.* ô scelus! non simplici suspendio digne! Itané majestatem conservari putas? feriam te unico velut ictu, illius etiam à Rege & quidem sapientissimo mortalium prolati, qui rationem status intellexit maximè si quis alius; imò ab ipsomet sacro spiritu di-

ctati:

ctati: MISERICORDIA ET VERITAS CUSTODIUNT REGEM, PIETAS FULCIT SOLIUM. Prov. Sal. c. 20. v. 28. ad quod Kab-venaki ſic notat: החסד שיעשה המלך הוא הפלגת הטובה אפילו למי שאינו ראוי בה וכן האמת שיהיה אמתי בדבריו ויאהב האמת וידבק בו שני אלה הדברים ישמרו המלך מכל היזק ובחסד לבדו שיעשה המלך יסמך ויתמך כסא מלכותו: *per Miſericordiam, quam regi commendat, intelligit hyperbolen vel exceſſum bonitatis, etiam erga eos qui non digni ſunt. per Veritatem, ut ſit fidelis in ſermonibus ſuis, & hanc virtutem amet colatq;: hæc enim ambo cuſtodient eum ab omni nocumento. Sola verò pietas ſtabilit & ſuffulcit thronum regni ſui.*

Supereſt ut & hoc breviter attingam, ſapientes in ſpecie humanius & honorificentius à rege tractari debuiſſe: Sic enim Rambamus circ. med. cap. citati מצוה על המלך לכבד לומדי התורה וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפניהם ויושיבם בצדו וכן היה אסא מלך יהודה עושה אפילו לתלמיד חכם היה עומד מכסאו ומנשקו וקורא לו רבי ומרי *præceptum erat regi, honorare doctores legis. cum igitur intrabant coram ipſo Synedriales aut ſapientes Iſraël, aſſurgebat ipſis, collocans eos juxta latus ſuum. Sic fecit Aſa Rex Iudæ, etiam diſcipulis adhuc, aſſurgendo de throno ſuo & illos oſculando, appellandoq; Mi Magiſter! Mi Domine!* De Synedrialibus quidem minus mirum eſt, quia in ſtatu regni non merè Monarchico, magnam ipſi quoque poteſtatem exercebant, civilium quippe cauſarum cognitionem penè ſoli poſſidentes: quod verò cæteris quoque privatis hic honor fuit habitus imputandum eſt eruditionis merito & dignitati literarum, quæ ſui cultores ſic remunerantur, ut *quamvis obſcuro ſint loco nati, ſedeant tamen juxta principes, juxta principes inquam populi ſui*: quod Pſaltes inter mira providentiæ DEI ſpecimina recenſet Pſal. 113. v. 8. Literati ſanè omnium ferè ſeculorum à regibus hanc reportarunt gratiam, ut cæteris non tantùm haberentur honeſtius, ſed & ab oneribus publicis eſſent immunes. De quo ſtudiorum privilegio teſtatur priſcus ille R. Nechonias ben Hakkana, qui Uzielidis tempore paulò ante Chriſtum vixit, in Pirk. af. c. 3. כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. *qui recipit in ſe jugum doctrinæ, ab illo aufertur jugum regni, quo gravari ſolent plebeii.* Quiſquis es ergò adoleſcens, qui è tenebris ad lucem emergere cupis, poſt DEUM ama literas, & ipſæ te redamabunt, nutrient, honorabuntque. Penè oblitus eſſem Davidis, qui hoc ſolo nomine Achitophelem (cæteroquin improbum) amicitiâ ſuâ dignatus eſſe fertur: ibid. c. 6. דוד המלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו שנ׳ ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי קל וחומר הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבר אחד או אפילו

אות אחת על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד ואין כבוד אלא מתורה שנ׳ כבוד חכמים ינחלו: *David Rex Israëlis quamvis ab Achitophele non nisi duas res didicerit (unam scilicet, nè privatim & solitariè disceret; alteram nè auditorium superbo incessu adiret: ut quidem Iudæi narrant) vocavit tamen illum Rabbi sive Magistrum suum. sicut legitur (Psal. 55. 14.) tu collega, doctorq; mi notißime! A minori ad majus: quisquis à socio discit integrum caput vel tractatum, imò versum unicum aut literulam, tenetur ipsi honorem deferre; qui præcipuus est è doctrinâ: sicut dicitur (Prov. 3. 35.) gloriam sapientes hæreditabunt. &c.* Intellige tamen hoc totum de congressu privato: nam in publico actu Reges omninò majestatem suam, severitate gestum & convenientibus pompis tueri decet. ut mox seq. Theoremate dicetur.

Theor. XIII.

Sic tamen nè quid Honoris deperdat.

Honorandos esse magistratus omnes, præcipuè verò Reges, unanimi populorum consensu notum est, nec eget probatione. Illud verò præceptum æqualiter universos obligat, nullâ ætatis, status, dignitatis vel sexus exceptione. Ideò dicunt Hebræi, etiam Pontificem & Prophetas hoc cultus debito teneri. quamvis enim ipse Rex oraculum consulturus stare debeat corâ Pontifice, ob reverentiam divini pectoralis Urim & Tymmim, & futurorum interpreti honorem deferre; tamen extra hunc casum Pontifex vice versâ Regem venerari, pronusque salutare jubetur æquè ut alii. Imò quos Deus extra ordinem miserit Prophetas, personarum aliàs non respectores, id minimè neglexisse ajunt. Maym H. Mel init. c. 2. כבוד גדול נוהגין במלך ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם שנ׳ שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך: *Honorem maximum regi exhibent, tribuentes ipsi venerationem & reverentiam è cordibus cunctorum. sicut dicitur (Deut. 17.) ponendo pones super te regem: scilicet ut ejus terror sit super te. (de quo Prov 20. 2.)* & mox §. 5. כל העם באין אליו בעת שירצה ועומדין לפניו ומשתחוין ארצה אפילו נביא עומד לפני המלך משתחוה ארצה שנ׳ הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך וישתחו למלך: אבל כהן גדול אינו בא לפני המלך אלא אם רצה ואינו עומד לפניו אלא המלך עומד לפני כהן גדול שנ׳ ולפני אלעזר הכהן יעמד אעפ כן מצוה על כהן גדו״ל לכבד את המלך ולהושיבו ולעמד מפניו כשיבא לו ולא יעמד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט האורים. *omnes populi veniunt tempore quo ipsi placuerit, stantes*

coram

coram illo & adorantes versus terram. etiam Propheta regem accedens sic incurvatur, prout de Nathano parrhesiaste legimus (1. Reg. 1. 23.) procidisse in faciem suam. At summus sacerdos nunquam accedit regem nisi voluerit, nec stat coram eo: sed potius Rex stat coram pontifice, sicut dicitur (Num. 27. 21.) coram Eleazaro sacerdote stabit: quamvis aliàs praeceptum sit pontifici honorare regem & assurgere advenienti. non enim stabit rex coram illo, nisi quando consulit judicium Lucis. Secus quàm olim factitavit Alexander tertius, qui Imp. Fr. Barbarossam Venetiis in vestibulo S. Marci pedibus conculcavit, quasi super aspidem & basiliscum ambulaturus; ut illius ætatis historiæ narrant. Est verò cumprimis notabile, quòd regem honori suo renunciare potuisse negant, quamvis ex humilitate voluerit. Talm. M. Sanh. p. 19. a. in marg. sinistr. הרב שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול: *si magister remittit honorem suum, remittitur ille: at non si Rex remittat suum.* quia nempe publicam sustinet personam, & si quid contumeliæ pateretur, id non modò sibi privatim, sed magis publicè toti regno inhonestum foret. Quemadmodum qui in comœdiâ principis agit partes, non simul morionis vultum induere potest: ita quos Deus in hoc mundi theatro altius posuit, stationem suam attendere decet, & meminisse, quicquid inceptent, omne in propatulo esse, nec à præsentibus tantùm spectari taciteque censeri, sed in historias referendum, aliquando à posteritate lectum & liberrimè dijudicatum iri. Quamvis Nero facinorum suorum commentarios infamiæ metu cremaverit, tamen omni potentiâ impedire non potuit, quo minus hodie cognoscantur publicè. Itaque omninò Famæ ratio haberi debet, & quicquid in multorum oculos incurrit, honorificum esse. Levicula videntur quæ ad corporis cultum pertinent, atque virilibus curis vix digna: & tamen referunt Hebræi, regem suum quotidie prius domi tonsum lotumque fuisse, quàm in publicum prodierit, ut scilicet splendidior appareret. Maym. H. Mel. med. cap. 2. המלך מסתפר בכל יום ומתקן עצמו ומתנאה במלבושים נאים ומפוארים שנ' מלך ביופיו תחזינה עיניך: *Rex tondetur omni die & ornat seipsum, induiturque vestibus pulchris & honorabilibus, sicut legimus (Esai. 33. 17.) regem in decore suo spectabunt oculi tui.* Forma quidem viros neglecta decet; fuit tamen etiam Cæsar, relatu Suet. c. 45. *circa corporis curam morosior, ut non solùm tonderetur diligenter, ac raderetur, sed velleretur etiam; ut quidam exprobraverunt: calvitii verò deformitatem (supervacaneo pudore) iniquissimè ferret, sæpè obtrectatorum jocis obnoxiam expertus. ideoque & deficientem capillum revocare vertice assueverat, & ex omnibus decretis sibi à S. P. Q. honoribus, non aliud aut recepit aut usurpavit libentius, quam*

Ius Laureæ perpetuò gestandæ. Etiam cultu notabilem ferunt; usum lato clavo ad manus fimbriato. &c. totum verò id gestum in conclavi privato, & grande nefas habitum, spectare nudum, lavantem, vel tonsori suppositum regem. Ibid. paulò anterius. אסור לראותו כשהוא ערום ולא כשהוא מסתפר ולא כשהוא בבית המרחץ ולא כשהוא מסתפג *piaculum est ipsum cernere nudatum, aut quando tondetur, aut quando versatur in balneo, aut quando abstergitur spongiâ.* Quod minimè curavit amor ille ac delitiæ generis humani Titus, dum teste Suet. c. 8. *in thermis suis admissâ plebe lavit, nè quid popularitatis prætermitteret.* Quia verò nimia familiaritas certum parit contemptum, rectius videntur Judaici reges ista, procul à spectatoribus in occulto sustinuisse; ubi & omnis recreatio tutior est, sive quis cum eodem Tito psallere velit, sive cũ Alexandro M. sphærã impellere, sive cum Adriano & M. Antonino pingere. Vestimenta quod attinet atq; reliquũ apparatũ, constat regibus non reputari pro fastu, si splendidè ornentur, sed omninò decere, ut in his quoque supra omnes emineant: esse verò peculiaria quædam ipsorum ornamenta, & majestatis velut symbola ut coronam & sceptrum, quæ in solenni actu ostentent. Maym. ibid. יושב על כסא מלכות בפלטרין שלו ומשים כתר בראשו *residet super thronum regalem in palatio suo, gerens coronam in capite.* Authoritatis etiam esse ut sedeant, ubi cæteri assistunt; imò in ipso quoque sacri cultus loco: quem tamen honorem solis Davidicis attribuit idem Rabinus §. præc. אם נכנס לעזרה והיה מזרע דוד ישב שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנ׳ ויבא המלך דוד וישב לפני ה׳ *cum intraverit atrium (sanctuarii) si est de semine David, assidet. neq; enim sedendi locus est in atrio, nisi regibus familiæ Davidis tantùm: sicut dicitur (2. Sam. 7. 18.) ingressus est rex David, & sedit coram Domino.* unde obiter illud quoque apparet, olim non sedisse alium quenquam in templo Jerosolymitano, ut nos in nostris solemus, sed aut erectos stetisse, aut procubuisse in genua; secundum illud quod in Pirk. af. c. 5. inter primæ domus mirabilia refertur: עומדים צפופים ומשתחוים רווחים *qui coarctati stabant, adorabant dilatati. h. e. quibus ob multitudinem in festivis conventibus vix standi locus erat, suppetebat tamen sufficiens spacium ingeniculandi.* Porrò si quis sermo ad plebem habendus esset, fieri debebat breviter & graviter, sine titulis, sine ambage. ut enim multiloquium etiam in privato, sapientiæ penuriam, & (quæ certus illi comes est,) ingenii ventositatem arguit; ita inanis battologia omnium minimè Reges decet: quorum est jubere, non declamare: coaxare verò ranarum. qui canes multùm latrant, mordent parùm. Augustius ergò habetur plurima exequi pauca locutum: nam Rex &

Lex

Lex veteri proverbio sunt monosyllaba. Maym. loc. sæpè citat. ב״א בזמן שיהיה המלך בביתו לבדו הוא ועבדיו יעשה זה בצנעה אבל בפרהסיא בפני העם לא יעשה ולא יעמוד מפני אדם ולא ידבר רכות ולא יקרא לאדם אלא בשמו כדי שתהא יראתו בלב הכל *hæc (quæ de honorandis sapientibus præmiserat) accipienda sunt de tempore, quando rex domi suæ unà cum aulicis solus desidet, tunc eruditos comiter affari debet: at quando in publicum prodiit, coram toto populo id minimè decet. tunc igitur nemini assurgat, neminem alloquatur teneriusculè, neminem appellet aliter quàm nomine suo; ut venerationem retineat in cordibus universorum.* Nimia humanitas contemnitur, contemptus autem odio pejor est. qua in re turpiter honorem suum prostituit Imp. Vitellius, *totâ viâ Caligatorum quosq; militum obvios exosculans, perq; stabula & diversoria mulionibus ac viatoribus præter modum comis: ut manè singulos jamnè jentassent sciscitaretur, seq; hoc fecisse ructu quoq; ostenderet.* Sueton. c. 7.

Sunt & alia quæ ad regis honorem pertinuisse ajunt; Profectiones illius, & Luctum, & Supellectilem concernentia. Si quâ proficiscebatur, potuisse viam sibi etiam per invia sternere, ac maceriem quæ fortè obsisteret, nemine prohibente pro commodiori transitu diruere R. Mos. Mikoz. pr. aff. 114. פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו דרך המלך אין לו שיעור *perrumpit sepem ut paret sibi viam, nec quisquam impedit manum ejus: via enim regia non admittit æstimationem.* Si quis ei moriebatur, disputant Rabini, an funus comitari egresso licuerit? Ben Maymon negat c. 2. v. 4. מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטירין שלו וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש *aliquo suorum defuncto non exit portam palatii. quando illum efferunt, omnis populus recumbit in terram, ipse verò reclinatur ad culcitram.* Mikozi verò arbitrarium esse putat, exemplo rem confirmans d. l. ר׳ יהודה אומר אם רצה לצאת אחר המטה יוצא שכן מצינו בדוד מלך ישראל שיצא אחר מטתו של אבנר שנ׳ והמלך דוד הולך אחר המטה אמרו לו לא היה הדבר אלא לפייס העם ונתפייסו שהרי דוד היה יוצא מבין האנשים לנשים ומבין נשים לאנשים עד שידעו כל העם כי לא היתה מאת המלך להמית את אבנר: *R. Iehuda inquit, si vult exire post feretrum, licet. sic enim invenimus factum à Davide, quod egressus sit post capulum Abneri (2. Sam. 3. 31.) sunt tamen qui hoc fecisse dicunt, ut se populo purgaret atq; vehementius persuaderet, Abnero se mortis causam non fuisse: ideò inter viros & mulieres palàm discursitasse. (vers. 37.)* Aliàs de Pontifice constat, eum nè quidē ob consanguinei obitum pollui debuisse. Lev. 21. 2. Ipsa tandem regia suppellex, ob majestatem utentis, privilegio singulari donata & universis interdicta fuit. cujus mentione non tantùm generis omnis vasa & inanimata vitæ instrumenta intelligunt, sed & ani-

malia, imò ſervos ac ancillas aulæ, adeoq; res omnes quarũ uſus Auguſto ſerviebat im̃ediatè: ut corona, ſceptrũ, thronus, equi, mulæ, miniſtri. &c. hiſce nemo privatus utebatur; illa verò partim cremabátur, nè cujuſquã abuſui poſt fata regis cederent. H. Melach. init. c. 2. itẽ R. Bachai parſ. ſchoph. אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו ולא בכתרו ולא באחד מכל כלי תשמישו וכשהוא מת כולן נשרפין לפניו וכן ולא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו אלא מלך אחר *non inequitãt ejus caballo: non inſidẽt ſolio: non utũtur ſceptro: non attingunt coronã. ſumma, nemo uſurpat quicquã utenſiliũ illius: ideò cum moritur, cõburuntur iſta omnia coram ipſo.* (ut infra latius dicetur Theor XIX.) *Abſtinẽt ſervis ejus & ancillis, & miniſtris, omnes præter aliũ regẽ ſucceſſorem.* Invenio tamen in Talmud exceptionem neceſſitatis; quæ ut aliàs, ita hic quoq; lege caret. Per. Chelek. p. 95. a med. Cum Rex David in magno vitæ periculo verſaretur, captus ab immani gigante Jiſchbi Nobenſi fratre Goliath, cujus ſcriptura meminit 2. Sam. 21.16. & capitaneus Abiſai filius Zerujæ hoc ex oſtentis quibuſdam (ut Rabini quidem narrant) reſciſceret, ſubitam ipſi opem laturus acceleravit curſum ſuum equo regio; impetratâ tamen antè à ſapientibus facti hujus licentiâ תנן אין רוכבין על סוסו בשעת הסכנה מאי אתא שאיל ביה סדרשא אמרו ליה בשעת הסכנה שפיר דמי רכביה לפרדיה וקם ואזל קפצה ליה ארעא. *nefas quidem eſt vehi equo regio: at quidnam juris in caſu neceſſitatis? abiens ille rogavit Doctores, qui reſponderunt licere tunc uti. equitavit ergò mulâ ejus, ut terra ſibi obviaret, h. e.* opticâ deceptione propter celeritatem occurrere videretur, ſicut & Virgilius loquitur: provehimur portu, montes urbeſque recedunt. non verò miraculosè aut locali motu obviaret, ut recentiores Judæi mortalium ſtupidiſſimi accipiunt: qui de eodem gigante ſuo more fabulantur ibidem, projeciſſe Davidem inſtar periculi nulloque negotio in altum, & ſuppoſuiſſe haſtam, ut in eam recidens configeretur. quid eſt Hyperbola, ſi hæc non eſt?

Theor. XIV.

Habebat enim (certâ moderatione) Ius vitæ & necis illorum.

PRimarium regis officium ergà ſubditos erat adminiſtratio Juſtitiæ, quam omnibus æqualiter & incorruptè debuit impertiri. Hal.

Hal. Mel sub fin.c.4. בכל יהיו מעשיו לשם שמים ותהיה מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה׳ שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות שנ׳ ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו׃ *in universum dirigantur opera eius ad honorem Dei. & sit omnis intentio, desiderium atque cogitatio eius exaltare legem veram, & replere mundum Iustitiâ, confringere brachium improborum, & praliari pralia Domini. Neque enim ab initio regem alio fine constituebant, nisi ut administraret Iustitiam & bella, sicut dicitur (1. Sam. 8.20.) Iudicabit nos Rex noster, & egredietur ante nos geretque nostra bella. Hoc enim ni faciat, non est verè Rex.* Pulchrum & repeti dignum est quod Augustinus l. 4. Civ. D. c. 4. de justitia regnorũ disserit; *remotâ eâ nil aliud fore quã magna latrocinia: & cõtra, latrocinia esse quasi parva regna: ubi manipulus hominũ pacto societatis astrictus, certa lege pradã dividat; & si hominũ accessionibus crescat ut civitates occupet, jam regni nomen obtinere.* Adducit etiam illud piratæ cujusdam ad Alexandrum: *ego qui exili navigio id facio, latro vocor; tu quia idem classe magnâ facis Rex audis.* Vt verò Iustitiæ administratio felicius procederet, constituti sunt olim apud Hebræos certi quidam Censores vel Visitatores SCHOTERIM dicti, qui cum fustibus & flagris per plateas urbis circumibant, ut mensuras & pondera examinarent, mores publicos observarent, & si quid pravum offendissent, magistratui denunciarent. Hal. Sanhedrin ab init. cap. 1. מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה וכל פלך שנ׳ שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך׃ שופטים אלו הדיינים הקבועים בבית דין ובעלי דינין באים לפניהם׃ שוטרים. אלו בעלי מקל ורצועה והם עומדין לפני הדיינים המסבבים בשוקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם על פי הדיינים וכל שיראו בו עוות דבר מביאין אותו לבד ודנין אותו כפי רשעו׃ *Iussum legis est constituere Iudices atq; Censores, in omnibus Provinciis & Regionibus, sicut dicitur (Deut. 16.18.) Iudices & Schoterim ponas tibi in omnibus portis tuis. Per Iudices intelligit eos magistratus ordinatos in Synedrio, coram quibus litigant partes: per Schoterim verò illos qui cum baculo & loro aßistunt Iudicibus, & circumeunt in foro, plateis atq; tabernis ut rectificent portas & mensuras, atque percutiant iniquos ex ore Iudicum. In quocunque autem ipsi cernunt pravitatem, eum adducunt Synedrio, ut judicetur pro merito malitia sua.* Quemadmodum & in Turciâ custodes Vrbium cum fustibus obambulant, ut ijs mulctent, si quos in propatulo rixantes offendunt, aut quovis clamore publicam quietem turbantes. Talis olim Ierosolymis in diebus Vsiæ fuit Maasias; simul capitaneus magni exercitus. 2. Par. 26.11. & commendat scriptura formicam, quod

hoc minimum animal officium sponte faciat, quamvis talem Schoter sive ῥαβδοῦχον vel ἐργοδιώκτην non habeat prov. 6.7. Huc pertinet quod Rabini de Salomonis eburneo & inaurato tribunali referunt, *in Zenorenna P. Schopher*. constitisse sex gradibus (etiam scripturâ testante 1. Reg. 10:19. ad quorum singulos Rex justitiæ admonitus fuerit cum primũ ascenderet, acclamatum fuisse לא תטה משפט *Iudicium non inclinato*: ad secundum לא תכיר פנים *Personam non respicito*: ad tertium לא תקח שוחד *Munus non accipito*: ad quartum לא תטע לך אשרה *noli plantare lucum*: ad quintum לא תקים לך מצבה *noli erigere statuam*: ad supremum לא תזבח שור *ne mactato bovem* Quod non absimile est illi, qui per caduceatorem suum quotidie, hac formulâ, μέμνησο ἄνθρωπος ὤν, Mortalitatis suæ admoneri voluit. ô felicem populum cui sic Lex & Rex simul imperant! feliciorem quoque si quod imperant executioni datur: nec sunt Campana, quod dicitur, sine pistillo: felicissimum verò si in hoc statu perennant, nec cum succedit novus rex, nova Lex juxta proverbium introducitur: à qua tantoperè abhorruerunt olim Locrenses, ut novationis authorem fune circa collum aptato, rationem dicere jusserint: ut si mutandi utilitatem non evidenter persuaserit, attracto loqueo statim suffocari possit.

Quamvis igitur Rex hebræus dicto modo, statutis & legibus Mosaicis tenebatur, hoc tamen non impedivit, quo minus pro re natâ potuerit de plano procedere, & si casus ita posceret, pœnas aut mitigare, aut crescentibus delictis exasperare; sicque suum jus vitæ & necis, citra vim justitiæ, circumstantijs attemperare. Maym. H. Mel. fine cap. 3. יש למלך רשות לתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה: *potestatem habet Rex ordinandi mundum juxta id quod præsens hora postulat.* Deducamus rem verbi gratia per aliquot exempla. Deut. 21. 23. prohibitum erat relinquere cadaver suspensi per noctem in patibulo: additis rationibus binis, primò quia suspensus DEO execrabilis sit, secundò nè terra hoc spectaculo contaminetur quorum illud R. Sal. Iarchi post Vzielidem de imagine DEI accipit; ei contumeliosum fore si quis ita pendens relinquatur; perinde ut mundano Domino non sit honorificum, si vel effigies sua, vel alius facie sibi similis suspendatur: hoc verò R. AbEzra in honorem terræ sanctæ sancitum putat איננו לכבוד המת רק הנה נבען יוכיח כי משפט לא תלין לכבוד הארץ כי משפט הערלים והישראלים איננו שוה *historia Gibeõ* (*Ios. 10.26*) *arguit quod statutũ de nõ pernoctando nequiquam in honorem strangulati conditum sit, sed in honorem terræ potius & ut jura præputiatorum ab Israëliticis differrent.* Itaque sepulti fuerunt regulariter eadem die ante solis occubitum, non modo ipsi facinorosi, sed etiam unà cùm illis

omnia supplicij hujus instrumenta. Hal. Sanhedr. cap. 15. med.
מצות עשה לתלות את המגדף ועובד ע״ז ואין האשה נתלית: כיצד אחר
שסוקלין אותן משקעין את הקורה בארץ ועץ יוצא ממנה ומקיפין שתי ידיו זו לזו
ותולהו סמוך לשקיעת החמה ומתירין אותו מיד ואם לן עוברין עליו בלא
תעשה ומצות לקבור את כל הרוגי בית דין ביום ההריגה ולא הם בלבד אלא
כל המלין את מתו עובר עליו הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכים אינו
עובר: אין תולין על אילן המחובר לקרקע אלא על התלוש כדי שלא יהא מחוסה
קציצה שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו שלא יהא לו זכרון רע ויאמרו זה העץ
שנתלה עליו פלוני וכן האבן שנסקל בה והסייף שנהרג בו הנהרג והסודרין
שחונקין בהן הכל נקברין בתפישת הנהרג אבל לא בקבר עצמו: *jussi sumus
suspendere blasphemos & idololatras; non tamen fœminas. Quomodo?
postquam lapidati erant, infigebatur terra palus, unde transversa trabs exibat, & colligatis manibus attracti suspendebantur prope solis occasum, moxque rursus dimittebantur, quia nefas est relinquere per noctem. Sepeliuntur autem omnes supplicio affecti, ipsa die supplicii sui: nec ipsi solum tàm citò; sed & in genere omnis quicunque mortuum suum sepelire procrastinat, peccat, nisi faciat hoc propter apparatum feretri & involucrorum, in honorem defuncti Nemo suspenditur ad arborem solo innatam, sed ad avulsam, nè fortè parcatur amputationi eius: quia lignum unà cum suspenso sepeliendum est, nè relinquat turpem in mundo memoriam, aut dicatur, ecce de hoc ligno quondam pendebat iste vel ille! Sic & lapis quo aliquis obrutus, gladius quo decaptitatus, mappâ quâ suffocatus: omnia hæc sepeliuntur: in carcere tamen occisi, non in ipso sepulchro.* Nihilominus dicunt licuisse Regi, contra expressam hanc legem, aliquando diutius in patibulo relinquere, quorum exemplis terrendus erat populus, & ab invalescente scelere arcendus. Maym. H.Mel. eod.fin.c. 3. ex Talm. Ieruschalmi תולה ומניחן תלויין ימים רבים להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם *suspendit & relinquit suspensos diebus multis, ut incutiat terrorem & frangat malitiam improborum in seculo.* Aliud exemplum. Mos erat nè duo facinorosi simul unâ die punirentur; nisi fortè in communi delicto simile supplicium essent meriti. Sanh c. 14. post med. אין דנין
לעולם שנים ביום אחד אלא דנין זה היום והשני למחר היו שניהם בעבירה
אחת ומיתה אחת כגון נואף עם נואפת דנין שניהם ביום אחד: אבל
אם היה הנואף בועל בת כהן הואיל והוא בחנק והיא בשריפה אין הורגין
שניהן ביום אחד *nunquam condemnant plures unâ die, sed unum hodie alterũ cras: nisi ambo rei sint eiusdẽ transgressionis, & meruerint unã mortem v.g. adulterum cum adultera judicant simul. At si quis adulter vitiârit filiã sacerdotis, quoniã ille suffocationẽ hæc verò cõbustionẽ meretur, sumũt supplicia diebus diversis.* quod igitur unà cũ innocẽte Christo salvatore, latrones duos crucifixerunt Mar. 15.27. fecisse putandũ est aut quia ἐν αὐτῷ κρίματι fuerũt habiti Luc. 23.40. (quod mihi verisimilius videtur)

quia pridem cum potestate Synedrii hæc quoq; consuetudo fuit sublata. eod. cap. circ. fin. ארבעים שנה קודם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל אף על פי שהיה המקדש קיים מפני שגלו הסנהדרין ולא היו עם במקומן במקדש : וכשנתקלקלה השורה גלו ממקום למקום ולעשרה מקומות גלו וסופן לטבריא ומשם לא עמד בד גדול עד עתה וקבלה היא שבטבריא עתידין לחזור תחלה ומשם נעתקין למקדש: *quadraginta annis ante excidium templi posterioris ablata sunt judicia capitalia de Israël; quamvis sanctuarium adhuc duraret, quia Synedriales exulabant, nec amplius in loco suo congregabantur. Posteaquam imminuta fuit potestas, vagati sunt de loco in locum, & decies mutarunt sedes, quarum ultima fuit Tyberia, ultra quam hactenus non habuerunt aliam. Sed Vaticinium extat in Kabatâ quod (in diu sperata recollectione) primùm conventuri sint Tyberiade, postea inde ad sanctuarium (tunc extruendum) transferendi.* Hîc iterum licuit regi aliquid contra consuetudinem facere, & in terrorem rebellium plures unâ die simul condemnare. clauf. c. 3. Mel. מלך הורג רבים ביום אחד *rex occidit multos eadem die.* Aliud. Ordinariè nemo judicabat unicus, nec ex ore unius testis, sed audiebat vota plurium collegarum; & damnabat reum binis (ut minimum) attestantibus. Maym Hal. Sanhed. c. 2. § 15. מצות חכמים הוא שמושיב עמו אחרים שהרי אמרו אל תהי דן יחידי שאין דן יחיד אלא אחד: *præceptio sapientum est: ut assumat sibi alios dicunt enim: noli judicare solus, quia vnus est (nempe* Deus *in cælo) qui judicat solus (sine assessoribus.)* nec etiam admittebant propriæ turpitudinis allegationem pro testimonio, nè quis fortè phreneticus innocenti sibi noceret. ead. Hal. fin. c. 18. אין מתיתין ולא מלקין המודה בעבירה שמא נפטרה דעתו בדבר זה שמא מן העלמין מרי נפש הוא המחכים למות שתוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות שמא כך זה יבא ויאמר דבר שלא עשה כדי שיהרג *non interficiunt; imò nè verberant quidem eum, qui ultrò confitetur transgressionem; nè fortè abrepti sint sensus eius, aut melancholicus quispiam calidè occasiones moriendi excogitet: quemadmodum aliqui gladios sibi adigunt in ventrem; vel præcipitant semetipsos de tectis: sic iste talis de se mentitus, captet fortè ansam pereundi.* Rex tamen & hîc iterum singulari prærogativâ majestatis, de plano procedere, sine collegis judicare, uno teste, imò propriâ confessione reum damnare potuit. Ibid. §. præced. גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בד ולא מלקין את האדם בהוראת פיו אלא על פי שנים עדים : וזה שהרג יהושע עכן ודוד לגר עמלקי בהוראת פיהם הוראת שעה היתה או דין מלכות היה: *scriptura decernit ne judies quempiam damnent suâmet significatione, sed ex ore duorum testium. Achan ergò quem Iosua (c. 7. v. 21.) & proselytus Amalekita (2. Sam. c. 1. 10.) quem David ex proprii oris indicatione interfecerunt extraor-*

extraordinaria sunt exempla, & processus Regii. Hal. Melachim fin. c. 3. וכל ההורגין נפשות שלא בראיה ברורה או בלא התראה אפילו בעד אחד או שונא שהרג בשגגה יש למלך רשות להרגו *homicidas etiam sine demonstratione manifestâ, vel desertatione praviâ; imò teste unico; & quamvis insidiator per errorem interfecerit, vicißim interficiendi Rex potestatem habet.* Aliud Regulariter nemo judicabat in propriâ causa: vel si quis juris sui fiduciâ præsertim quando periculum è morâ metuitur, ipse sibi suũ ab adversario vendicaret. tenebatur tamẽ id postea corã judicio comprobare: legitima lite cum illo experiri & aliorũ sententias expectare. H. Sanh: c. 2. §. 16. יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש בידו כח הואיל וכדת וההלכה הוא עושה אינו חייב לטרוח ולבא לבית דין אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אילו נתאחר ובא לבית דין לפיכך אם קבל עליו בעל דינו והביאו לבית דין ודרשו ומצאו שעשה כהלכה ודין אמת דן לעצמו אין סותרין את דינו *potest aliquis sibi ipsi jus administrare, si vires habeat modò juxta æquitatem & constitutiones id faciat, non opus habet fatigari & statim ad judices currere, quamvis nulla sit pecunia jactura, differt tamen; & postea demum assumpto secum reo vadit ad Synedrium: ibi judices inquirunt in factum, & si deprehenderint fecisse juste, non rescindunt.* Rex vero etiam in causâ proprium honorem concernente, jus sibi dicere potuit, & contemptores suæ majestatis vel contumaces punire: Hal. Mel. 3. 11. כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא חייב מיתה ואם רצה להרגו יהרג שנ׳ כל איש אשר ימרה את פיך וגו׳ וכן כל המבזה את המלך או המחרפו יש למלך רשות להרגו כשמעי בן גרא *quicunq; rebellat contra regem Israël, in eum rex potestatem habet interficiendi; etiamsi (leve præceptum fuerit. v. g.) mandaverit cuidam è plebe ut abiret in locum hunc vel illum, is verò non abiverit; aut prohibuerit nè domo egrederetur; is verò egressus fuerit. Hi mortis rei sunt ut si modò rex velit (nec clementiam juri suo præferre malit:) eos occidere posit. sicut dicitur (Ios. 1. 18.) quicunque rebellaverit ori tuo, nec obedierit cunctis jußionibus tuis, interficiatur. Sic etiam qui contemnit regem aut pudefecit eum; exemplo Simei filii Gera (2. Sam 16. 6. & 1 Reg. 2: 42.)* Summa; si quis nil aliud deliquisset, poterat eum solâ contumaciæ culpâ punire: atque crescentis inobedientiæ pœnas, in terrorem aliorum exasperare: quod tantum de regis Iure dictum; neutiquam factis Tyrannorum patrocinatur; sed inculcatur simul anxiè nè hac potestate abusi; sanguinem humanum temerè fundant. Quod Maymonides præclarè, ut omnia, complexus est in exam: testium H. Sanh. c. 12. §. 3. hisce verbis: הוו יודעים שלא כדיני ממונות דיני נפשות דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם וזרע

N 3

תלויין בו עד סוף כל העולם שהרי בקין נאמר קול דמי אחיך צועקים דמו ודם זרעו נברא אדם יחידי בעולם וכל המאבד נפש אחת מעולם מעלה עליו כאילו אבד עולם מלא הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון הם נבראים ואין פני כל אחד מהם דומין לפני חברו שמא תאמרו מה לנו ולצרה זו לחוב בדמו *scitote quòd mulcta pecuniaria à capitalibus judiciis multum differãt. ibi homo expendit tantùm facultates suas ut absolvatur, hîc verò cruorem suum, à quo tota ipsius posteritas dependet, usque ad finem seculi. ea propter dicitur in historiâ Caini (gen. 4. 10 plurali numero) Sanguines fratris tui clamant, hoc est cum ipsius sanguine sanguis quoq; filiorum eius (quorum generationes hoc homicidio intercepisti.) Initio creavit* DEUS (*non totos populos simul, sed*) *unicum hominem in mundo, qui ergo unum vitâ privat, ei reputatur ac si totam gentem interimisset* (*quippe qua inde potuisset enasci.*) *Ecce quotquot in hunc mundũ procreamur, habemus cum Adamo primo communem formam omnes, licet vultibus infinitis modis differamus, fit hoc, nè quis fortè dicat: quid mihi cum alio & afflictione illius? quid ad me sanguis eius:* (*cuius tamen inter omnes homines tanta est communio.*)

Itaque non opinor probatum iri factum Principis Synedrij, qui tantùm ut exemplum statueret plurimas mulieres unâ die sine legitimo processu damnavit. de quo idem Maym. cap. 24. §. 9. יש לבית דין להלקות מי שאינו מחוייב מלקות ולהרוג מי שאינו מחוייב מיתה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה וכיון שרואים בית דין שפרצו העם בדבר יש להם לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם הכל הוראת שעה לא שיקבע הלכה לדורות: מעשה והלקו אדם שבעל אשתו תחת אילן ומעשה באחד שרכב על הסוס בשבת בימי יוונים והביאוהו לב״ד וסלקוהו: ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמנים נשים ביום אחד באשקלון ולא היו שם כל דרכי הדרישות והחקירה וההתראה ולא בעדות ברורה אלא הוראת שעה: *licet judicibus verberare qui non meritus est verbera, & occidere qui mortis non reus est. nequaquam ut* (*pro lubitu*) *transgrediantur legem, sed ut faciant* SEPEM *legis* (*h. e. crescentibus delictis pœnas exasperent*) *si vident invalescere plebem in quodam* (*delicto*) *possunt sepire & cohercere prout videbitur: sed omnia tantùm ad tempus, non ut consuetudo fiat in prajudicium. Exemplum verberarunt virum qui jungebatur uxori sub arbore. Aliud. eum qui Sabbatho equitabat in luto lapidarunt. Aliud. Simeon filius Schetach suspendit octoginta fœminas unâ die in Askalon, quamvis non præcesserat plenaria inquisitio nec omnes solennitates judiciorum. sed id temporarium erat.*

Revertor ad Regem, cuius potestas non absoluta erat, sed variè limitata: unde hoc jus vitæ & necis *certâ* tantum *moderatione* habuisse supra in Theoremate diximus. Præterquam enim quòd graviora cum Synedrio cõmunicare debuit (ut infr. Theor. XVI sequetur) etiam hic non quovis genere mortis punire potuit, sed solo

gladio delinquentes plectere. Maym. H. Melach. cap. 3 §. 12. אין למלך
רשות להרת אלא בסייף בלבד ויש לו לאסור ולהכות בשוטים לכבודו אבל
לא יפקיר ממון ואם הפקיר הרי זה גזל׃ *interficiendi potestatem Rex non*
habet nisi gladio tantùm: licet tamen ei ligare & percutere scuticâ, ob
honorem suum: at nemini opes publicare. nam si publicaret, audiret Ra-
ptor. & Hal. Sanh. c. 15. §. penult. nominantur ambo facinora, ob quæ
sola quis capite plectebatur: הנהרגים שנים הרוצח והנדחת *occidendi*
(scil. gladio) bini sunt; homicida, & (urbs.) excommunicata. Aliàs præ-
ter hanc decollationem quæ regum propria erat, ibid. §. 6. Synedrium
habebat tria suppliciorum genera, Strangulationem, Combustionẽ,
atque Lapidationem; quæ hic obiter recensebo ex eod. cap. quoniã
paradoxa sunt & multò aliter comparata quàm vulgò putatur. Strã-
gulandi olim non suspendebantur, ut nobiscum fures de patibulo,
(nisi quis simul Blasphemus aut Idololatra extitisset, quo casu post
aliud supplicium modò in sublime attractus fuit.) sed fimeto ad ge-
nua usq; insistentes, mappâ suffocabantur §. 7. מצות הנחנקין משקעין
את המחויב בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרך וכורכין על
צוארו ושני עדיו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שתצא נפשו׃ *Ritus strã-*
gulandi. immergebant reum stercori usq; ad poplites suos, & indebant su-
darium durius medio tenerioris, atque circumvolvebant collo eius; tunc at-
trahebant id ambo testes quilibet ad se, donec excluderent animam. Cõ-
burendi non in succenso rogo cremabantur, ut veneficæ nobiscum,
sed liquefacto metallo in os infuso necabantur, etiam in fœtidâ pa-
ludæ §. 5. מצות הנשרפין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנים
סודר קשה לתוך הרך וכורך על צוארו ושני עדיו זה מושך אצלו וזה מושך
אצלו עד שהוא פותח את פיו ומתיכין את הבדיל ואת העופרת וכיוצא בהן
והוא זורק לתוך פיו והיא יורדת ושורפת את בני מעיו׃ *Ritus comburendi*
fimo immersum ad genua usq;, trahebant hinc inde mappâ circa collum
convoluta, donec os aperiret. mox liquefactum stannum vel plumbum, in-
fundebant hianti, ut descendens intestina concremaret. Lapidandi non
multis aut minutis ictibus petiti sed de ferali colle præcipitati &
uno grandi saxo fuerunt obruti: nisi fortè hoc ad mortẽ nõ suffecerit
§. 1. כיצד מצות הנסקלין רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין את המחויב
סקילה בגדיו ומכסין ערותו מלפניו ואין האשה נסקלת ערומה אלא בחלוק אחד
ובית הסקילה גבוה שתי קומות עולה לשם הוא ועדיו וידיו אסורות ואחד מן
העדים דוחפו על מתניו מאחוריו והוא נהפך ונופל על לבו לארץ אם מת יצא
שהרי נאמר סקול יסקל או ירה יירה הנה השוה הנסקל שנפל את האבן עליו
אם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ ואם לא מת מרחיפהו ומגביהין העדים
אבן שהיתה מונחת שם משא שני בני אדם והעד השני מרפה את
ידו ומשליך האבן על לבו אם מת בו יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנ׳
יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה׃ *Quomodo lapidabãt*

quatuor ulnis ante locum supplicii exuebant damnato vestes, tegebantque turpitudinem ejus ab anteriori parte, at mulierem lapidandam non denudabant nisi parte modicâ: porro supplicii locus altus erat staturas hominū binas, illuc ascendebat ipse unâ cum suis testibus, habens manus (antrorsum) ligatas, unus testium impellebat ipsum circa lumbos, retro, ut conversus decideret ad terram super cor suum: si inde moreretur, peractum erat, quia dicitur (Exod. 19, v. 13) lapidando lapidabitur, aut projiciendo præcipitabitur. en! æquiparatur lapidatus quem saxum oppreßit, præcipitato qui seipsum terræ allisit. Tandem etiam pietatis ratione sic limitata fuit Regum potestas: ut subditi obedire non nisi ad aras usque tenerentur: hoc est, si quid contra legem aut conscientiam jussi essent ad parendum non obligarentur. quòd pulchrè congruit cum illo Petri, Act. 5. 29. DEO magis obtemperandum esse quàm hominibus: & Rabini etiam latius, ad res minoris momenti extendunt. H. Mel. c. 3 §. 13. המבטל גזירת המלך בשביל שנתעסק במצות. אפילו במצוה קלה הרי פטור דברי הרב ודברי העבד דברי הרב קודמין ואין צריך לומר אם גזר המלך לבטל מצה שאין שומעין לו זה. *Qui negligit decretum regis propterea quod occupatur in lege, quamvis præceptum vile sit; ecce is immunis est! ubi enim jussa Domini & servi concurrunt, oportet illa prius exequi. Dicere nil opus est, si quid contra legem decerneret: tunc enim prorsus non paretur.* Memorabile hujus rei exemplum contigit sub Johanne Hyrkano f. Simeonis, Pontifice simul & Rege, qui odio Pharisæorum factus erat Sadducæus, & Judæos ad eandem sectam cogere nitebatur: sed ipsi mille mortes oppetere malebant quàm à suorū traditionibus vel hilum discedere. Joseph. l. 13. antiq. c. 18. & inde abbreviator Josippus mihi p. 45. צוה המלך ויעבירו קול בכל מדינות מלכותו לנהוג מנהג צדוק וביתוס וכל איש אשר ימרה את פיהם יומת בחרב וזהו יוחנן כהן גדול ששמש בכהונה גדולה מ׳ שנה ולבסוף נעשה צדוקי אבל לא שמעו ישראל מצות המלך והיו נוהגים מנהג החכמים בסתר והמלך מבקש עליהם וכל מי שנגלה הורג אותו והפיל עם רב מישראל: *præceperat rex & promulgaverat publicâ voce per omnes provincias regni sui, ut reciperet dogma Zadok & Baithos (hæresiarcharum, qui ex malè intellecto apophthegmate præceptoris sui Antigoni Sochæi abnegarunt præmia pietatis; & consequenter providentiam DEI animæ immortalitatem, angelos, æternamq; vitam addens comminationem mortis, si quis obsequi recusaret. Hocq; jußit Iohannes ille qui summum sacerdotium per annos 40 obtinens, sub finem ætatis factus erat Sadducæus. At illi non obedientes regi, perseverabant in placitis sapientum, occulte tamen. Rex igitur inquisitione habitâ quoscunque rescivit occidit, & sic stravit grandem populum de Israël* R. David Ganas in suo Zœmach. nominat imprudentem quendam virū, qui totum

qui totum hoc causatus fuerit, & suis intempestivis exprobrationibus regem, inter convivandum irritârit; dignam suo Zelo mercedē consecutus. part. 1. fol. 32. b. המלך התריב את מקדש הצדוקים והכותיים שעשו בהר גריזים ברשיון אלכסנדר׳ מוקדון ובשובו בשלום עשה משתה לחכמים והיה ביניהם כסיל ושוטה שמו אליעזר בן פיערא הוא אומר למלך די לך כתר מלכות כי כתר כהונה לזרעו של אהרן והיו לוחשין שהמלך היה חלל שאמו היתה נשבית בהר המודיעית. ויקצוף המלך מאוד ויהרוג מהפירושים. עם רב. ואת. הכסיל אליעזר שרף באש *Rex demolitus erat fanum Sadducaeorum & Samaritanorum, quod permissu Alexandri Macedonis extruxerant in monte Govizim. Reversus ergò cum pace fecerat convivium sapientibus; inter quos unus aderat insipiens, cujus nomen Eliezer filius Peora, is dicebat regi: sufficiat tibi corona regni. nam corona Pontificatus debetur semini Aaron. Mussitabant quoq; regem esse illegitimum, quippe cujus mater olim capta fuerit in monte Modiit. Accensus igitur irâ interfecit Pharisaeorum plurimos, & insipientem Eleazarum flammis combussit.*

Theor. XV.

Cui etiam decimas, vectigal & tributa debebant

REGI decimas quoque deberi, Maymonides expressè tradit, & scripturis probare videtur, H. Melach. cap. 4. §. 8. יש לו מעשר מן הזרעים. ומן האילנות. ומן הבהמות. שנ׳ וזרעכם וכרמכם יעשר ואת צאנכם יעשר: *habet ille decimas frugum, arborum & jumentorum, sicut dicitur, (1. Sam. 8. vers. 15.) sementem vestram & vineas vestras addecimabit (item vers. 17.) pecus vestrum addecimabit.* verùm ego non video, an vel quomodo id præstitum fuerit? nam certum est decimas ex instituto divino fuisse personarum sacrarum, nō verò politicarum, proprias. Num. 18. v. 20. & seqq. *Dixit Dominus ad Aharon, in terrâ eorū nil hæreditabis, nec ullam partē possidebis: ego enim sum portio tua. & ecce dedi filiis Levi universas decimas Israëlis in hæreditatem, pro ministerio suo. &c.* quod etiam Deut. 18. 2. & alibi passim repetitur. unde Iosua in distributione terræ Canaan c. 13 v. 14. & ult. nullā eis portionē assignavit. Quin & ipse Maymonides, in tribus Halachis תרומות מעשר ומעשר שני quas de negotio Decimarū prolixè ac diligētissimè perscripsit, nil amplius, quod sciam regis meminit: sed ita se res habebat, ut breviter & obiter inde recensebo. Ex omnibus terræ proventibus, qui ad

humanæ vitæ ſuſtentationem pertinebant, juſſi ſunt in ſacros uſu aliquid ſegregare: ſcilicet è frumento, tritico, avenâ, hordeo, legúminibus, oleo, muſto, ficubus, malogranatis: adoque de zizaniis quibusdam H. Trumos c. 2 poſt init. הכרשינין אף על פי שאינם מאכל אדם הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון חייבין בתרומה ומעשרות והאזוב והקרנית שורען מתבלין לאדם חייבין במעשר *vicia* (wicthen *ſemilatinum*) *quamvis non ſint humana nutrimenta, quia tamen famis tempore comeduntur, etiam addecimari debent. ſic & Hyßopus atq, origanum, quorum ſemina ſunt homini condimenta, decimantur.* quod lucem fœneratur loco Matth. 23. v. 23. ubi etiam hortenſia, ut anethum, mentha & cuminum à Phariſæis addecimata leguntur; quod Chriſtus non ſimpliciter improbavit, ſed præpoſterum ſtudium, in re minuta reprehendit, quomodo judicium, miſericordia & fides multò graviora ſecurè interim negligebantur: quorum hæc facere quidem, illa verò non intermittere debebant. Ex omnibus iſtis, & animalium quoque fœturâ, non tantùm decimas, ſed ſi rectè ſupputemus omninò quintas partes pendebant; ſicut demonſtrabo. Nam primò primitias offerebant ſacerdotibus, quæ pars erant ferè quinquageſima. Ead. Hal. init. c. 3. תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה כמה הוא שיעורה שנתנו חכמים עין יפה אחד מם׳ .והבינונית אחד מחמשים עין רעה אחד מששים ולא יפחות מאחר מששים: *oblatio magna (h, e. primitiarũ καῤ ἐξοχὴν ſic dicta) non habet præſcriptam quantitatem in lege; ſed mẽſura eius vel æſtimatio quam ordinarunt ſapientes hæc eſt: oculus bonus (ſive liberalis.) offert unum è 40. mediocris unum è 50. malus autem oculus ſive avarus) unum è 60. nec licet minus offerre ſexageſimâ parte.* Deinde modò Decimas dabant Levitis pro alimoniâ ipſorum. Hal. Maaſer. init. c. 1. אחר שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחד מעשרה מן הנשאר וזהוא הנקרא מעשר ראשון והמעשר הזה ללוים זכרים ונקבות ומותר באכילה לישראל ובטמאה שאין בו קדושה כלל ובכל מקום אינו קדש אלא מעשר שני אף מעשר ראשון שנטלה תרומתו חולין לכל דבר לפיכך בת לוי שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה המעשר ואוכלת: וכו׳ *poſtquam ſeparaverunt oblationem primitiarum, dant decimam partem de reſiduo, quæ vocatur prima, & cedit Levitis utrinsq, ſexus. hanc comedere fas eſt, etiamſi quis impurus ſit; & omni loco, non enim ſanctitas eſt niſi in decimis ſecundis. at primæ ſunt profanæ, adeò ut etiam filia Levitæ ſcortationibus polluta eas comedere poßit.* Et ex his ipſis decima, hoc eſt, univerſi proventus centeſima pars, debebatur filijs Aaron. num. 18. 26. Poſteà de reſiduo ſegregabant alias decimas, quæ tertio quoque anno à Sabbathico, cedebant peregrinis, pauperibus, viduis atque pupillis; Deut. 14. v. 28. cæteris verò intermedijs, ſervabat eas quilibet ſibi

bi ipsi, ad usus conviviorum sacrorum in profectionibus Ierosolymitanis; aut si procul inde habitaret, pecuniam è divenditis collectã, & in aliud impendi prohibitam, illuc afferebat. Ibid. vers. 22. & 24. Maym H. Maas. Scheni. cap. 1. אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני כל תבואות ובשנה שלישית וששית מפרישין מעשר עני חלף מעשר שני: וכו׳ *separatis prioribus decimis, dabant & secundas ex omni proventu, quotannis; sed anno tertio & sexto (periodi septenariæ) pauperibus. &c.* vides ex allatis, si quis verbi gratia 102 Logos olei expressisset; primò duos, nomine primitiarum pro sacerdotibus; mox denos, titulo decimarum primarum pro Levitis: tandem novenos de residuo, causa decimarum secundarum pro pupillis abstraxisse, sicque in universum 21. de 102. h. e. totius centuriæ quintam circiter partem alienasse. Inter quas tot erogationes nulla regis erat. nec ullius meminit Tobias, debitorum liberalissimus ille solutor; minimè omissurus si quicquam debuissent. c. 1. v. 6. in hæc verba narrans: *ἀπαρχὰς καὶ τὰς δεκάτας τῶν γεννημάτων, καὶ τὰς πρωτοκουρίας ἔχων, καὶ ἐδίδουν αὐτὰς τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν πρὸς τὸ θυσιαστήριον πάντων τῶν γεννημάτων. Τὴν πρώτην δεκάτην ἐδίδουν τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς θεραπεύουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ, τὴν δὲ δευτέραν δεκάτην ἀπεπρατιζόμην, καὶ ἐπορευόμην καὶ ἐδαπάνων αὐτὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν: τὴν τρίτην ἐδίδουν οἷς καθήκει, καθὼς ἐνετείλατο Δεββώρα ἡ μήτηρ τοῦ πατρός μου* quæ verba quia in latino & germanico aliter leguntur sic græcè placuit exscribere: in hebræa verò Schreckenfuchsii editione multò etiam significantiora sunt. Habebant autem tunc adhuc reges suos Judæi: vixit enim Tobias minimum ses qui seculo ante captivitatem Babylonicam. Quod si diuturnitate temporis, regiæ decimæ in desuetudinem abijssent, non reticuissent hoc Rabini talium curiosissimi, qui etiam minorem negligentiam Hasmonæorum tempore subortam notarunt. Hal. Maaser initio cap. 9. בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק שלחו בד׳ הגדול ובדקו כל גבול ישראל ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני היו עמי הארץ סבורין על עצמן לפיכך גזרו שלא יהיה נאמן על המעשרות אלא אנשים נאמנים אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנין לומר מעושרין הן וזהו הנקרא דמאי: *in diebus pontificis Iohannis qui successit Simeoni, emiserat senatus magnus exploratores in omnes terminos Israël, & deprehendit, quod primitiarum oblationes quidem fideliter redderent, utrasque, verò decimas, primã scilicet, secundam & eam quæ pauperum est imminuerent. Ideò decreverunt, nè quis posthac (solus sine teste) sufficeret ad decimationem, nisi homo notæ probitatis: at plebeiorum fructus semper dubij essent, nec ipsi-*

met de decimatione testari possent. inde natum est quod vocant Dammai *i. e. suspectum. &c.*

Pergo ad vectigalia. ut enim corpus absque nutrimento tabescit; ita regnum sine reditibus enervaretur, etiam nemine extraneo hoste id infestante. Inter reditus autem acie primâ loco Vectigalia, sive Portoria, quæ mercibus & illarum vectoribus, circumvectionis aut venditionis nomine, proque usu viæ publicæ imponuntur, & juxta frequentiores transitus vel pontes exiguntur. horum jura rex hebræus habuit sine controversiâ M. H. Mel. c. 4. §. 1. קוצב לו מכס ואסור להברית מן המכס שיש לו לגור שכל מי שינגוב המכס ילקח ממונו או יהרג שנ׳ יהיו לך למס ועבדוך. *ordinat sibi Telonia, quæ vitare vel effugere nefas est. licet enim eum qui vectigali se subducendo, illud quasi furatur, privatione bonorum vel vitâ quoq; punire; quia dicitur (Deut. 20. 11.) erunt tibi tributarij & servient tibi.* De jure nostro non soluti vectigalis pœna mitior est, ut subductæ merces in Commissum cadant, & fisco acquirantur. *Quod commissum est, statim desinit eius esse qui crimen contraxit; dominiumq; rei vectigali adquiritur.* Ulpian. l. comm. 14. ff. de Publicanis. Monere autem nil opus est, non posse omnium promiscuè rerum vectigalia indici honestè, constat quantum bonæ existimationis Vespasiano exhalârit cum graveolentis urinæ telonio: quamvis ille lucri odorem quemcunque bonum existimaret. ridiculum verò est Morinos Britanniæ populos olim pro platani umbrâ vectigal solvisse; quoniam arbor illa genialis ex alieno petita orbe, per mare Jonium in Diomedis insulam, ejus tumuli gratiâ primùm invecta, inde Siciliam transgressa, tandem ad has etiã gentes tributarias fuit allata, ut Plinius excusat, not. hist. l. 12. c. 1. Et videtur ipsâ rerum natura, quorundam bonorum vectigal abhorrere; si verum est quod de Salinis in Troade refert Athenæus, exaruisse illas cum à Lysimacho vectigal imponeretur, & cum remitteretur mox affatim rursus affluxisse. Quænam publicanorum in Judæa fuerit conditio tempore Christi, sub Romanis, & quomodo per licitationem telonia conduxerint, partim ex Evangelicâ historiâ, partim è Josepho cognosces. hæc de ordinarijs reditibus.

Porrò si qua necessitas incideret, poterat rex etiam extra ordinem à subditis pecuniæ contributionem exigere: ut enim opes publicæ pacis ornamenta sunt, ita etiam subsidia belli, adeoq; nervus rerum gerendarum. Eod. init. c. 4. Mel è Mass. Nedarim. רשות יש למלך ליתן מס על העם לצרכיו או לצורך המלחמות: *facultatem habet rex imponendi tributum populo, ad necessitatem vel suam vel militarem.* Nescio an rectè Tributa vocentur, cum non sint anniversaria; dicamus:

eamus potius Collationes vel Collectas, quæ ſic exiguntur; & illud vocabulum tribuamus ijs, quæ devicti hoſtes in recognitionem ſubjectionis contribuunt quotannis. Erat verò prudentiæ (nè diviti pauper æquaretur.) non perſonis ſed rebus haſce collectas indixiſſe, & ſecundum proportionem Geometricam, proque modulo poſſeſſionum eas exegiſſe. Nam ut aucto, vel meliorato fundo, collecta jure creſcebat; ſic rebus incendio, ſterilitate agrorum vel alio caſu imminutis meritò & ipſa minuebatur. Nec video quàm rationabiliter aliqui olim apud Romanos, in ſingulas ædium ſuarum tegulas, certos aſſes dependere juſſi ſint; cum pauperculus aliquis vix eam domum, contra ditior alius multa inſuper latifundia poſſidere potuerit, rectius fortè ijdem fecerunt; quando in uſus Punici belli poſterioris, pecuniam à civibus mutuò accipere, quàm nimiis exactionibus gravare maluerunt. Tondere pecus licet, non deglubere, nec expedit anſeres ſic deplumare ut pennæ nequeant recreſcere. prov. 33. ult. qui naſum nimis emungit elicit. דם *ſanguinem*, quo nomine apud Chaldæos etiam *pecunia* notatur (vide Thisb. Eliæ.) quia ſanguine ac ſudore pauperum paratur. Idem ſapiens gnomographus cap præced 29. v. 4. *Rex juris ſui obſervans ſtabilit regnum; at* איש תרומות *vir oblationum (h: e: exactionum) deſtruit illud* ad quæ verba notat Aben-Ezra ידענו כי תרומות הנשיא שהוא לוקח מעם הארץ היא ששית האיפה כלומר לוקח תרומות רבות יותר מן המדה הידועה יהרוס אותה *conſtat quòd oblatio principis, (h. e. duodecimviri ſive Tribuni) quã accipit à plebeiis (contribulibus) ſit ſextapars Epha (h. e. ſemiſsis Sati.) vult igitur dicere: qui ultra eam menſuram exigit plura quàm ſibi debentur, potius deſtruit regionem.* Et ad eundem locum R. Lev. B. Gerſ. הנה לא קרא זה האיש מלך כי אין כמוהו ראוי להיות מלך *ecce talem ſcriptura non dignatur appellare Regem, ſed ſimpliciter vocat Virum; quia indignus eſt regio titulo!* Itemque Kabvenaki אם יהיה המלך לוקח מתנות מבני אדם או ירים מס על עמו הוא יהרוס העיר במעשהו *ſi rex munera extorquet ab hominibus; aut exaſperat tributum populi ſui, hoc ipſo facto civitatem evertit*: ſi non ſimul & ſeipſum. neque enim novum eſt, ut Actæon aliquis venationi nimium intentus, à propriis canibus dilanietur. Faceſſant igitur illi excoriatores hominũ, qui rem omnem cum pulviſculo, quod dicitur, evertunt; & nè prætextus vel color deſit, nunc hoc nunc illud cauſantur; ut luſciniolæ nunquam ſua cantio deficit. finxit & Heliogabalus connubia Deorum, ad quæ ſibi dote opus eſſet, ut ſic pecunias extorqueret. Contrà, ſcitum erat illud Andrienſium, qui, cum Themiſtocles pro pecuniâ legatus dixerat, afferre ſe comites duos Divos Πειθὼ καὶ Βίαν;

imperterritè responderunt, sibi quoque Numina totidem adesse Ἀπορίαν καὶ Πενίαν.

Superest ut de maleficorum & bello subactorum opibus dicatur. nam & inde notabilis portio accedebat fisco regio. Neminis quidem vivi opes publicare nec mulctas exigere poterat, nisi Raptor audire vellet; ut Theor. superiori dictum. At justo judicio damnatorum opes sibi vendicabat. Mos. Mikoz pr. Aff. 114. הרוגי מלכות נכסיהם למלך *occisorum à rege facultates cedunt regi.* Præsertim verò bona hostium legitimo bello devictorum, inter ipsum & duces dividebantur. prædiorum ipse sumebat non prorsus unciam, spoliorum verò semissem, sed regii thesauri totum assem. Melach. 4. 9. המלך משיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד מי״ג ודבר זה חק לו ולבניו עד עולם וכל הממלכות שכובש הרי אוצרות המלכים למלך ושאר הבזה שבוזזין בוזזין ונותנין לפניו והוא נוטל מחצה בראש ומחצית הבזה חולקין אותה כל אנשי הצבא ביחד: *rex unctus tollit de omnibus terris quas subigunt Israilitæ, partem unam è tredecim (h. e. tantundem quantùm una tribus.) hoc est jus eius & filiorum post se in seculum. Si qua regna vincit, suppellectilem regiam (quippe quæ nulli privato congruit) ipse capit in solidum. cæteras verò prædas (bonorum mobilium) quas prædantur, dividunt: ipse sumit medietatem primò, deinde reliqua medietas distribuitur inter capitaneos.* Sed de his amplius dicetur jam capite sequenti, velut in propriâ sede.

CAPUT V.

DE BELLO.

Theor. XVI.

Bella quædam jussu legis gerere tenebatur.

PALÆSTINAM antiquitus incoluerunt Cananæi, populi è Chamo Noæ filio nati. ut è genes. 9. 18. & 10. 16. apparet. Quamvis verò authores gentis ibi plures enumerentur, scriptura tamen præcipuè septem familias recenset. Deut. 7. 1. scilicet. Hethæos, Gergezæos, Amorhæos, Chananæos in specie, Pherezæos, Hevæos & Iebusæos, qui extirpandi fuerint & funditus eradicandi. Eorum sedes ex analogiâ libri Josuæ delineavi, & non tàm

ornatus

ornatus quàm memoriæ causâ, proque meliori perceptione dicendorũ in hanc quam vides Tabellam conclusi. Erant autẽ superstitionibus mirè dediti, & varijs partim horrẽdis abominationibus infames Deut. 18. 10. liberos è se natos, opinione sacri cultus vel meriti, ustulabant Idolo Moloch.: magiam, incantationes ac veneficia exercebant: necromantiam quoque & auguria quod propterea moneo, nè quis putet à Justissimo DEO, sine culpâ suâ fuisse possessionibus exutos & vitâ privatos. Horum terras opportunitate loci fertilissimas, melle quasi ac lacte fluentes, pridem Abrahæ promiserat DEUS, Genes. 12. 7. & 13. 15. & 15. 18. eiusq; posteris tanquam dignioribus colonis; modò reciprocâ pietate se gratos exhibeant. postquam igitur ex Ægyptiacâ servitute liberati, exactoque quadraginta annorum exilio, Arabiæ desertum emensi, ad has regiones appulerunt, cœperunt jussu DEI, duce verò Josuâ veteres inquilinos ad internecionem usque persequi. Nec tamen prorsus omnes extirparunt, sed remanserunt passim aliqui superstites, qui posterorum virtutem exercerent; nè scilicet tàm fertilis ubere tellus, simul omnibus colonis orbata, in vastas solitudines degeneraret, unde peius à feris bestiis quàm ab hoste humano timerent. Exod. 23. 29. Deut. 7. 22. Relicti sunt ergò habitatores Gaser in tribu Ephraim, facti tamen tributarii. Iof. 16. 10. Jebusitæ Hierosolymis in tribu Benjamin. jud. 1. v. 21. complures Chananæi in tribubus Manasse, Sebulon, Aser & Naphtali, versib. 27. 28. & seqq. adeò ut etiam Salomonis tempore multi Amoræorum Hethæorum, Pheresæorum, Hevæorum & Jebusæorum inter Israëlitas habitarint. 1. Reg. 9. 21. Imò longè serius,

Christi Servatoris ætate, Gergesæi adhuc superfuerint Matth. 8.28. Itaque ad Reges ea cura seculorum successione fuit devoluta ut hasce Chananæorum reliquias paulatim conficerent. & excinderent è numero populorum. R. Mos. b. M ym. H. Mel init. cap 5. אין המלך נלחם תחילה אלא מלחמת מצוה ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק. ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם ואחר כך נלחם במלחמת הרשות והיא מלחמה שנלחם אם שאר העם דיכ להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדולתו ושמעו: *ante omnia gerit rex bella mandata, nempè septem populorum & Amalek: juvatq; Israël contra hostes ipsi supervenientes. postea demum suscipit prælia majestatis contra gentes alias, ut dilatet terminos regni & augeat magnitudinem eius unà cum famâ.* E quibus verbis apparet Bella Hebræorum fuisse vel *Defensiva* contra incursus vicinorum, vel *Offensiva*, etiam adversus non lacessentes; hæcque rursus duplicia, vel *Legalia*, quæ Moses præceperat, vel *Vltronea* quæ quisq; pro dilatatione imperij sponte susceperat: de quibus Theor. seq. nunc illud excutiendum est prius, quod de Amalek adjunxerat. jubentur illi omnino deleri, ut nè quidem vestigium sub cælis amplius extet. Deut. 25. ult. victoriæ verò memoria in solis chronicis conservetur Exod. 17. 14. R. Mosche de Kozi præc. affir. 116. & rursus pr. negat 226 item Maym. H. Mel. cap. 5. § 3 מצות עשה לאבד זכר עמלק שנ׳ תמחה את זכר עמלק ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו כדי לעורר איבתו שנ׳ זכור את אשר עשה לך עמלק מפי השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב שאסור לשכוח איבתו ושנאתו: *legem habemus qua jubet nos perdere memoriam Amalek. & sonat (Deut. 25. 19.) dele memoriam Amalek. Item aliam, quæ jubet nos contra, meminisse jugiter operum eius malorum & insidiarum, ut excitemus (vel acuamus.) iras nostras adversus eum; quæ sonat (vers. 17.) recordare quid fecerit tibi Amalek. ex orali Kabalâ didicimus, verbum textus:* Recordare: *referri ad os, (quo jugiter id narrandum sit) sed verba (vers. 19.)* Non obliviscaris: *respicere cor, nè unquam obliviscantur illius odij.* Quid ergo est illud grande nefas, cujus indesinenter meminisse debent? oportet Amalekitas insigne quoddam hostilitatis specimen edidisse, aut facinus patrasse præ aliis notabile, quo tàm irreconciliabile odium & vindictam perpetuam meriti sint erant enim aliàs Judæorum agnati, ex Esau oriundi, Genes. 36. 12. unde & Edomæi descendũt. vers. 9. quibus tamẽ parcere jussit Deus, Deut. 2, 5. cur igitur isti sunt deterioris cõditionis? id scriptura duobus verbis innuit, Deut. 25. v. 18. ויזנב הנחשלים *decaudicavit debiles.* quod nostri interpretes metaphoricè accipiunt de agminis extremitate trucidatâ, quia Græci sic reddiderunt, ἔκοψε τὴν οὐραγίαν,

τοὺς κο-

τὰς κοπιῶντας ὀπίσω σȣ. Iudæi verò quibus ex lege incubuit iſtorum particularius meminiſſe, ad verbum exponunt. amputaſſe virilia quibuſdam laſſis de tribu Dan, qui tardius erant ſecuti, in exprobrationem & contemptum circumciſionis. audiamus ipſosmet narrantes R Bacchai ſub finem Parſæ Ki Teze. חותך מילה וזרק כלפי מעלה ואומר טול מה שבחרת והיה עושה זה מאותן חסרי כח הזנבות והחלושים שבהן מחמת עונות שהיה הענן פולטן וכתוב למעלה מן הענין והחזיקה במבושיו בא שמואל עה׳ ופרע להם שנ׳ וישסף את אגג היה מחתך את בשרו כזתים ומאכיל לנעמיות מהו עמלק עם לק עם שבא ללקק דמן של ישראל ככלב ר׳ לוי בשם ר׳ שמעון בן חלפתא אומר למה היה עמלק דומה לזבוב שהוא להוט אחר המכה כך היה עמלק להוט אחר ישראל: *abſcidit membra circumciſionis & proiecit ſurſum verſus cœlum dicens:* Tolle quod Elegisti! (*Deum irridens: ut Iulianus Apoſtata Chriſtum, occlamans: Vicisti Galilæ!*) *hocque fecit languidis illis in extremo agminis, quos* (*via Comes & monſtratrix*) *nubes eiecerat* (*neſcio quid hoc ſit alterius miraculi.*) *congruit quod eodem capite ſcribitur.* (*verſ. 11.*) *in ſimili negotio. de muliere verenda contrectante. Sed venit Samuel, & vindicavit hoc ſcelus quando dilaniavit regem eorum Agag.* (1. *Sam* 15. 33.) *hoc eſt, iure talionis amputavit* (*præputiatam*) *carnem illius, ut olivas ſolent putare, & in cibum proiecit ſtruthionibus. Quid notat etymon Amalek.* עם לק *populum qui lambit, ſcilicet ſanguinem Iſraëlis, veluti canes. R. Levi. nomine R. Simeon f. Chalaciphta ait: ſimiles eſſe muſcis, qui ulceribus inhiant avidiſſime.* Habent hoc ex antiquiſſimo Targum Jonathæ ben Uziel, qui verſ. 13. capitis 25. Deut. ſic reddidit chaldaicè. דארעו יתכון בארחא והוה קטיל בכון כל דהוה מהרהר למסטי בתר מימרי הנון גובריא דמשבטא דבית דן דהוה בידיהון פולחנא נוכראה והוה עננא פליט יתהון ורביה עמלק מקביל יתהון וקטע ית גבריהון ושדי לעילא ואתון בית ישראל הויתון לעין ומשלהין מסוגי שעבורא דמצראי ומן דלוחי גללי ימא דעברתון במציעהון ולא דחלו בית עמלק מן קדם יי: *quæ occurrerunt vobis in via cum occidit è vobis quotquot cogitarunt declinare* (ὀπίσω τȣ λόγȣ *à ſermone meo ſcilicet viros tribus Dan, inter quos erat cultus alienus* (*Idolorum.*) *hos ejecit nubes* (*in columnæ formam caſtra præcedens* (*Exod.* 13. 21) *ſed excepit eos Amalek & amputavit loca virilitatis eorum, proiecitque ſurſum: tunc vos Iſraëlitæ laßi eratis & fatigati, à receßu ſervitutis AEgyptiacæ, praeq; terrore fluctuum maris, per cuius medium tranſieratis: at Amalekitæ nil verebantur* Deum. *R. Salom. Iarchi in com. ſ. h. l. ait etiam nefandâ ſed ipſis conſuetâ libidine Iſraëlitas inceſtaſſe: quo*

P

vel solo crimine diram internecionem meruissent. קרך לשון קרי וטומאה שהיה מטמאן במשכב זכר vox: *Accidit sumitur (eo significatu quo supra cap: 23. vers. 10.) de accidente pollutionis: quoniam abusi sunt illis prædicando:* Utut sit, hoc certum est, in lege magis exosos fuisse DEO, quàm ullos vicinarum gentium, nec vitâ tantùm & fortunis, sed etiam omni mentione nominis apud posteritatem; spoliari jussos. Erat hoc primum bellum Israëlis, & putant etiam fore ultimum:. Nam ipse Moses id cœperat statim ab egressu Exod. 17.11. vincens quamdiu palmas in sublime porrigeret: quia verò nondum omnes deleti sunt, existimat Commentator Maymonidis, ad marg.. cap: 5.. Melach: reservari cæteros Victori Messiæ, semper Augusto; dicens מצוה זו אינה נוהגת עד ימות המשיח לאחר כיבוש הארץ *præceptũ hoc non prorsus impleri ante tempus Meßiæ, qui subacturus sit terram* (quod fiet intra proximos 39. annos: nisi calculus recentium Rabinorum, & nominatim R. Esaiæ Anav. in præfatione Calendarij sui, fallit; quod equidem valdè suspicor.))

Quamvis verò scriptura vacationem à militiâ quibusdam indulserit. Deut. 20. v. 5. 6.7. de quo privilegio infra Theor. seq. dicetur amplius; ea tamen immunitas nemini concessa fuit in bellis legalibus, septem populorum & Amalek, contra quos universi etiam sponsus è thalamo, in aciem prodire debuerunt. סמ״ג pr. aff. 120: & רמ״בם H. Mel. 7. §. 4. בד״א שמחזירים אנשים אלו מעורכי המלחמה במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה *quæ dicta sunt de remißione virorum è castris, intelligantur de bello majestatis: at in præcepta bella omnes exeunt, etiam sponsus è cubili & sponsa è velamine suo (sub quo in solennitate nuptiali copulantur. Ioël. 2. 16.)* Hinc igitur longè facessat omnis metus, assumantur verò spiritus generosi & bonæ spei de certâ victoriâ pleni.. molles enim & degeneres animi, non tantùm per se nil efficiunt præclari, sed etiã contagione suâ strenuos quosq; inficiunt, ut unâ relaxentur & vincendi occasiones perdant. Itaque lex tàm seriò totque verbis inculcat, ut omni pavore abiecto, viriliter agant. Deut. 20. 3. quæ Moses Kozæus ad singulos actus hostiles referens, hoc modo explicat pr: neg: 231. אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם ר׳ לאוין הללו עניין אחד הוא והן כנגד ארבעה דברים שמלכי אומות העולם עושים במלחמה מניפין בתרסיהן להקישן זה לזה כדי להשמיע קול שיפהדו כנגדם וינוסו ומצהלין בסוסיהן להשמיע שעטת סוסיהן וצווחין בקולם ותוקעין בשופרות ובמיני משמיעי ק״ל והזהירה תורה לכך אל ירך לבבכם מצהלות סוסים ואל תראו מהגפת תריסין ואל תפחדו מקול הקרנות ואל תערצו מקול הצווחה כי ה׳ אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע.

להושיע אתכם *nè molleſcat cor veſtrum, nè paveatis, nè trepidetis, nè formideris ipſos. Quatuor prohibitiones iſtæ ſunt unius & eiusdem ſignificationis, ſed opponuntur totidem actionibus, quas ſolent reges gentium edere in prælio. quatiunt ſcuta ſua ut collidantur invicem, & audientes timore percellantur fugiantq́; provocant equos ad hinniendum, & impellunt ut latè perſonet ſtrepitus ungularum: conclamant voce arduâ: & clangunt inſuper taratantaris. adverſus tot formidabilium ſonorum ſpecies præmunivit eos lex ſigillatim. addens, ſi fiduciam habuerint, DEUM fore ſecum in pugnâ, & contra hoſtes auxiliaturum.* Inſignis eſt locus Maymonidis, ſub finem cap. 7. Mel. quo velut claſſico militum ſuorum animos incendit, ut in tàm juſtis bellis vitam pro lege profundere nil dubitent: jubens tunc omnem familiæ & propinquitatis curam, penitus ex animo delere; quæ ipſorum quidem animos enervet, alteris tamen nequicquam proſit: admiſcens quoque minas, quàm gravem DEI offenſam contrahunt qui mandata eius militaria tàm legniter exequātur; tùm verò quàm injurij ſint in cōmilitones, qui puſillanimitate ſuâ illorum ardores hebetent, ſicque cæſorum ſanguinis quodammodo rei fiant: erigens tandem & conſolans eos qui fortiter occumbunt, inituros paradiſum, affatim ibi recreandos.

מאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו
בעת צרה וידע שעל יחוד ה׳ הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא
יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם
מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה
ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו
ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כמי ששפך דמי
הכל שנ׳ ולא ימס את לבב אחיו כלבבו והרי מפורש בקבלה ארור עושה
מלאכת ה׳ רמיה וארור מונע חרבו מדם : וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד
ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד מובטח לו שלא ימצא נזק ולא
תגיעהו רעה ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה
לחיי עולם הבא שנ׳ כי עשה יעשה ה׳ לאדני בית נאמן וגו׳ והיתה נפש
אדני צרורה בצרור החיים את ה׳ אלהיך :

poſtquam intravit obligationē militiæ nitatur ſuper eum qui eſt expectatio Iſrael, ſervator eius in tempore afflictionis (Ierem. 14 8) & ſciat quòd pro confeßione unitatis divinæ pugnet gerat igitur ſecurè animam in manu ſuâ (h. e. periculum vitæ nil reformidet. phraſis è Iob c. 13 v. 14.) neq; cogitet de uxore ſuâ vel liberis, ſed memoriam illorum procul è corde removeat, in id ſolum intentus quod belli eſt. nam ſi inciperet fluctuare cogitationibus, non tantùm confunderet ſeipſum ſed etiam peccaret contra vetitum legis. Quin imò totius populi ſanguis pendet à collo ſuo. ſi enim ſuccumbunt, ipſe verò non ſatis ſtrenuè pro cunctis viribus pugnavit, perinde habetur, ac ſi cruo-

rem omnium ipse fudisset. sicut dicitur (Deut. 20. 8.) revertatur, nè liquefaciat cor fratrum ut suum. huc etiam accommodat Kabala illud (Ierem. 48. 10.) maledictus qui peragit opus Domini negligenter, & execrandus qui prohibet gladium suum à sanguine. Contra, qui prælio instat omni conatu, absq; trepidatione, cum proposito sanctificandi numen, in victoria securus confidenter sperare debet. nihil sibi nociturum vel eventurum adversi, sed paratum iri domum in Israel, congruam sibi & filiis post se in perpetuum, & habitum iri dignum æternâ vitâ, sicut dicitur (1. Sam. 25. vers. 28. 29.) parabit DEUS *domino meo domum stabilem, quia prælia Domini præliatus est; eritq; anima eius colligata in fasciculo vitæ cum* DEO *suo.* Quis est tàm imbellis, qui tali classico non animetur? aut in certam ruere mortem formidet? sæpè miratus sum quid sit illud quod Turcas, homines barbaros & si cũ Christianorũ industriâ conferas, multò nobis inferiores, tàm pertinaciter in acie retineat; ut aliquando se nostris ultrò quasi sacrificandos exhibuerint; sed nunc mirari desino, postquam in eorum Bibliis, Alkùranum dico, tot cohortationes ad fortitudinem inveni, suffultas paradisi promissionibus plusquam Sybariticæ, quâ vix ipse Sardanapalus optare possit suaviorem. quis non ejus quàm citissimè campos fieri festinet, cui summum bonum in hisce delitiis repostum? Suretâ *Imrani* patris Mariæ (quem Epiphanius *Ioakimum*, vulgus *Eli* nonat, Muhammedes verò Mosis parenti cognominé facit) v. 168 & 169.

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَآءٌ عِنْدَ
رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ۝ فَرِحِينَ بِمَا آتَيهُمُ ٱللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ
بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

nequaquam existimes eos qui occisi sunt in semitâ DEI *(hoc incompetente titulo semper appellat latrocinia sua.) mortuos sed vivos; apud Dominum suum sustentantur: lætantes eo quod suppeditat ipsis* DEUS *de abundantiâ suâ; & delectantur. quos non sollicitat quicquam de superstitibus, an terror (vel periculum) sit super eos. nec ipsi (amplius) contristantur.* Et eadem Suretâ, paulò anterius versibus 154. 155. exprobrat meticulosis ignaviam, qui se morti obijcere dubitant, sperantque domi fore tutiores: respondens, mortis horam esse fatalem, quâm nè domi

τὰ domi quidem evitare liceat, foris autem in militiâ occumbentes, gaudere insuper duplici privilegio, quod & peccati veniam consequâtur, & ab universali judicio sint immunes. si credere fas est!

يا ايها الذين امنوا لا تكونوا كالذين كفروا وقالوا لاخوانهم اذا
ضربوا في الارض او كانوا غزا لو كانوا عندنا ما ماتوا وما قتلوا
ليجعل الله ذلك حسرة في قلوبهم والله يحيي ويميت والله
بما تعملون بصير ، ولين قتلتم في سبيل الله او متم لمغفرة من
الله ورحمة خير مما يجمعون ولين متم او قتلتم لالي الله تحشرون ،

ô vos quicunq; creditis: nè sitis sicut illi qui abnegant, & dicunt de fratribus suis cùm pugnant in terrâ, aut gerunt se strenuè si manerent nobiscum, non morerentur, nec occiderentur! sic ponit DEUS *tale scandalum in cordis eorum. Sed* DEUS *est qui vivificat & mortificat: is omne id quod agitis intuetur. Quod si occidamini in semitâ* DEI *aut moriamini, remißio erit à* DEO *& misericordia, melior eo quod congregatis: & si occumbatis ac interficiamini, non ad* DEUM *sistemini.* Huc ergò properate, ô bis miseri homines, qui malesuadæ cõscientiæ præsagio judicium metuitis; an id fortè vestro cruore possitis redimere! sicut & morientes Judæi, veræ salutis ignari dicunt תהי מתתי כפרה על כל עברותי *sit mors mea expiatio cunctarum transgreßionum mearum*, eoq; velut epiphonemate ultimo, infelices animas, nescio quorsum! exhalant.

Nunc è diverticulo in viam, h.e. ad bella Judæorum: in quibus semper & ante omnia pacem offerre hostibus oportuit, etiam illis septem populis quos DEUS specialiter voluit extirpatos. R. Mos. Mik. pr aff 18. מצות עשה לקרא אפילו לשבעה עממים לשלום כל שכן למלחמת הרשות עם שאר האומות *jußio legis est, acclamare prius pacem, etiam septem gentibus; quantò magis in bello potestatis cum ceteris nationibus? & alter Moses AEgyptius, init cap. 6. Malach.* אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת

הרשות ואחד מלחמת מצוה. שנ׳ כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום: *non infertur bellum cuiquam homini in mundo, nisi prius oblata pacis conditione; sive Maiestatis bellum sit sive Legale. quia dicitur* (*Deut.* 20 10.) *cum approquaveris urbi ut oppugnes eam, acclamato illi pacem.* Continebat autem illa pacis oblatio tria petita, quorum primum religionem & bonos mores, alterum facultates, ultimũ corporalia servitia concernit. pront ea Kozæus ibid. enumerat. סה. הוא השלום שקוראין מבקשים מהן שלשה דברים שיקבלו שבע מצות שנצטוו בני נח עליהם ושיהו לסס עובד ושיהו עבדים כבושים תחת יד ישראל לעשות ככל אשר יצוה המלך: *quanam sunt illa conditiones pacis? postulant ab eis tria, 1. ut recipiant septem pracepta filiorum Noa (qua declarabuntur infr. Theor. seq) 2. ut fiant tributarii. 3. ut sint servi, humiliati sub manus Israëlitarũ, & omnia facere parati qua Rex jußerit.* Reperio tamen exceptionem de Moabitis & Ammonitis, ex incestu Lothi natis. gen. 19. v. 37. 38. pacem ipsis solis non fuisse oblatam; concessam verò si ultrò eam rogârint. Pr. Negat. 228. כתוב בעמון ומואב לא תדרוש שלמם וטובתם כל ימיך לעולם ואעפ שאין שואלין בשלומם השלימו מעצמן תחילה מקבלין אותן שנ׳ בטוב לו לא תוננו יכול אף אילו א׳ ר׳ אליעזר ממיץ ברא בדרישת שלום אבל תשלומי שלום מותר עם עשו עמן חסד כדוד עשה חסד עם חנון כאשר עשה אביו עמו וישלח לנחמו: תנ״ *de Ammon & Moab pracipitur* (*Deut.* 23. 6.) *non quaeras pacem vel bonum eorum, ullis diebus tuis in seculum.* (*qui textus videtur priori contradicere: sic autem conciliatur.*) *quamvis non quaeratur pax eorum, si tamen pacis conditiones ipsi sponte prastent, recipiuntur: quia dicitur* (*ibid. vers* 17.) *in bono suo non populeris eum.* (*licet de servo dictum, tamen*) *etiam hos comprehendit. Ait. R Eliezer Mimmiz. intelligendum esse tantum de oblatione pacis, non receptione, qua permissa sit si tibi quoq; fecerint benignè. exemplo Davidis, qui Hanonem, novum regem Ammonitarum per legatos consolatus est* (*quia defunctus Pater eius, pridem sibi misericordiam exhibuerat.* 2. *Sam.* 10. 2. *quod tamen consilium postea malè cessit.*) Ecce verò Dei mirabile judicium! quamvis belli dux Josua pacem omnibus Chananæis obtulerit, spreverunt tamen eam plerique: quod scriptura factum esse dicit à Domino, ut induraret corda eorum, & excinderentur universi, nec superesset gratiæ locus, Josu. 11. vers 20. Aiunt veteres: non tantùm obtulisse pacem, sed etiam fugiendi locum & occasiones aperuisse, missis ad eos legatis. Maym. H. Mel cap. 6. §. 5. eiusq; cōmentator in marg. מפורסם הוא בירושלמי פ׳ דמסכ׳ שבועות אמר רבי שמואל בר נחמן שלש פרוסטגמא יזת. (פי׳ כתבים) שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ הראשון מי שרוצה לברוח יברח וחזר ושלח מי שרוצה להשלים

להשלים ישלים וחוזר ושלח מי שרוצה לעשות מלחמה יעשה גרגשי האמין להקב״ה והלך לו לאפריקי דכתי׳ עד באי ולקחתי אל ארץ כארצכם זו אפריקי *declaratum est hoc in Talm; Ierosolymitano (quod ad differentiam vulgaris Babylonici sic nominatur) cap. 6. Mass Iuramentorũ; dixisse R. Samuelem f. Nachman: Tria diplomata præmisit Iosua (per feciales vel caduceatores) antequam intraret terram, in primo perscriptum erat,* FVGIAT *qui vult; in secundo,* DEDAT *se qui vult: in tertio* PVGNET *qui vult. Ex solis Gergesæis multi crediderunt* DEO, *& fugerunt in Aphrica provinciam, quæ (Esa. 36. 17.) terra, terra Chananæorum simillima dicitur. (ideò inter cæteros qui restiterunt, non recensentur Ios. 9. 1. & Deut. 20. vers. 17. etiam omittuntur.)* Ex Hevæis autem soli Gibeonitæ, postquam pacis conditiones primùm spreverant, astu tandem vitam suam servarunt; lacero habitu iter longinquum simulantes Josu. toto cap. 9. In cæteros omnes, absque sexus vel ætatis discrimine, acriter fuit sævitum. extat enim severissima lex Deut 20. 16. non relinquendum esse ullum quod spiret. In bello majestatis, imbellis turba fœminarum & parvulorum, misericordiam inveniunt; at in hoc legali omnes à minimo ad maximum æqua'i sorte jugulantur, ut nè nuncius quidem stragis supersit, qui posteris enarret. Præc. neg. 225. כל מי שבא לידו אחד מן השבעה עממין ולא הרגו עובר בלא תעשה בעוד שישראל שוכנים בא״י שנ׳ לא תחיה כל נשמה וכבר נמחה זכרם מתחת השמים *quicunq; non interficit eum, qui de septem populis venit in manus suas, peccat contra legem, quæ ullam animam relinquere vetat. sed id obtinuit tantùm in terrâ Israel: & pridem deleta est memoria eorum sub cælis.* Ideò Saulus hoc nomine non modò graviter reprehenditur, quod regi Amalekitarum Agago pepercerit, sed etiam eâ de causâ reprobatur. 1. Sam. 15. vers. 9. & 23. regno ab hæredibus ablato. Sic & capitaneum Joab aiunt legi non satisfecisse, quòd Edomæorum mares tantùm sustulerit, non fœminas, 1. Reg. 11. 15. ex ambiguitate vocis זכר, quàm præceptor perperam legere docuerit, ea propter à discipulo confossus: factum hoc indigitat Elias levita in præf. Mas. ham. mihi p. 71. unde postea Grammatici ad controversiam originis vocalium transumunt: legitur autem plenè in Talm. Basâ postrema, fol. 21. b. ubi de ludimagistris sermo est, qualis nam puerulis sit adhibendus. א׳ רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גרס מותבינן ההוא דגריס ולא דייק שבשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן דדייק ולא גריס שבשתא כיון דעל על דכתיב כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתא לקמיה דדוד א״ל מאי טעמא עבדת הכי א״ל דכתי׳ תמחה את זכר עמלק א״ל והא אנן זכר קרינן אמר ליה אנא זכר

אקריתן אולשייליה לרבה אל היאך אקריתן אל זכר שקל ספסירא למיקטליה אל אמאי דכתי׳ ארור עושה מלאכת ה׳ רמיה א״ל שבקיה להחוא גברא דליקים בארור א״ל כתיב וארור מונע חרבו מדם קטליה: *inquit Raba, inter duos pædagogos, quorum unus doctrinam vocum alter minutias grāmaticales tradit, uter est præficiendus? an ille qui doctrinam? quia error contingit circa voces! contradicit R. Dimi de Nebardeâ, præferendum potius qui subtilitates etymologiæ doceat. quia non levius erretur v. g. ob discrimen* עַל & עָל *(quorum illud excelsum, hoc supra vel contra, significat.) Scriptum est (1 Reg. 11. 16.) semestri mansisse Ioabum in Edom, usq; dum exciderit omnes masculos illius. occurrens igitur Davidi, rogatus fuit, quare sic fecerit, respondit, quia (Deut. 25. 19) legatur* זָכָר *regessit rex suos* זֵכֶר *legere. abiens itaque consuluit Doctorem suum; quomodo tu nos instituisti? & cum* זָכָר *repeteret, libravit ensem ut ipsum interficeret, quia scriptum est (Ierem. 48. 10.) maledictus qui facit opus Domini negligenter. rogante autem Doctore, ut se dimitteret, virum quem jam maledictione percusserint: respondit (legi ulterius ibidem) execrandus qui prohibet gladium à sanguine: sicq; ipsum occidit.*

Sub finem quæritur, annon crudelis sit lex, quæ tot populos absque misericordia extinguere jubet; neque parvulis parcit ab uberibus matrum pendentibus? estque inter Christianos etiam controversia, utrum Barbaros religionis propagandæ prætextu invadere possimus, si non lacessant? nec probant omnes Hispanorum facinora, qui in America (fatente proprio quodam Episcopo) intra semisæculum, ultra viginti hominum milliones plerosque non malè de se meritos, mactarunt. Ita sanè Chananæis etiam hoc dirum fuit visum, ut Josuam latronem vocitarint. sed in DEI jussa ex arcano justissimoque judicio profecta, nostrum non est curiosius inquirere. Referunt Talmudici Gergesæos (quos in Africâ exulasse dixi) quando Alexandri M tempore ipsi & Judæi, sub unum illud & commune caput redacti erant, restitutionem patriæ per vim ablatæ, postulasse; sed è lege convictos iterum acquievisse. Perek Chelek pag. 91. circ med. תנו רבנן בעשרים וארבעה בניסן איתנטילו דימוסנאי מיהודה ומירושלים כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היה ארץ כנען לגבליתוה וכנען אבוהון דהנהו אנשאי הוה א׳ להו גביה בן פסיסא לתכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדר אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם נתנו לו רשות הלך ודן עמהם א״ל מהיכן אתם מביאן ראיה אמרו לו מן התורה א״ל אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנ׳ ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שהרי

שהרי כמה שנים שלא עבדתונו א' להם אלכסנדרוס מלכא החזירו לו תשובה א"ל תנה לן זמן שלשה ימים נתן להם זמן ׳ בדקו ולא מצאו תשובה מיד ברחו והניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שבעית היתה *tradunt nostri Doctores, 24. die mensis Nisan, remotos esse Syndicos à Iudá & Ierusalem (qui nomine expulsorum de postliminio agebant.) venerant enim Africani, ut litigarent cum Israële coram Alexandro Macedone, asserentes terram Canaan esse suam, quia in lege passim (ut Num. 34 1.) à se denominetur, qui oriundi sint è patre Canaan. Itaq; Gaboah filius Psisæ rogavit à sapientibus veniam, dicens: ego pace vestrâ ibo & cum illis litigabo. quod si me vicerint, superest vobis respondere, vicistis plebeium è nobis (erat enim corpore gibbosus, sed ingenii subtilissimi.) at sin ego vincam, dicite legis virtute factum esse. Impetratâ igitur licentia disceptandi cum illis, primùm quæsivit, unde vos deducetis vestras probationes? cum respondissent, è lege: subjecit, nec ego aliunde afferam meas. scribitur ibi (gen 9. 25.) maledictus esto Canaan, servusq; servorum sit fratribus. si quid servus acquirit, cuinam debetur illud & ipsemet? sed vos insuper tot annis nobis non servijstis! jussit eos Alexander hoc refutare; petierunt dilationem triduanam, quâ concessâ cum nihil responsionis invenirent aufugerunt, relinquentes agros seminatos vineasq; plantatas. & hoc ipsum contigit anno septimo sive Sabbatico.*

Theor. XVII.

Suscipiebat tamen & ultronea, pro dilatatione imperii.

BELLA Iudæorum fuisse duplicia, legis & majestatis, jam supra dictum est; & hactenus quidem de legalibus actum, à quibus nemo immunis erat: nunc sequuntur spontanea, quæ nec omnes obligabant, nec suscipi poterant invito Synedrio. Rex igitur arma finitimis illaturus, necessariò prius deliberabat cum magno senatu; citra cuius consensum miles non exibat. Maijm. H. Melach. 5. 2. מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות בית דין אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם לצאת אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי בית דין של אחד ושבעים: *in bello qnidem legali non opus habebat impetrare licentiam a senatu. sed exibat quovis tempore, cogens populum exire secum: at in bellum Majestatis non educebat exercitum, nisi de sententiâ Synedrii magni unius & septuaginta judicum.* Id. H. Sanh. cap. 5. §. 3. ex 8. c. Mass. Sotah. לא מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין

הגדול ענ׳ כל הדבר הגדול יביאו אליך *non itur in bellum potestatis, absque consensu senatus magni, quia dicitur* (Exod. 18. 22.) *omnes res magnas ad te referent.* Hoc impetrato proximum erat ut milites lustraret, & eos quibus lex abeßendi veniam largitur domum remitteret. Immunes enim erant ab hâc militia, quatuor hominum species ædificantes, plantantes, neogami & meticulosi, Deut. 20. versib. 5. 6. 7. 8. quod privilegium Rabini latius extendunt atque in hunc qui sequitur modum, explicant Hal. Mel cap. 7. §. 4. אחד הבונה בית לישיבתו ואחד הבונה בית הבקר בית העצים בית האוצרות הואיל וראוי לדירה ואחד הבונה ואחד הלוקח ואחד שניתן לו במתנה או היורש הרי זה חוזר *perinde est sive quis ædificet ad inhabitandū, sive pro pecoribus, sive pro lignis, sive granariū (pro frugibus reponendis) modò id ædificiū habitationi cōgruū sit. æquiparatur etiā ædificanti, qui accipit aliunde, ut dono vel hæreditate: omnes hi revertuntur.* Excipiuntur qui voluptuaria tantùm, ut aulas vel fornices ad ornatum ædificant; aut in exoticis terris quamcunque casam Ibid. & § 10. אבל הבונה בית שער אכסדרא או מרפסת או בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות או הגוזל בית הרי זה אינו חוזר וכל הבונה בית או נוטע כרם בחוצה לארץ אינו חוזר עליהן *at qui atrium, exedram, vel porticum ædificat, aut tugurium quod non est quadrangulum, vel injustè rapit domum, ecce is non habet privilegium revertendi: ut nec ille, qui extra terram Israel ædificat vel plantat, propterea immunis est.* De novis ædibus quas dominus, vel aliis locat pro annuâ pensione, vel obseratas nemo incolit, difficilior est quæstio. Eod. §. 10. בנה בית והשכירו לאחרים והקדים לו שכרו הרי זה כמי שחנכו נתן לו שכרו לאחר יב׳ חדש הרי הוא כמי שלא חנכו עד עתה בנה בית ונתן בו חפציו ונעל עליהן אם היה צריך לבטל על שמירתן הרי זה כמי שחנכו והתחיל לישב בו ואם אינו צריך לישב ולשמרן הרי זה כמי שלא חנכו *si quis domum ædificans, locat eam aliis, & primam mercedem accipit, perinde habetur ac si eam initiaret: quod si merces post XII. menses primum datur, est ac si nondum initiasset hactenus. Qui verò noviter extructam occludit, abditis ibi rebus suis desiderabilibus, si opus habet diligenti custodiâ, reputatur pro dedicante & inhabitare primùm occipiente; sin custodis præsentiâ nil opus est, æquiparatur nondum dedicanti.* Quod plantantes attinet, lex tantùm de vineâ loquitur, si quis nondum. חללו *profanasset eam,* licuisse domum reverti. alludit eâ phrasi ad priscum morem, ubi nemo vinitorum uvis ante quintum annum fruebatur. tribus enim prioribus vinea noviter plantata credebatur imunda, quarto fructus habebantur sacri & à sacerdotibus comedebantur, quinto demum fiebant profani usus, ut ijs vesci liceret colono. R. Sal. Iarch. ad eam

legem

legem. לא חללו לא פדאו בשנה הרביעית שהפירות טעונין לאכלן
בירושלם או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלם: *nondum profanavit*
(in textu Deut. 20. 6.) idem est quod nondum redemit anno quarto. nam
fructus tenebantur edi Ierosolymis, aut ipsi, aut pretium è divenditis illuc
deportatum. tunc tripudiare solebant in vineis easque solennibus
choreis initiare, quo phrasis illa simul allusit. ut Ab. Ezra testatur
ad eund. loc. : חללו מגזרת חלילים כי מנהג היה לחול בכרמים *radix*
hæc habet etiam fistulâ canendi significationem, quia mos erat in vineis
saltandi. unde & Græci reddiderunt: οὐκ ηὐφράνθη ἐξ αὐτοῦ. Sed
Rabini extendunt etiam hoc privilegium latius ad omnem qui
quinq; tantùm arbores, quasvis in quovis horto plantat, modò fru-
ctus afferant esui accômodatos. H. Mel. c. 7. §. 5. אחד הנוטע כרם ואחד
הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשה מיני מאכל אחד הנוטע ואחד
המבריך ואחד המרכיב זקנה בחברתה שהיא חייבת בערלה. אחד הלוקח
ואחד היורש ואחד שניתן לו במתנה *perinde est sive quis vineam plantet,*
seu quinque arbores frugiferas, etiam diversarum specierum (velut pomos,
pyros, ficus, cerasos, oleas &c.) æquiparatur quoque plantanti fodiens, ri-
gans, inserens veteri; qualis compositio etiam tenetur lege de præputiis ar-
borum (Levit 19. 23. quæ jubet folliculos florum excutere, nè quis fructus
ante triennium enascatur.) Est quoque tantundem, sive quis emat, seu hæ-
reditario jure, sive dono datum accipiat. Exceptiones aliquot ibid. sub-
sequntur § 6. אבל הנוטע ארבעה אילני מאכל או חמשה אילני סרק
או שגזל כרם אינו חוזר עליו וכן כרם של שני שותפים אין חוזרין עליו
at qui quatuor tantùm arbores frugiferas plantat, vel quinque steriles,
aut rapuit vineam (in bello.) non revertitur. sic nec duo socii qui vineam
communem habent. pergo ad Neogamos. ij toto anno primo im-
munes erant ab omni officio militari, ut exhilararent uxores suas
noviter ductas, sicut hæc ratio additur Deut. 24. 5. ad quæ verba
notat R. Mose Mikozi pr neg. 230. שנינו בסוטה בפ׳ משוח מלחמה שלא
יעבור עליהם שום עול מן הצבא לא לספק מים ומזון ולא לתקן את
הדרכים נקי יהיה לביתו *discimus è Maß. Sota capite (8. quod incipit)*
unctus belli; non gravari eos (ut & præcedentes) onere ullo exercitus. non
cogi ad afferendum aquas & cibaria, nec ad ordinandum vias (ut cæteri
bello exempti.) adeoque domi suæ prorsus immunes esse. competit hoc
privilegium cuivis sponso, sive vetulam duxerit sive juvenculam:
illi etiam qui defuncti fratris viduam superinduxit, Deut. 25. 5. Maym.
H. Mel. c. 7. §. 6. אחד המארס את הבתולה ואחד המארס את האלמנה
וכן אם נפלה לו יבמה אפילו חמשה אחים ומת אחד מהן
כולן חוזרין קדש אשה מעכשיו ולאחר שנים עשר חדש ושלם הזמן
בסלתכה חוזר ובא לו *idem est, sive desponsarit sibi virginem sive viduam*

item si acciderit ipsi fratria. quamvis enim quinq; fratres sint (ut in exemplo quod Sadducæi Christo proposuerunt Matth. 22. 25.) si tantùm unus moriatur, redeunt cæteri omnes. Qui matrimonium jam in præsenti contraxit, sed sub conditione temporis, ille complet suos duodecim menses in militia, deinde reversus cum eâ congreditur. Alia est ratio ejus qui repudiatam suam postliminio recepit, aut incompetentem duxit, ille non gaudet hac immunitate. §. seq. 7 המחזיר את גרושתו והמארס אשה האסירה עליו כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין אינו חוזר: *reassumens expulsam suam aut desponsatus prohibita sibi, verbi gratia Pontifex viduæ (contra legem levit. 21. 14.) aut sacerdos gregarius repudiatæ (ibid. vers. 7.) aut plebeius Israëlita spuriæ, vel contra Israëlitis spurio aut Nathinæo, (id est, è Gibeonitis oriundo, quos Iosua vitâ donatos constituit aquatores & lignatores in populo DEI. Ios. 9. ult.) horum nemo vacat à militia.* (quia lex de אִשָּׁה חֲדָשָׁה *uxore novâ* loquitur, non post divortium renovatâ.) Supersunt Meticulosi, quos ideò arcere militiâ consultum erat nè cæteros effœminarent. Accensentur autem illis quoscunque ob patratum facinus aliquod, malè conscia mens trepidos efficit. quia enim ob unius Achan furis maleficium, totus olim exercitus periclitabatur, Jos. 7. vers. 1. & 5. ideò non facilè solebant hebræi facinorosos in castris tolerare, nec sacri exercitus communione dignari: secus quàm fit hodiè, quando adulteri & homicidæ patriâ extorres, in militiam relegantur; unde & minus mirum est, quod ejusmodi sceleratorum colluvies, parum contra Christiani nominis hostem effecit quid enim foris prosint, qui domi inutiles sunt? R. Mosch. Mikoz. pr aff. 120. מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס לבב אחיו כלבבו ר' עקיבא או' הירא כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה לראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי א' הירא מעבירות שבידו לפיכך אמרה תורה לחזור בשביל בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל העבירות ור' יוסי הגלילי מודה לדברי ר' עקיבא רק שמוסיף כדמסקינן שם שאם שמע קול קרנות והריע או הגפת תריסין והרתיע שהכל מודים שהוא חוזר: *qui timet aut mollis est corde, revertatur domum ne liquefaciat corda fratrum (Deut. 20. 8.) R. Akiba (celebris ille doctor Talmudicus, qui 24000. discipulos informavit, & centenario major, in obsidione Bethorensi ob Bar-Cocbabum ab Imp. Adriano misere fuit excarnificatus.) intelligit hunc textum ad literam de illo qui stare nequit in acie, nec sustinet videre strictum gladium. At R. Iose Galilæus intelligit de illo quem conscientia terret propter iniquitates perpetratas horum turpitudinem ut lex tegeret (honoriq; parceret) jussit ob domum, vineam vel uxorem redire. Galilæus non contradicit Akibæ, sed*

fatetur,

fatetur, saltem hoc superaddens, ut inde colligimus. qui enim audito cornuum sono retrocedit, vel percepto scutorum strepitu retroagitur, omnium confessione domum redit. Sunt etiam qui hoc ad ætatem referunt & natu grandiores, quibus unâ cum juvenili calore, militaris ardor jam deferbuit, eximunt militiâ; quòd simul cum robore corporis, animi quoque ferocia elangueat plerunq;. Ibid. ובספרי תניא ר' יוסי הגלילי או' הירא הוא בן ארבעים שנה פירוש תש כח ושני תנאים הם אליבא דר' יוסי *in vetusto libro Siphri (quem R. Simeon ben Iochai in tredecennali latibulo suo composuiße fertur) extat alia traditio eiusdem R. Iose Galilei, quòd vocem Timidus explicârit de Quadragenario, qui jam sit defectis viribus. amba traditiones congruunt ad mentem illius R. Iose.* Notabile est & hoc, quod steriles in militiam non admiserunt: sive id ex dedignatione factum, velut eviratis & parùm masculis quia orbitas olim probri loco habebatur, Gen 30.23. 1. Sam. 1. 6: sive seram spem fœcũditatis, incerto belli eventu præcludere noluerint. Maym. H. Melach. 7. §. 8. אלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עקר אין מטריחין אותן לשום דבר בעולם: וכו' *hi sunt qui non exeunt in aciem belli; omnis sterilis non fatigatur ullo unquam officio in mundo. &c.* Cæterorũ immunitas duravit toto anno: quo tempore ab alijs quoque civilibus oneribus erant vacui. Ibid. §. 9. מפי הקבלה למדו שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה בין לאשה שנשא בין לכרם שהתחיל לאכול פריו כל השנה לא שומר בחומה ולא נותן לפסי העיר ולא יעבור עליו שום דבר בעולם לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד *orali explicatione didicerunt; immunes esse integro anno tàm ratione domus acquisitæ, quàm uxoris ductæ, aut vineæ cuius fructu primum vesci cœperint. Interea non custodire mœnia, nil conferre ad valla urbis, summa non teneri ullo servitio, nec ad usus civitatis, nec ad necessitatem exercitus.* Qui verò semel in castra profecti, justis ex causis inde dimittebantur, illorum munus erat quale nunc ferè calonum, lixarum & impedimentorũ: nè in publico labore ipsi prorsus ociarentur quæsito prætextu ignaviam celantes. §. præced. כל אלו שחוזרין מערכי המלחמה מספקין מים ומזון לאחיהם שבצבא ומתקנין את הדרכים: *qui è castris revertuntur, subministrant aquas & alimenta fratribus suis qui sunt in expeditione, ac emendant vias.*

Porrò si qua urbs vel oblatam pacem acceptavit, vel obsidione tentata se certis conditionibus dedidit, recepta fuit in gratiam & vita incolis donata. H. Mel cap. 6. §. 1. אם השלימו וקבלו שבע מצות שנצטוו בני עליהן אין הורגין מהם נשמה והרי הם למס *si pacem inivernit & susceperint septem præcepta quæ iniuncta sunt filiis Noæ, nõ interficitur ex illis anima ulla, sed fiunt tributarii.* ubi sanctè caven-

dum est, nè fides semel ipsis data, ullo prætextu violetur. Ibid. §. 3. ואסור לשקר בבריתם ולכזב להם אחר שהשלימו *nefas est fallere fœdus eorum, aut mentiri, postquam de pace transactum fuit.* ideò punitus legitur universus Israel triennali fame, 2. Sam 21. 1. quòd Saulus fidem fregisset, quam Iosua Gibeonitis pridem dederat. Ios 9. 15. nec potuit hæc fraus aliter quàm suspendio filiorum regis expiari. Quicunque autem illato bello expugnantur, coguntur ad duo, scilicet Proselytismum & Servitutem; quorum illud religionem, hoc politiam attinet. ac proselyti quidem duplices sunt גרי צדק *justi* qui cum circumcisione totam legem recipiunt; & גרי תושב *incolæ* qui præputiati manentes, sola præcepta Noæ servant. in classem priorem nemo cogebatur invitus, quia lex Masaica solis Judæis data est fatente ipsomet Maymonide H. Mel. cap. 8. §. 11. משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל שנ׳ מורשה קהלת יעקב ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות שנ׳ ככם כגר אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצות *Moses præceptor noster non sancivit legem aliis quàm Israëli, quia dicitur (Deut. 33. 4.) hæreditas ecclesiæ Iacob; & illis qui spontè volunt nobis associari de reliquis gentibus, quia dicitur (Num 15. 15.) sicut vos sic peregrinus esto, at qui non vult, eum neq; cogunt suscipere legem.* perperam igitur egerunt olim Pharisæi Matth. 23. 15. non Christo tantùm culpante, sed ipsis etiam Rabinis agnoscentibus, dum mare & aridam circumiverunt, ut facerent unum proselytum, duplo se nequiorem. peius verò, avorum memoriâ R. Salomon Molchu, qui Div. Imp. Carolum V. seducere attentavit: audacis huius Zeli dignum præmium consecutus: quod placet Judæorum verbis describere, ex illorum chronico Zæmach David. pag. 61. fac b. רבי שלמה מילכו גר צדק מאונסי פורטיגאל היה סופר המלך ונתגייר במחבא והתחבר אל דוד ראובני הבא ממדינת עשרת השבטים דרך ארץ טרטריאה הגדולה אשר היא הרבה להלאה מנהר גוזן ור׳ שלמה הנ״ל אף שמנעוריו היה משולל מתורת משה ממ נעשה מופלג בתורה והיה דורש ברבים באיטליאה ותורגמה וחבר ספר קבלה הוא וחברו דוד היו מדברים עם מלך צרפת ועם קיסר קראלוס החמשי והיו מבקשים להטות את לבם לאמנת ירשאלים אשר בשביל זה ר״ש נדון לשרפה בעיר מנטובה בשנת רצ״ג ועשו רסן בפיו שלא היה יכול לדבר מאומה ישרפיהו ואת דוד ראובני הוליך הקיסר עמו אסור בזיקים לספרד ושם לפי הבשמע סר לו מר המות: *Rabi Salomon Mulcho prosolytus justus de exactoribus Portugalliæ, scriba erat regis, circumcisus verò clanculum & associatus Davidi Rubenitæ, qui tunc è regione decem tribuum advenerat (in quam Rex Salmanasser eos olim*

olim transtulit 2. Reg. 17. 6. sitam ad mare Caspium, ac ut fama est, (adhuc frequentibus Iudæis habitatam) per Tartariam maiorem, procul inde à flumine Gozan. Prædictus ergò Salomon, quamvis à juventute sua Mosaicæ legis expers erat, nihilominus tamen in eâ sic profecit ad stuporem usq;, ut publicè concionatus fuerit in Italiâ & Togarmâ (h. e. Turciâ, ni fallor) composuerítq; librum cabalisticum. Is igitur cum socio Davide regem Galliæ (Franciscum) & Cæsarem Carolum quintum adiens, conatus est corda eorum inclinare ad fidem Israeliticam. propterea R. Salomo adjudicatus fuit igni Mantuæ Anno 293. (qui nobis est erat 533.) aptarunt verò frenum ori eius nè quicquam eloqui posset, & sic combusserunt. Sed Davidem Rubenitam (fuscum homuncionem, qui à transmarinis Iudæis, ad Papam Clementem VII. legatus pro auxilio contra idololatras emissus erat) traduxit Cæsar secum catenis ligatum in Hispaniam: ibi aiunt removisse ipsi amaritudinem mortis (locutio è 1. Sam. 15. 32. hoc est exemplo Agag in frusta dissecuisse.) Libet & ritus obiter considerare, quos in circumcisione proselytorum adhibuerunt. Qui jam ante circumcisi erant, ut Ismaelitæ olim & nunc Turcæ, illis tantùm in testimonium Iudaismi vetus vulnusculum leviter resaucìabant. M. H. Milah c. 1. §. 7. גר שנכנס לקהל ישראל חייב מילה תחלה ואם מל כשהיה גוי צריך להטיף ממנו דם ברית ביום השמיני שנתגייר *proselytus qui cooptatur in ecclesiam Israel, ante omnia opus habet circumcisione, at si fortè circumcisus fuerit adhuc gentilis existens, necesse tamen est ab illo elicere sanguinem fœderis die octavo post adoptationem.* quâ ipsâ de causa veteres Rabini diruptionem pelliculæ פריעה dictam, & legislatori Mosi ignoratam, introduxerunt, ut differrent ab alijs gentibus circumcisis; quod institutum palliare nituntur è Iosu. cap. 5. vers. 2. & ad differentiam Samaritanorum addiderunt Baptismum quendã de quo Raf. Alphes Tom. 2 pag. 26. & ipse Talmud Mass. Ifamos fol. 47. fac. a. circ. fin. ת״ר גר שבא להתגייר בזמן הזה או׳ לו מה
ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים דחופים
סחופים ומטורפין ויסורין באין עליהם אם אומר יודע אני ואיני כדאי
מקבלין אותו מיד ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות
חמורות ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני ומודיעין
אותו עונשן של מצות אל׳ הוי יודע שעד שלא באת למדה זו
אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה ענוש
סקילה ועכשיו אכלת חלב ענוש כרת חללת שבת ענוש סקילה
וכשם שמודיעין אותו עונשין של מצות כך מודיעין אותו מתן
שכרו אל׳ הוי יודע שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים וישראל בזמן
הזה אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות ואין

מרבין עליו ואין מדקדקים עליו קיבל מלין אותו מיד נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה חוזרים ומלין אותו שנייה נתרפא מטבילין אותו מיד וב׳ תח׳ עומדים על גביו ומודיעין אותו הרי הוא כישראל לכל דבריו אשה נשים מושיבות אותה במים עד צוארה ושני תח׳ עומדים לה מבחוץ ומודיעים אותה: *Tradunt Magistri nostri Tannaim (h. e. qui ab excidio urbis ad Iudam sanctum usq; vixerunt.) si hoc tempore proselytus accedat, quarendus est: quid quaso spectasti cur velis circumcidi? an ignoras Iudaos nunc angi, expelli, dissipari, discerpi & varias castigationes ipsis supervenire? si se ista nosse respondet, nec quicquam simulare, recipiunt quidem sed proponunt ipsi pracepta quadam levia & quadam gravia v. g. de spicilegio, & oblivione neglectis, & angulo agri relinquendo (lev. c. 19. 9) & decimis pauperum; erudientes ipsum de pœnis transgressionum, dicendo: hactenus antequam ad hanc professionem accesseras, impunè comedisti adipem, aut profanasti Sabbathum: nunc verò deinceps ob illud mereris excisionem, ob hocce lapidationem. Contra tamen etiam obedientia mercedem doceant: scito venturum seculum pro justis & Israëlitis paratum esse, neq; in hâc vitâ, vel bonum omne remunerari, vel puniri malum! Ista breviter tradant, sine ambagibus, sine subtilitate. si recipit, circumcidant. sin lacinia supersint (de pristinâ circumcisione) veram impedientes, abscindantur & illa secundò. postquam sanatus fuerit, baptizent eum præsentibus binis sapientibus, & porro informantibus. Ecce talis fit per omnia instar Israelita! Quod si mulier sit, deducunt eam fœmina ad aquas, ubi mergitur usq; ad collum, aßistuntq; foris iterum duo Rabini. qui eam instruant, &c.* Qui circumcisionem sustinere promisit, sed ultra primum annum differt, reputatur pro apostatâ. Maym. H. Mel. 8. 12. כל המקבל עליו למול ועברו עליו יב׳ חדש ולא מל הרי זה כמין מן האומות *quicunq; recepit in se circumcidi, sed antequam XII. menses transeant, non præstat, habetur sicut hareticus gentilium (quo convitio nos Christianos denominant.)* hæc de proselytis justis, qui totam legem suscipiebant: quod arbitrarium erat. Nunc de *Incolis*, qui præputio retento sola quædam generalia honestè vivendi præcepta, sibi à victoribus imposita, necessariò servabant; quæ à renovatore generis humani, vulgò *Mandata filiorum Noa* appellantur, & numero septem sunt; magnam partem postea in decalogum nostrum relata; prout ea Kozæus pr. aff. 122. & Ramb. H. Mel. init. cap. 9. recensent. על ששה דברים נצטוה אדם הראשון על עבודה זרה ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גלוי עריות ועל הגזל ועל הדינים אע״פ שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוה הוסיף לנח אבר מן החי שנ׳ אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו ז׳ מצות *sex pracepta sunt Adamo primavo imposita*

impoſita, de Idololatria (nè DEOS *alienos coleret.) de benedictione Numinis (ut hunc ſolum creatorem veneraretur) de ſanguinis effuſione (nè homicidium patraret,) de revelatione turpitudinum (nè vagis aut inceſtis libidinibus contaminarentur) de rapinâ (nè quid furarentur) & de judiciis (ut juſtitiam publice adminiſtrarent.) quamvis hæc ipſa nos acceperimus à Moſe noſtro doctore, & recta ratio illuc inclinet. Additum verò fuit Noacho mandatum de membro vivi, ſicut dicitur (gen. 9. 4.) carnem vivam in ſanguine non comedatis. ita facta ſunt in univerſum ſeptem præcepta.* Quæ in primitivâ etiam eccleſiâ Chriſtianorum, gentibus converſis, loco Moſaicæ legis rigidiſſimæ, ex decreto Apoſtolorum & Synodi Ieroſolymitanæ impoſita fuerunt. Act. 15.29. & pleraq; Alkuranus etiam inculcat paſſim. Quomodo patriarcharum ſucceſſionibus paulatim aucta ſint, & tandem in abſolutæ legis complementum excreverint, ſubjungit idem §. 2. וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם נצטוה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתרות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו: *ſic erat res in univerſo mundo usq; ad Abrahamum cui venienti additum fuit præceptum circumciſionis (gen. 17. 10.) & ipſemet introduxit preces matutinas. Iſac verò ſeparavit decimas & preces addit diurnas. Iacob autem cauſatus morem de nervo luxato (nō comedendo gen. 32. 31.) & precatus eſt veſpere. In Ægypto poſtea verſantibus, plura præcepta ſunt Amramo injuncta; donec tandem ſub Moſe lex tota conſummaretur.* Sed illa ſeptem obligant omnes homines ab Adamo vel Noah natos, ideò victis à victore ſub pœnâ mortis impoſita fuerunt. Ead. Hal c. 8. §. 12. צוה משה מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא קבל יהרג והמקבל אותם נקרא גר תושב בכל מקום וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים *juſſit nos Moſes ex ore omnipotentis, cogere omnes mundanos cives, ut ſuſcipiant præcepta filiorum Noe, aut ſi nolint, eos occidere. Qui autem ea ſuſcipit Proſelytus, vocatur Inquilinus, & neceſſe eſt ut hoc faciat in præſentiâ trium ſociorum (velut teſtium.)* præmittūt etiam illa recipientibus locum in paradiſo: quo judicio ſuo (nec jam diſputo quàm certo.) benigniores ſunt aliquibus Chriſtianis, qui proximum in dogmate minuto errantem, mox diris omnibus anathemat izant: pietatis rigidi cēſores, ſuæ nimis ſecuri §. ſeq, 13. כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב״ה בתורה והודיענו ע״י משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות ולא מחכמיהם *quicunq; ſuſcepit hæc 7. præcepta*

R

exequi; ecce is eſt de fidelibus gentium, habetq; partem in ſeculo futuro! modò faciat hoc ideò quia DEUS O. M. *præcepit ea Moſi & ante ipſum Noa: non quia naturalis ratio ſuadet. talis enim pro vero proſelyto habendus non foret.* hactenus de proſelytiſmo, quæ primaria conditio erat, devictis gentibus imponenda: proxima deinde cura regis, ut ſibi victori ſervirent. Servitus autem duo complectitur; miniſterium corporis, & fortunarum contributionem: quæ ambo Maym. H. Mel. c. 6. §. 2. ſic expoſuit. קבלו עליהם המס ולא קבלו העבדות או שקבלו העבדות ולא המס אין שומעין להם עד שיקבלו שניהם והעבדות היא שיהיו נבזים ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם ולא יתמנו על ישרא׳ לשום דבר בעולם והמס שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם כגון בניין החומות וחזוק המצודות ובניין ארמון המלך וכיוצא בו שנ׳ וזה דבר המס אשר העלה שלמה וגו׳ *ſi tributum recipere volunt; at non ſervitutem; aut hanc ſine illo; non audiuntur, donec utrumq; ſuſcipiant. Servitutis autem eſt ut ſint humiles nec attollant caput, ſed ſubmittant ſe manibus aliorum. neq; præficiantur ulli officio in Iſrael: Tributi verò ut parati ſint inſervire regi tam corporibus ſuis quàm facultatibus, verbi gratia in ſtructura mœniorum, aut fortalitiorum, vel palatii regalis & talium ædificiorum; ſicut dicitur (1. Reg. 9. 15.) de Salomone, tributariorum operas exigente, &c.*

Reſtat ut in ſpecie de fœminis bello captis diſquiramus, de quibus propriam legem tulit Moſes Deut. 21. 11. quæ ideò rectius ad hoc Theorema refertur quàm ad præcedens; quia in bellis tantùm ſpontaneis locum habuit; non in legalibus: ubi omnes occidi jubebantur, nemo captivus ſervari. quamvis Cananæorum ſpecialis fuerit ratio. R. Salom. Iarch. ad marg. במלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שביו שהרי כבר נאמר לא תחיה כל נשמה ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכה ואע״פ שהן מז׳ אומות *de bello poteſtatis ſcriptura loquitur, nam de occupatione terræ Iſraël dici non potuit (verſ. 10.) captivaveris captivitatem ejus, quoniam pridem juſſerat (cap. 20. verſ. 16.) non vivam relinquere ullam omnium. comprehendit tamen etiam Cananæos in ſpecie, quamvis eſſent de ſeptem populis extirpandis.* Ideò dicunt hanc legem diu non fuiſſe uſitatam. R. Moſ. præc. affir. 122. גרסינן בירושלמי דשבת בשם שמואל או׳ לא הותרו ביפת תואר כל יד׳ שנה שבע שכבשו ושבע שחלקו *legimus in Talm. Ieroſolymitano Maſ. Schabbas, dixiſſe Samuelem (rectorem Academiæ Pombeditanæ) pulchras fœminas non fuiſſe conceſſas totis quatuordecim annis: ſcilicet ſeptem quibus ſubegerunt, & totidem quibus diviſerũt (terram Canaan.)* Voluit autem DEUS opt. max. ut alibi ſemper ſic in militiâ quoque populum ſuum ſanctum eſſe, præcipuè verò vagis libi-

gis libidinibus abstinere, quæ vires animi simul & corporis enervant ideò scorta in castris habere vetuit: secus quàm faciunt capitanei gentium, quorum exercitus aliquando majori turmâ meretricum oneratur, quàm militum R. Bachai Pars à Ki teze. שוחה עמוקה זונה וכן ענין האשה מן השיחה יבא האדם אל ההסתכלות ומן ההסתכלות אל ההרהור ומן ההרהור אל הנגע עד שיפול בשוחת העון והוא היה עון הכנענים יושבי הארץ אשר בסבתו הורישם השם ית' משם ואפילו באנשי המלחמה היוצאים לצבא אסרתו תורה כדי שיהיה מחנה קדוש ולא יהיו ישראל משולחים. בזנות, וביתר התועבות. כאשר מחנות האומות *fovea profunda meretrix est (prov. 23 27.) & res comparata taliter: à colloquio devenit homo ad coniiaerationem, à consideratione ad imaginationem, ab imaginatione ad contactum, donec cadat in foveam transgressionis: Et hoc ipsum peccatum fuit Cananæorum veterum inquilinorum terra, cujus causa DEUS illos expulit inde. Ideò nè in militibus quidem lex id tolerat, volens ut castra Israëlitarum sint sancta, non projecta in scortationes aut abominationes cæteras, sicut castra gentilium. (quo nomine Christianos, an verè: taxat.)* Ut tamen lex intuitu fragilitatis humanæ, præsertim licentiæ militaris, ad graviora præcavendum, aliquid indulgeret statuit certas conditiones, quibus mulier captiva in matrimonium duci possit, & populo duræ cervicis, salutari remedio subsequentis conjugii voluit consultum, si quas fortè aspectu pulchras, ex libidinis impatientiâ compressissent. quatenus autem hoc permissum fuerit, controvertunt invicem Doctores Talmudici, Mass. Kidduschin, pag. 21. b. circ. fin. בביאה ראשונה דכולי עלמא לא פליגי דשרי דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כי פליגי בביאה שנייה רב אמר מותר ושמואל אמר אסור *de primo congressu totus mundus non dubitat quin permiserit. non tamen loquitur lex nisi respectu concupiscentiæ pravæ (prævalescentis rationi.) sed ambigunt de congressu iterato. Raf. ait licere, Samuel negat concessum:* ad quæ verba scholiastes in marg. notat ראית בשביה הותרה לו במה שנתן עיניו בה בשעת שביה אם נתן מתחילה עיניו בה ולא שלקחה למוכרה או לשפחה ואחר כך נתן עיניו בה *prædam quàmcunque videt concedit ei lex: intellige tantùm de horâ captivitatis, item si oculos ab initio statim in eâ hoc fine defixit. non si assumpsit ut venderet vel pro ancillâ usurparet; postmodum verò amare cœpit.* videtur itaque legislator id minimè ultrò concessisse, sed tantùm per cō-niventiam tolerasse; sicut & polygamiam atque alia quædam, quæ Christus deinde in melius reformavit. præsertim ut vaga scortatio, vitium longè deterius, evitaretur. R. Mos. Gerundensis P. Ki teze. לא יתירנה לו רק מפני החשק בהיות יצרו מתגבר עליו *non permisit eam aliter quàm ob cupiditatem nimiam, ubi affectus ei prædominantur.* R. Mos.

Ægyptius cap. 8 Mel. v. 2. בועל אשה בגיותה אם תקפו יצרו אבל לא יבעלנה וילך לו אלא מכניסה לתוך ביתו ואסור לבעול אותה ביאה שניה עד שישאנה: *rem habet (miles Judæus) cum ethnica muliere, si vicerint ipsum veneris stimuli: At tunc non licet ei discedere & relinquere vitiatam, sed debet illam in domum suam introducere, atq; secundo concubitu abstinere, donec eam legitimè prius duxerit.* Animadversio marginalis ibid. הנה פסק כרב דאמר חכי בירושלמי ודלא כרבי יוחנן דאמר אף בעילה ראשונה לא הותרה אלא אחר כל המעשים *ecce decisio sententiarum facta est juxta mentem Raf; non juxta R. Iohannem: (cum quo tamen ego sentire honestius putarem) qui primum quoq; congressum negabat esse licitum: nisi post cæteros actus omnes.* Iterumq; Bacha. d.l. ומה שהותרה לו ביאה ראשונה כדי לפייס את יצרו ולא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע וכיון שחשק בה אם אין אפשר לו בהתר יעשה זה באסו״ר ואת״כ היצר הרע מסטין האדם ומחטי או תמיד ובא אליו בדמיון אשת יפת תואר להטעותו ולהכשילה: *quare permisit lex complexum primum? ideo ut sedaret appetitum eius, quia tantùm loquitur de casu concupiscentiæ vehementioris, ubi miles si non potest id quod licet, licere sibi putat quod potest* [& post aliqua interjecta] *Genius ille malus adversatur homini perpetuò, & facit illum peccare, apparens aliquando specie mulieris formosæ ut decipiat ac offendiculum ponat* usque adeò verum est quod de voluptatũ irritamentis dicit R. Abrah. Seba in zer. hammo. P. K. T. ליבא ועינא תרי סרסורי עבירה *cor & oculos esse proxenetas peccati.* paulò post addens בנות הגוים הם מופקרות והם פרוצות בערוות ואין להם בשת פנים ומצחיהם נחושה והולכות בשווקים וברחובות ואצל כל פנה יארבו לצוד נפשות נקיים *filios gentilium fuisse prostibula, feroces in turpitudinibus pudore vacuas, frontis aneæ, in foro, plateis & quovis angulo insidiantes animabus innocentibus.* Si quis ergò miles, captæ cujusdam pulchritudine fascinatus, nec præditus continentiæ dono, eam subegerat, debuit mox de legitimo appellare matrimonio; sic tamẽ ut ejuratâ prius avitâ superstitione suâ, in religionem judaicam ipsa transiret. Maym. Hal. Mel. 8. 6. אחרי שיבעלנה ביאה ראשונה והיא בגיותה אם קבלת עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטבילה לשם גירות מיד *postquam cognovit ipsam primâ vice adhuc ethnicam, si vult intrare sub alas divinitatis, baptizet eam ad proselytismum illicò.* Excipiebantur verò sacerdotes, quibus non licebat alienigenam ducere, quamvis cum eâ rem habuissent. Id. §. præc 5. הכהן מותר ביפת תואר בביאה ראשונה שלא דברה תורה אלא כנגד היצר אבל אינו יכול לישאנה אחר כך מפני שהיא גיורת: *sacerdoti fas est cum formosâ congredi primâ vice, si concupiscentia prævaluerit (undè verò hanc necessitatem probabũ à Apellæ) sed nefas eam postea ducere, quoniam est è gentilismo.* Notetur hic

tetur hic quod non puellas tantùm, sed & nuptas hostium. jung re sibi matrimonio potuerunt. quia textus non fœminas vocat, quod sexus nomen esset, sed אֵשֶׁת Mulieris appellatione utitur, quod volunt maritatam notare & ad virum referri, quoniam ab אִישׁ derivatur. Bachai ead. pars. K. T. הזכיר אשת בסמיכות ודרשו רז״ל אפילו אשת איש מותר ללקחה *ponit nomen Mulieris in statu constructo* (*nam in absoluto fuisset* אִשָּׁה) *id explicant Magistri nostri p. m. de muliere viri alicuius, quam liceat accipere.* Unde & illud inferunt nescio quàm aptè, gentilibus propriè nulla fuisse conjugia, fortè ut nec bestiarum consociationes matrimonia dici merentur: itaq; pro adulterio minimè habendũ, si quis uxoré hostis bello captam duxerit Maim. H. Mel. c. 8. §. 3. אין אשת יפת תאר מותרת אלא בשעת השביה שנ׳ וראית בשביה בין בתולה בין בעולה בין אשת איש שאין אישות לגוים חשקת אעפ שאינה יפה בה ולא בחברתה שלא יבעול שתים ולקחת לך לאשה שלא יקח שתים ויבעול אחת ויניח לאביו או לאחיו׃ *mulier pulchra formæ non concessa est nisi in casu captivitatis: ubi perinde est sive virgo sit, sive devirginata, sive maritata viro; quia gentibus verum non est matrimonium* (*ideò pro cœlibe habetur*) *Textus addit* (*Deut.* 21. 11.) si desideraveris eam, *innuens etiam non formosam* (*posse sic duci, modò placeat militi*) *utiturque singulari numero, nè quis fortè plures comprimat, subjungens*: Et accipito tibi, *ne fortè parenti aut fratribus tradat.* Porrò si captiva judaicam religionem amplecti nollet, jubebatur ad mensem domo detineri. lex meminit v. 13. יֶרַח יָמִים *lunationis* unius. at Rabini extendunt ad integrum trimestre. H. Mel. 8. 7. צריכה להמתין ג׳ חדשים חדש של בכיה ושני חדשים אחריו *opus habet expectare tribus mensibus, uno pro luctu, & duobus aliis deinceps.* quod sic conciliandum puto, loqui legem de tempore planctus, Rabinos verò de termino nuptiarum. Targum Jonathæ Chaldæi תְּבַכֵּי עַל טָעוּת בֵּית אַבָּהּ וְאִמַּהּ וְתִשְׁהֵי תְּלָת יַרְחִין הֲוֵי הֲדַע אִין הִיא מְעַבְּרָא *defleat ipsa errorem domus paternæ ac maternæ; tu verò prestoleris tres menses, ut cognoscas utrum illa sit* (*è congressu primo*) *gravida.* Raf. Alphes Tom. 2 p. 23. a. צריכות להתמין שלשה חדשים להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה ׃ ואה״כ אם לא התמין האשה אחר בעלה שלשה חדשים אפשר שתהא מעוברת מבעלה הראשון ואומרים בנו של אחרון הוא *expectandum est tribus mensibus ut discernatur inter progeniem sanctam & profanam.* paulo pòst: *si non expectaret trimestri, posset contingere ut è priori marito gravida, pareret quem pro filio posterioris*

R. 3

...scriptis haberent. Interea lex ipſam variè deturpat, jubens abſcin-... ...ecciſes ungues viciſſim alere, veſtimenta ſumere lugubria, & ...ſuos defler..,R. Abrah. Seba P. Ki-Teze לפי שבנות הגוים מתקשטות בפנים צהובוא ובשער מגלה ושורקות שערן במסרק ... אותו לשנים ומשימים אותו על הצדעים וכן קולעית שערן ... לעלות ולראות לפני האנשים כנגד זה אמר בכאן ותלחה את ר... שלא ישאר לה שער וקליעה וידע דרכי הצניעות כי אפילו ג... ... נגאי לבנות ישראל כאמרו ... *quia filiæ gentium ſe ornantes & fa-... ...terem affectantes, capillos incriſpant, ſtrigili pectinant & diſpeſ-... ...bifariam ad tempora, calamiſtris intorquentes, ut ſpectentur ab ho-minibus: ideo jubet lex captivam abradere caput ſuum, nec de criſpedine p..lum relinquere, ut ſic humiliata modeſtiam diſcat. quoniam vel ſola ca-pitis denudatio turpis habetur filiabus Iſraël, ut dicitur in Talm. tr. Sota.* (*quod lucem affert textui paulino 1. Cor 11. verſ. 5.*) aliam rationem comarum detondendarum affert Bachaius Parſ. cit. ששערותיו של אדם הם כחו וכענין שכתוב אם גלחתי וסר ממני כחי *quod hominis ca-pilli contineant robur eius, ſicut dicitur* (*de Samſone Iud. 16:17*) *ſi raſus fuero, recedet à me fortitudo mea* (*putat ergò venereas vires unà debili-tatum iri.*) De unguibus diſſentiunt; eſt enim ambiguitas in hebræo וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ *faciat ungues ſuos,* (*verſ. 12.*) Talm. Maſs. Ieſam cap. 4. p. 48. a. ר׳ אליעזר אומר תקוץ ר׳ עקיבא אומר תגדיל א״ר אלעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה ר׳ עקיבא אומר מה להלן ניוול אף כאן ניוול וראיה לדברי ר׳ אליעזר ומפיבשת בן שאול ירד לקרא המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו הא עשיה העברה *R. Eliezer ait ſignificare idem quod* præcidat. *R. Akiba inquit,* creſcere ſinat. *R. Elieſer ſic argumentatur, quæ eſt ratio capillitij, eadem quoq; ungularum? at illud auferri jubetur, ergò & hæ. R. Akiba ſubſumit aliter; at illud fit ad abominationem ergò & hoc ad deturpationem fieri debebit. R. Eliezer affert demonſtrationem è ſcripturâ* (*2. Sam. 19 24.*) *Mephiboſchet filius Saul deſcendens in occur-ſum regis, non fecerat pedes ſuos* (*h. eſt. ungues præciderat.*) *nec fecerat myſtacem ſuum.* (*h. e. totonderat*) *en facere uſurpatur pro auferre!* Tar-gũ Jonathæ reddit תִּצְמֵי יַת טוּפְרַהָא quod itidem incertum eſt quid ſignificet. Cl. Dn. Buxtorfius junior in Lex. chald. *præci-dendi* ſenſu expoſuit; at ego pace Amici, contrario *Nutriendi* ſenſu accipere mallem quia non tantùm gloſsator marginalis לשון גדול *ſignificatione incrementi* explicavit, ſed etiam alter paraphraſtes chal-dæus Onkelos תְּרַבֵּי *h. e. multiplicet vel augeat* interpretatus eſt, adeoque totus contextus non ornatum ſed deturpationem innuere videtur, R. Nathan baal-Aruch Rad. צם tribuit hoc Ieroſolymi-

tano

tano Targum; quod cum in eo deſit, ſuſpicor Jonathæ traducti nẽ illo nomine inſignivisse: notavit hoc ipſum Elias in ſuo Methurgeman, non extare in impreſſis R. Abraham exiſtimat reſpexiſſe legem ad mores gentium, qui ungues vario colore tingere ſint ſoliti, in ſuo Zer ham. d. l. לפי שבנות הגוים מתקנים צפרניהם של יד ורגל וצובעים אותן במין צבע כמנהג הישמעאלים שיהיו בידיהן שינוי ויסתכלו בהם ויקחו ידיהן וימשמשו בהן עד שנדלק אש של גהנם ויצר הרע לזה אמר ועשתה את צפרניה שתגדלם בלי תיקון ובלי צבע *quia filiæ gentium adornant ungues manuum & pedum ſuorum, tingunt q; variis ſpeciebus colorum; ad morem Iſmaëlitarum; ut ſit in manibus pulchra varietas; quam conſiderantes (amaſij.) prehendant eas & tàm diu palpant, donec exardeſcat ignis infernalis malæ concupiſcentiæ: ideò jubet lèx captivam ungues alere negligenter absq; curâ vel picturâ.* R. Bachai altius philoſophatur, & in recordationem lapſus humani factum putat. l. c. שיחשוב במעלתו של אדם הראשון קודם שחטא שהיה מלבושו צפורן *ut cogitet de præſtantiâ primi hominis Adami, cuius veſtis antequam peccaſſet erat inſtar unguis (colore corneolum referens: unde adhuc dum ineunte Sabbatho Iudæi ungues ad candelam contemplari ſolent, admurmuratâ preculâ, vid. Minhag. f. 3.)* Quod veſtitum captivæ attinet, erat & ille ad deformitatem accommodatus, ut ſic omnia libidinum incitamenta tollerentur. Idem Bach. ibid. אולי תוך הזמן הזה יתנחם החושק ויעבור חשקו מעליה בראותו אותה מתנוולת בגלות הראש ובגידול צפרניה ובלבישת בגדים של שביה כי כבר הסירה הבגדים הנאים שעליה אשר באה עמהם ובראותו אותה בוכה ומצטערת ישלחנה לנפשה *fortaſſe intra hoc ſpacium temporis pœnitebit amantem, & ſedabitur appetitus eius, dum videt deturpatam raſo capite, unguibus prominentioribus, indumento viliori qualis eſt captivorum; poſtquam pulchras veſtes in quibus venerat depoſuit: item ſi cernit flentem & ſemet affligentem; facilius eam dimittet.* Iterumque Seba d. l. לפי שבנות הגוים מתקנות עצמן בבגדי משי וארגמן שש ורקמה לפתות ולהסית האנשים כדם כאמרו ובדם ענבים סותה לזה אמר והסירה את שמלת שביה ותלבש בגדים אחרים מבלויי סחבות ובזה לא תקבל בשת אחר שאינה צריכה לצאת חוצה והיא יושבת מסוגרת בביתו *quia filiæ gentium exornant ſe veſtibus holoſericis & purpureis, & byſſinis & acupictis: ſicut (de ornatu Meſſiæ gen. 49. 11.) dicitur, operimentum ſuum in ſanguine uvarum lavant, ut alliciant & incitent viros: ideò juſſit lex captivam veſtes precioſas amovere, ac vetuſtate detritas (Ier. 38. 12.) induere, quia permutatione (privatim tantùm) non publicè dehoneſtatur, quia nunquam egreditur foras, ſed domi ſedet concluſa.* De fletu dubium movet non neceſſarium: aliqui ad literam accipientes, exiſtimant veros paren-

tes lugere jussam: alii verò allegorizãtes, Idola sua deflere, avitamq; superstitionem. R. Bach. loc. sæp. cit. חטילה עליה תורה משפט אבלות שהיא שלשים יום כדי שתעשה חיובה באביה ואמה אם שמעה בהם שנהרגו בעודנה שביה כי האדם יתחייב לכבד אביו ואמו בחיים גם לאחר מיתה *præscribit ipsi lex modum luctus qui est triginta dierum, ut solvat justa parentibus, cum audit eos occisos esse. tenetur enim homo, non in vitâ tantùm patrem & matrem honorare* (Exod. 20. 12.) *sed & post mortem eorum.* Bar-Nachman ad h. loc. והרב אמר במורה הנבוכים לחמלה עליה שתמצא מנוח לנפשה כי יש לעצבים מנוח והשקט בבכייתם ואבלם : *Magister* (*intelligit Rambamum.*) *in libro* More hanne fuchim (*h. e. doctore perplexorum, quem Arabicè scripsit*) *ait, juberi hoc misericordiæ causa,* (*non tàm ob occisos parentes, quam*) *ut ipsa reperiat quietem: est enim dolentibus aliqua consolatio vel recreatio, ab ipso plangendi actu.* Mikoz pr aff. 112. נחקו שם התנאים בפ׳ החולץ *dissentiunt in hoc doctores nostri, in capite Hacholez* quia fieri potuit, ut ipsa parentibus in juventute statim orbata, pridem ambos defleverit. huic casui aliam interpretationem quærunt, nè legis jussum tunc videatur frustraneum. Talmud. M. Iebam. fol 48 fac. b. ר׳ אליעזר אומר אביה אביה ממש אמה אמה ממש ר׳ עקיבא אומר אביה ואמה זו ע״ז וכן אומרים לעץ אבי אתה : ונו׳ *R. Eliezer ait, Pater significat patrem simpliciter & Mater matrem. R. Akiba inquit, parentes hoc loco notant Idola secundum illud* (*Jerem. 2.*) *dicentes ligno, tu Pater meus es, & lapidi tu me genuisti!* Bachai. l.d. לפי המדרש הזה היה זמן ירח מפני שהוא כלל כל ההקפים הקף היום השמשי והקף ז׳ כוכבי לכת לשבעה ימי השבוע והקף החדש הירחי אביה רמז אל השמש ואמה אל הירח והאחין לרבות הכוכבים : *secundum hanc expositionem dedit ei tempus menstruum, quod complectitur omnes periodos* (*superstitionis gentilitiæ scilicet circuitum solis diurnum, revolutionem dierum hebdomadis pro numero septem planetarum, deniq; mensem lunæ. Sic ergo Pater solem mater lunam, fratres stellas notant.* (*ut gen. 47. 9.*) Hactenus de tatibulo captivæ & conatu eam convertendi. Quod si verò ad Iudaicam religionem post experimenta hæc omnia transire tamen noluisset, coacta fuit ad septem præcepta filiorum Noæ sed à nemine Iudæo in thalamum recepta: quia nefas habitum è proselyto nõ totali filios suscipere. Maym. H. M l. cap. 8 § 9. לא רצה להתגייר מגלגלין עמה שנים עשר חדש לא רצתה מקבלת שבע מצות שנצטוו בני נח ומשלחה לנפשה והרי היא ככל הגרים התושבים ואינו נושאה שאסור לישא אשה שלא נתגיירה *si Iudaismum amplecti recusat, volutantur cum eâ duodecim menses* (*h.e. tamdiu expectant*) *si nondum vult, imponuntur ei septem præcepta, quæ posteris Noæ sunt injuncta, & dimittitur*

mittitur liberè. tūc accenſetur proſelytis-incolis ſed à nemine ducitur: quia impium eſt jungi matrimonio pagana (nondum Catechumena.) In tali caſu nec ipſe pro ancillâ retinere potuit, quam ſemel compreſſit; nec alijs ad quæſtum divendere: ſed debuit eam impunè ac liberaliter quâ vellet dimittere. §. præc. 8. אם לא חפץ בה משלחה לנפשה ואם מכרה עובר בלא תעשה שנ׳ ומכר לא תמכרנה בכסף ואם מכרה אינה מכורה ומחזיר הדמים *ſi non placet, dimittat eam gratis ad voluntatem ſuam, qui enim vendit peccat contra prohibitionem legis* (Deut. 21.14) *nequaquam vendas eam argento, neq; negotieris illâ. imò tunc verè vendita nō eſt, quia pretiū emptori reſtituere tenetur.* Mizo. gad pr. neg. 233. אם כבש אותה. אחר שנבעלה לשם שפחה משישתמש בה לוקה שנ׳ לא־תִתְעַמֵּר בָּהּ ופירש רבינו שלמה בשם ר׳ משה הדרשן שכן בלשון פרסי קורין לעבדות ושימוש עמרא *ſi poſt concubitum cogit eam ad ſervitium, vapulat: quia dicitur* (Deut. ibid.) *non proſtituas illam ad quæſtum. ſic enim R. Salomo* (Iarchi.) *nomine R. Moſis haddarſchan* (h. e. *concionatoris.*) *exponit etymologiam vocis* עמר *ex uſu linguæ Perſicæ.* Gerundenſ. ſ. h. l. תתעמר הוא כמו תתאמר מלשון יתאמרו כל פועלי און וכולם רממות וגדולת. האמרה ונגזרו מן בראש אמיר ויקראו בערבי האדון אמיר ושמוש העין והאלף כאחד מורגל כגון פרעהו כרדת שחת כמו פראהו *obſcura vox textus* תִּתְעַמֵּר *eſt quaſi per Aleph ſcripta eſſet, ac ſignificat grandiloquentiam, ut in illo* (*pſalmi* 94. *verſ.* 4.) *ſuperbe prædicabunt ſe operatores iniquitatis: deducto ab* אָמִיר (*quod legimus Eſai.* 17. 6.) *& ſummitatem rami vel frondis notat. Apellant etiam Arabicè Dominum vel Herum hoc titulo. Et ſolennis eſt permutatio gutturalium literarum* עא *velut in hoc dicto* (*Iobis* 33. 24) *redime ipſum nè deſcendat in foveam.* Oritur hinc quæſtio cuiuſnam ſit filius ex impregnatâ paganâ poſt dimiſſionem natus. Hebræi Iureconſulti patris eſſe negant; aſſerentes ventrem ſequi, & à Synedrio publicè baptizari H. Melach. 8. 9 נתעברה מביאה ראשונה הרי הולד גר ואינו בנו לדבר מן הדברים מפני שהוא מן הגויה אלא ב״ד מטבילין אותו על דעתם *è gravidâ de primo concubitu naſcitur proſelytus, qui non habetur pro filio gignentis, quia eſt ex Ethnicâ: verùm ſenatus illum decreto ſuo* (*ad proſelytiſmum*) *luſtrari curat.* Aiunt tamen experientiâ comprobatum, quod tales filij plerumque ſint degeneres, refractarij & aliqua labe notati. præc. affir. centeſimo vigeſimo ſecundo. סופו להוליד בן שהוא בן סורר ומורה לכך נסמכו הפרשיות הללו *eventus eſt* (*militis gentilem in bello impragnantis.*) *ut*

gignat filium rebellem & inobedientem. Ideò scriptura statim subjungit legem de talibus dilapidatoribus lapidandis (Deut. 21. vers. 18. & seqq.) Medrasch Tanchuma, quod à formulâ docendi crebrius repetitâ *Ielamnedenu* Cognominant, sup. h. loc. תניא ר׳ יוסי אוכל בן סורר חצי ליטרא בשר ושותה חצי לוג יין *tradit R. Iose, talis filius devorat selibram carnis, & epotat medium Log. vini. (h. e. quantum tria circiter ova continerent: quod Bacchi nepotulis hodie parum esset, at olim severioris disciplinæ seculo, in tenellis temperantiæ candidatis nimium censebatur atq; futuri Helvonis præsagum tyrocinium. confer. Cl. quond. Drusij notas ad h. l. Deut.)* Confirmant hoc etiam exemplo liberorum regis David, Absalomi & Thamaræ; quorum ille patri insidiatur. 2. Sam. 15. 10. concubinis eius abutitur. c. 16. v. 22. ideò violentâ morte perit. c. 18. vers. 14. hæc verò incestum à fratre passa. c. 13. vers. 14. fratricidio præbet occasionem. vers 28. Fuisse autem ambos è captivâ matre oriundos, tradit præter alios R. Dav. Kimchi in not. ad Sam. תמר בת יפת תואר היתה כמו שאמרו רבותינו ז״ל והראייה כי לא ימנעני ממך והיתה אחות אבשלום מאמו כי מעכה אמו של אבשלום לקחה דוד במלחמה ושכב עמה קודם שנתגיירת ומעכה נתעברת מדוד בביאה ראשונה בעודה גויה ואחר כן נתגוירת ונשאה דוד לאשה וילדה לו אבשלום ומה שאמר אמנון אחותי לפי שהיתה בת דוד קראה כן *Thamar. è formosâ captivâ erat orta, ut tradunt nostri doctores p. m. quo alludunt verba (vers. 13.) non denegabit me tibi. fueratq; soror Absalomi è matre Maëcha (filiâ Talmai regis Geschur. 2. Sam. 3. 3.) quam ceperat Davides in bello, & cum eâ dormiverat antequam proselyta fieret, è quo primo congressu impregnata est, adhuc in gentilissimo existens. Iudaizatam postea duxit rex in uxorem, tunc peperit ei Absalomum. Ideò autem Amnon eam sororem vocat (blandè allocuturus. c. 13, vers. 11.) quia è communi patre David suscepta erat.* Inde disputant Rabini, utrum verè incestus fuerit, an stuprum? & num Amnon ille Thamaram in legitimum thorum cooptare potuerit, nec ne? Maymon cum multis, affirmat licuisse in matrimonium ducere, quæ verè soror non fuerit: quia paganæ partus ventrem sequitur ut supra dictum, & patri non accensetur. H. Mel. 8. 9. תמר מביאה ראשונה של יפת תואר היתה אבל אבשלום נולד מאחר הנישואין נמצאת תמר אחות אבשלום מאמו ומותרת להנשא לאמנון וכן היא אומרת דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך׃ *Thamar è primo & unico concubitu formosæ nata, sed Absalon ex eâdem jam nuptâ regi. erat ergò illa hujus soror è matre. (vides hîc patris rationem non haberi!) concessa ergò in conjugium Amnonis,*

Ahinoam — DAVID — Maëcha

Amnon — Tamar Absolon

sicut r

sicut ipsamet ait (vers. 13.) loquere quæso cum rege, non is me tibi prohibebit. Contra R. Johannes negat concessam, quod hæc tantùm elabendi causa dixerit: nisi è priori marito gentili conceptam fuisse probetur. Mik. pr. aff. 122. אבל לדברי רבי יותנן תימה היאך הייתה מותרת לאמנון כיון שלא הולידה דוד עד אחר שנתגיירה אמה הרי היתה אחותו גמורה וצריך לומר שלא היתה בתו אלא היתה בת אשתו מן הגוי קודם המלחמה ומה שכתוב כי כן תלבשנה בנות המלך מעילים לפי שגדלה עם בנות המלך אומר כן או שמא בא דוד אל אם תמר בצנעה קודם המלחמה והוליד ממנה תמר כי קודם בית דינו של חשמונאי היתה גויה מותרת בצנעא *Rabi Iochannan miratur quomodo licita fuerit Amnoni, siquidem David eam genuerit post proselytismum matris; unde veram fuisse sororem oportet, itaq; dicendũ est nō fuisse filiam eius, sed filiã uxoris è priori marito gentili susceptã ante l[...]. Obijcis (è vers. 18.) vestitam tunicâ variegatâ instar filiarum regis! resp. factum esse quòd educaretur unâ cum filiabus regis in aulâ. Quid si Davides ad matrem eius accessisset ante bellum? nã ante senatus consultum Hasmonaicũ, gentilis concessa erat, certa moderatione. (quod non facilè crediderim: alias hanc Iohannis sententiam alteri præferens; quia & in nostro jure Romano, servilis cognatio nuptias impedit. l. si uxor. §. illud. Instit. de Nupt.)* Ultimus casus erat, ut si qua nullis persuasionibus ab avitâ superstitione vellet discedere, occideretur. M.H Mel. 8. 10. יפת תואר שלא רצת להניח עבודה זרה אחר שנים עשר חדש הורגין אותה *formosa qua nullo modo vult relinquere cultum idolorum, post duodecim menses interficitur.*

Theor. XVIII.

In utrisque servans disciplinæ militaris.

UT in pace magna vis est boni regiminis, sic in castris tantam multitudinem Rex cohercere non posset, nisi disciplinam militarem severissimè tueretur. ad quam & illud pertinet, ut exercitum in classes ordine distribuat, singulisque viros strenuos præficiat, qui hanc disciplinam unâ conservare juvent. Sunt autem officia coadjutorum varia. primarium fuisse videtur Sacerdotis castrensis, qui hoc nomine specialiter unctus erat, ut cohortatione suâ universo exercitui animos inderet; cæteros autem qui abessendi privilegio gauderent, solenniter dimitteret Mik. p. aff. 120. & distinctius R. Mos. b. Maym. H. Mel. init. c. 7. משוח כהן לדבר אל

כהן ,לדבר אל הנקרא · משוח מלחמה שני פעמים מדבר אל העם אחת בספר בעת שיוצאין קודם שיערכו המלחמה אומר לעם מי האיש אשר נטע כרם וגו׳ ואחת בעירכי המלחמה אומר לעם אל תיראו ואל תחפזו וגו׳ : *Ordinant ſacerdotem qui loquatur ad populum tempore belli, eumq; ungunt oleo ſacro (eodem quo ipſum regem, ſupr. Theor. IIII.) & is eſt quem vulgò appellant Maſchuach h.e. unctum belli. Eius officium eſt bis alloqui populum; ſemel è lib. d. cum exeunt, jubet ædificantes, plantantes &c. domum redire (Deut. 20. v. 5. 6. 7.) iterum, quando acies inſtituitur vetat eos quicquam timere (verſ. 3.)* Adjungebatur tamen ipſi ſacerdos vulgaris voce pollens, & alij precones, qui hæc ipſa quæ dicere cominus audita, ſinguli ſuis cohortibus repeterent eminus & latè diffuſis. Ibid. בעת שעורכין המערכות והם קרבים להלחם משוח מלחמה עומד במקום גבוה וכל המערכות ל[illegible] ואומר להן בלשון הקדש שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם וגו׳ וכהן אחר תחתיו משמיע אותו לכל העם בקול רם ואחר כך מדבר משוח מלחמה מי האיש אשר בנה או נטע או ארש וגו׳ והשוטר משמיע לכל העם בקול רם ואח״כ מדבר השוטר מעצמו ואו׳ מי האיש הירא ושוטר אחר משמיע לעם ואחר שחוזרין כל הפטורין מתקנין את המערכות ופוקדים שרי צבאות בראש העם : *tempore quo aciem formant & ad prælium ſe parant, conſiſtit unctus belli loco editiori, ut omnes in conſpectu habeat, atq; clamat hebraicè (Deut. 20. 3.) audi ô Iſraël, appropinquatis nunc pugnæ contra hoſtes veſtros, nè teneſcat cor veſtrum &c. quia Dominus vobiſcum &c. hoc ipſum ſacerdos alius priori ſubſtitutus divulgat populo, voce quantum poteſt clariſſimâ. poſtea unctus iterum loquitur: (verſ. 5. 6. 7.) quicunq; domum ædificavit, vel vineam plantavit, vel uxorem duxit, revertatur; &c. (quod præc. Theor. explicatum) id præfectus quidam populo clarè repetit. Mox idem præfectus pro ſe loquitur (verſ. 8.) quicunq; timet, revertatur &c. id alius præfectus ingeminat. Sic ergò dimiſſis omnibus quotquot immunitate gaudent, ordinantur reliqui in phalanges, & ſingularum frontiſpiciis ſui præponuntur capitanei.* Aderant quoque lictores cum ſecuribus, qui fugere conantes in ſtationem ſuam retroagerent, vel trucidarent pugnare nolentes. Mikoz ibid. מעמידים זקפים לפניהם ולאחריהם וכשילין של ברזל בידיהם וכל מי שמבקש לנוס הרשות בידו לקפח ולחתוך את שוקו שתחילת נפילה ניסה ואותם זקפים הן בני אדם העומדים בקצה המערכה לזקוף הנופלים ולחזק בדברים *conſtituunt Erectores abante & retro, qui ferreas clavas manibus tenentes, poteſtatē habent feriendi, aut crura comminuendi omnibus qui pugnam ſubterfugiunt: quoniam cladis initium eſt fuga. Illi homines in aciei extremitatibus diſpoſiti, Erectores vocantur, quia ſimul erigebant cadentes & verbis con-*

ferta-

fortabant. Portò notabile eſt quòd urbem obſeſſuri, non circumque illam cingere ſint ſoliti, ſed ſpacium relinquere quâ cives elaberentur: ut aliquis fugientibus aureum pontem ſtruendum eſſe dixit, ne ex deſperatione animos recuperent. Mel. 6 9. ex Siphri. כשצרין על עיר לתפשה אין מקיפין איתה מד׳ רוחותיה אלא משלש רוחותיה ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו שנ׳ ויצבאו על מדין כאשר צוה ה׳ את משה מפי השמועה למדו שבכך צוהו : *cum obſident urbem ut eam capiant, non cingunt ab omnibus quatuor lateribus ſed tribus tantùm, relinquentes ſpacium fugienti, cuicunq; animus eſt evadere. ſicut dicitur (num. 31. 7.) militarunt adverſus Midian, quemadmodum præcepit Dominus Moſi. ex orali Kabalâ didicerunt, hoc modo præcepiſſe.* ut ſic etiam humano ſanguini parcerent, cujus effuſio nuſpiam vilis haberi debet: unde illud obiter æſtimari datur, multò minus adortos eſſe hoſtem per inſidias, nec uſos ſtrategematibus doloſis, ſed ubique rem fide bona geſſiſſe: parùm generosè vinci putantes, qui fraudibus circumveniantur, & nihilo honeſtiùs ac ſi quis eos veneno clanculum immiſſo tolleret. De arboribus frugiferis quæ obſeſſam urbem circumſtant; extat ſpecialis lex Deut. 20. nè quis eas excindat: quod etiam extra caſum obſidionis prohibitum; ſicut & omne nocumentum illis quomodocunque illatum. Ibid. §. ſeq. אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו שנ׳ לא תשחית את עצה ולא במצור בלבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה: *non truncant arbores cibiferas quæ ſunt extra urbem, nec prohibent inde ſtillatitatem (hoc eſt irrigationem) aquarum ut exareſcant, quia dicitur (verſ. 19.) non diſperdas lignum eius, impellendo ſecurim. Idq; non tantùm in obſidione, ſed & quovis loco, quicunq; præſcindit arborem hoc fine ut eam corrumpat, verberatur.* Excipiunt caſus aliquot. ſi vel in bello latibula præbeant ſagittariis, Præc. Negat. 229. פירש רבינו שמואל כי זה כמו אלא כלומר אלא אותו עץ מאכל שהאדם יכול לבוא שם בין האילנות מפניך במצור ולירות בחיצים מבין האילנות אותו עץ אתה מותר לכרות רק עץ. אשר תדע כי לא עץ מאכל אותו תשחית *explicat magiſter Samuel, vocem textus* כי *poſitam eſſe pro* אֶלָּא *(verſ. eod. quaſi diceret lex: illas arbores inter quas homo quiſpiam latere poteſt, & tutus ab oppugnatione tela ejaculari exinde, illas excindere licet: potius illas de quibus certò conſtat non eſſe frugiferas.* vel in pace, colono non ferant quod operæ pretium ſit; aut impediant ſtirpes alias: itaque lignum utilius in fabricas adhiberi poſſit. Ibid. & Mel. 6. 11.

כל: אילן סרק מותר לקוץ אותו ואפילו אינו צריך לו וכן אילן מאכל שהזקין ואינו עושה אלא דבר מעט שאינו ראוי לטרוח בו מותר לקוץ אותו. וכמה יהא הזית עושה ולא יקוצנו רובע הקב זתים ואמרינן בפרק החובל דקלא דטען קבא תמרין אסיר למקצייה ואם היה מעולה בדמים לבניין מלפירות יותר ואם היה מזיק אילנות אחרות, כשהשרשים מכחישים את הגפנים בינקיתם צוה שמואל לקצץ *omnem sterilem truncare licet, quamvis eâ non indigeamus, etiam fertilem quæ fructus affert noxios, aut nimis paucos, fatigatione tanta non dignos. quantum igitur olei olivæ ferre debet ut secura sit securis? quadrantem Kabi (h.e. sex ovorum pondus.) capite Hachobel (octavo Babæ prioris in Talmud.) palmam quæ oneratur Kabo dactylorum (quem 24. ovis æstimant.) nefas est excindere. At si pretium ligni ad ædificia utilis, exsuperet fructus; aut arbor arboribus vicinis obsit, vel radices eius (in vineto) vitium incrementa & propagines impediant, iubet eam R. Samuel truncare.* Aliàs in genere nihil perdere licet quod sit alicuius utilitatis, nullam suppellectilem, vasculum nullum, imò nè aquas quidem prodigere: secus quàm solent hodie furiosi milites, qui in urbium direptionibus vina etiam generosissima, pertusis dolijs in cellas effundunt, quasi magna strenuitas sit hæc petulantia. Ibid ולא האילנות בלבד אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בניין וסותם מעיין ומאבד מאכלות דרך השחתה עובר בלא תשחית ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם גרסינן בקדושין פ"ק רבה בר רב הונא קרע מאניה באפיה דבריה למחזי אי קפד אי לא קפיד והא קעבר משום בל תשחית וגרסינן בשבת בפ' מפנין רבא בקעיה ליה ספסל אחת לעשות לו אש להתחמם א"ל אביי והא קעבר מר א"ל בל תשחית דגופאי עדיף בפ' החולץ א' ר' יוסף לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם ואם אדם משחית שום דבר להטיל אימה על בני ביתו כדי שיראו ממנו ויהיה שלום בביתו מותר ששכר הטלת יראתו מרובה על השחתתו בשב' פ' האורג רב ששת שדי מיניה ארישא לאמתיה רב הונא תבר נכתמא ר' יהודה שליף מצוביתא *non arbores tantùm: sed quicunque frangit vasa, rumpit vestes, demolitur ædificium, obthurat fontem, perdit cibaria, & facit hæc ut inutilia reddat, is peccat contra legem (Deut. 20.19.)* N E D I S P E R D A S. *vapulat etiam, non quidem ex lege, sed additionibus legisperitorum, in pœnam contumaciæ. Legimus cap. 1. Kidduschin, quòd Rabba bar-Hona diffregerit vasculum in facie filij sui, ut experiretur an irritabilis esset nec ne? sed ecce peccavit! legimus etiam in Mass. Schabb. cap. 18 cum finderetur sella quapiam pro igne fovendo, quo se Raba calefaceret, culpasse hoc Abaium. sed responsum audisse: prohibitionem Nè disperdas attinere tantùm res pretiosas. At in cap. 4. Iesam. inquit R. Iosephus: nè aquas quidem cisternæ suæ quisquam effundat, cum illis indiguerint alij. Excipe, licet aliquid confringere, quando domesticis terror*

incutien-

incutiendus est propter obedientiam; ubi merces reverentiæ superat rei perditæ jacturam. sic in M. Schabb. c. haoreg R. Scheschat projecit vasa convivij post ancillam. R. Hona fregit operculum urcei. R. Iehuda strinxit in fundibulum. Antequã hinc digrediar, admoneo esse in hac lege difficultatẽ hebrææ phraseos: nam si ad verbũ interpreteris בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה *quia homo est lignum agri*. proh DEUM quænam sequeretur absurditas! num putabimus arbores humanis animabus præditas, ea propter sauciari prohibitas esse? quidam gignendi casu exponunt: *hominis est lignum vel arbor*. at prorsus contra linguæ genium. Alij interrogativè accipiunt: *an homo est arbor?* sed hanc significationem voculæ כִּי probare nequeunt. Nonnulli allegoriam venantur: *homo est quasi arbor*, qui fructum pietatis ferre debet at hoc ab instituto alienum. Chaldæus Onkelos negativè reddidit לָא כְבַאִינְשָׁא אִילַן חַקְלָא *non instar hominis est arbor campi*, quod videtur audacius factum. R. Salom. Iarchi cum supradicto Samuele colludit, *quia* per *fortasse* exponens. R. Abrah. Aben Ezra sententias alibrum ventilat, postea suam dicit כבר ביארתי בספר היסוד כי יתכן בכל לשון לקצר לאחוז דרך קצרה כמו חמור לחם רק מלת לא לא יתכן להיותה נהסרת כי הטעם יהיה להפך ומדקדק גדול ספרדי אמר כי חסר הא וכן הוא הכי האדם עץ השדה וזה הטעם איננו נכון בעיני כי מה טעם לאמור לא תשחית עץ פרי כי איננו כבני אדם שיוכל לברוח מפניך ולפי דעתי שאין לנו צורך לכל זה וזה פיר ושר כי ממנו תאכל ואתו לא תכרות כי האדם עץ השדה והטעם כי חיי בן אדם הוא עין השדה וכמו הוא כי נפש הוא חובל כי חיי נפש הוא הובל *pridem demonstravi in tractatu fundamentali* IESOD, *congruere linguis omnibus, ut usurpent locutiones ellipticas (compendia sermonis) verbi gratia (1. Sam 16. 20.) Asinus panis (pro, pane onustus) verum ut negandi particula deficiat, id minimè congruit, quia sensus efficeretur omninò contrarius. Grammaticus quidam magni nominis Hispanus ait, in voculâ* כִּי *deesse literam* ה *ut sit pro* הֲכִי *scripta (quod* Ita *significat.) at neq; hoc quadrat me judice. quis enim sensus esset, vel qua causa dicendi: nè disperdas arborem frugiferam, quia non est instar filij hominis, qui fugere possit à facie tua mihi videtur omni hoc apparatu nil opus, sed hanc esse simplicissimam interpretationem: quia inde vesci potes, non disperdas. nam hominis vita est arbor agri (alimentum inde proveniens, transmutatur in corpus & substantiam hominis.) perinde ut (infra c. 24. vers. 6.) pignus anima hominis dicitur, h. e. anima vita (quo sustentatur.)* Hactenus de hostili actu: nũc de naturali necessitate in castris, cujus præcepta scribere cuia Legislatorem non puduit, neque tu verecunde Lector offenderis, si

ea instituti occasione breviter explicavero. Deut. 23. prohibentur Iudæi milites castra sua ullis sordibus commaculare, quæ Deus ipse præsentiâ gratiosâ cohonestet: jubentur verò cum venter urget exire, quicquid hujus est clam in scrobiculum exonerare superingestaque humo tegere. Hal. Mel cap. 6. §. ult. & R. Mos pr. aff. 19. אסור להפנות בתוך המחנה או על פני השדה בכל מקום אלא מצות עשה לתקן שם דרך מזומנת ומקום אחד מחוץ למחנה להפנות בו אנשי המחנה כדי שיהא המחנה נקי ואף לקטנים שנ׳ ויד תהיה וגו׳ וכן מצות עשה להיות יתד לכל אחד ואחד תלויה אם כלי מלחמתו שילך במקום ההוא ויחפור באותו יתד גומא אחד לצאת בה ויחזור ויכסה שנ׳ ויתד תהיה לך על אזנך וגו׳ בין שיש עמהן ארון ובין שאין עמהן ארון כך הם עושים תמיד שנ׳ והיה מחניך קדוש: *nefas est evacuare corpus intra fines castrorum, aut in conspectu campi patentis: sed jubet lex ordinare viã peculiarem, ad locum extraneum, ubi milites se purgent; ut ipsa castra sint munda, etiam ab excrementis parvulorum. sicut dicitur (vers. 12.) spacium habeas extra &c. Similiter præceptum est, ut quilibet clavum habeat, suspensum una cum armis suis, quo effodere possit scrobem pro egestionibus, & rursus terrenum operimentum accumulare. sicut dicitur (vers. 13.) paxillum habeas super Zonam tuam &c. sive tunc arca fœderis adsit castris, sive absit inde sicut dicitur (vers. 14.) quia Dominus est tecum, castra sunto sancta, nec appareat ulla turpitudo. &c.* Putantque nefas esse recentem cibum ingerere prius quàm alterius reliquiæ sint egestæ: quo illud Lev 26.10. detorquent וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ *vetus præ novo educetis.* Secretiorem hanc ethicam prolixius tractavit R. Jacob ben Aser in Orach chaym, sect. 3. docens suos quid ante precari debeant, quàm altè nudari, quantum à conspectu hominum elongari, quas in plagas se vertere, utra manu abstergere & quali absterſorio uti. Ignoscite boni Lectores, si & inde moralia quædam exscripsero, quantum honestas patitur; ut vel hinc etiam gentis, pudorne dicendus an superstitio? appareat כשיושב יכוון שיהו פניו לדרום ואחוריו לצפון או איפכא אבל לא ישב בין מזרח למערב ומיהו דווקא כשנפנה מגולה אבל במקום שיש מחיצ׳ כגון בית הכסא שבבית אין צריך לדקדק וכשנפנה בשדה אם הוא אחורי הגדר יפנה מיד ובבקעה יתרחק עד מקום שלא יוכל חבירו לראות את פירועו ולא יאנים לדחוק עצמו יותר מדאי ויקנח ביד שמאל ולא בימין ולא יקנח בחרס משום כשפים ולא בעשבים יבשים ולא בצרור שקנח בו חבירו ויפנה בצניעות בלילה כדרך שעושה ביום ולא ישתין בעומד שלא יתיז נצוצות על רגליו אם לא שיעמוד במקום גבוה וישתין במקום נמוך: וכו׳ *sedens attendat ut facies dirigatur in austrum & posteriora in septentriones, aut contra: minimè verò ad ortum (quo re-*

ſiuus

spiciunt orantes) vel ad occasum. idq; cumprimis observandum in patente loco. At in latrinis adium, (ubi exedra tales à plateis aversa, pro adificandi commoditate locantur.) nihil opus est sollicitâ corporis dispositione. sic & in campo juxta sepem, subtilis electio locum non habet. In valle tantùm elongetur ab hominibus, nè quis ejus nuditatem conspiciat (id si rex Saulus, in speluncâ pedes tecturus observasset, non amisisset oram vestimēti. 1. Sam. 24. v. 4. 5.) non cogat seipsum ultra posse. nec abstergat manu dextrâ (quâ liber legis tenetur & sacra scribuntur: supr. Theor. V. VI.) sed sinistrâ. nec adhibeat testam, propter veneficia, nec aridum gramen (h. e. fœnum,) nec fasciculum quo alius ante usus. Summa reverenter se gerat (etiam in tenebris absq; teste.) noctu perinde ac interdiu. Vrinam nō reddat stando nè guttula ad pedes resultent, nisi fortè locus sit editior, unde in vallem meiat. &c. plura hujus generis afferre pudor vetat, & vereor ut hæc sint nimia castis pectoribus. qui volet conferat cap. 40. libri hebræo-germanici Brandtspiegel.

Superest ut post castrensem disciplinam, etiam de Privilegiis castrensibus aliquid dicam. Ut enim omnis necessitas lege caret, sic inter arma quoque Judæorum silebant aliquæ; scilicet, quæ de Sabbatho non violando, de suillâ carne, aut nondum decimatis non edendis, divinitus erant latæ: multò potiùs quas de lavandis manibus, vel talibus minutijs addiderunt ipsi. Notum est quàm superstitiosè Sabbathum aliàs servare studeant, omittunt omnes operas, nullâ curâ, onere nullo gravantur, nè quidem in sacculis vestiū aliquid portant, genio tantum & compotationibus indulgent, nō peregrinantur tunc, sed si pridiano quis in itinere suas ædes aut hospitium non attigerit, mavult foris vel in sylvâ pernoctare. serius cubitu surgunt in honorē Sabbathi. ut ipsi nihil gestant, ita nec jumenta sua plus portare permittunt, quàm quo alligari, retineri aut duci possint, v. g. equum freno quidem sed non ephippio licet onerare. si qua gallina panniculo annexo notatur, eo sublevari solet pridie. pecus quod in fossam delapsum est, non facilè solent extrahere Sabbatho, ut olim tempore Christi Matth. 12. v. 11. sed immisso pabulo relinquunt ibi donec laborando succurrere liceat; nisi fortè locus sit palustris, aut aliud vitæ periculum in morâ. pauperes Christianos vili ære conductos adhibent, qui tunc si est hyems ignem foveant, candelas accendant, vel si æstas emulgeant vaccas lacte turgentes, ubi nō ipse fecisse creditur quod sic per alium facit. licet aliousque deambulare sed non procul, & meminit etiam scriptura *via Sabbathi* Act. 1. v. 12. quæ bis mille cubitos longa fuisse traditur, quantum mons oliveti distitit à Ierosolymis, vel in nostrâ

viciniâ pagi Derendingen & Weilheim ab invicem. sed oportet hoc intervallum tardiusculo incessu emetiri: velocius enim ultra binos passus procurrere, vel transfossam salire, nemini permissum est, nisi puerulis festivè colludentibus. cæcis non licet baculo tunc niti, at solis claudis id concessum; quia illi carere possunt, hi non. vulneratus emplastrum pridie impositum retinere potest, sed avulsum non reponere, nec recens vulnus obligare. disputant etiam an vel quatenus pulverem de calceis tunc excutere liceat. pecuniam die festivo non attingere certum est, vidique hoc prætextu eleemosynā poscenti pauperi denegantes; quibus hypocritis ut vicissim illuderem, simulavi quid donaturum, quod recu aturos præscivi, nec obtulissem profesto. Æstate muscas abigere, sed flabellum velut onus gestare non licet. pulicem si pungat capere, fas est, sed haud necare, nec in pavimento saltantem opprimere. pediculos quidam tunc perimere concedunt, alij prohibent & cameli mactationi æquiparant. Arborem fructus decerpendi causa non licet ascendere. non cytharâ canere, vel quodvis organum pulsare, nec ore sibilum efflare, nedum ad ejus sonum saltare imò nè quidem infantes lachrymabundos demulcere crepitaculis. excipiuntur tamen nuptiæ ad quas Christianos cytharædos conducunt. ostia tunc manu pultant, non malleolis appensis. altilia, ut anseres & gallinas cibant, verùm ne plus frumenti objiciatur quàm diurno victui sufficiat. hortos non rigant, nec transponunt plantas, nec inserunt arbores, nec fodiunt, an flores decerpant dubito? spicas equidem non vellunt, idque facientes olim reprehendebant Apostolos. Matth. 12. 2. lintea non lavant, nè puellorum quidem indusiola. non texunt nec nent. sartori nè acum quidem portare licet, nedum viro gladium vel scutum hastávé militi. nam si quicquam horum facerent, lapidationem meruisse putarentur. quod hîc summariè tantùm recensui, quia nimis longū foret Rabinorum testimonijs, quæ mihi plurima suppetunt, singula mun re, lippis jam tonsoribusque nota. quin applico potius ad meum institutum, quod nunc est militiæ privilegia docere. Quamvis igitur in pace Sabbathi sui sint religiosissimi & partim ridiculi custodes, in bello tamen ubi victoria legibus cunctis potior est, nil dubitant id violare, si necessitas ita postulet. Maym. H. Melach. c. 6. §. 12. צרין על עיירות ע״ם בשבת ועושין עמהן מלחמה בשבת שנ׳ עד רדתה ואפילו בשבת בין מלחמה מצוה בין מלחמת רשות: *obsident urbes gentium etiam sabbatho, & præliantur cum illis Sabbatho, quia dicitur (Deut. 20. ult.) donec illa descendat; ubi perinde est siue bellum sit legale sive ultroneum.* locus quem citat sub obscurus est, & hoc sibi vult,

vult, continuandam esse oppugnationem, donec urbis mœnia corruant & altissima quæque propugnacula humilientur; ut ex collatione cum vers. 52. capitis 28. apparet. estque infinitivus radicis ירד nec à רדה derivatur, ut interlinearis versionis Author existimat: deceptus fortè à R. Salom. Iarchi, grammaticæ parùm perito, qui לשון רדוי *significatione dominandi* perperam exposuit. Video nec veteres hunc textum sic accepisse, alioquin se non obtulissent hostibus absque omni resistentiâ jugulandos 1. Macc. 2. 36. *speluncæ inclusi nè lapidem quidem emiserunt, neq; cavernas obstruxerunt, dicentes.* ἀποθάνωμεν πάντες ἐν τῇ ἁπλότητι ἡμῶν MORIAMUR OMNES IN SIMPLICITATE NOSTRA! *testes sunto nobis cœlum & terra, quòd injustè nos perimatis. ita perierunt Sabbatho millenæ circiter animæ.* quod & Josephus repetit, Antiq. l. 12. c. 8. Sed rectè redarguit eos cordatus ille Mattathias, docens quàm stultum sit & à legislatoris mente alienum, intempestivâ & præpostera pietatis opinione legem suis cultoribus fraudare, hostivè hanc pro lubitu sæviendi occasionem ultrò quasi offerre: subjungens si in hac superstitione contumaciter perseverare perrexerint brevi foreut Ecclesia tota extirpetur, nemoque pius supersit amplius. Primus ergò sancivit hoc decretum, vers. 41. *quod si occasio ita ferat, etiam Sabbatho pugnandum sit*; idque synagogæ Ἀσιδαίων (h. e. חסידים sive piorum) vel tandem persuasit. verùm nè citra necessitatem contingeret facilè, aut crebriori usu in abusum degeneraret sanciverunt insuper Talmudici, ut omnis obsidio minimùm triduo ante Sabbathū inchoëtur, si qui fortè citò sint se dedituri. præc. Affir. 117. גרסינן בפ׳ קמא דשבת אין צרין על העיירות של גוים בפחות משלשה ימים קודם השבת ואם התחילו עושים עמהם מלחמה אפילו בשבת *legimus capite primo Schabbas; nō suscipitur obsidio urbis ethnicæ paucioribus quā tribus diebus ante Sabbathū; at cum semel cœpta est, exercentur actus hostiles cōtinuè, ipso etiam Sabbatho.* allegatus locus extat pag. 19. fac a. & tribuitur authori Schammai. ubi hoc idem de navali prælio affirmatur. ת״ר אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת בד״א לדבר הרשות. אבל אין לדבר מצוה : פי׳ מפליגין מפרישין מן היבשה לים וזהו לשון ספינה על שם שמפליג עצמו מן היישוב ומרבנן יעקב שמעתי בעירובין שאמצעיתו של ים נקרא פילגוס ואף בלעז פיל״גא *ex traditione magistrorum non ingrediuntur navim serius quàm triduo ante Sabbathum. intellige de ultroneis non legalibus.* G L O S S R *Sal. I. vox* מפליגין *(quam lexica nostra, ut & infinitas tales ignorant) cum usurpatur in re nautica, significat pelago se committentes & ab aridâ separatos: quia docente R. Iacobo, mare græcis* πέλαγος *appellatur (atq; rivum etiam be-*

braic בְּלָא) Hæc de Sabbatho. Quod prohibitas carnes attinet, notum est quantopere Judæi abhorreant à suillâ; & legitur 2. Maccab. 6. memorabile exemplum senis cujusdam Eleazari legisperiti, qui neque blanditijs neque minis eò potuit impelli, ut contra prohibitionem legis vel ederet revera, vel edere tantùm simularet in gratiam regis; mille carnificinas experiri malens, quam canitie suâ quid indignum committere, vers. 24. in hæc verba protestatus: οὐ γὰρ τῆς ἡμετέρας ἡλικίας ἄξιόν ἐστιν ὑποκριθῆναι, ἵνα πολλοὶ τῶν νέων ὑπολαβόντες Ἐλεάζαρον τὸν ἐννενηκονταετῆ μεταβεβηκέναι εἰς ἀλλοφυλισμόν, διὰ τὸ μικρὸν καὶ ἀκαριαῖον ζῆν πλανηθῶσι. addens, exiguũ illud vitæ quod sibi naturaliter superesse possit, honorificè clausurum, & junioribus constantia suâ relicturum magnanimæ mortis exemplum. refertur etiam seq. cap. 7. alterum admirandæ fortitudinis specimen, quod ediderunt septem fratres unà cùm pientissimâ matre, ab Antiocho crudeliter excarnificati, quod porcinam edere noluerunt: quod martyrium Iosephus peculiari libello περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ inscripto graphicè depinxit, & quibusdam editionibus græcorum bibliorum appenditur. Sanciverunt paulò post, Hirkani temporibus decretum, שאין כל איש אפילו יגדל חזיר *nè quis vel alat porcum*, & transgressorem Anathematis fulmine percusserunt. eiusmodi prohibitiones vocant סייג לתורה *sepem legis*. quæ ut ab interdicto longius arceant, etiam occasiones vetant primosque aditus. miramur ergò unde Gadarenis Matth. 8. 30. magnus ille porcorum grex provenerit, ad mare pascentium, in quem ejecti dæmones intrarunt? sunt qui putant non victus sed quæstus causâ eos aluisse, ut Romanis carè venderent, aut solà cute ad opificia usos: at verisimilius est quod Casaub. Ex. XIII. Num. LXIX. dicit, Græcos ibi habitasse, quibus religio non fuit sues devorare. Iudæis verò illarum usu interdictum erat severissimè, Levit. 11. 7. & Deut. 14. 7. quia ungulas quidem fissas habent, sed non ruminant; & ex medicorum placitis, creber usus porcinæ, præsertim in calidioribus provinciis, ad lepram disponit, atque malignos humores generat, quibus ipsa quoque mens prægravatur, nè pietati tàm devotè possit vacare: sicut splendidissimum quoque lumen per tenebricosum lucernæ cornu hebetatur. Taceo quod cunctorum animalium sus fœdissima sit, quæ in omni cœno se volutat, vel hoc solo nomine abominabilis: unde & Rabini nos, impatientiâ servitutis suæ per insignem contumeliam porcis comparant. Bachai P. Schemini והזכיר ארבע חיות בארבע פסוקים לרמוז על ארבע מלכיות כדדרשו. רז"ל את הגמל זו מלכות בבל שנ' אשרי שישלם לך את גמולך
את

את השפן זו יון וכו' : ואת הארנבת זו מדי וכו' וכן שם אשת תלמי ארנבת שמה : ואת החזיר זו מלכות אדום שנ' יכרסמנה חזיר מיער וגו' וכתוב החזיר מפריס פרסה לרמוז כי שלש גליות אע״פ שהיו נחלקים היו כאלו הם מחוברים לפי שזמנם מועט וקצר אבל הגלות הרביעי היא ארוך ושקול כנגד כלם : *meminit lex quatuor animalium immundorum in totidem versibus (levit. 11. v. 4. 5. 6. 7.) respectu quatuor regnorum (sub quibus exulamus.) & comparant nostri doctores Camelū regno Babel (ob alliterationem in hebræo textu Psal. 137. 8.) beatus qui retribuit tibi &c. Cuniculum regno Græciæ &c. Leporem Medis: quamvis tale nomen fuerit uxori regis Ptolemai (alludit ad etymon λαγώς.)* PORCVS *autem notat regnum Edom. (h. e. Romanum.) sicut dicitur (Psal. 80. 14.) suffodit eam aper de sylvâ. dividit aper ungulas. exilia priora quamvis divisa erant, tamen ob brevitatem singulorum tria pro uno haberi possunt; (sicut Deut. 14. 7. tres bestiæ conjunguntur.) at quartum diuturnitate superat omnia &c.* Est quidem ebrietas atrox vitium, Sed tamen illud admittere maluerunt undecim Rabini, quos gentilis rex Pirgandicus triplici optione datâ coegerat vel suillam comedere, vel ethnicum vinum bibere, vel cum scortis concumbere; quã reliqua: quamvis & illa deinde admiserint, cùm benè potis mensæ clanculum gyrata est, immundæ carnes oblatæ nescientibus, & vino sepultis fœminæ provocatrices adjunctæ. Non seculorum tractu, nec longâ conversatione nostra, hæc abominatio Suillæ apud Iudæos elanguit, sed etiamnum hodie sic abhorrent, ut nè nominare quidem sustineant; ideò puerulis rogantibus, ecquid hoc animalis sit? respondent esse דבר אחר *rem aliam* sive nefandam. His tamen omnibus quæ prolixè recensui, non obstantibus, ajunt cordatiores ipsorum licere porcinâ carne, lardo & sumine vesci, cum castra fames urget, militesque peregrinis in oris non aliud reperiunt, quo vitam sustentent. Maym. H. Mel. init. c. 8. חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הגוים ויכבשום וישבו מהן מותר להן לאכול נבילות וטריפות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האיסורין וכן שותה יין נסך מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן *expediti ad militiam, cum intraverint fines gentium & subegerint eos captivosq; duxerint, facultatem habent comedere morticinia & discerpta (quæ aliàs levit. 17. 15. prohibet) item carnem suillam & talia, si quis esuriat nec aliud quàm vetitos cibos reperiat. Sic etiam vinum libaminis (h. e. idolis consecratum. nolunt tamen nostrates id gustare, cui S. Iohannis benedictio infusa* Brandsp. *cap. 67.) Oralis Kabala docet versum (11. c. 6. Deut.) juravit dare domos omni bono plenas &c. etiam cervices porcorum & talia complecti.* Porrò immunes etiam et

rant milites à lotione manuū; quàm Iudæi aliàs superstitiosissimè observant, inde ab antiquis temporibus, ut ex Evangelio nostro apparet, ubi Apostoli à Pharisæis reprehenduntur, quod illotis manibus comedere sint soliti. Marc. 7. 2. unde & in Talmudicas traditiones relatum est: quæ quamvis diu pòst in unum opus compactæ sint, fuerunt tamen multò antè, secundi templi temporibus conceptæ & à successoribus demum varijs cautionibus auctæ. Mass. Sota. c. 1. p. 4. b. אמר לה משמ׳ דר׳ אסי כל האוכל לחם בלא נטילת
ידים כאילו בא אל אשה זונה שנ׳ כי בעד אשה זונה עד ככר לחם:
אמר רבי אלעזר כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם (פי׳ דעובר
על דברי חכמים חייב מיתה דכתיב ופורץ גדר ישכנו נחש) אמר רב
חייא בר אשי מים ראשונים (פי׳ שלפני המזון) צריך שיגביה ידיו למעלה
מים אחרונים צריך שישפיל ידיו למטה: אמר רבי אבהו כל האוכל פת
בלא ניגוב ידים כאלו אוכל לחם טמא שנ׳ ככה יאכלו את לחמם טמא
וגו׳ *Dixit nomine R. Ase: quicunq; panem edit illotis manibus, est instar cōcumbentis cum scorto, tunc verificatur illud (prov. 6. 26.) propter mulierem meretricem (attenuantur opes) usq; ad placentam panis. R. Eleazar inquit: quicunq; vilipendit lotionem manuum, eradicabitur ex hoc seculo.* [GLOSS MARG. *nam qui transgreditur verba sapientum, reus fit mortis. sicut dicitur Eccl. 10. 8. qui rumpit sepem, illum mordebit serpens.*] *Ait R. Chaja bar-Asche. ad priores aquas, ante cibum, necesse est ut manus elevet sursum, ad posteriores inclinet deorsum. R. Asbu dicit, quisquis bucellam edit antequam manus sint exsiccatæ, perinde habetur, ac si panem stercoreum devoraret, (quod fecit Ezechiel. c. 4. v. 12. cuius verba v. 13.* לחמם טמא *juxta Kabalistas, per Gematriam æquipollent verbis* בלא ניגוב ידים *quia in numeris utraq; 168. valent.* Narrant quoque casum de quodam peregrinante, qui propter ablutionis neglectum, in gravius peccatum inciderit. cum enim caupo, qui hospites hoc signo discernebat, illotis manibus accumbentem non pro Judæo haberet sed gentili, suillam apposuit, quam esuriens viator avidè quidem sed ignoranter deglutivit, nec errorem suum antequam ille carioris ferculi pretium computaret, agnovit. Akiba certè captivus sitim tolerare maluit, quàm hoc præceptum Magistrorum transgredi. Talm. M. Eruf. fol. 21. b. מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית
האיסורין והיה רבי יהושע הגרסי (פי׳ שם מקום ל״א שהיה טוחן גריסים)
משרתו בכל יום ויום היו מכניסין לו מים במידה יום אחד מצאו שומר
בית האסורין אמר לו היום מימך מרובין שמא לחתו״ר בית האסורין אתה
צריך שפך חציין ונתן לו חציין כשבא אצל ר׳ עקיבא אמר לו יהושע
אין אתה יודע שזקן אני וחיי תלויין בחייך (שאין לי אלא מה שאתה
נותן ומומן לו) כח לנו כל אותו המאורע אלתן לי מים שאטול ידי:

אל

אל לשתות אין מניעין ליטול ידיך מניעין אל מה אעשה שחייבין עליהן מיתה מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חבירי אמרו לא טעם כלום עד שהביא לו מים ונטל ידיו (תוספ' פטורין במחנה רחיצת ידים כל שכן במקום סכנה מחמיר על עצמו היה) *Historia de R. Akiba. cum fuit compactus in carcerem, (eò quòd Bar. Cochabum in Meßiam unxisset.) ministrabat ipsi R. Iehosua Garsites, quem aliqui fabas moluisse dictitant. Is quotidie captivo aquas afferebat sufficientes quodam die deprehendens illum custos carceris sic affatus est: aqua tua nimis multa sunt, an fortè carcerem effodere parat (h. e. colliquatis parietibus & humore putrefactis elabi?) effunde dimidium eius, & reliquam medietatem ipsi trade. cum venisset ad Akibam dixit ille: an ignoras ò Iosua me grandavũ (scribitur enim natus esse A. M. 3760. h. e. uno ante Salvatorem nostrum, & Mosis ætatem sive 120. Annos attigisse. Zam. D. p. 35. b.) vita mea dependet à tuâ, nil habeo nisi quod tu mihi subministras! lavet nos quantũ suppetit. porrige illam ut manus abluam. respondit iste, non sufficit quod bibas nedum quo laveris. regeßit Akiba; quid aliud facerem? quia (omißio) mortis reos facit, præstat meipsum enecare (siti) quam collegarũ decreta transgredi. Ajunt nihil unquam (cibi) gustasse donec aqua manus abluisset.* NOVELLA *in margine (hoc factum non probat.) si milites in castris immunes sunt à lotione manuum, quantò potius iste debuit in periculo vitæ! sed sponte gravavit semetipsum (opinione meriti ut hypocritæ solent)* Multiplices cautelas quæ circa hunc ritum observandæ sint, tradit post alios R. Jacob baal-turim parte primâ, quæ Semita vitæ nuncupatur, capite 181. unde aliqua tantùm obiter exscribam, ut περιεργία gentis appareat. והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים כי קדוש אני זה שמן הטוב שמושחין הידים כדי להסיר הזוהמא: אמרו חכמים אחר אכילתך אכול מלח ויש לחוש שמא מלח סדומית מעורב בו והצריכו ליטול: אין נוטלין על גבי קרקע מפני שרות רעה שורה עליו אלא על גבי עצים דקים או כיוצא בהן: אין נוטלין אלא בצונן אבל לא בחמין מפני שמפעפין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא ודוקא חמין שהיד נכוית בהם אבל פושרין שפיר: אין צריך ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות וצריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה כדי שתרד הזוהמא: אין מכבדין זה את זה ליטול גדול שבהן תחילה ואם הם יותר מחמשה מתחילין מן הקטן: ויש לברך על רחיצת ידים משום מלח סדומית אם אכל תבשיל ואם אכל פת הריבה: וכו' *verba textus (levit. 11. 44.)* Sanctificemini *notant ablutionem primam (quæ fit ante cibum)* estote sancti, *lotionem alteram (post cibum.)* quia sanctus ego, *alludunt ad unguenta pretiosa quibus graveolentia expellitur. Iubent sapientes post comestionem parum salis gustare, curare tamen ne quid fortè salis Sodomitici admixtum sit: ideò diligentius [illegible]*

Non quidem super solum, propter halitus nocivos ibi herentes, (stulti homines exponunt; malos spiritus ibi recubantes) sed super pavimentum ligneum vel consimile. Aquis utendum egelidis, nec verò calefactis, quæ pustulas causantur (& manus corrugant,) sordes tamen nihilo melius depurgant, maximè si ferventiores sint. verùm tepidæ placent. Necesse non est ultra secundos digitorum articulos abluere; manus autem antrorsum inclinandæ sunt ut sordes defluant. Nemo hîc honoratur prærogativâ lationis (ut in nostratibus, conviviis apud importunos cæremoniarum magistros, civilitate ambiguâ, certiori autem jusculorum periculo) sed si quinario plures adsint, primus lavat minimus. Oportet & preculam admurmurare, propter salem Sodomiticum (puto ad uxorem) Lothi respicere, quæ in talem statuam, prope hanc urbem induruit gen. 19.26.) quamvis embamma nullum, sed siccam comederit bucellam. Dehinc ut effatum Christi abundãtius impleant, & propter suas traditiones mandatum DEI annihilent, Matth. 15. 6. disputant etiam anxiè ac prorsus magistraliter, qualisnã aqua sit adhibẽda? num eâ liceat uti è quâ gallinæ potarũt? Subtilis R. Israël, vulgò dict⁹ Iserl in. lib. Trumas quæst. 260. מים ששתו מהן תרנגלין כשרין הן לנטילת ידים או לאו פירש הבית חננאל : דמים שלקלק . מהן הכלב פסולין : טבל בהן את הספוג ואם נשתנו מראיהן פסולין אבל לא נשתנו כשרין דכפת חשיב כאלו שתה מהן יונה : הנראה לעד כתבתי : *sunt nè aquæ de quibus gallinacei biberunt, ad lotionem idoneæ, necnè? Magister noster Chananëel eas unde canis lambit, pronunciat impuras. sic & in quas spongia fuit intincta: nisi colorem aquæ nihil alterarit; tunc enim reputatur, ac si columba inde bibisset (quæ nihil polluit.) illud & mihi juxta tenuitatem meam videtur* Ab omnibus hisce sexcentis sollicitudinibus liberantur, qui militiæ nomen dedêre: ut & de nostro jure multis in casibus sunt privilegio donati. Pr. aff. 118. sub fin. שנינו בפ׳ קמא דעירובין ארבעה דברים פטורין ישראל בטחנה מביאין עצים מכל מקום ופטורים מרחיצת ידים בתחלה ומן הדמאי מלעשר ומלערב עירובי תצירות : *repetimus è primò cap. Maß. Erubin, à quatuor rebus immunes esse Israëlitas in castris; colligere ligna ex omni loco: non teneri lotione manuum: nec suspectorum decimatione: nec præcepto de heterogeneis miscendis (levit. 19.19.)* Distinguit tamen Baal-turim inter lotionem primam & postremam. Orach-chaym d. l. ההולכים במחנה למלחמה פטורין ממים ראשונים אבל חייבין באחרונים : *qui castra sequuntur sunt quidem à prioribus aquis (ante cibum) immunes: at obligantur nihilominus ad posteriores.* Audi lector sub finem hujus capitis, Iudæi sententiam, cur Nos ab istis lotionibus, ciborum delectu & mille cæremoniis Leviticis immunes esse dicant? indulget morituro Medicus ut edat quod-

conque

cunque lubet: dietæ verò regulas præſcribit convalituro. R. Bachai Par. Schemini למה הדבר דומה לרופא שהלך לבקר שני חלים אחד יש בו סכנה אמר להן תנו לו כל מה שמבקש לאכול לשני אמר תנו לו מאכל פליני ואל תתנו לו פלוני לימים זה מת וזה נתרפא : וכך התיר הקב״ה לאומות שקצים לפי שהם מוכנים לגיהנם אבל ישראל שהם לחיים אמר זה לא תאכלו : וכו׳ *aſsimilatur hac res medico, qui manè viſitat duos ægrotos, quorum alter de vitâ periclitatur, illius miniſtris dicit, date ipſi comedere quicquid concupiverit: alteri de qui ſpes ſupereſt ait, hoc ede, aliud vita. paulò poſt ille moritur, iſte convaleſcit. Sic* DEUS *Opt. Max. permittit gentibus abominabilia, quoniam prædeſtinati ſunt ad gehennam: Iſraëlitas verò ad paradiſum deſtinatos, jubet abſtinere. (ita ſibi blandiuntur, ignari veræ ſalutis noſtræ per exhibitum Meßiam.)*

CAPVT. VI.

DE MORTE ET SVCCESSIONE.

Theor. XIX.

Mortui ſuppellex comburebatur: equis etiam enervatis.

VT unus & æqualis eſt omnium introïtus in hunc mundum, ita quoque omnibus idem exitus. Sap. 7. v. 6. imminetque commune illud mortalitatis jugum tàm illis qui purpura veſtiuntur, quã qui vili tantùm lino. Syr. 40. verſ 4. Monet igitur ſuſceptæ diſſertationis ordo, ut breviter adjungam quid de Regibus factum ſit, poſtquam pallida mors ipſorum quoque turres, non ſecus ac pauperum tabernas, atro pede pultaſſet. habebant tunc pleraque quidẽ humationis jura cum plebeijs communia; fuerunt aliquæ ſaltem ceremoniæ vel pompæ ſolennes, honoris cauſa ſuperadditæ: de quibus nunc ſigillatim & ſuá ſerie. Primum erat quod recens mortuorum cadavera, ſordibus ſuis expurgata, undique obthurabant; fortè nè quis tetrus odor exhalans, reſpirationem vivorum inficeret. Maym. Hal. Ebhel. init cap. 4. מנהג ישראל במתים כך הוא מאמצין עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחיות ופוקקין את בקביו אחר שמדיחין אותו וסכין אותו במיני בשמים : *mos Iſraëlitarum cum mortuis ſic habet.*

V

obfirmant oculos defuncti (at clausi maneant) siq; os hiat, ligant maxillas eius, ac obthurant omnia corporis foramina, postquam excremẽta inde (presso ventre.) depulerunt & inungunt varias species aromatum. Refert etiam author ritualis libri *Minhagim*, cap. ult. solere illos morientium pollices, eo artificio in volam deprimere, ut pugni rugæ cognomentum Dei שדי (quod *Omnipotentem* significat. genes. 17. 1.) pulchrè repræsentent. quoniam verò digiti eo situ difficulter manẽt: morientes enim illos distendimus, quasi omnia dimissuri; sicut econtra velut omnia lucraturi, nascentes eos contraximus: ideò consueverunt pollices illigare manibus per fila è sacris vestibus, ציצית dictis avulsa, quæ contra necromanticas artes valere creduntur. Is ritus humanior minusque crudelis videtur Romano, ubi adamatis aliquando digitum abscindebant, ad justa servatum nec cum reliquo corpore comburendum. Porrò dictum est supra Th. VI. quod immundæ rei præsentia volumen legis polluat ideò removent id à morituris. Ibid. c. 12. §. 3. אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם *non relinquunt librum legis super lectum sapientis.* Semel tamen reperio id neglectum fuisse, in obitu nempe vulnerati regis Achab; non quidem ob honorem personæ, sed potius in testimonium contra ipsius impietatem. Talm Basa kama p. 17. a. דברי ר׳ יהודה אמר ליה ר׳ נחמיה והלא לפני אחאב עשו לו כן (פי׳ הספד גדול כדאמר במגילה כמספד הדרימון בן טברימון היו עם רב במלחמה וכולן ספדו עליו) אלא שהניחו ספר תורה על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה (אע״ג דאסור לישב על גבי מטה שס״ת מונחת עליה) *verba R. Iehudæ, cui dixit R. Nehemias: annon coram Achabo sic fecerunt? scilicet planctum ingentem, sicut dicitur in Megilla, apud Hadrimon filium Tabremi, quòd omnis exercitus nudatis humeris eum luxerit. verùm reliquerunt librum legis super lectum eius dicentes: ISTE CONFIRMET IN TE, QVOD IN SE SCRIPTUM EST! (nempe de Talionis jure Levit. 24. 20. Deut. 19. 21. ut in loco, ubi canes innocentis Nabothi sanguinem linxerunt, tuum quoq; lingant, juxta prædictionem Eliæ 1. Reg. 21. vers. 19. quæ & impleta est cap. seq. 22. vers. 37.) quamvis aliàs nefas habeatur incumbere lecto, in quo liber iste repositus est.* Cæterùm solebant Iudæi ob quemvis tristiorẽ casum, nec tantùm in privato luctu, sed vel præcipuè in magnatum funeribus, vestes dilacerare, atque commiserationem suam hoc ritu testari: qui non arbitrarius erat, sed suis legibus constans. Hal Ebhel. init.

hel init. c. 8 ~ אבל חייב לקרוע על מתו שנ׳ ובגדיכם לא תפרומו הא
אחד חייב לפרום ואין קריעה אלא מעומד שנ׳ ויקם המלך ויקרע את
בגדיו (ואם שכח וקרע מיושב חוזר וקורע מעומד כדאית התם אמימר
שכיב ליה בריה וכו׳) ומהיכן קורע מלפניו והקורע מאחריו או מן הצדדין
או מלמטה לא יצא מידי חובת קריעה אלא כהן גדול שהוא פורם
מלמטה כמה שיעור הקרע טפח ואין צריך להבדיל שפת הבגד ומותר לו
לקרוע בכלי ואינו חייב לקרוע אלא בגד העליון בלבד ואם בא׳ להחליף
מחליף ואינו קורע קרע אחר בד״א בשאר המתים הוץ מאביו ואמו ·עמהן
קורע עד שמגלה את לבו ומבדיל שפת הבגד ואינו קורע בכלי אלא: בידו
מבחוץ בפני כל העם וקורע כל הבגדים שעליו ובגד הזיעה (אפקריסותו
בירושלמי) הדבוק לבשרו אינו מעכב ואם· החליף בגד אחר חייב לקרוע כל
ז׳ ימים ועליהן חולץ כתיפו ומוציא זרועו מן החלוק עד שיתגלה כתיפו
וזרועו והולך כך לפני המטה *lugens tenetur vestes ob mortuum dilacerare, quia dicitur (Lev. 10. 6.) vestimenta vestra nè dissuatis (iste textus primâ fronte contrarium docere videtur, sed cogitandum est de Sacerdotibus loqui, quos hoc ipso plebi dissimiles voluit legislator) ecce innuit esse alios qui dissuere debeant! Non fit autem ruptura nisi à stante, sicut dicitur (2. Sam. 13. 31) surgens David vestes laceravit: & si qui oblitus vel mœrore occupatus) rupisset sedens, denuò rumpere tenetur stans, sicut fecit R. Amemar cum ei filius obiisset (cap. 3. Moëd.-Katon.) Vnde verò lacerare incipit? ab anteriori parte; nam qui à posteriori, vel latere, vel infra incheat, non immunis est à reatu: excepto Pontifice solo, qui tantum inferne lacerat (Mass. Horaios p. 12. b. & 13. a. secus quàm Caipham vulgo pingunt. Math. 26. 65. priscorum rituum ignari) Quænam est mensura rupturæ? palmus (sive quatuor digiti.) non exclusâ fimbriâ. licet etiam scindere instrumento (velut forfice vel cultro) nec quis tenetur aliam rumpere quàm exteriorem, eamq; si usu sic postulante mutat, non lacerat secundam. verùm hoc omne dictum est communiter, de plerisq; mortuis: at in parentum luctu rumpit amplius, ut ipsum pectus nudetur, separat quoque oram vestimenti, nec scindit organo, sed propriâ manu, palàm in conspectu omnis populi, laceratq; vestes vniversas usq; ad cutem, etiam sudarium vel interulam (Talm. Ierusalmi) carni adhærentem. Quid si vestes mutare opus sit, oportet & alteras lacerare, toto septiduo. Per hanc ergò rimam exerit brachium suum & humeros, adeò ut etiã scapularum nuditas appareat: sicq; feretrũ (in solenni processione) sequitur* Originẽ traxit iste ritus à Iacobo, qui cum Iosephum à fera discerptum esse existimaret, primus vestimenta sua rupisse legitur, gen. 37. 34. à quo & filius Rubenus pridem didicerat, ibid. v. 29. unde postea gentiles quoque imitati sunt, quo pertinet illud Vergilianum sub fin. 5. Æneid. post accensam classem: *Tum pius AEneas humeris abscindere*

vestem, Auxilioq; vocare DEOS, *& tendere palmas, &c.* Ipsi etiam Apostoli Paulus & Barnabas, cùm à Lystrensibus pro Mercurio & Iove haberi cœpissent, præ honoris abominatione vestimenta sua sciderunt, Act. 14. v. 14. adeò consuetum erat indignantibus in vestes furere, iraſq; vel mœrorē hoc gestu declarare, quoties aut blasphemiam, aut magnatis alicuius, vel alioquin chari hominis obitū resciviſſent Ead H ' fel. cap. seq 9. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו שולל הקרע לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים על אביו ועל אמו שולל לאחר שלשים ואינו מאחה לעולם ואשה קורעת ושוללת מיד אפילו על אביה ואמה מפני הצניעות: כדרך שקורע אדם על אביו ואמו כך חייב לקרוע על רבו שלמדו תורה (ר׳ יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו) ועל הנשיא ועל אב בית דין ועל רוב הצבור שנהרג ועל ברכת השם ועל ספר התורה שנשרף ועל ערי יהודה ועל ירושלים כל אלו קורע עד שמגלה את לבו ואינו מאחה לעולם ואע״פ מותר לשוללן למללן ללקטן ולעשותן כמין סולמות ולא אסרו אלא באיחוי אלכסנדרי בלבד והמוכר צריך להודיע ללוקח שקרע זה אינו מתאחה: ואכ כל מי שעומד עם המת בשעת יציאת נשמתו אע״פ שאינו קרובו ואינו חכם חייב לקרוע: חכם שמת בית מדרשו בטל כל ז׳: אב בית דין שמת הכל חולצין משמאל וכל בתי מדרשות שבעירו בטלין ובני בית הכנסת משנין את מקומן היושבין בדרום ישבו בצפון: נשיא שמת הכל חולצין שתי ידים ולא יטילו בשוק אלא יושבין מספחות דורם כל היום *ruptura ob consanguineos cæteros post triduum sarcitur iterum, & post septiduum ea vestis exuitur omninò: verùm ob parentes deponitur modo post tricesimum diem, sed resarcitur nunquam. Excipe fœminas: quæ pudoris causa, ruptas vestes statim deponunt, etiam in funere parentum. Parentibus autem æquiparantur etiam alij, scindiq; debent vestes ob præceptorē (exemplo Elisæ 2. Reg. 2. v. 12.) R. Iose ait, quamvis oculos discipuli vnâ tantùm lectione illuminarit. Sic & ob Principis mortem, vel Senatoris, vel publicam cladem, quando multi succubuerunt (2. Sam. 1. v. 11.) item propter honorem numinis, auditâ blasphemiâ (ut fecit Eliakim ob verba Rabsakes. 2. Reg 18 v. 37.) propter librum legis combustum (quod accidit Ierem. 36. v. 24.) propter urbes Iudæ, præcipuè Ierosolymas & sanctuarium devastatum (Ierem. 41. v 5. ubi & barbas eapropter detonsas fuisse legimus.) In omnibus hisce casibus lacerantur vestes usq; ad nuditatem pectoris, nec unquam resarciuntur. licet tamen eas deponere, aut rarioribus suturis in speciem scalarum constringere: sed Alexandrina contextura (quæ fit decußatim, formâ staminis & subtegminis) prohibita est. oportet etiam venditorem disertè hoc emptori significare (si fortè in foro scrutario ad auctionem veniunt) nè unquam eas reficiat. Denique quisquis morienti aßistit, cùm animam exhalat, quamvis æger ille non sit propin-*

propinquus sibi, nec literatus, tenetur tamen eius gratiâ rumpere amictum. Si verò doctus fuerit, cessat schola tota post eius obitum integrâ septimanâ: si Senator; universi nudant sinistra brachia, & Academia totius auditoria cuncta vacant, studiosi verò sessiones mutant, ita ut qui antea meridianum locum obtinuerit, nunc ad septentrionalia pulpita demigret. Si n ipse Rector (vel princeps Synedrij.) moriatur, humerum nudant utrunque; nec palam spaciantur in foro, sed mœsti desident apud familiares. Quid putas in Regis funere, luctuque publico factum, si minores & privatos ita deplorârunt? constat quod & aquas effundere solent hodie (dubito an olim) superstitione quadam, pueriljs enim facti rationem poscentibus respondent, venenatum cultrum ibi abluere Angelum mortis, quem & Davides viderit 1. Parilip. 21. 16. quas nugas plus quàm pueriles suis admiratoribus relinquo. Illud memoratu dignius est, quòd intuitu mortalitatis, omnem luxum fasciarum detestantur, & ipsum cadaver vilissimè involvunt. cap. 4. H Efel גוזזין שערו ומלבישין אותו תכריכין תפורין בחוט של פשתן לבנים ולא יהיו דמיהן יקרים ונהגו חכמים בסודר שוה זוז שלא לבייש את מי שאין לו ומכסין פני המת שלא לבייש את העניים שפניהם מושחרים ברעב ואסור לקבור בתכריכין של משי ובגדים המוזהבין הרקומין אפילו לנשיא שבישראל שזהו גסות הרוח והשחתה ומעשה גוים: *abradunt pilos corporis (& lavant mundissimè, in testimonium futuri Iudicij: quia coram tribunali comparituros, puros esse decet.) mox vestiunt involucris, candido filo lineo consutis, neq; pretiosis. Solent Sapientes adhibere sudarium, non plus denario constans, nè pudefaciant tenuiores, quibus est res angusta domi. Eadem de causâ tegunt faciem defuncti, nè prostituantur pauperiores, quorum famelici vultus ob alimenti penuriam, plerunq; sunt deformiores. (Author libri Minhagim c. ult. ridiculam affert rationem aliam; fieri nè memoriæ superstitum officiat. despiciant hîc medici, an intuitus ille cerebro tàm noxius sit? dentibus quidem obesse, si quis consanguineo cadaveri osculum figat, meâ experientia probasse videor.) Nefas est sepelire involucris holosericis, vestibusvè deauratis vel acupictis, etiam Principem Israel (non puto Regem) quoniam hoc arguit fastum animi, estq; prodiga perditio & mos Ethnicus.* Quamvis inter saniores Ethnicos non defuerint, qui hoc ipsum improbarunt, quod fragmenta XII. Tabb docent, ubi inter leges Xvirales & hæ sunt; quas Cicero l. 2. d. ll. recenset.. *Sumptum minuito. tria si volet reicinia & vincula purpura, & decem tibicines adhibeto. hoc plus nè facito.* Item: *Nè sumptuosa respersio fiat. nè murrata potio mortuo inditor. nè longæ coronæ, nec acerræ adhibentor.* quarum doctam explicationem habes in Dodecadelt. Rittershusii clas. 1. cap. 4. & seqq.

Hæc de inutili profusione sumptuum, in res perituras. Alia verò & excusabilior erat ratio impensarum, quæ in condituram cadaveris insumebantur, ut illud diutissimè servaretur incorruptum & putredinis expers eam nec ipse Christus videtur improbasse, quando mulierem pollincturæ suæ prævenientem laudavit, invido & invito Iudâ, qui pietatis prætextu murmuraverat. in crepato, Matth. 26. vers. 10. Fuitque ista condiendi ratio Iudæis adeò consueta, ut etiam Nicodemus in unicum funus, centum libras myrrhæ & aloës insumere nil dubitarit. Iohan. 19. vers. 39. 40. Institutum est antiquum, ipsis patriarchis olim usurpatum, & ab Ægyptiis receptum, de quibus refert Herodotus in Euterpe, mihi pag. 131. fuisse singulares in hac re artifices, & corpora triplici modo condiisse, prout quis hæresid vel sumptuosius vel vilius fieri rogasset; ea propter antea licitatos de pretio convenisse, monstratis exemplaribus ligneis. qui optimè condiri voluerunt illis incurvo ferro cerebrum per nares emunctum fuisse, cranium verò medicamentis repletum, mox ilia conscilia & alvum inde protractam. sed post expurgationem iterum in sedes suas repositam, ac infarctis odoribus affabiè consutam, tũ corpus nitro per 70. dies salitum, glutine gummito (fortè Asphalticâ pice quam abundè suppetidabat vicinum mare mortuum) esse oblitum, sindoni involutum, & in cavâ hominis effigie lignea conservatum. Qui sumptus parsimoniâ vilius condiri debuerunt, sectos non fuisse, sed alvum, immissa per clysteres cedrinâ pice, tabefactam & sic extractam. Qui vilissimè: ablutionibus tantùm intus purgatos, abstersosque, & extus nitro arefactos esse. Vbi & illud notat, fœminas formosiores ante quatriduum salinario non traditas, quòd aliquando quempiam recenti cadavere abusum fuisse sit compertum. Eos verò quos Nilus vel crocodilus rapuerit, publico sumptu fisci, religione quadam condiri solitos. Miror quod balsami nulla fiat mentio, vel mellis aut ceræ, quibus circumfusis cadavera etiam servari posse constat. Pulchrum verò erat illustres majores à seris nepotibus etiam post aliquot secula sic potuisse spectari, narrationibus de rebus sui temporis veluti testes interesse, convivijs quasi vivos adhiberi, creditoribus etiam pro hypothecâ oppignorari; quod sæpiùs contigisse Lucianus refert. Cogita jam Lector! quali modo Iacobus à medicis regiis in Ægypto fuerit cõditus. genes. 50. 3. certè nec impensis nec tempori parsum est: nam totos 40. dies insumpserunt. an verò possibile, quòd eũ nõ attigerint? ut R. Bachai sub fin. P. Vajechi notat היו מרקחים אותו בבשמים וזנים כאסא המלך וזה היה אחר הרחיצה והיו בקיאים בחכמת הטבע.

אל

הסכע לא שיגעי חרופאים בגופו הקדוש *inungebāt ipsum aromatibus odoratis, sicut regem Asa. (2. par 16. ult.) hocque fecerunt post ablutionem. Erant autem ita exercitati in scientia Physicâ, ut eius sanctum corpus nō tetigerint.* nisi fortè carnificias illas sectiones & exenterationes intelligit (de quibus antea Herodotus) quas fuisse intermissas etiam mihi verosimile est. R. Sal. Iarchi illos quoque dies luctui annumerat, & sub decem hebdomadibus comprehendit, quibus eum deflerint Ægyptii, quod Nili fœcundam exundationem suâ benedictione ipsis impetrasset. ארבעים לחנטה ושלשים לבכי לפי שבאה להם ברכה לרגלו שכלה הרעב והיו מי נילוס מתברכין *septuaginta dies in textu, intellige de quadragenis diebus conditura, & tricenis quas tribuebant planctui, quoniam senserant benedictionem cum adventu pedis ipsius, quando cessabat fames, & aqua Nili fœcundabantur.* De Iosephi cadavere mirum aliud referunt, fuisse id fumo tostum, & in aquis Nili contra putredinem diutissimè asservatum, donec universus populus ex Ægypto egressus, id secum in terram Canaan asportarit. Targū Vzielidis gen. 50. vers. ult. וּמִית יוֹסֵף בַּר מְאָה וְעֶשֶׂר שְׁנִין וּבְסִימוּ יָתֵיהּ וְעַטְּרוּן יָתֵיהּ וְשַׁווּן חָתֵיהּ בִּגְלוּסְקְמָא וְשַׁקְעוּן יָתֵיהּ בְּגוֹ נִילוּס דְּמִצְרָיִם: *mortuus est Ioseph centū decemq; annorum, & condiverunt eum atq; suffumigarunt, reponentes in loculo (γλωσσοκόμῳ) quem demerserunt in meditullium Nili Ægyptiaci.* R. Abraham Saba in Zer ham. opinatur hoc factum esse in contemptum terræ illius, quæ hospitio tanti cadaveris indigna fuerit simul verò in præludiū vel typum suffocationis infantulorū. Ego autē potius existimarim Physicam subfuisse causam quæ putrefactionē arcuerit & juverit perennitatē: si modò satis certa est ea traditio. ראוי יוסף להיות בנילוס להגין על ילדי ישראל שהושלכו ביאור ולהיות במים טהורים ולא לעמוד בארץ טמאה כיחזקאל על כבר *dignus erat Ioseph, qui reconderetur in Nilo, ut præsignificaret puerulos illuc abijciēdos (Exod. 1. 22.) indigna verò terra illa propter impuritatem quæ ipsum reciperet, puriores autem semper habita sunt aquæ. sicut & Ezechiel in regione Chaldæâ sedit ad flumen Chebar, quando ipsi revelata est prophetia. cap. 1. vers. 3.* Hæc ossa plus quàm seculo post, extraxit Moses inde migraturus, Exod. 13. 19. Idem Targum Ionathæ. וְאַפִּיק מֹשֶׁה יַת אֲרוֹנָא דְגַרְמֵי יוֹסֵף בְּגַוֵּיהּ מִן נִילוּס וַהֲוָה מִדַּבַּר עִמֵּיהּ *ascendere fecit Moses urnam ossium Iosephi ex intimo Nili, & abduxit secum.* hîc desudant ingenia Talmudicorum, quomodo loculum in vastissimo flumine, post tantum temporis intervallum invenerit? aut quonam artificio inde sublevârit? quem ארון של מתכות *me-*

tallicum vel æneum fuiſſe dictitant: confugiuntq; ſuo more ad virtutē Schem hamphoraſch. Bachai. l. d. משה נטל טס אחד והטילו בנילום וכתב עליו עלה שור עלה שור ואמר לו יוסף יוסף אחיך נגאלים וענני הכבוד מעכבים בעדך אם לא רצונך לעלות נקיים אנו משבועתך: *Moſe ſumpſit laminam, & inſcripſit* ASCENDE *Bos! (vel appinxit Bovem.) & projecit in Nilum, occlamans: Ioſephe, fratres tui redimuntur! & nubes gloriæ præſtolatur propter te: ſi non vis unâ migrare, abſoluti erimus à juramento tuo.* credat hoc Iudæus Apella, vel Sigillorum aliquis ſculptor Theophraſtæus, conferatque in Maſs Sotâ, finem cap. 1. pag. 9. & 13. ſi placet Ego ad regum funera revertor. Ea fuerunt in humeris etiam longiſſimam ſepè viam, exportata: qui honor nè malis quidem regibus. & odio habitis publicè, fuit denegatus. cuius humanitatis notabile ſpecimen ediderunt Phariſæi poſt fata Iannai. cum enim illorum octaginta præcipuos, inter convivandum ſupra tectum palatij ſuſpendiſſet, ac propinando & arridēdo ſuffocatis illuſiſſet ſarcaſticè, paulò poſt ipſe moriens, nihilominus honorificè fuit ſepultus, ut in lecto ſollicitæ conjugi prædixerat. Ioſipp p. 52. edit Baſil בראות אשתו שהיה הולך בדרך כל הארץ בכתה לפניו בכי גדול ואל אל מי אשא עיני אחריך ואתה עשית רעות הרבה לפרושים וכל יושבי הארץ אוהבים אותם ויאמר לה המלך לא תבכי אני איעצך עצה אם תשמעי תצליחי ותמלכי הנני מת ואיש בעולם אל ידע במותי ואמרי לי חולה הוא ותנטי אותי והחזיקי מלחמתך עד שתכבשי העיר ואמרי להם אלכסנדר איבכם אם רצונכם השליכוהו באש או לכלבים ואני יודע כי הם אנשי חסד ורחמים ויקברוני בכבוד ותעש כאשר צוה והם אמרו חלילה לנו מעשות זאת לאדנינו משיח ה׳ מלך וכהן גדול ואם חטא מיתתו תהי כפרה ואנחנו נספדהו ונבכהו ועל צוארנו יצא ארונו ונקברהו במעלת קברי המלכים ויעשו כן; *cum videret uxor eius, quòd abiret viam univerſæ carnis, flevit coram ipſo vehementer, dicens: ad quemnam oculos meos attollam poſt te, qui tot afflictionibus multaſti Phariſæos, quos totus populus veneratur? reſpondens ille, ac lamentari prohibens, dixit: benè tibi conſulam, modò auſcultes, proſperaberis & regnabis ſi obſecundas. Ecce morior ego! ſed nemo quiſquam in mundo ſcit hoc: ſimula igitur ægrotare me tantùm, ac neminis acceſſum ferre. interim clam aromatibus condi, & bellum ſtrenuè continua, donec urbem (Ragab.) occupes. poſtea dic eis: Alexander hoſtis veſter mortuus eſt. ſi vultis, cremate illum igni, vel obijcite canibus. at ſcio certiſſimè Phariſæos eſſe viros miſericordes & bonos, meq; decenter ſepulturos. Fecit ergò ſic ut inſtructa erat: tum ipſi reſponderunt; Abſit hoc grāde nefas procul à nobis! ut ſic retribuamus Domino noſtro, uncto* DEI, *Regi ſimul & Pontifici. Quicquid in nos peccavit, expiatum eſto illius morte*

mortenos verò plangemus ipsum & lugebimus. Superque nostros humeros *exportabimus feretrum eius, ac sepeliemus in monumentis regijs: quod & factū est.* confer. Iosephū. l. 13. antiq. c. 23. Et rectè quidē nam hoc solum est officium quod remunerationis nullâ spe suscipitur, quod nec is qui præstat sibi cito referri optat, nec is cui præstatur sentit. Maym H Efel. init. c, 14.
מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת וללות האורחים ולהתעסק בכל צרכי הקבורה לשאת על הכתף ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור:
hæc sunt monita sapientum; visitare decumbentes, consolari lugentes, efferre mortuos, comitari viatores, & occupari cunctis necessitatibus funeris: scilicet exportare super humeros, præcedere, plangere, fodere, sepelire. Herodem sic extulerunt per ducenta stadia, itinere sesquitriduano, usque ad castellum à se denominatum, lecto purpureo & gemmeo, quingentis thura ferentibus, comitibus etiam multis Germanis militibus & Gallis. Ioseph d bell. l. 1. c. ult. & iterum Iosipp. m. p. 124.
הורודוס צוה לפני מותו לקברו בארודיאן רחוק מירושלים מהלך ב׳ ימים וחצי וישכיבוהו במטה מצופה בזהב וממולא באבנים יקרות ועל ראשו דדיד ממולא באבנים טובים ועליו כתר המלכות ובימינו שרביט המלכות וכל הגבורים סביבותיו לבושי שריונות וחרבותיהם שלופות בידיהם וכובעיהם בראשיהם כימי מלחמותיו וארקילוס בנו המולך בא אחריהם ואחריו כל עם ישראל וחמשים מעבדיו סובבים המטה איש איש במקטרת זהב בידו ושורפים עצי בשמים לרוב מאד ומשליכים על המטה מר דרור בכל עת וגדולי ישראל נושאים אותו על צואריהם והולכים בנחת ובכבוד עד אשר הגיעו לא נעשה כמוהו לכל מלך:
Iusserat Herodes ante obitum, sepelire se in Herodion, à Ierosolymis itinere duorum dierum & semissis distante. Collocarunt igitur eum in lecto deaurato & lapidibus preciosis referto, capiti peplum imponentes, itidem gemmis repletum, super quo corona erat regia, & manu tenebat sceptrum circundabant eum fortissimi quiq., loricas induti, strictos verò gladios manibus gerentes, & in capitibus galeas, ut in bellis solebant. Archelaus filius ac hæres regni, post illos medius incedebat, reliquus autem populus omnis penè sequebatur. Quinquaginta ministri ad latus feretri, gestabant totidem aurea thuribula, lignum odoriferum adolentes maximâ copiâ, & myrrham purissimā continuè inijcientes. ferebant eum magnates Israël suis humeris, tardè ac graviter incedentes, cum honore, usq. dum eò pervenissent. quod vix adeò solenniter contigit ulli regum. Aliàs de privatâ processione disputant Rabini, quot personæ juxta se ire debeant? uter sexus præcedere? vetantque sandalia pedibus inducere. Causam audi ex ipsis H. Efel. c. 4.
סובלין את המת על הכתף עד בית הקברו ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל (ספק מותר לצאת מפתח ביתו לצרכו

המת) שמא תפסק רצועה מסנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה: *efferunt defunctum humeris (nec vehunt lecticâ.) usq; ad sepulchretum, sed latores prohibentur calceari sandalijs, [quamvis R. Isaac Corbeilensis in compendio praeceptorum permittat, ab ostio domus, ad necessitates demortui] nè fortè rumpatur corrigia cuiusdam, & illud processionem impediat.* levicula sanè sollicitudo, discalceare bajulos nondum valens. In c. 12. מקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה יוצאות לפניו (מפני שהן גרמו מיתה לעולם) לאחר המטה יוצאות לאחריו (משום כבודן של בנות ישראל שלא יסתכלין בהן האנשים :: בירושלמי) *est locus ubi mulieres solent praecedere feretrum ibi praecedant sanè; quia illae mortem introduxerunt in mundum: (gen. 3. 6.) est alius ubi sequi solent ibi sequantur: ob honorem filiarum Israël; & nè quis fortè masculus illarum aspectu incendatur, ut explicat Talm: Ierosol. seq: cap. 13:* אין שורה פחותה מעשרה אבלם *in qualibet serie non pauciores decē personis incedunto.* An etiam Siticines adhibuerint veteres hebraei, equidem ignoro, inquisivi curiosè sed nondum reperi ullum eius vestigium nisi fortè הַמְקוֹנְנוֹת *lamentatrices* foeminae, Ierem 9.17. huc referri debeant, quae anus precio conductae, ulu latu suo lugentibus lachrymas eliciebant, ut apud Romanos Praeficae. Maym. H. Efel. cap. 12. init הספד כבוד המת הוא לפיכך כופין את היורשים ליתן שכר המקוננים והמקוננות וסופדין אותו ואם צוה שלא יספדוהו אין סופדין: *quia planctus vergit in honorem defuncti, ideò tenentur haeredes mercedem dare planctoribus & planctricibus, ut hoc officium praestent: nisi demortuus ipse testamento vetuerit.* At hoc voce praestabāt, non organis. quid ergò sibi vult ille tumultus Auletarum in Evangelicâ historiâ, Matth. 9.23. apud filiolam primatis exanimem? videntur hoc à gentibus, quorum sub potestate fuerant didicisse. Romani enim tubicines & tibicines adhibebant, qui quod apud *Sitos* h. e. vitâ functos canere solerent, proprio vocabulo *Siticines* dicti sunt, teste Agellio. l. 20. c. 2. ex Atei cōjectaneis. ubi addit saltabundos cecinisse, genus saltationis quod inde *Sicinniū* vocârint. vel quod eo concētu moestos à luctu abducere, aut in eum contra vehementius impellere, vel etiā spectra voluerint abigere. Pythagorici existimabāt animae gratiâ fieri, quae sic jucundius ad originē suam, caelos nempe harmonicos revertatur. alij putant testimonij causâ introductū quod aliquis nec apertâ vi ferri, nec insidijs veneni clandestinis obierit. Seneca in Apolocynthosi Claudiana jocum hinc captat: tibicinū, cornicinum & omnis generis aeneatorum turbam sic perstrepuisse, ut vel ipse defunctus exaudire potuerit. inde igitur à victore populo, adl

ſo, ad Iudæos, ut alia multa emanaſſe credibile eſt. Illi cum ad ſepulchrum devenitur, orant hodie preculam quandam, צדוק הדין vocatam, quæ in libellis *Siddur Tphillos* ferè ultima eſt, ſed in meo exemplari Homovienſi pag. 53. extat. ob prolixitatem exſcribere nolo, argumentum breviter eſt hoc; DEUM *eſſe juſtißimum; nemini moriendo fieri injuriam. quis enim dicere auſit, quid facis? ipſum pro placito vivificare ac mortificare. Rogant ergò velit parentibus & liberis parcere, memoriam eorum non prorſus delere, oculos verò ſuper hunc populum jugiter apertos habere. Addunt; etſi quis vel mille annos viveret, nihilo tamen plus lucraturũ. Iterum fatentur judicia* DEI *juſta eſſe omnes animas habere in ſua poteſtate. Orant velit Angelũ mortis inhibere. tandẽ acquieſcunt in illo Iobi; Dominus dedit, idem & auferẽdi jus habet. &c.* An etiam vultus ſepeliendorum, noſtro more ad ortum ſolis convertãt, neſcio; oraturos quidẽ illuc reſpicere ſcio, ſæpe enim in illorũ ædib⁹ eam plagam, inſcripto nomine מִזְרָח *notatam obſervavi. hoc etiã* certum eſt, faciem ſemper vertere ſurſum, egeſtam humum reponere, mœſtumque VALE dicere relicto. H. Eſel. cap. 4. חופרין בעפר מערות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה ומחזירין העפר והאבנים עליו ויש להן לקבור בארון של עץ והמלוין אותו אומרין לו לך בשלום: *effodiunt in terrâ ſpeluncam, & in eius latere cavernam (id notandum propter formam ſepulchri Salvatoris, quod oſtium habuit, Matth. 27. 60. per quod mulieres ingredi potuerunt. Marc. 16. 5.) ibi ſepeliunt eum, facie ſurſum locatâ, & reſtituunt glebas atq; lapides in locum. Vtuntur etiam feretris ligneis. & qui funus comitantur, dicunt, ſolenniter:* VADE IN PACE. Singulos ſepeliunt ſeorſim niſi fortè mater unâ cum infante obierit. cap. 14. poſt med. אין קוברין מת על גבי מת ולא שני מתים כאחת שביזיון הוא וקטון היוצא עם אמו נקבר עמה *non ſepeliunt mortuum unum ſuper alterum, nec duos ſimul quia id ignominioſum haberetur. at parvulus qui unà cum matre effertur, poteſt apud eam relinqui.* Quod verò mortui ſupellectilem attinet, quâ in ægritudine uſus eſt, velut pulvinaria, linteamina vaſcula &c. non putant decere ut quis alius iſtis poſt obitum poſſesſionis utatur, ideò ſoliti ſunt & illa unâ cum defuncto ſepelire. præcipiunt tamen ſapientes, cavere, nè quid facilè unà defodiatur, quod aut pretioſum ſit, aut honeſtius utiliusque poſſit egenis erogari. Eod. cap. 14. paulò poſt המת אסור בהנאה כולו חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו וכן ארונו וכל תכריכיו אסורין בהנאה אבל כלים המוכנים לתכריך לא נאסרו אפילו ארג בגד למת עד שיגיע במטה הנקברת עמו שאין ההזמנה אוסרת כל הכלים:

שזורקים על המת על המטה אסירין שלא יתחלפו בתכריכין היו אבא
ואמו מורקים כלים בחמתן על דמת מצות על אחרים להצילן ואם
הגיעו למטה שוב אין מצילין מלמדין את האדם שלא יהא חבלן ולא
יפסיד את הכלים וישליכם לחבלה מוטב לתתם לעניים ואל ישליכם
לרמה ותולעה וכל המרבה כלים על המת עובר בלא תשחית: *nulla portione cadaveris fas est uti; exceptis Capillis, quia non sunt partes corporis integrantes. sic & involucra vel loculum ad alios transferre usus prohibitum est. At vasa quæ mortuo tantum destinata fuerunt, etiam textura vestis ipsi parata, non prohibita prius quàm lectum tetigerint, qui unâ sepeliendus est; nec obest sola præparatio. Utensilia quæ sparsa vel strata sunt super decumbentem, non licet cùm alijs vilioribus involucris permutare. Quod si parentes in fervore affectus ea sternere super liberos conētur, debent illa redimere circumstantes: nisi jam lectum attigerint, quo casu redemptio est irrita. Docendi tamen sunt homines, nè sint dissipatores vel assuescant intempestivis perditionibus. præstat enim ea dare pauperibus, quàm sic inutiliter vermibus objicere, quicunq; multiplicat vasa feralia, peccat contra legem de non perdendo (quam supra explicavi.)*

Alia verò fuit regij funeris conditio. quæcunque ibi cum privato sepeliebantur in terram ea hîc in honorem regis comburebātur per ignem, selectissimâ myrrhâ & plurimo thure fotum. non ulli parcebatur sindoni, non pretiosis peristromatibus non aulæis, non cervicalibus: ipsæ sellæ regales, ex arbore בּוּרְנַק in nascentis honorem & felix omen plantatæ, cremabantur. solum sceptrum & corona non conflabantur, sed recondebantur unâ cum cadavere; prout suprà in Herodis funeratione memoravimus. R. Bachai P. Schoph. & R. Mos. B. Maym. Hal. Mel. cap. 2. §. 1. אין משתמשין באחד מכל כלי תשמישו וכשהוא מת כולן נשרפין לפניו *non utuntur ulla supellectile regali, (quæ ad personæ majestatem propriè pertinet) sed cum ille moritur comburunt universam coram ipso.* Idemque Rabinus ad fin. H. Esel. cap. ult. מלך או נשיא שמת יש להן לשרוף מטתו וכל כלי תשמישו ואין בזה דרך האמורי ולא משום השחתה שנ׳ בשלום תמות ובמשרפות אבותיך הראשונים ישרפו לך *si quis rex aut princeps moritur, licet concremare lectum eius, unà cùm utensilibus cunctis. neq; hoc fit æmulatione Amoræorum (gentilium.) aut perdendi tantùm animo (sed in honorem regis, quem ipse* Deus *approbavit. Ierem. 34. 5.) sicut dicitur: in pace morieris, & juxta combustiones patrum tuorum, in regno antecessorum, comburent tibi; solenne illud* הוֹי אָדוֹן Heu Domine! *acclamantes.* Eandem quoque protestationem reperio in Talm. Mass. Elilim (quæ jussu Concilii Tridentini, in editione Basileensi tota est omissa.) pag. 11, a. שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי

דאמורי דכתיב ובחוקותיהם לא תלכו אלא דכולי עלמא שריפה לאו חוקה הוא אלא חשיבותא הוא (פי' מי ששורפין עליו בראין שמיתתו חשובה) *Busta regia non sunt ex consuetudine Amorrhæorum (quo nomine Romanos per metathesin sæpè indigitant) de qualibus præcipitur (levit 18. 3.) in statutis eorum nè ambuletis. sed totus mundus novit hanc combustionē esse honorificam ei, ob cujus mortem instituitur.* Magna est diversitas inter hæc hebræa busta & Romana: hebræi suppellectilia tantùm, & quidem solius magnatis; Romani verò ipsa corpora, ut plurimū quoque plebejorum cremabant, struentes rogum è nudibus lignis, asciâ non politis (Plinij tamen ætate contra prohibitionem asciatis & pictis, lib. 35. cap. 7.) aliquando cupressinis adversus fœtorem, aliàs ferè iliceis, ob faciliorem conflagrationem pice illitis, formâ quadrangulari qualis est ararum, altitudine pro divitiarum modulo fastigiatâ intervallo bis mille passuum ab urbe, aut sexaginta pedum à quavis casulâ, propter flammæ periculum ibi reponebant mortuum unà cum ferali lectulo, in quo animam exhalârat accendebantque rogum consanguinei, vultu averso facibusque retrorsum subditis, plebe interim sinistro gyro ter circumcursitante. Notat Kirchmannus in eruditissimo tractatu d. fun. Rom. lib. 3. c. 2. pag. 333. fuisse denis virorum corporibus, singula muliebria plerunque apposita, quæ ob pinguedinis abundantiam arderent facilius. Hoc solum habuerunt suo modo commune cum hebræis, quòd arma & vestimenta, muneris loco in rogum conjecta combusserunt; quem tamen luxum supra dicta lex sumptuaria de tribus riciniis ex Cicerone allata cohercuit. Illud verò crudelius erat, quod non animalia tantùm defuncto charissima, velut equos aut canes, ad rogū mactata ignibus injecerunt, sed aliquando etiam homines captivos aut servos mercati, & in societatem illustris cadaveris immolatos, concremasse leguntur; manes humano sanguine propitiari credentes. Plausibilior illorum conditio, qui defuncti amore in rogū spontè insiluerunt, quod de quodam Catieno Philotimo refert Plinius, sub fin. c. 36. l. 7. patronum sic dilexisse, ut ab eo hæres omnibus bonis institutus, in rogum ultrò se conjecerit. Et apud Indæorum viduas creberrimè fieri, præter Ciceronem 5. Tusc. multi authores tradunt. Ælianus etiam d. hist. anim l 7. c. 40. Poli cujusdā tragædi canem, cum herus pro more cremaretur, in vivicomburium ad altorem suum alacriter semet præcipitasse narrat. Insigniter verò stultum fuisse oportet philosophum illum, nomine ac mente Peregrinū, professione Christianū apostatā, qui ex ambitione mera & ut spectatorib⁹ materiā sermonis præberet olympicis ludis in pyrā se cōjecit volensq; ustulavit; quē salse ridet more suo Lucian⁹, peculiari

dialogo, & familiariter se novisse ait Agellius l. 12. cap. 11. verum quo me trahunt ethnici? revertor ad hebræos, qui in sui regis Asa funere, combusserunt combustionem magnam valdè 2. par. 16. v. ult. non nemo interpretum opinatur ipsum corpus cremasse; at ego lectum cum aromatibus tantum deflagrasse statuo, quia eod. v. ipsum cadaver disertè humatum esse dicitur. R. Sal Iarch in gloss. cineres loculo inspersos ait. מיני בשמים מרוקחים במר קחות מעשה רוקח שרפו לו לאפר ואותו אפר זורו עליו כמו ששורפין על המלכים: *species aromatum arte pigmentaria compositorum, cremarunt in modum pulveris, eoq; resperserunt ipsum; sicut solent facere regibus.* Ita & in Zedekiæ sepulturâ plurimum ligni odorati & condimentorum fuit combustum, quamvis ipse captivus erat, & ab antecessum majestate plurimum desciverat, oportebat tamen prophetiæ verbum impleri, Ierem. 34. 5. ad quam R. Dav. Kimchi notat in marg. אעפ שנקרו עיניו כיון שלא ימות בהרב וימות על מטתו ויעשו לו כבוד כמו שעושים למלכים זהו בשלום ורז״ל אמרו בשלום שמת נבוכדנצר בימיו *licet oculos ejus effoderint, (chaldæi, 2. Reg. 25. 7. catenis ipsum deducentes Babylonem; nè videret regionem, juxta vaticinium Ezechielis cap. 12. vers. 13) tamen non morietur gladio (violentâ morte) sed super lectum suum, & eius cadaveri honorem habebunt ut solent regibus: hoc vocat Ieremias.* in pace mori. *Sed & illud eliciunt inde Magistri nostri, p. m. ideò dictum* in pace, *quia hostis eius Nebucadnezar ipso superstite mortuus.* de quo R. Sal. I. ad eund. loc. כל ימי נבוכד נצר לא יצאו אסיריו מאסיריהם וכשמת נבוכדנצר יצא צדקיהו מבית האסורים ולמחרת מת וקברוהו בכבוד *quamdiu vivebat Nebucadnezar, non dimittebantur captivi è carcere suo: at cum moreretur, statim dimissus fuit Sedekias, & postridie ipsemet defunctus, quem tali honore sepelierunt. (dispiciant chronologi an hæc cum temporum ratione satis concordent: certum quidem est liberum obijsse.)* De Saulis ἀνθόχειρος ἀκεφάλῳ cadavere incertum esse video an vel quatenus crematum fuerit. Targum arma tantum & aromata n n corpus ipsum, combusta fuisse innuit. 1. Sam. 31. ult. קְלוֹ עֲלֵיהוֹן כְּמָא דְקָלַן עַל מַלְכַיָא תַמָן *usserunt propter eos. sicut urunt propter reges ibi.* contra nostrum aliqui existimant ipsa corpora regis & filiorum igni fuisse cremata, cineres verò demum sepultos. R. Dav. Kimchi mediâ quasi viâ incedit, quoniam & combustionis & humationis fit mentio, putat carnes quidem jam putridas & à vermibus rodi non dignas crematas fuisse, ossa verò sub quercu sepulta יתכן לפרש כי הבשר שרפו שהעלה רמה ולא רצו לקברם עם התולעים כי לא היה דרך כבוד ושרפו הבשר וקברו העצמות תחת האשל ובדברי הימים תחת האלה אשל הוא כלל

כלל לכל עץ *convenit hoc interpretari de carne, quam vermes jam invaserant, noluerunt unà cum illis rosoribus humare, quia parùm fuisset honorificum; itaq; concremarunt: ossa verò sepelierunt sub nemore. In libris parilip. (1. cap. 11. v. 12.) legitur, sub quercu: quod huic non contradicit, quia generale nomen arboreti, quercetum quoque comprehendit.* Quomodo autem carnes ab ossibus separarunt? num putabimus Anatomico more abrosisse? an verò per elixationem dissolvisse? quemadmodum superioribus seculis aliqui, nobiliorum cadavera membratim concisa, in ahenis ad ignem coxerunt, ut ossa seorsim & ab integumento carnis libera sepelirent: quos Bonifacius octavus ob hanc feritatem excommunicavit. Extravag. com. l. 3. tit. 6. d Sepult. aut an fortè cadaverum semiustulatorum ossa exemerunt facilius? miror quomodo Romani olim cineres ossium à reliquis in solenni ossilegio discernere potuerint? postquam rogus vino erat restinctus. quod Numa prohibuisse videtur lege posthumiâ; quæ apud Plinium extat. l. 14. c. 12. & inopia vini sancita esse dicitur, nostri verò critici putât esse συμποτικὴν & vivis compotoribus vinum potius indulgere, quàm rogis defunctorum. Apud hebræos iste honor busti non regibus tantùm, sed & synagogæ præsidibus fuit habitus, quòd sapientiâ sua & officii dignitate illum mererentur. cuius notabile exemplum legimus in Talm. Mass. Afoda zara (per Tridentinos ut supra dictum est, execta:) pag. 11. fac. a. כשם ששורפין על המלכים. כך שורפין על הנשיאין ומה הם שורפין מיטתן זכלי תשמישתו ומעשה שמת דבן גמלי אל הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי (משמע הכסף שרף צורי משקל של צור והוא עשרים וחמשה סלעים והסלע ארבע דנרים והדינר הוא משקל זהוב קושטנטינה כלי תשמיש היו שוין ע׳ מנה) *quemadmodũ cremant propter reges. ita & propter Synedrij Rectores quid autem cremant? lectum & utensilia eorũ. Accidit cum moreretur Raban Gamaliel senex, ut combureret propter eum Onkelos proselytus septuaginta Minas Tyrias. Scholiastes hoc interpretatur de argenteo valore combustorum, dicens hoc pondus Tyrium continere XXV. Sela, & quodlibet Sela æqui ponderare quatuor Denariis, sive (quod tantundem sit.) 4. aureis Constantinopolitanis. combusisse igitur utensilia quæ 70. Minis (h. e. septem mille denariis.) æstimarentur.* ubi obiter observandum errare illos, qui Onkelum in præceptoris funere, totidem libras Thuris adolevisse vulg. tradunt. non videntur ipsimet hunc locum Talmudi inspexisse, sed è latinâ quadam citatione quantum auguror, ubi fortè *Thuris* pro *Thyriis* scriptum erat nimis securè ut fieri amat, transsumpsisse: quo præjudicio suo me quoque pridem seduxerunt, ut in *Bethin happer.* p. 25. id perpe-

tam æmulatus fuerim. corrigat qui exemplar habet (nam errorem retractare nil pudet.) atque aliena verba cautius mercari, meo exemplo discat. verùm de tali thuris prodiga combuſtione, memini referre Plinium l. 12. cap. 18 quod Nero princeps noviſſimo pompæ (rectius alibi Poppeæ) ſuæ die tantum concremârit, quantum ex peritorum æſtimatione non ferat annuo fœtu Arabia, felix alioquin hac ſepulturæ luxuriâ: cum Dijs per ſingulas tantùm micas dari ſoleat. Erat Onkelos ille, paraphraſtes Chaldæus, cuius Targum etiam nunc hodie leg mus. Baal-Iuchaſin exiſtimat eum fuiſſe filium ſororis Titi Imp. ſed R. David in Zæmath. p. 40. b rectè diſtinguit illum ex temporum ratione, ab altero quodam Synonymo. quem evexerat Titus ad principatum. Talm. c. 5. Gittin. Gamaliel verò cuius honori ſic litatum eſt, erat ipſe præceptor S. Pauli, ad cuius pedes Apoſtolus Phariſaiſmum didicit. Act 22. 3. in libris Rabinorum vocatur *nepos* Hilletis נכדו, non verò Simeonis filius (ut aliàs à parentibus immediatè denominari ſolent.) procul dubio quia grandævus ille Simeon Hillelides, de religione ſuſpectus & inviſus eſſe cœperat, poſtquam infantulum Ieſum ulnis amplexus eſt Luc. 2. 28 vnde nec in Pirke-afot cæteris annumeratur. Confer Abbrev. Cl. Buxtorfi. p. 151. Arbitror ideò tàm honorificè crematum fuiſſe, quia ſumptuoſius ſepelire aliter, aut affectum teſtari erga benè meritum, non poterant, teſtamento morientis prohibiti. Zæm. Dav fol. 36. b. ר״ג הזקן צוה קודם מותו להוציאו לקבורה בכלי פשתן כי קודם זה הוציאו את המתים בכלי משי והיה הוצאת המת קשה לקרובין יותר ממיתתו, כדאיתא בפרק שני דשבת *Raban Gemaliel ſenex præceperat ante obitum, ut ſe viliſſimâ veſte lineâ ſepelirent. nam prius conſueverant mortuos in holoſericis efferre, ut ſepultura conſanguineis gravior fuerit (minusq́ tolerabilis) ipſâ morte, ſicut eſt in Talm. cap. 2. Maſs. Schabb.* Non dubito quin tota etiam Synagoga, capite ſuo privata ceſſarit aliquandiu. Nam ſolent poſt mortes Rectorum integro menſe feriari, imò poſt gregarii cujuſvis diſcipuli obitum ociari totas dies. Maym. H. Efel. cap. ult. תלמיד חכם שמת אפילו היו עמו עד ס׳ רבוא מבטלין תלמוד תורה להוצאתו ואם היה מלמד לאחרים אין לו שיעור אלא מבטלין הכל : ואב״ד ונשיא שמת אין מבטלין ישיבתו יותר על שלשים יום : *ſi ſtudioſus ſapientiæ moritur, quamvis habeat ſexaginta myriades condiſcipulorum, tamen ceſſant omnes à ſtudio, donec eum extulerint. Si talis eſt qui jam alios docere poßit, non habet æſtimationem (numerus collegarum) ſed vniverſi vacant funeri. Non verò ceſſat Academia poſt obitum Rectoris pluſquam triginta diebus.*

Reverta-

Revertamur à bustis & cœmiterio domum ibi videre est quomodo in reditu evulsa gramina ter retroijciant pio sanè ritu, ob spem & symbolum resurrectionis. acclamant enim illud Psalmi 72. v. 16. יציצו ויפרחו העשב בארץ *florebunt & germinabunt instar graminis terræ* (*quod post hyemem primo vere renascitur, quamvis totum exaruerit.*) In Sidd. Tphill. p. 54. dicitur quosdam acclamare זכור, כי עפר אנחנו *meminerimus nos pulverem esse* forte illud solent in brumâ, quando nil viride præstò est, sed glebas retroijcere coguntur. additur ibid. post manuum ablutionem dicere בלע במות לנצח ומחא יי אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי פי יי דבר *deglutivit mortem in æternum, & abstersit Dominus* DEUS *lachrymas ab omni facie; opprobrium populi sui removebit ab omni terra. quoniam os Domini locutum est.* (*Esaiæ 25. vers. 8.*) hæc rectè. ideò etiam sepulchreta non vocant בית מתים *loca mortuorũ*, sed בית חיים *loca vivorum* fiduciâ resurrectionis. Min. hag. c. ult. Errant ergo illi & rerum Iudaicarum non satis periti sunt qui resuscitationem eos negare asserunt. quæ enim de perpetuâ morte impiorum dicunt, non aliter accipienda sunt, ac nos sentimus de secundâ & æternâ illorum morte, ex 2. Thess. 1. 9. Apoc. 2. 11. & 20. 14. legat qui dubitat eorum confessionis articulum, inter XIII. postremum, à Maymonide conceptum qui extat in opere Talm. Sanhedr. p. 121. b. præsertim quæ eadem Massichta, c. ult. Chelek, contra veteres Sadducæos argutè disputarunt. p. 90 & 91. quomodo R. Meir. Cleopatram reginam de hâc sciscitantem, per varias similitudines erudierit. &c. quæ brevitatis gratia omitto; id solum nunc attingens, quod quidam Rabinus à piratis captus, uxori pudicitiæ causâ periclitanti respondit, de resurrectione submersorum: quia memorabile est Cabal. R. Abrah. Levit. mihi p. 13. יצא ממדינת קירטיבא. שליש ממונה על ציים שמו בן דמאחין שלחו מלך ישמאל בספרד ושמו עבד אל רחמאן אלנאצר והלך עד חוף הים של ארץ ישראל ומצא אניה ובה ארבעה חכמים גדולים הולכים למדינת ספסתין וכבש האניה ואסר רבינו משה אביו של ר׳ חנוך עם אשתו ובקש השליש לכפותה ולענותה כי היתה יפה ביותר והיא צעקה אל אישה בלשון קדש ושאלה ממנו אם הנטבעים בים חיים בתחיית המתים אם לא והוא השיבה א׳ ה׳ מבשן אשיב ממצולות ים וכששמעה דבריו הפילה עצמה בים וטבעה ומתה *è Cordubâ Hispaniæ solvebat gubernator quidam classis, nomine Demachin, quem præfecerat rex Saracenicus Ebed-alrachman-alnazar, & pertingens ad littus Palæstinæ, offendebat navem in quâ quatuor eruditi Iudæi, Sebasten proficiscentes; eam subegit, & la-*

gavit inter cæteros etiā R. Mosen patrē R. Chanochi, unà cum uxore sua. Cũ autē ea valde pulchra esset conabatur ille Admiralius, ut vocāt, eā vitiare per vim, clamabat ergò ad maritum, & sciscitabatur hebraicè, an etiam submersi, olim in extremo die, æquè ac in terrâ sepulti sint resurrecturi? respondit ille ex Psalmo 68. v. 23. Dixit Dominus, è Basan reducam, reducā è profunditatibus maris. itaque hoc versu audito præceps exiliit in mare, submersa est, & morte castitatem redemit. Pergo ad Luctum. is brevior erat vel longior, pro dignitate mortui, communiter unius hebdomadis. H. Efel. c. 13. med. אין בוכין על המת יתר משלשה ימים ואין ספידין יתר משבעה ברא. בשאר העם אבל תלמידי חכמים הכל לפי חכמתן ואין בוכין עליהם יתר משלשים יום שאין לנו גדול ממשה רבינו וכתיב ויתמו ימי בכי אבל משה וכן אין ספידין יתר על י״ב חדש אין לנו גדול מרבינו הקדוש ויב׳ חדש בלבד נספד: *non deflent mortuum ultra triduum (lachrymantes,) nec lugent ultra septiduum (in terrâ discalceati sedentes.) intellige hoc de vulgo. nam sapientiæ studiosos plangunt pro modulo eruditionis illorum. non tamen quempiam deflent ultra mensem, nec lugent ultra annum. Ecce enim nunquam habuimus majorem Mose nostro Præceptore, & de illo scribitur (Deut. ult. vers. 8.) triginta diebus finitum esse fletum. sic nec ullum habuimus doctiorem R. Iehudâ sancto (qui à morum honestate sic denominatus, collegit librum Mischnaiot, Imperatori Antonino familiariter notus, è familiâ Hillelis & ipsius Davidis, itaq; Christi cognatus juxta carnem.) & tamen non ultra XII menses continuarunt luctum.* quod idem etiam R. Bachai P. Vajechi circ fin ijsdem penè verbis recenset. Ob parentes tamen liberi lugent quoque annum, & interim orant pro ipsis quotidie peculiari Kaddisch appellatam, ut citius è limbo Iudaico ad plenam paradisi fruitionem pertingant; quod est à superstitione posteriorũ seculorum, & Akibæ commentum. non tamen quis facilè continuat usque ad finem anni, quando impijssimi demum liberantur, quòd nemo filius patrem suum tàm malignum fuisse præsumat. Synag. Bux. c. 35. p. 504. edit. lat. Celebrant etiam anniversaria jejunia, quotannis eâ die quâ mortuus est, unde quæstio ipsis perplexa oritur, quandonam jejurandum sit, si quis in intercalari mense Veadar obierit, qui non quovis anno recurrit? Minhag. ult. Itẽ unde numeratio incipiat si peregrè absenti mors amici nuncietur. H. Efel. init. c. 7. ubi plures ejusmodi casus magistraliter deciduntur, quia luctus penè pro parte sacri cultus habetur. *Idem* c. 12. post init. כל המתעצל בהספידו של חכם אינו מאריך ימים וראוי ליקבר בחייו אבל המוריד דמעות על אדם כשר הרי שכרו שמור על כך אצל הקב״ה: *quicunq; pigrescit in planctu sapientis, non prolongabit dies suos,*

verùm dignus est ut sepeliatur vivus: contra qui lachrymas largiter emittit ob virum bonum; eius merces reservatur apud D E U M *opt. Max.* Herodes malè sibi conscius, & metuens nè hoc luctus honore privetur, aut Iudæi pessimè à se tractati, emortualem in festivum diem convertant, præcepit in agone nobilissimos illorum capi & in hippodromum concludi, atque cùm primùm animam efflaverit, à circumfuso milite occidi, ut vel invitus Israël ipsius fato illachrymetur: quòd etiam executioni fuisset datum, nisi soror ipsius Salome, pio strategemate usa consilium evertisset. Ioseph. d. bell. l. 1. c. ult. neq; in eo vanus fuit augur: nam celebrant hanc festivitatem adhuc quotannis, hilaritate magna perinde ut ipsius Hamani suspendium. Esth. 9. 27. de quâ in libello Megillas Taanis. cap. 9. בשבעה בכסלו יום טוב יום שמת הורודוס מפני שהיה שונא את החכמים ששמחה היא לפני המקום כשהרשעים מסתלקין מן העולם: *septima dies in mense Cislev. (qui à novilunio nostri Novembris incipit.) festiva est, quoniam eâ mortuus Herodes, qui odio persequebatur sapientes (& vel solo infanticidio. Matth. 2. 16. invisus erat meritò.) est etiam lætitia coram ipso* D E O *cum improbi tolluntur è mundo.* Servos quoque non plangunt, ita nec minorennes. Maym. H. Ebel. cap. 12. ant. fin. אין מספידין את הקטנים ובן כמה שנים יהיה ראוי להספד בני עניים או בני זקנים בני חמש ובני עשירים בני שש אחד אחד זכרים ואחד נקבות תינוק שמת כל שלשים יום יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים אבל לא באיש אחד ובשתי נשים מפני ייחוד בן ל׳ יום גמורות יוצא בגלוסקמא קטנא הנטלת באגפיים בן יב׳ חדש יוצא במטה: העבדים והשפחות אין מספידין אותן ואין עומדין עליהן בשורה ואין אומרים עליהן ברכת אבלים ותנחומי אבלים אלא אומרין לו כעל שורו או על חמורו המקום ימלא חסרונך: *non lugent ob parvulos. quotennis ergo debet quis esse, ut luctu dignus habeatur? liberi pauperum aut senum quinquennes, divitum verò sexennes (bodie is respectus opum apud nos invertitur.) sive masculi sint seu fœmellæ. Infans minor trigesimo die, in sinu effertur, & sepelitur coram unâ muliere ac viris duobus; non contra, viro uno, mulieribus binis, propter unitatis mysterium. Tricesimo major effertur in parvo capulo axillis sublato. Qui XII. menses superavit, cum lecto effertur Servos & ancillas non lugent, nec propter eos seriatim adstant, nec recitant orationes lugubres aut consolatorias, sed utuntur tantum hac formulâ, sicut in interitu bovis aut asini:* D O M I N U S P E N S E T I A C T V R A M ! Quanam igitur aliàs utuntur in honoratiorum funeribus? init. c. seq. 13. כיצד מנחמין את האבלים אחר שקוברין את המת מתקבצין האבלים ועומדין בצד בית הקבורה וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה

לפני שורה ובאין אצל האבלים ואמרין להם תנחומו מן השמים ואח"כ הולך לביתו וכל ז' ימים באין לנחמו גם בפנים חדשות *quomodo consolantur lugentes? postquam sepeliverunt mortuum, congregantur lugentes, & stant in latere sepulchreti, comites verò funeris circumstant ordine, & accedentes sigillatim dicunt :* CONSOLATIO TUA E COELIS! *postea domum itur, & hebdomade totâ veniunt consolatores etiam alij de novo.* Peculiaris est ratio Regis, quem reverentiæ causâ nemo consolabatur, nisi aditus potestate prius humiliter impetratâ. Idem Maym ad fin. cap. 7. (postquam de Pontificis quoque prærogativâ quadam præmiserat:) גם המלך חייב בכל דברי אבלות אלא שאינו יוצא מפתח פלטירין שלו אחר מתו ואינו מנחם אבלים אין אדם נכנס למלך לנחמו אלא עבדיו ומי שנתן לו רשות להכנס ואין להם רשות לדבר לו דברי תנחומין אלא כפי מה שירשה אותם וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש *sic & Rex tenetur quidem omni ritu luctus; nisi quod non egreditur portam palatij sui, (ut supr. Th. XIII. dictum) neq; lugentes alios consolatur. vicissim nemo hominum consolatur ipsum; præterquam servi aulici & quibus veniam dedit ad se introeundi: qui tamen ipsi facultatem non habent eum consolãdi alijs verbis, quam ab eo permissis. Quando illum recreant, omnis populus discumbit in terrâ, ipse solus reclinatur in grabato. (sicut Pontifex in sellâ.)* Observa; ritus lugentium, quibus & regem teneri ait, numerari undecim. tot rebus abstinere debet etiam ipse. Ibid. init. c. 5. אלו דברים שהאבל אסור ביום הראשון מן התורה ובשאר ימי האבל מדבריהם אסור לספר ולכבס ולרחוץ ולסוך ולשמש מטתו ולנעול את הסנדל ולעשות מלאכה ולקרות בדברי תורה ולזקוף את המטה ולפרוע את ראשו ולשאול שלום הכל י"א דברים *hæ sunt res quæ lugenti prohibitæ, prima die per legem, cæteris per magistros: non licet tonderi, lavare vestes, balneare corpus, ungi oleo, servire lecto conjugali, calceari sandalio, facere opus, legere biblia, erigere (vel ventilare) lectum, nudare caput, precari salutem. summa res undecim (quas sigillatim deinde probat è scripturis, & per varios casus explicat, instituto meo futuros nimis prolixos.)* scribere quidem permittit Author Minhagim c. ult. quantum fortè inevitabilis necessitas postulat, sed nil aliud laborare. primâ item die vivunt de alieno, nil comedentes de suo. H Efel. sub fin. præc. c. 4. audio tunc missiculare invicem ova, quæ monent Mortis fortunam esse communem; nunc istum mox alium invadere; sicut ova propter rotunditatem loco consistere nescia, facilè, ex uno in alium, provolvantur. fovent quoque lucernam eâ hebdomade continuâ, quia persuasi sunt animas interim aliquoties redire ad locum ubi separa-

separatæ fuerunt, idque Baal Minhag ibid probare conatur ex illo prov. 20. verf. 27. *lucerna* D E I *est anima hominis.* recenset & alia quinque, quæ ex instituto scribarum prohibita sint lugentibus, quovis tricesimo die ab emortuali. omitto talia; qui vult, legat cap. 6. H. Efel. Est tamen hîc iterum specialis conditio Regis. quamdiu enim privatis candelam accendunt, tamdiu regia sepulchra scholasticis exercitationibus honorant; quæ justa Hiskiæ primùm solvisse tradunt. Talmud. Bafa Kama fol. 16. b. & 17. a. כבוד עשו לו במותו
מלמד שהושיבו ישיבה על קברו (פי' ישיבה תלמידים לעסיק שם בתורה
לפי שהרבה תורה בישראל כדאמר שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו
איש ואשה תינוק ותינוקה שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה ולא על
קברו ממש אלא ברחוק ארבע אמות פליגי בה רבי נתן ורבנן חד אמר
שלשה ימים הושיבו שם ישיבה וחד אמר שבעה ימים תנו רבנן שיצאו
לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף (פי' שקרעו בגדיהם עד שנראו כתפיהם)
verba textus (2. par. 32. v. ult.) honore ipsum affecerũt; innuũt congregasse cœtum scholasticũ ad sepulchrum ejus, hoc est studiosos, ut discerent ibi scripturã. quia multiplicavit legẽ in Israël adeò, ut cũ explorarent profectus, à Dan usq; ad Beersebam (2 par. 30. 5.) non reperiretur ullus vir aut mulier, imò nè parvulus quidẽ aut puella, qui nõ exercitati essent in discrimine puri & impuri. Non autem super ipsum sepulchrum considebant, (nè pollu erentur, quia nefas habetur juxta cadaver sacra tractaret.) sed intervallo quatuor ulnarum inde remoti. Dissentiunt tamen de tempore R. Nathan & alii; unus dicit triduo tantum ibi commoratos legi vacasse, alter toto septiduo. Tradunt etiam, præcessisse funus triginta sex millia (subditorum) nudatis humeris, qui vestes eousq; lacerassent ut scapulæ apparerent. Versantur enim Iudæi, cum nostris purgatorij exsufflatoribus in eâ opinione, quasi defunctorum animæ sciant quicquid à superstitibus in hoc mundo agatur, non obstante sapientissimi Salomonis effato, Eccl. 9. v. 5. qui eas quicquam nosse per expressum negat. Talm. M. Berach. cp. 19. a. ר' חייא ור' יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה
קשדיא תכלתיה דר' יונתן א"ל ר' חייא דלייה כדי שלא יאמרו לכמר באין
אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו ומי ידעי כולי האי והא כתיב והמתים אינם
יודעים מאומה א"ל אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת
לא פירשו לך כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו
חיים וכו' : והמתים אינם יודעים מאומה אלו רשעים שבחייהם קרויין
מתים שנ' ואתה חלל רשע נשיא ישראל : R. *Chaija & R. Ionathas ferebant (ossa transferenda in digniorem locum) & abibant ad cœmiterium, ibi sanè propendebant vertebra cervicis R. Ionathæ (in terram), dixit ei R. Chaija: quin attrahis! nè obiiciant nobis: cras venitus*

ad nos (per mortem in nostram societatem) & nunc contumeliosè nos tractatis. An ergò (manes) noverunt omne illud? at ecce scriptum est (Eccl. 9. 5.) mortui non sciunt quicquam. Respondit *(nondum tenes mentem textus) quamvis legisti, forte non repetijsti, aut si repetijsti non iterasti tertium, aut si tertiasti, non tibi fuit explicatum. (Is autem sensus est, quando dicit;) vivi noverunt quod mori debeant: loquitur de Iustis qui etiam post mortem suam vocantur vivi. econtrà igitur mortui, quos nihil scire dicit, (oppositionis lege) significabunt Impios, qui etiam dum vivunt mortui appellantur, ut (Ezech. 21. 30.) tu verò confoße impie princeps Israël. &c.* Quamvis etiam Chaldæus hunc locum sic exponat, opponimus tamen, Iudæis quidem glossam Aben-Ezræ, qui de *verè mortuis, etiam sapientibus* interpretatur: nostris verò: insuper illud Esa. 63. 16. *Abraham nescit nos, Israel ignorat nos.* Ita neque curant an vel qualia ipsis Epitaphia erigamus. Laudo Maymonidem qui censet, famã rectè factorum, quæ in vivâ posteritati memoriâ perennat, esse splẽdidissimum Mausoleum, quovis marmore durabilius, quavis statuâ pulchrius. cap. 4. Ebel. מציינין את הקברות ובונים נפש על הקבר והצדיקים אין בונים להן נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר הקברות *quidam exornare solent sepulchra, & statuas memoriales illuc reponere: Sapientes verò talia intermittunt, quia recordatio illorum (& mentis verior effigies) manet inscitè dictis ipsorum: præterea non quivis (spectandi gratia) visitat ista monumenta.* Nudæ tamen inscriptiones nominum & annorum non improbantur, quia historias & chronologiam juvant. Si petis exemplum, en tibi hoc fœmineum, quod mihi aliquando interpretandi causa oblatũ erat. ואת המצבה אשר הוצבה לראש החשובה והחסידה התמימה מ׳ רבקה בת הקר׳ שמואל הלוי שנפטרת בשם טוב ביום ד׳ ל״ח טבת בשנת קל״ה לפ״ק נשמתה תהא צרורה בגן עדן אא״א סל״ע *Iste cippus erectus est ad caput honorabilis, piæ ac integerrimæ Dominæ* REBECCÆ, *filiæ S. R. Samuelis Levitæ (nam hosce solos adhuc dum hodie, in cæterarum tribuũ confusione internoscunt.) quæ obijt famâ bonâ, die 4. mensis Tebeth (qui nostro ferè Decembri congruit) Anno 135. juxta supputationem minorem (omißis quinq; millenariis; hoc est, Christiano 1375.) Anima eius collecta sit in horto voluptatis (sive Paradiso.) Amen. Amen. Amen, Sœlah.*

Superest ut de Regis Animalibus relictis dicam, hoc est, Equis, Servis, Viduis; quid de illis fiat, quandoquidem nemini alteri inferioris conditionis post domini fata, permissa fuerunt. Equis incidebant suffragines, ut postea sessorem nõ ferrent alium: id enim putabant honorificum; præterea decere ut in publico luctu animalia quoque bruta condoleant, maximè quæ tantum herum amiserunt,

sunt. Talmud. M. Afod. Zar. p. 11. a. fin. התניא עוקרין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי אמר רב פפא ׃ סוס שרכב עליו ובהמה טהורה לא (פי׳ ואם תאמר ואמאי לא פריך. אין כאן תשחתה אלא הוי כמו תכריכין של מאה מנה אלא צער בעלי חיים. איך הותר, ויש לומר דשאני. כבוד המלך שהוא. כב״ד לכל ישראל ואתי. כבוד רבים ודחי צער בעלי חיים) *vetus est traditio, enervari (animalia) propter reges: nec tamen hoc fieri æmulatione Amorrhæorum. Raf. Pafa inquit; Equum quo vectus sit, non verò animal mundum.* GLOSS marg.: *si'n cogitas hoc fuisse iniquum & crudele, scito non factum perdendi animo, sed reputatum ut centum illæ Minæ funebres, at instas: num igitur animata sic affligere licet? respondeo; fit in honorem regis, & consequenter totius populi. publicus autem honor præjudicat dolori privato.* verum hæc enervatio cautè administranda erat, nè peccarent in legem, quæ vllum animalis membrum discerpere vetat ideò sequitur ibid. עיקור שיש בה טריפה אסור (פי׳ אסור לגרוס בידים) ושאין בה טריפה מותר ואיזהו עיקור המנ״ר. פרסותיה מן הארכובה ולמטה (פי׳ משיר חותך פהסות שני רגליה אבל מן הארכובה ולמעלה טריפר מדאסור) *evulsio quæ fit lacerando, prohibita est, nefas enim discerpere manibus. at ubi nulla diruptio accidit; concessa est. Qualis igitur ea? secat equinos pedes à poplitibus deorsum, & sic incîdit duos tantum. at non inde sursum, quod vetitum esset.* Hic actus in scripturâ vocatur Eradicatio, cuius etymi rationem reddit R. Dav Kimchi, radice עקר hisce verbis: כל דבר הנהרס או הנתלש מעקרו יפול בו לשון עקירה כלומר הסרת העקר כי השרש הוא עקר בארמית והפעל הכבד בכריתת עקבי הבהמה כי רגלי הבהמה הם יסוד ועקר לבהמה מה שאין כן באדם לפיכך כנה כריתת עקבי הבהמה בלשון עקירה כמו תלישת הנטוע משרשו *quicqnid evellitur vel diruitur è fundamento, dicitur Eradicari, h. e. radicitus extirpari, quia vox* עקר *Chaldaicè radicem notat (ut Dan. 4. 12.) hinc in conjugatione Pihel significat calcaneos animalium incidere. quia enim in jumentis, pedes fundamentum & radix sunt (fortitudinis eorum) secus quàm est in homine, ideò calcium incisura denominatur ab eradicatione plantarum.* Erat iste mos antiquus, non sanè in honorem semper, sed à victoribus alio fine adhibitus. Exemplo Iosuæ, qui cap. 11. vers. 9. devictorum regum currus quidem combussit, equos autem jussu DEI dicto modo enervavit, ne hostibus prodessent. noluit prorsus occidere, nè in animalia fida & innocua præter meritum sævire videretur: nec tamen servare voluit integros, nè Israël sui DEI oblitus in equestri fortitudine spem poneret. sic & rex David mille septingentis equitibus bello captis, currus suos (h. e. curruum tractores equos) enervasse legitur, 2. Sam. 8. 4. ut bello redderet inutiles; so-

dos centum selectiores sibi servasse. scilicet ad necessarios usus; quia caballos ad pompam alere, prohibitum erat. supr. Theor. X. Idem cæteris quoque jumentis post fata regis factum, quæ Majestatem ipsius peculiariter ferebant, velut Muli personales, aut Vitulæ curules; quicquid R. Pasa contradicat. nam ibid. mox. corrigitur, & tradit hoc expressè Maimonides, ad fin Hal. Ebhel. עוקרין עגלה שהיתה מושכת בקרון שהיה יושב בו מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה מקום שאין עושה אותה טריפה *enervant vitulam quæ olim trahebat Sellam regum, secantes ungulas à flexurâ deorsum: quo loco non contingit prohibita dilaceratio.* Servos quod attinet, qui regi ministrassent immediatè velut cubicularij, atrienses pocillatores, structores, prægustores, armigeri &c. non decebat ut ab aulâ quod dicitur ad caulam descenderent & qui magnarum rerum consiliorumque quotidiani spectatores auditoresvè fuerunt, in pistrino deinceps vili operâ vitam tolerarent. pro ambrosiâ furfur edentes, bibentesque pro nectare vappam. ideò reservati fuerunt successori, qui regnum adiens, veteres ministros in clientelam suscepit, nec (ut aliquando solet.) totam aulam periculosâ mutatione statim reformavit Hal Melachim. post init. cap. 2. לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו אלא מלך אחר *nemo usus est alius, servis ancillis, & ministris ejus, quam hæres regni.* Viduæ verò nemini, nè successori quidem nupserunt, sed in hoc solitario statu perseverarunt ad dies vitæ Ibid paulò post אם כת היא כיון שאי אפשר ליבם את אשתו כך אין חלצין לה אלא תשב לעולם בזיקתא *rege mortuo, quia non fas est eam à fratre duci (supr. Theor. IX) nec solvi calceum (sicuti Ruth. 4. v. 7.) ideò sedebat perpetuò in caveâ suâ.* Dura conditio præsertim juvenculis; sed tolerabilior tamen illâ Indorum, de quâ Valer. Max. l. 2. sub fin. c. 1. *cum more patrio plures eidē nuptæ soleant esse, mortuo marito in certamen judiciumq; veniunt. quam ex ijs maximè dilexerit, victrix gaudio exultans, deductaq; à necessarijs, lætum præferens vultum, conjugis se flammis superjacit, & cum eo tanquam felicissima crematur; superatæ cum tristitiâ & mœrore in vitâ remanent.* Vna tamen apud Hebræos in regno successit Solina vel Alexandra, Iannæi, vidua: de qua Iosephus antiq. l. 13. cap. 24. Nam Atthalia ochoziæ non vidua sed mater erat 2. Reg 11. vers. 1. neutra legitimè: quoniam successio solis filijs debebatur. de quo jam sequenti Theoremat. ultimo.

Theor

Theor. XX.

Inque locum ſuccedebat Filius.

APud hebræos olim cuncta officia erant hæreditaria, ut ſemper decedenti patri ſuccederet filius : modò paternæ virtutis etiam hæres eſſet ; quæ ſola fuit ſpectata, non præcipuè peritia rerum. May. H. Melach. c. 1. §. 10. כל השררות וכל המינוים שבישראל ירושה לבני ולבן בנו עד עולם והוא שיהיה הבן ממלא את מקום אבותיו בחכמה וביראה היה ממלא ביראה אעפ שאינו ממלא בחכמת מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו וכל מי שאין בו יראת שמים אעפ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המנוין שבישראל *omnis poteſtas & omne officium in Iſrael hereditarium eſt ad filios & nepotes in æternum; modò filius impleat locum patris ſui cum ſapientiâ & pietate. Quòd ſi pietate tantum ſed non ſapientiâ ipſi par ſit, præficiunt nihilominus officio paterno, & docent id quod deeſt. At penes quem nulla eſt pietas, quamvis ſapientiſſimus eſſet, non promovetur tamen ad ullum officiolum in univerſo Iſraël.* Sic igitur & ſumma h. eſt Regia poteſtas in Iſrael, poſt Davidem hæreditaria fuit; poſt Davidē inquam; quia primus Saul ob negligentiam in officio, reprobatus fuit, ſucceſſione ad filium Iſai eiusque poſteritatem translatâ unde grandævus David ipſemet ſucceſſorem deſignavit filium Salomonem, vivus adhuc. 1. Reg. 1. 34 R. Ba hai P. Schoph. למען יאריך ימים על ממלכותו הוא ובניו למדך הכתוב שהמלכות ירושה: *verba legis (Deut. 17. v. 20. ut prolonget dies in regno, ipſe & filii eius : docent te quod regnum ſit hereditarium.* Non quidem deſunt inter politicos, qui liberam Electionem regno putant eſſe conducibiliorem, quod ſic adoptatis conditiones præſcribi poſſint & libertas ſervari facilius: cum hæreditas contra ſit fortuita, ſæpè bono Cyro degener cambyſes, aut Tiberio monſtrum Caligula, generationis ordine ſuccedant. Verū quia non rarius etiam idololatræ Achaſo 2. Reg. 16. vice verſâ pius aliquis Ezechias 2. Reg. 8. 3. ſuccedit, adeoque totum hoc non cæco fortunæ arbitrio contingit, ſed ab ipſo rerum ſummo gubernatore DEO, liberrimè diſpenſatur, prout aliquando peccata noſtra merentur, (itaque velut ſterilitates, bella, peſtes & cætera naturæ mala, patienter tolerandum) idcircò mihi hebræorum ratio ſuccedendi ſemper viſa eſt melior, à prophetis & ipſomet DEO probata, quin & regno regnantique tutior, quorum illud juxta Tacitum

minori discrimine sumit Principem, quàm quærit, iste verò *pluribus quasi munimentis insistit;* addo & hoc; certâ spe succedendi diligentius ad pietatem ac regias virtutes educari potest, & imperio maturius præparari. Porrò si filiorum plures erant, succedebat primogenitus vel natu grandior: prout enim quisque potior erat in hæreditate dividenda, sic & in adipiscenda potestate primas tenebat H. Melach. 1. 9. וכל הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה והבן הגדול קודם לקטן ממנו *quicunque prærogativam habet in hæreditate, is & in occupatione regni. atque filius natu major antevertit minorennem.* Quemadmodum ergò in parentum bona, liberi non succedebant æqualiter, sed primogenitus capiebat פי שנים *portionem duplam* Deut. 21. 17. ita regni potestatem acquirebat unus ille solus, qui familiæ honorem conservabat, nè patrimonium per divisionem attenuaretur: quandoquidem & subditis conducebat, regi ab uno, neque plures habere dominos. Vna exceptio erat pietatis & sapientiæ: cætera corporis vitia regno neminem arcebant. Non autem ungebatur legitimus successor, quippe particeps paternæ vel avitæ unctionis; nisi fortè lis à competoribus aut æmulis mota id postulasset, Eod. cap. §. 16. Et Bechai Par. Schoph. אין מושחין מלך בן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת או מלחמה מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת לפיכך משחו שלמה מפני אדניה ויואש מפני עתליה *non ungunt regem filium regis, nisi dissensio vel bellum inde existat. tunc repetunt unctionem, ut præcaveant malum publicum: sic unctus est Salomo propter Adoniam, & Ioas propter Atthaliam.* quod supra Theor. IV. fusius declaratum Quod si regni legitimus hæres, per ætatem nondum aptus erat ad gubernacula, custodiebatur sub tutoribus usque ad annos pubertatis. Eod. cap. 1. §. 9. הניח בן קטן משמרין לו המלוכה עד שיגדיל כמו שעשה יהוידע ליואש: *si reliquit minorennem filium, conservant ipsi regnum donec adolescat: prout fecit Iehojada Ioaso* (2. Reg. 11. vers. 3.) væ enim terræ cujus rex puer est! Eccl. 10. 16. Cæterum disputant Rabini, an legitima successio fuerit, si quos prophetæ extra ordinem elegerunt; non de familia David oriundos? qualis erat Ieroboam filius Nebath servus in aulâ Salomonis. 1. Reg. 11. 26. quem Achias Silonites in itinere deprehensum, dilaceratione pallij certiorem fecit de imperio super decem tribus. vers. 31. Distinguunt autem inter proprietatem & usum: illam dicunt esse Davidicorum in æternũ hunc verò ad tempus etiam alijs concessum. Eod. cap. 1. §. 12. & seqq. כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם שנ' כסאך יהיה נכון עד עולם ולא זכה אלא לכשרים שנ'. אם ישמרו בניך בריתי. אעפ שלא זכה אלא לכשרים לא תכרת המלוכה מזרע

דוד לעולם הקבה הבטיחו בכך שנ׳ אם יעזבו בניו תורתי ובמשפטי לא ילכון ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אפיר מעמו : נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה׳ הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו אעפ שעיקר המלכות לדוד ויהיה מבניו מלך שהרי אחיה השילוני העמיד ירבעם וא״ל אם שמוע תשמע את כל אשר אצוך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד וגו׳ וא״ל אחיה ולבנו אתן שבט אחד למען היות נר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלם : מלכי בית דוד הם העומדים לעולם שנ׳ כסאך יהיה נכון עד עולם אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו שהרי נאמר לירבעם אך לא כל הימים : אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון : וכו׳ *Postquam David in regem unctus fuit, dignus est factus coronâ regni, non ipse tantùm, sed & masculi eius filij in æternum. quia dicitur (2. Sam. 7. 16. misericordia mea non recedet ab eo, sicut à Saule) sed firma erit domus tua, & thronus stabilis usq; in seculum. Quamvis verò non digni sint nisi probi, juxta conditionē (1. Reg. 2. 4 & 2. Par. 6. 16.) si custodiverint fœdus &c. non tamen auferetur regnum à semine David finaliter; de quo* DEUS *ipsum fecit securum. (Psal. 89. 31.) si deseruerint filij ejus meam legem & in judicijs non ambulaverint, visitabo quidem per virgam eorum prævaricationem, & plagis iniquitatem illorum, at misericordiam meam non prorsus auferam ab ipso. Cum Propheta regem constituit è reliquis tribubus, qui ambulat in viâ legis & prœliatur bella Domini, ecce est is quidem Rex verus & omnia Regalia competunt ipsi; at fundamentum regni manet penes familiam David, & debetur posteris illius. Quando Achias Ieroboamum designavit, dixit illi nomine* DEI *(1. Reg. 11. v. 38.) si obediveris jussionibus meis, ædificabo tibi domum firmam, sed & hoc addidit (vers. 36.) filio Salomonis dabo tribum unam, ut semper extet lucerna Davidi servo meo corã me in Ierusalem (Differunt etiam duratione) Reges familiæ Davidis durabunt in perpetuum, quia dicitur (2. Sam. 7. 16.) solium tuum erit stabile in æternum. sed si quis alius de reliquo Israele præficiatur, cessabit aliquando imperium à domo sua. prout Ieroboamo expreßè dicitur (vers. 39.) veruntamen non cunctis diebus. Ideò reges Israel non unxerunt oleo sacro, sed balsamo tantùm.* Et hæc hactenus de piscis Iudæorum regibus dicta sufficiant.

Superest ut de illo dicam, quem tot jam seculis expectarunt avidissimè, MESSIA rege regum, victore pio, felice, semper augusto. Est enim status Iudæorum hodie tàm miser, ut nec regem habeant amplius nec rempublicã; itaq; faceret ipsis rem sanè gratissimam, si adventum maturaret, ac redimeret à jugo Christianorum,

tanto jam tempore pressos. Id quidem sperant mox futurum, & credunt contra spem in spem; confitentur id etiam publicè in symbolo suæ religionis, articulo penultimo: quem Triumphator R. Matthias, in arcano & manuscripto exemplari Osiandrino (quod indulgentiâ Rev. & Cl. Dn. possessoris penes me nunc est.) hisce rhythmis exposuit:

יב נאמן אנחנו כת היהודים · שאנו לגאול עתידים
ויקבץ השי נדחינו · וישלח לנו משיחנו
וישיב העבודה לדביר ביתו · ויקרבנו לעבודתו
וישמח עמו בימות ענה · וישיב העבודה לישנה
מהרה לאותו זמן נזכה · אם יתמהמה לא נחכה

XII. Credimus nos qui sumus de cœtu Iudæorum, instare nostram redemptionem, quâ recolliget DEUS *Opt. max. dispulsos, & mittet nobis Meßiam nostrum. Is restaurabit cultum sacrum in adijto domus suæ, & admovebit nos servitio eius. tunc recreabit populum suum è diebus afflictionis quando restituet cultum pristino vigori. Vtinam celeriter illo tēpore nos dignaretur! etiamsi moretur diu, num tamen propterea non expectabimus?* Qui de hoc dubitat vel minimum vacillat, is habetur pro Apostatâ & abnegetore totius Iudaismi. M. Hal. Melach c. 11. §. 1. כל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לבי אתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא במשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנ׳ ושב ה׳ אלהיך את שבותך וגו׳ *quicunq; non credit in illum, aut non præstolatur eius adventum, is tum cæteris prophetis contradicit, tum ipsi Mosi, quia lex disertè testatur de illo, dicens (Deut. 30. vers. 3.) reducet Dominus captivitatem tuam & miserebitur tui, congregabit te ex omnibus populis quo te dispersit, etiamsi expulsus esses ad extremitates cœlorū &c.* Et sanè in eo non errant, quod Messias aliquis Redemptor, ante plura quam 30. secula fuerit promissus; nam eius rei fama, in universo propemodum orbe, dudum percrebuit & hâc ipsa dispersione Iudæorum ita est amplius divulgata, ut nemo nisi planè stupidus ignorare possit. Ibid. ad fin. c. כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב וערלי בשר והם נושאים ונותנים בדברים אלו הסותרות התורה אלו אומרים מצות אלו אמת היו: *totus mundus jam pridem repletus est famâ Meßiæ, ac lege Mosis. pertigerūt hæc ad insulas remotißimas, & populos multos magnosque, tàm præputiatos corde (intelligit Saracenos atq; circumcisos alios.) quàm præputiatos carne. ipsi obijciunt & respondēt inde, disputantes de talibus arcanis. Ita omnes illi (tacito consensu) testimoniū perhibent legi nostræ, quòd vera sit. (fatemur hoc ultrò, scientes non esse librum*

ſub ſole qui latius pervagârit, qui à pluribus ſit cognitus receptusq;, in quem tres præcipuæ hominum ſectæ, Iudæi, Muhammedani & Chriſtiani conſentiunt, præ quibus reliqua pars Idololatrarum pro nihilo reputanda.) Videamus verò qualem ipſi Meſſiam expectent! concordamus & in hoc utrinque, quod præcurſorem ſit habiturus, virum inſignem & publicè notum. c. ſeq 12. §. 2. יראה מפשוטן של הנביאים שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג ושקודם מלחמת יעמד נשיא לישראל להכין לבם שנ׳ הנה אנכי שולח את אליהו וגו׳ לשים שלום בעולם שנ׳ והשיב לב אבות על בנים יש מן החכמים שאמרין שקודם ביאת המשיח יבא אליהו *apparet è textu Prophetico, quod initio dierum Meſsiæ futurum ſit bellum Gog. & Magog. (Ezech. 38. & 39.) antea tamen ſurrecturus quidam princeps Iſraëlis, qui præparet corda eorum, quia dicitur (Malach. 4. 5.) ecce mitto vobis Eliam. u pacem faciet in mundo, quoniam additur: ut convertat corda Patrum ad filios. Sunt inter ſapientes qui putant ipſummet Eliam venturum (Ergò id non omnes credunt.)* ſed in eo diſcrepamus diametraliter, quòd mundanus rex ſit futurus, qualem ſupra deſcripſimus, gentes debellaturus, reducturus populum, ſacrificia inſtauraturus. quod Idem cum ſuis aſſerit, init cap. undec. המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד לישנה לממשלה ראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמטן ויובלות ככל מצוה האמורה בתורה *Rex Meſsias qui venturus eſt. reſtituet regnum domus David in integrum, ad dignitatem priſtinam, & reædificabit ſanctuarium, atq; recolliget diſperſos Iſrael. Illis diebus inſtaurabũtur omnes cultus ſicut erant olim, offerent ſacrificia. celebrabunt Iubilæos, adeoq; univerſa prout in lege præſcripta ſunt.* Quia verò in hâc ultimâ captivitate cæteris longè diuturniori, familiæ Iudæorum ſunt confuſæ; nec dubium quin multi qui genus Abrahæ jactitant, à militibus Veſpaſianis, libidinem in captivis explentibus orti ſint; ideò erit & hoc alterum Meſſiæ officium, ut Genealogias renovet populum in tribus diſpeſcat, & ſeparet heterogeneos: ſicut olim Esdras è Babylone reduces recenſuit Ead. Hal c 12. poſt med. בימי מלך המשיח כשתתישב מלכותו ויתקבצו אליו כל ישראל יתיחסו כולם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו שנ׳ וישב מצרף ומטהר ובני לוי מטהר תחלה ואומר זה מיוחס כהן וזה מיוחס לוי ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל שנ׳ ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו בקדש הקדשים עד עמד הכהן באורים ותומים ואינו מיחס אלא לשבטים שמודיע שזה משבט פלוני אבל אינו אומר עלזה ממזר וזה עבד שמשפחה הנטמעה נטמעת *tempore regis Meſsiæ, quando conſtabilitum erit regnum eius, & omnis populus ad ipſum collectus, recenſebuntur ſinguli ex ore ſpiritus*

sancti (nam & hunc agnoscunt Iudæi, sed non pro personâ divinitatis) qui super illum requiescet; quia dicitur (Malach. 3. vers. 3.) sedebit conflans & emundans, atq; filios Levi purgabit primùm, dicens, iste est sacerdos, iste levita. & repellet alienigenas (à ministerio sacro) sicut dicitur (Nehem. 7.65.) ait Tirsatha, nè comederent de sancto donec exsurgeret Pontifex cum Vrim & Tummim. Recensebit autem solas tribus, indicans unde quilibet sit oriundus; non verò familias. nec dicet ille spurius est, aut iste servus: postquam familiæ ita sunt commersæ. Summa redibit tunc aureum seculum & tempora beata, quando de præsentibus malis nihil præter nomina noscent. Id ad fin. cap. & totius operis. באותו הזמן לא
יהיה שם רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות שהטובה תהיה משופעת
הרבה וכל מעדנים מצויים כעפר ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת
את ה׳ בלבד ויהיו ישראל חכמים גדולים והסתומים העמוקים גלוים לכל
illo tempore procul aberunt fames, bellum & invidia: bonitas verò effundetur abundantissimè, omniumq; generum voluptates præstò erunt instar pulveris. nemo tamen occupabitur aliâ re quam cognitione DEI. tunc Israëlitæ sapientissimi cluent, quibus etiam profundissima mysteria omninò aperientur. Attende autem quibus signis vel criteriis iste Messias certò sit agnoscendus nè iterum in eo aberrent, quod sæpe hactenus magno suo malo & totius mundi ludibrio fecerunt, omnibus tot magnificis spebus turpiter frustrati. primò erit legisperitissimus; deinde bellicosus, ut arte simul & marte polleat, & in utroque felix prosperitate continuâ: tertiò tamen nullius miraculi patrator, quia mundi cursum non innovabit; denique nec mortalis, quam propriam volunt esse notam, nè Iesum Nazarenum admittere cogantur. Iterum cap. præc. 11. circ. med. אל יעלה על דעתך שהמלך
משיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחייה מתים
וכ יוצא בהן שהטפשים אומרים הרי ר׳ עקיבא חכם גדול נושא כליו של
בן כוזיבא ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנהרג
נידע שאינו ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת : ואם יעמד
מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו ויכוף כל ישראל
לילך בה וילחם מלחמות ה׳ אם הצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה
מקדש במקומו הרי זה משיח בודאי ואם לא הצליח או נהרג בידוע שאינו
זה שהבטיחה עליו תורה ולא העמידו הקב״ה אלא לנסות בו רבים שנ׳
ומן המשכילים יכשלו לצרף בהן ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד
למועד *noli existimare quod rex Messias debeat miracula edere vel innovare naturã, aut mortuos vivificare prout opinantur stolidi. Ecce R. Akiba celeberrimus ille sapiens, armiger erat Ben Cozbæ, habebat illum unà cum coætaneis pro vero Messia, donec occideretur; tunc agnitus fuit, neq; rogarunt sapientes ab illo prodigium in confirmationem. Verùm si rex surgat*

de familiâ

de familiâ David, eruditus in theoriâ legis & exercitatus in praxi, qui populum coget ad observationem legis, & præliabitur bella Domini; si prosperum habebit successum & vincet cunctas gentes circumquaque item ædificabit sanctuarium suo loco debito; ecce is demum certò erit Meßias. sin verò succumbat vel interficiatur; constabit non fuisse genuinum illum, in quem nos sperare scriptura jussit: permittit verò Deus venire tales ad tentandum plurimos, sicut dicitur (Dan. 11: 35.) inter intelligentes offendentur aliqui, ut conflentur; purificentur & dealbentur usq; ad constitutũ tempus. Talis autem qualem ipsi quidem describunt, hactenus nondum apparuit, ideò desiderant eum quotidie, votisque sollicitant ardentibus subinde illud inclamantes: *mitte nobis germen David.* Iam pridem circa Christi tempora, concepit Iehuda filius Themæ formulam, adventum eius precandi, quâ etiamnum hodie nimis serò utuntur, in orationibus quotidianis. Pirk. Af. ci c. fin. c. 5. יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך *esto beneplacitum coram te, ô Domine Deus noster Deusq; patrum nostrorum ! ut reædificetur domus sanctuarij citò in diebus nostris: & pone nostram portionem in lege tuâ.* nè tamen videantur odio nostri & impatientiâ servitutis tant m hoc orare, instruit eos Maymonides satis philosophicè, ac jubet solius sapientiæ, non voluptatis caussâ id optare sanior in eo quoque suis gregalibus. paulò ante fin. ult cap. לא נתאוו הנביאים והח כמים ימות המשיח לא כדי שישלטו על אומות העולם ולא כדי שירדו בגוים ולא כדי לאכול ולשמוח אלא כדי שיהיו פנויים לתלמוד תורה ולא יהיה נתש ומבטל להם כדי שיזכו לחיי העולם *non desiderarunt Prophetæ & alij sapientes tempora Meßiæ, ut dominentur populis mundi; & imperent gentilibus (à quibus nunc opprimuntur) nec ideò ut comedant & lætentur tantùm: sed ut vacui sint ad doctrinam legis, nec impediantur ab exactoribus, quo minus ad æternam vitam praparare se poßint.* Hæc est summa Iudaicæ sententiæ de rege Messiâ, non ex incertâ traditione alicujus novitij hausta, (ut aliqui temerè nulloque delectu solent) sed idoneis & inter ipsos authenticis authoribus stabilita.

Requirit ergò Christiana pietas, ut ad calcem libelli doceam, quibus argumentis utrinque confessis, hanc opinionem ipsis eripiendum putem: non enim nunc animus est è novo & ipsis suspecto Testamento quicquam probationis afferre, nec etiam ea quæ Theologi aliàs piè opponunt, repetere; sed quia disputantes in principijs convenire oportet, ex ipsorummet libris omni exceptione sua majoribus demonstrare, *quod tempus Meßiæ destinatum pridem transierit, adeoq; nunc frustra expectetur alius*; ut miseri homines tamdiu frustrati,

deinceps in personam ejus, & quisnam ille sit inquirere discant. Affero autem nunc præcipuè quatuor Argumenta; (cætera in aliud tempus & locum consultò reservans.) scilicet à regimine suo, ab imperio Romano, à Chronologiâ & quod firmissimum est, à propriâ confessione petita. primò extat in Talmude vetus & clarissima traditio, Messiam tunc adventurum quando Synedriales, potestate suâ multùm imminuta exulare cogantur de loco in locum nec in camera templi considentes, jurisdictionem plenariam exerceant, ut ab antiquo. Atqui hæc potestas ipsis per Herodem accisa fuit, pòst indies decrevit, tandem penitus contabuit; illis interim hoc tribunal ex unâ urbe in aliam transferentibus. Mass. Sanhedr. p. 97. a. ant. med. תניא ר׳ יהודה א׳ דור שבן דוד בא, בו בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן יאשם ואנשי גבול (פי׳ אנשי גזית סנהדרין) יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח וכו׳ *Traditio ait R. Iehuda, generatione quâ filius Davidis adveniet, domus congregationis scholastica fiet lupanar, fluvius Galil exsiccabitur, locusq; Gablan vastabitur, & viri limitum (h. e. territorij terræ Israël) qui sunt Synedriales in conclavi lapideo templi, circummigrabunt ex urbe in urbem, neq; quis illorum miserebitur, & sapientia scribarum fœtebit. &c.* Nil jam dicam de reliquorum applicatione, quando coruptissimus fuerit scholarum status, & legisperitorum sapientia in stultitiam degenerarit. quod pridem ipsis exprobravit Salvator Matth. 23. v. 4. 8. 25. 27. sed subsumam tantùm de consistorialibus, è Zæm. David p. 36 b. תיבה סנהדרין גלתה מירושלים ליבנה ארבעים שנה קודם חורבן בשנת תשפח (לאלף הרביעי) ושם תקן שמואל ברכת המינים בעת ההיא נפתחו דלתות ההיכל מעצמן ונער בהן רבן יוחנן ומעת ההיא התחיל ר׳ צדוק להתענות מ׳ שנים רצופים והיה כחוש עד שריפאו בקש מאספסיאנוס שהרופאים שלו ירפאוהו׃ *Synedriales migrarunt à Ierosolymis in Iabne (urbem maritimam 240 stadijs inde distantem, in termino Dan sitam, ubi olim Maccabæi propugnaculum extruxerunt) quadraginta annis ante excidium templi, Anno 788. millenarij quarti (adeoq; ipsissimo tempore prædicationis & miraculorum Christi, cuius natalem ipsi in A. 761. reponunt) ibi ordinavit Samuel orationem hæreticorum. Eodem tempore templi portæ suâ sponte sunt apertæ (sacrificiorum abolitionem tantùm non emissâ voce testantes) quas increpavit Raban Iohannes (scilicet pro authoritate.) tunc etiam cruciari coepit R. Zadok, qui quadraginta totis annis continuâ tabe laboravit (an & hoc omen erat contabescentis Iudaismi?) donec R. Iohannan filius Zachai Vespasianum rogasset, ut per suos medicos curari permitteret.* Hic repetenda essent quæ supra Theor. XIV. è 14. cap. Sanh. Maymonidis attuli; sed nè quicquam bis inculcem.

dulcem, retroſpice ad pag. 100. Secundò extat in eodem codice Talmudico conſimilis traditio, Meſſiam tunc appariturum quãdo Romana Monarchia jam aliquot menſibus ubique locorum invaluerit. Atqui hoc ipſum tempore Salvatoris contigit, quando univerſus orbis Romanus ab Auguſto cenſebatur, Luc. 2. 1. Talm. M. Sanh. p. 98. b. init. אמר רב אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים שנ׳ לכן ויתנם עד עת יולדה ילדה וגו׳ *Dicit Raf: non venit filius David, donec regnum illud malignum extendatur ſuper Iſraël novem menſibus, quia dicitur (Mich. 5. 3.) tradet eos uſq; dum pariat parturiens. (quod naturaliter fit poſt dodrantem anni.)* hoc infami cognomine appellant Imperium Romanum, (quod nemo Iudæus negare auſit) aliquando etiam denominant Edomiticum, ut R. Sal. I. ad Num. 24. 19. עיר החשובה של אדום היא רומי *metropolis Edomæorum eſt Roma.* Subſumo igitur iterum è Zæm. Dav. part. ſecundâ, fol. 21. a. דע שתחלת מלכות רומי הכללי היא משנה תש״ל שאז עלה קיסר אנוסטי בשנת י״ב למלכותו על ארץ מצרים: וכו׳ *ſcito quòd initium monarchiæ Romanæ incidat Anno 730. (ſupra tres millenarios) quando Cæſar Auguſtus occupavit AEgyptum, anno regni ſui duodecimo.* En quàm propè iſta quoq; fidei noſtræ conſentiant. Tertio extant diverſæ numerationes annorum mundi ad Meſſiam; quæ quamvis nõ prorſus ad amiſſim congruant, includũt tamen omnes tẽpora Ieſu Nazareni, & parũ abſunt à quarto millenario; itaque omnia dudum præterierunt, ut nulla ſpes ulterioris termini ſuperſit. Nota eſt & in vulgus etiã emanavit illa traditio Elianorũ, quæ legitur c. Chelck pag. 97. a prop. fin. א׳ רב קטינא שית אלפים שני הוו עלמא וחד חריב: אביי אמר תרי חרוב (פי׳ שני אלפים היה תהו שלא ניתנה עדיין תורה מאדם ראשון ועד שאברהם היה בן נ״ב שנה) תניא כותיה דרב קטינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לשבע שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנ׳ אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור: תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תוהו שני אפים תורה שני אלפים ימות המשיח ובעוונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו *Raf Ketina inquit: ſex mille annorum erit mundus, & uno millenario vaſtus: Abaij (eum corrigens) dicit: duobus millenarijs vaſtus; ſcilicet ab Adamo uſq; ad 52. annũ Abrahami, ſine lege quaſi vacuus. Traditio ſimilis huic Ketinianæ: quẽadmodũ ſeptimus quiſq; annus quieſcebat, (Lev. 25. 4.) ſic mundus ceſſabit millenario ſeptimo ſicut dicitur (Pſal. 90. 4.) mille anni corã oculis tuis ſunt velut dies heſterna quæ præterijt Traditio domus Eliæ (non Prophetæ, ut perperã vulgò exiſtimãt ſed alterius, Haſmonæis ferè coætanei.) ſex mille annis erit mũdus, duobus inanitas, duobus*

Aa

lex duobus tempora Mesiæ (hos jam sciunt ferè completos, ideò addunt) *sed propter iniquitates nostras multiplices transierunt ex illis quicunq; transierunt.* Itaque ut hanc excusationem enervemus, audire juvat accuratiorem computum. Mass. Elilim fol. 9. b. tempus tàm certò determinatur, ut etiam fertilissimum latifundium, spe melioris tunc nè teruncio quidem redimere velint. verba sonant. תנא אחר ארבעת אלפים ומאתים ושלשים ואחת שנה לבריאת עולם אם יאמר לך אדם קח לך שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד אל תקח (פי׳ שהוא קץ הגאולה ותקבץ להר הקדש לנחלת אבותיך ולמה תפסיד הדינר) *Doctrina post annos quater mille ducentos trigintaunum, à creatione mundi. si quis tibi dixerit, eme hunc agrum mille denarios valentem unico denariolo, non emas: nam tunc redemptio instat, recolligeris ad montem sanctum, ubi sunt avita possessiones tuæ. quare igitur perdere velles denarium?* Sin & iste terminus displicet, præstolare alios viginti annos; de quibus iterum in Pereck-Chelek pag. ead. 97. sed facie versâ אל׳ אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידאה אין העולם פחות משמונים וחמשה יובלות (פי׳ היינו ד׳ אלפים מאתים וחמשים) וביובל האחרון בן דוד בא אל בתחלתו או בסופו אל׳ איני יודע כלה או אינו כלה אל׳ איני יודע רב אשי א׳ הכי אל׳ עד הכא לא תסתכי ליה מכאן ואילך איסתכי ליה: *inquit Elias ad Raf Iehudam, fratrem Raf Salla benigni: mundus non durat minus quam octoginta quinq; jubilaos, hoc est, mille ducentos quinquaginta annos (unde chronologi obiter animadvertunt, quòd 50. non 49. tantùm pro Iubilæo computentur.) & in jubilæo postremo veniet filius Davidis. quæsivit ille, initioné an fine? respondit se nescire. institit: complebiturnè ultimus vel non? etiã hoc scire negavit. Raf tamen Asche dicit respondisse sic: eousq; præstoleris illum, inde ac deinceps non amplius præstoleris.* Ergò neque nos præstolabimur. in gratiam tamen pertinaciam hanc unam adhuc prorogationem cognoscemus, valdè suspectam, quæ ibid. sequitur. שלח ליה רב חנן בר תחליפא לרב יוסף מצאתי אדם אחד ובידו מגלה אחת כתובה אשורית ולשון קדש אמרתי לו זו מנין לך א״ל לחיילות של רומי נשכרתי ובין גנזי רומי מצאתיה וכתיב בה לאחר ארבעה אלפים ומאתים ותשעים ואחת שנה לבריאתו של עולם העולם יתום מהן מלחמות תנינים מהן מלחמות גוג ומגוג והשאר ימות המשיח ואין הקב״ה מחדש את עולמו אלא לאחר שבעת אלפים שנה. רב אחא בריה דרבא א׳ לאחר חמשת אלפים שנה *miserat Raf Chanã filius Tachliphæ Rabino Ioseph: offendi hominẽ, qui volumen habet Assyriacum linguâ sancta scriptum. & cum sciscitarer unde nactus esset, respondit, sub Romanis stipendia merui, & inter spolia reperi. In eo scriptum est: post 4291. annum à creatione perficietur mundus. interea gerentur bella draconum, item Gogi & Magogi: reliquum tempus erit*

erit Meſsia. nec tamen renovabit DEUS *opt. max. mundum ſuum ante ſeptimum millenarium. Raf Acha filius Raba dicit: poſt quintum millenarium.* Omitto plura hujuſmodi; agnoſcunt enim ipſi terminum præterfluxiſſe. Ideò notemus hanc confeſſionem loco quarti argumenti. Eod. folio circ. fin. אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים *Raf inquit: completi ſunt omnes termini, adeoq; totum negotium dependet à pœnitentiâ & bonis operibus.* Huc pertinet quoq; confeſſio R. Ioſuæ, ante XIV. ſecula defuncti. qui Meſſiam ſub portâ Romanâ offendiſſe & allocutus eſſe legitur, Talm. cap. ult. Sanhedr. p. 98. a. circ. fin. ר' יהושע בן לוי אשכחיה לאליהו דהוי קיימי אפתחא דמערתא דר' שמעון בן יוחי א"ל אתינא לעלמא דאתי א"ל אם ירצה אדון הזה (פי' שכינה היתה עמהם) א' ר' יהושע שנים ראיתי וקול ג' שמעתי א"ל אימת אתי משיח א"ל זיל שייליה לדידיה והיכא יתיב אפיתחא דרומי ומאי סימניה יתיב ביני עניי סיבלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואתיר חד אמר דילמא מיבעינא דלא איעכב אזל לגביה א"ל שלום עליך ר' ומורי א"ל שלום עליך בר ליואי א"ל לאימת אתי מר א"ל היום : *R. Iehoſua filius Levi reperit Eliam ſtantem ad oſtium ſpeluncæ R. Simeonis ben Iochai (qui una cum filio R. Eliezaro 12. annis ibi, metu Imp. Adriani delituiſſe fertur, & libros Zohar atq; Siphri tunc ſcripſiſſe.) quæſivit ex illo, perveniam nè in ſeculum futurum? (h. e. vitam æternam?) reſpondit, ſi voluerit iſte Dominus! aderat enim ipſis ſancta Divinitas. regeſsit Ioſua: binos tantùm vidi, ſed vocem trium audivi. Quando autem veniet Meſsias? reſpondit, abi, roga ipſummet. ubinam ergò eſt? ſedet ad portam Romæ. & quodnam ejus ſignum? (quo inter multos ibi conſidentes agnoſcatur.) ſedet inter pauperes oneratos morbis. cæteri omnes ſolvunt & ligant (faſcias ulcerum) univerſas ſimul, ipſe verò unam poſt alteram ſigillatim, dicens (intra ſe vel cogitans) fortaſſe poſtulabor, nec in morâ ero! Abijt igitur ad Meſsiam ſalutans illum: pax ſuper te! mi magiſter, mi Doctor! qui reſpondit, pax quoq; ſuper te ô fili Levi! quæſivit autem, quando veniet Dominus meus? reſpondit. hodie.* Non jam in fidem rei geſtæ inquiro, utrum hiſtoria ſit an ſomnium? ſed illud mihi contra pertinaces appellas uſurpo, quod Meſſias pridem inter Romanos hoc eſt Chriſtianos repertus fuerit, & quidem habitu non regio qualem ipſi optant, ſed contempto & vili qualis eſt mendicorum, unde vix nec niſi ſigno quodam agnoſci potuerit: ad Iudæos autem ſtatim quoque venire promiſerit. Sciunt hîc ſe conſtringi, propterea locum non de urbe Româ ſed portâ quadam Paradiſi eò ſpectante ac inde denominatâ exponunt. Scholiaſtes ibid. in marg. נראה למורי לא בפתח רומי ממש אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם וקאמר

שרח משיח רומי פתח שכנגד עדן גן של צד דבאותו ליה *videtur meo Præceptori quod non sit porta Romæ simpliciter; sed in horto Eden, qui est ex adverso totius mundi, ab illo latere quod respicit portam Romæ, Messias commoretur.* an igitur in paradiso etiam sunt ulcerosi & leprosi? & si est ex opposito mundi, quo viæ cõpendio R. Iosua vivus illuc transvolavit? non sic evadetis! Sentiebat olim Hillel Christi coætaneus tempora tunc effluxisse; ideò de Messiæ adventu alio desperavit, & quia Iesum Nazarenum agnoscere noluit, totum hoc pridem in Hiskia impletum esse contendit: quo nomine à cæteris reprehenditur Eod. lib pag. seq. 99. a. post init ר׳ הלל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה א״ר יוסף שרי ליה מריה (פי׳ ימחול לו הקב״ה שאמר אשר לא כן) חזקיה אימת הוה בבית ראשון ואילו. זכריה קא מתנבא בבית שני גילי בת ציון מלכך יבא *R. Hillel ait Israëlitæ non habebunt alium Messiam, quia pridem devorarunt illum in diebus Hiskiæ. contra hunc Raf Ioseph inquit: condonet hoc ipsi Dominus scil. Hilleli qui dixit quæ non vera sunt. Quandonam vixit Hiskias? nunquid sub templo priori? at Zacharias prophetavit in domo posteriori (c. 9. v. 9.) exulta Sion, venit Rex tuus &c.* Summatim dicam: ita hic confunduntur Iudæi ut calculum præ indignatione diris omnibus devoveant. nolunt nobiscum supputare amplius, nec suis permittunt ut hîc scrupulosi sint; damnant hoc studium velut impiam curiositatem, & calculatoribus ut ilia rumpant imprecantur. Hal. Melach. cap. 12. §. 5. לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך בדברי המדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהם ולא ישים עיקר שאינם מביאים לא לידי אהבה ולא לידי יראה וכן לא יחשוב הקיצים אמרו חכמים תיפח רוחם של מחשבי קיצים אלא יחכה ויאמין בכלל: *non occupetur homo in hisce mysteriis, nec diu immoretur talibus dictis in hoc vel simili negotio. neq; habeat illa pro fundamento, quia nil proficiunt ad charitatẽ vel timorẽ* DEI. *præsertim verò nõ computet articulos temporũ. dicunt enim sapientes:* INTUMESCAT SPIRITUS *eorum qui tempora supputant! sed præstoletur & credat universaliter.* Prohibitio quam allegavit, ex at in supradicto capite Chelek fol. 97. b. med. א״ר שמוא׳ בר נחמני א״ר יוחנן תיפח עצמן של מחשבי קיצין שהיו אומרין כיון שהגיע את הקץ ולא בא שוב אינו בא אלא הכה לו שנ׳ אם יתמהמה חכה לו *ait R. Samuel f. Nachmoni, dicere solitum R. Iohannem: infletur corpus computantium terminos! dicunt enim quia terminus adest, ipse verò nondũ comparuit, ideò nec postea veniet. Tu verò expecta ipsum, sicut dicitur (Hab. 2. 3.) etiamsi tardet, præstolare tamen.*

Sunt autem duo præcipuè offendicula, quæ Iudæos absterrent, quo minus IESUM Nazarenum pro Messiâ recipiant. primò quia cũ

præstò

præſtò eſſet, tàm paucos habuit aſſeclas, eoſq; non de primoribus populi ſed obſcura plebe. deinde quoniam infirmitatibus humanis obnoxius fuit, varia paſſus & cõtemptim quoq; mortuus. Melach. c. 11 §. 6. אף אותו שדמה שיהיה משיח ונהרג כבֿר כבר נתנבא בו דניא׳ שנ׳ ובני פריצי נכשלו ונו׳ כי יש מכשול מזה שכל הנביאים דברו שהמית גואל לישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותם וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפזר שאריתם ולהשפילם ולהחליף התורה ולהטות רוב העולם ולעבוד מבלעדי השם׃ *etenim de illoquem putarunt eſſe Meßiam, qui capitali ſupplicio damnatus eſt, vaticinatur Daniel (c. 11. v. 14.) filij latronũ ſcandalizabuntur &c. Eſt ſane magnum offendiculum, poſtquã omnes Prophetæ Meßiam promiſerunt redemptorem Iſraëlis, ſalvatoremq; qui diſperſos eius recolligat, & legem corroboret, quod iſte cauſatus eſt internecionem Iſraëlis per gladium, & dißipationem reſiduorũ, legem mutavit atq; maximã partem orbis ad alienũ cultum traduxit* Sed reſpondeo è traditionibus majorũ veſtrorũ: annon faſſi ſunt Meſſiam fore ſpretum & neglectum? à pauciſſimis agnoſcendum? perek chelek. p. 93. b. med. א״ר אלכסנדרי מלמד שהטעינו מצות ויסורין כריחיים *R. Alexandri ait, docemur quod* DEUS *Meßiam oneret caſtigationibus quaſi molaribus lapidibus.* Et modò ſupra recenſui quod eum R. Ioſua non apud magnates, ſed inter pauperes invenerit ac ægrotos Eod. c. p. 111. a. ר׳ סמאי א׳ ביאתן לארץ שנים מששים רבוא א׳ רבא וכן לימות המשיח *R. Sinai dicit, intreibant terram Canaan bini tantùm e ſexaginta myriadibus. Raba inquit. idem fiet in diebus Meßiæ (h. e. æquè pauci ſalvabuntur.)* Quid ergò ſcandalizamini amplius, ô duri cervice? quouſq; vos luditis Ipſi? quoties à pſeudo Meſſijs turpiter decepti eſtis. non jam repetam quanto ſanguine conſtiterit vobis unicus *Bar-Cochab*, ab eventu per meritã agnominationem *Bar Cozba* dictus, cujus ſtragẽ æſtimat R. Iohannes in Echa Rabathi c. 2. v. 2. octoginta myriadibus occiſorum: in quâ illud miſerrimum erat, quod nè imbelli quidem turbæ puerorũ pepercerunt. אמר רבן גמליאל חמש מאות בתי סופרים היו בביתר וקטן שבהם לא היה פחות כשלש מאות תינוקות והיו אומרים אם יבאו השונאים עלינו במכתבין הללו אנו יוצאין ודוקרין אותם וכיון שנרמו העונות ובאו השונאים כרכו כל אחד ואחד בספרו ושרפו אותם *ait R. Gamaliel: quingenta domus ſcholaſticæ fuerant in urbe Bethoron, quarũ minima continebat nõ pauciores trecentenis ſcholaribus. ideò (multitudine freti) dixerunt: ſi venerit hoſtis, egrediemur cũ iſtis graphiis & confodiemus illos. at poſtquam Romani vicerant, involverunt quemlibet ſuo volumini, & ſic unà cõbuſſerũt Ibid. paulo anterius.* והיו הורגים בהם עד ששקע הסוס בדם עד חוטמו והיה הדם מגלגל אבנים של ארבעים סאה והולך בים ארבעה מילין׃ *tãtopere mactabãtur ut equus immergeretur ſanguini uſq; ad capiſtrum naſi, & fluxus cruoris*

protruderet lapides quadragenarios, adeoq; deflueret per quatuor miliari *usq; in mare.* tunc ſcilicet impletum eſt, quod occinuiſtis Pilato: Sanguis eius ſuper nos! Hoc tamen nihilo cautiores facti, tempore Maymonidis iterum vos decipiendos præbuiſtis, impoſtori cuidam de quo ipſe ſcribit in Epiſt. ad Iud. Maſſil. circ fin. בארץ תימן עמד איש אחד יש לדבר כ״ב שנה ואמר שהוא שלוחו של משיח מישר דרך לפני ביאתו ונתבאצו אנשים רבים עמו יהיה מטעה אותם: לאחר שנה נתפש וברחו ממנו כל הנלוים אליו ויאמר לו מלך כה זאת עשית ומה המופת שלך ענה חתוך ראשי וא״כ אקום ואחיה *in regione auſtrali ſurrexit quidam ante hos 77. annos, præcurſorem Meßiæ profeſſus, qui viam eius præparare debeat. huic adhæſerunt plurimi, quos decepit. poſt annum captus fuit, tunc aufugerunt complices. Cùm autem Rex rogaret; quâ fiduciâ id feciſti? quo miraculo probas? reſpondit, amputa mihi caput & reſurgam (quòd poſtea factum eſt, ſed non revixit.)* Quid veteribus exemplis inhæreo, cum nova & recentia ſuppetant? avi noſtri meminerunt cujuſdam R. Lemlin, qui ſe pro Meſſiæ prodromo venditavit, populares ſuos vanâ ſpe ſic dementans, ut indicto ſolenni jejunio, ad reditum in terram ſuam ſe pararint omnes. audi quæſo narrantem R. Ganzium in Zæm. f. 61 רבי לעמלין היה מבשר על ביאת משיח בשנת ר״ס ובכל תפוצת ישראל האמינו לדבריו גם בן הגוים היה הקול הולך וגדול וא״ם זקיני זליקמאן גאנז ז״ל הרס ונתץ תנור המיוחד למצות בהבטחתו הגמורת של שנה הבאה יאפה מצות בארץ הקדושה: *R. Læmlin prædicabat adventum Meßiæ Anno 260 (h. e. Chriſtiano 1500. ut non tantùm in totâ diſperſione Iudæorum plurimi hoc crederent, ſed & ea fama percrebeſceret apud Chriſtianos. Dominus avus meus Selikman Ganz p. m. jam demolitus erat furnum ſuum paſchalem quòd placentas azymas ſequente anno in terrâ ſanctâ piſere certò confideret.* vah, quàm magnificis ſpebus vos fruſtra toties impleſtis! agnoſcite vel tandem ô miſelli quòd hæc expectatio nimis ſera ſit. Adveniet Meſſias, fatemur & fortè in propinquo eſt: ſed non eâ ratione quâ vos perſuaſi eſtis. Maymonides operum ſuorum cap. ult §. med כל אלו הדברים לא ידע אדם היאך יהיו עד שיהיו שדברים סתורים הם אצל הנביאים גם החכמים אין להם קבלה אלא לפי הכרע הפסוקים ולפיכך יש להם מחליקת *nihil horum præſcit homo qualiter futura ſint antequam ſiant. ſed omnia ſunt abſcondita penes prophetas. ipſi etiam ſapientes nihil de hoc norunt è Kabalâ. ſed quicquid habent tantum eſt ex præponderantibus ſententiis: propterea tantoperè diſcrepant invicem.* Ipſa diſſonantia poſſet vobis argumentum incertitudinis eſſe.] Sed in hoc nimius fui deſi endum erat pridem. Aperiat vobis oculos & corda emolliat, qui ea ſol⁹ habet in ſua poteſtate, Deus in ſecula benedictus, Amen.

SVMMA-

SVMMARIVM LIBELLI.

QVoniam loco absens, & alijs intentus pleniorem Indicem Alphabeticum colligere non potui qualis tamen ob rerum varietatem necessarius esset: visum est eius vice brevem tantùm Ἀνακεφαλαίωσιν subnectere, quæ servato tractationis ordine, seriem Theorematum & præcipua commentaria obiter ostenderet; simul ut Methodi ratio evidentius appareret, & scires quâ occasione ad multa specialia descenderim, quæ sub generali titulo non expectasses.

ELECTIO Cap. I.

Cerdones

at Divi-

AVLA Cap. 3.

SVBDITI Cap. IV.

BELLVM. Cap. V.

MORS ET SVCCESSIO. Cap. VI.

ERRATA.

Quamvis communiter in hujusmodi libris Hebraico-latinis, extra conspectum Authoris excusis, errores sint crebriores quàm alibi; cautum est tamen huic libello singulari industriâ & attentione Ven. & Litt. Dn. M Süessij Amici mei colendi, Typographeo interim aßiduè advigilantis, ut non ita multi subirrepsserint, (quo nomine magnas ipsi gratias deberi profiteor) aut qui fortè oculos eius effugerunt, (quod in exemplari meo multis lituris inducto facilè contigit.) exiles sint & nullâ difficultate agnoscantur. verbi gratia pag. 97. שערין p. 103. על 113. בית 126. תושב 133. תרע *& in*

latinis

Lunis p.7. *eligendi*.16. *scribenti*. 12. & 24. *obiburare* (*cum aspiratione*) 17. *detinuit*,74. *disse entem*. 106. *quando*. 109. *everrunt*. Paucula sunt quæ sensum remorātur, ut p.23. *eiusdē.pro cuiusdā*. 86. *mina pro ruina* 114 *prædicando pro pædicando*. 116. *campos pro compos*. Et in nominibus proprijs p.9. *Schefuos*. 100 *Tybertas*. *ibid*. *Kabala* 105. *Garizim*. 113. *Chaliphta* una vox *aliena* deest p.129 lin. 5. à fin. Et in ipso titulo scribitur *luci pro luce* quamvis & illud excusari posset. Sed omitto hæc leviuscula, quæ pueros tantùm movent, viros autem monere nil opus est: & ad calcem obiter aliqua majoris momenti noto, quæ inter relegendum inciderunt.

Pag. 39. circ. fin. negatur Samaritanos characteres esse primitivos Hebræorum. Quia verò Anonymus quidam author (quē ego coniecturis quibusdam minimè obscuris, *Capellum Professorem Salmuriensem* esse auguror) virum sanè judicij & doctrinæ non vulgaris) in eruditissimo tractatu suo *de Punctis vocalibus Leydæ nuper edito* fol. 37. post Hieronymum & Scaligerum id affirmat; oppono dissentientibus novum argumentum, ex itinerario R. Benjamin Tudelensis, qui pag. 40. ab experientia testatur Samaritanos habere quidem multa sacra cum Iudæis communia, sacerdotes de familiâ Aaronis, & adhuc suâ ætate (ante annos ferè quingentos) sacrificasse in monte Garizim, super aram è lapidibus Iordaninis constructam: sed carere tribus literis יחע quasi ex totidem nominibus patriarcharum. Abraham Isaac & Iaycob elisis; unde quidam eos illorum filios genuinos esse negent. Quod si ergò his aspirationibus carent, judicet Lector an Pentateuchus olim ante Esdram, eâ scripturâ exarari potuerit? quod illi contendunt. Idem Rabinus pag. 47 testatur se Patriarcharum quoque monumenta in peregrinatione suâ vidisse, cum inscriptione tali: *Sepulchrum Abrahæ* (*Isaci vel Iacobi*) *patris nostri super quem sit pax &c.* addens literas fuisse legibiles Judæis, ergò hebraicæ non Samaritanæ. obierunt autem plusquam mille annis ante Esdram, & diu etiam ante ipsum Mosen: inde Lector æstimet illius seculi scripturam.

Pag. 61. init. dicitur Synedriales à suis Regibus in solentiorum factorum rationes poposcisse, ac in jus etiam vocasse. Si cui Herodis exemplum ibi allatum ideò non sufficit, quia tunc nondum totius Iudææ Dominus erat, sed Galilææ tantùm præses, habeat jam hoc alterum de Alexandro Ianæo pontifice simul & rege, viro maximè strenuo, & insignibus victorijs nobilitato, qui huic populo universali & absolutè dominabatur. Is enim in leviori causâ, ob culpam non suam sed alienam, in jus vocatus fuit, & quod mireris,

astare jussus prohibitusq; sedere. Talm. Mass. Sanhedr cap. 2. pag. 19. a circ. fin. מעשה היה דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא אמר להו
שמעון בן שטח לחכמים תנו עיניכם בו פי׳ לא תחניפו לו ולא תשאו פניו)
ונדונט שלחו ליה עבדך קטל נפשא שדריה להון טלחו תא אנת נמי
להכא והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעלה שור ויעמד על שורו (פי׳
דעבדו כחמורו) אתא ויתיב אמר לו שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד
על רגליך ויעידו בך ולא לפנינו אתא עומד אלא לפני מי שאמר והיה
העולם אתה עומד שנ׳ ועמדו שני האנשים אשר להם ריב וגו׳ אמר לו
לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך נפנה לימינו (פי׳ לידע
אם יאמרו כמותו) כבשו פניהם בקרקע (שהיו יראים ממנו) נפנה
לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע אמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות
אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם: *Historia. contigit ut aulicus quidam regis Iannai homicidium committeret. ibi (præses Synedrij.) Simeon filius Satach dixit collegis: cavete ne id impunè dimittatis, aut personæ adulemini! ideò significarunt illi: servus tuus occidit quempiam! misit eum rex judicio. citarunt ipsum regem; veni tuquoq; huc. nam lex dicit (de bove cornupetâ Exod. 21. v. 29.) contestetur coram domino suo, id est, veniat possessor bovis & stet pro ipso in judicio. Iumentis autem æquiparantur servi. comparuit ergò Rex & assedit dixit ipsi Simeon ben Satach ô rex Iannai surgens sta super pedes tuos, & sic testentur contra te. non stas coram nobis, sed coram eo qui dixit fiat, & factus est mundus. sicut scriptum est (Deut. 19. 17.) stent ambo viri qui litigant. respondit non faciam quia tu jubes, sed quando collegæ tui consenserint. respexit ergò Præses dextrorsum, an haberet suffragantes; at ipsi vultus in terram desigebant præ metu; conversus deinde sinistrorsum, ut vidit similiter facies non attollere ausos, dixit: ô vos cogitabundi! veniet alius cogitabundus, & sumet de vobis vindictam.* Apparet autem simul exinde causa, quare hanc potestatem suam rarius exercuerint Synedriales, quia nempe timuerunt à regibus, in ordinem cogi nolentibus; nec omnes præsides eâ præditi fuerunt fiduciâ, qua parchesiastes ille Simeon, aut ejusdem successor Schammai & tandem animos omninò ipsis ademit Herodes, quando legisperitos occiderat, qui dictum illud, Deut. 17. 15. *è medetullio fratrum tuorum eligas tibi Regem &c* in ipsum velut alienigenam quadrare negabant, de quo R. Mosche Nikozi. præc aff 121. è prim. cap. Basæ posterioris. unde postmodum Agrippæ palam adulati sunt, contra conscientiam ipsi acclamantes אחינו אתה *Tu es frater noster!*

Denique si cui aliud quippiam prisci juris hebræi paradoxum vel incredibile videtur, cogitet nos plura veterum nescire quàm sciamus, & libros Iudæorum unde talia cognosci poterant (nescio an idio-

an idiomatis difficultate vel contemptu gentis) hactenus nimis securè neglectos esse: multa verò mea confirmatum, & alia insuper minus credibilia erutum iri paulatim, quando hæc lingua inter eruditam posteritatem, ampliora sumpserit incrementa; quod unicè opto. Si quis verò tàm bardus est, ut etiam ea quæ magno antiquitatis consensu traduntur, tantùm ideò non credat quia cum suo cerebro & receptis opinionibus non congruunt, ei per me quidem licet abundare suo sensu, & Americam quoque negare, quia ipse nunquam vidit, Hispani autem vel Hollandi nautæ sibi suspecti sunt. finge legem de vaccâ rufâ vel potu Zelotypiæ non expressè scriptam in Mose, à Iudæis autem oraliter propagatam, bone DEus! quàm exsibiliarentur? quot statim ratiunculis ab aliquo Magistello, rei tùm absurditas tùm impossibilitas demonstraretur? Itaque surdis auribus horum clamores prænavigandi sunt. Et ego quidem qui ad imperitorum cachinnos jam occallui, intelligenti. m æquiori judicio fretus, rudera hæc effodere non desinam; quamvis pro thesauro post longam fatigationem, sæpenumerò etiam carbones inveniam.

Tu benigne lector ave & fave!
conatibus.

FINIS.

